

საქართველოს
ახალგაზრდა
იურიისტთა
ასოციაცია

მუნიციპალიტატი

უფლება

საზოგადოება

მოქალაქე
თანასწორობა
სახელმწიფო

დაცვა
ჯგუფები
სახელმწიფო

პასუხისმგებლობა

აქტიური

უფლება

არჩევნები
დაუცვალი

მონაწილეობა

პოლიტიკური

ანგარიშები
იყენებენ

დემოკრატიული

მოქალაქე
ჯგუფები

მუნიციპალიტატი

თანასწორობის

ფაქტორები
იყენებენ

წარმომადგენლობა

არჩევნები

ინდივიდუალური

პოლიტიკა

ინტეგრირება

ლეგიტიმურობა

ცნობიერება

საქართველოში

პასუხისმგებლობა

მონაწილეობა

მუნიციპალიტატი

მოქალაქე

თანასწორობა

უფლება

საზოგადოება

იდენტობა

დაუცვალი

წარმომადგენლობა

ცვლილებები

ხელისუფლება

ცნობიერება
ალამიანი

პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსი საქართველოში

თბილისი
2023

კვლევა მომზადებულია აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID)-ის მიერ დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში - „თავისუფალი, სამართლიანი და თანასწორი საარჩევნო-პოლიტიკური ციკლი 2019-2022 წლებში“. მის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და, შესაძლოა, არ გამოხატავდეს USAID-ის ან აშშ-ის მთავრობის შეხედულებებს.

USAID
ამერიკელი ხალხისგან

კვლევის ხელმძღვანელი: ნანუკა ყრუაშვილი

**კვლევის ავტორები: ზარინა ბურჰაძე
ქეთევან სართანია
ივანე კეჭაყმაძე
ლევან კახიშვილი
თამარ ავალიანი
ანა აფციაური
დათო ლალიძე
თათია მესხია
მიხეილ სვანიძე
ნუკრი ტაბიძე
ეთერ კოპალიანი**

რედაქტირება და ყდის დიზაინი: ხათუნა ყვირალაშვილი

ტექ. რედაქტორი: ირაკლი სვანიძე

აიწყო და დაკაბადონდა
საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციაში.
ჯ. კახიძის ქ.15 თბილისი 0102 საქართველო
(+995 32) 295 23 53, 293 61 01

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე

© 2023, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი	5
პოლიტიკური თანასწორობის კონცეპტუალიზაცია	7
1. მონაწილეობა	8
2. წარმომადგენლობა	8
3. შედეგის პროპორციულობა	9
4. ლეგიტიმურობა	9
პოლიტიკური თანასწორობის კონცეპტუალური ხე	10
პოლიტიკური ინსტიტუტების შერჩევის კრიტერიუმები	10
დაუცველ ჯგუფებს შორის განსაზღვრული კატეგორიები	11
კვლევის მეთოდოლოგია	12
შერჩევა და მონაცემთა განზოგადება სამიზნე ჯგუფზე	13
კვლევის შეზღუდვა	13
მონაწილეობა	13
დაუცველი ჯგუფების ირიბი მონაწილეობის შეფასება	13
დაუცველი ჯგუფების პირდაპირი მონაწილეობის შეფასება	21
წარმომადგენლობა	49
დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური წარმომადგენლობის შეფასება	49
შედეგის პროპორციულობა	84
დაუცველი ჯგუფების შედეგის პროპორციულობის შეფასება	84
ლეგიტიმურობა	95
დაუცველი ჯგუფების შედეგის პროპორციულობის შეფასება	95
დასკვნა	107
ბიბლიოგრაფია	111

შემოკლებათა ნუსხა

ა(ა)იპ	არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი
ა.შ.	ასე შემდეგ
გაერო/UN	გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია/United Nations
ევროპული კონვენცია	ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია/Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
ე.წ.	ეგრეთ წოდებული
ინდექსი	პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსი
ლბტქი+	ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი, ტრანსგენდერი, ქვიარი, ინტერსექსი და სხვა გენდერული იდენტობების წარმომადგენლები.
მაგ.	მაგალითად
პარა.	პარაგრაფი
საია	საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია
სოგი	სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა
სსიპ	საჯარო სამართლის იურიდიული პირი
შშმ	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე
CEDAW	ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women]
CRRC	კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი [Caucasus Research Resource Centers]
Eds.	Editions
EMC	ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი [სოციალური სამართლიანობის ცენტრი/Social Justice Center]
IDFI	ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი [Institute for Development of Freedom of Information]
ISSA	სოციალური კვლევების და ანალიზის ინსტიტუტი [Institute of Social Studies and Analysis]
no.	Number
para./paras.	Paragraph/paragraphs
v.	Versus

შესავალი

პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის ჩამოყალიბების მიზანია საქართველოში პოლიტიკური თანასწორობის ხარისხის შეფასება და გაზომვა. ინდექსის კონცეფცია აერთიანებს მონაწილეობის, წარმომადგენლობის, შედეგების პროპორციულობისა და ლეგიტიმაციის კომპონენტებს. პოლიტიკური თანასწორობის უზრუნველყოფა იზომება არაპრივილეგირებული და დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობითა და წარმომადგენლობით. აგრეთვე იმით, რამდენად თანაბრად უნაწილებს პოლიტიკური სისტემა მათ საჯარო სიკეთებს. მიიჩნევა, რომ პოლიტიკური თანასწორობის შესაფასებლად მნიშვნელოვანია, რა დამოკიდებულება აქვთ ასეთ ჯგუფებს წესებთან, რომლებმაც ხელი უნდა შეუწყოს მათი ინტერესების რეალიზებას სისტემაში.

რობერტ დალის აზრით, დემოკრატიულ რეჟიმს პოლიტიკური თანასწორობის მიღწევა ყველაზე მეტად შეუძლია, რადგან ის, სხვა პოლიტიკურ რეჟიმებთან შედარებით, უკეთ აყალიბებს მონაწილეობისა და წარმომადგენლობისთვის საჭირო შესაძლებლობას.¹ თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ყველა დემოკრატია თანაბრად ვერ უზრუნველყოფს საჯარო სიკეთების პროპორციულ განაწილებას.² პოლიტიკურ სისტემებში თანასწორობის სხვადასხვა დონე სხვადასხვა ხარისხის/ტიპის დემოკრატიებს ქმნის.³

იმ პოლიტიკურ სისტემაში, სადაც თანასწორობის ხარისხი მაღალია, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ჩართვის შესაძლებლობა ყველა მოქალაქეს თანაბრად უნდა ჰქონდეს.⁴ კომპლექსური პროცედურალიზმის (complex proceduralism) თეორიის მიხედვით, ამგვარი გავლენა შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ დემოკრატიული მონაწილეობის პროცედურები სამართლიანი და გონივრულად მისაღებია ყველა მოქალაქისთვის, ანუ ერთ მოქალაქესაც კი არ აქვს გონივრული მიზეზი, უარი თქვას მასზე.⁵ ბეიტის განმარტებით, თანასწორობის შესაფასებლად სამი ასპექტია გასათვალისწინებელი.⁶ პირველი ეხება საგანს, რომელიც მონაწილეობის პროცედურების სამართლიანობას აფასებს.⁷ მეორე შედარებით სუბიექტურია და გულისხმობს ამ პროცედურების შეფასებას მოქალაქეების მიერ.⁸ მესამე შინაარსობრივია. ის გასაზღვრავს, არის თუ არა ყველასთვის მისაღები ის პროცედურები, რომლებიც პოლიტიკურ ცხოვრებას წარმართავენ მათივე ინტერესებიდან გამომდინარე. იმავედროულად, მნიშვნელოვანია, რომ პოლიტიკური „ხმის“ გარეშე არავინ დარჩეს.⁹

ვერბას მოსაზრების თანახმად, მთავარი შეკითხვა თანასწორობის განსაზღვრისას არის „რას ვათანასწორებთ“, რომელზეც პასუხი აუცილებლად უნდა იყოს „პოლიტიკური ხმა“ (political voice).¹⁰ შესაბამისად, ეს განმარტება ჩართულობასა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესზე გავლენის შესაძლებლობას ეხება. ვერბა მონაწილეობის ცნების ხუთ

¹ Robert A. Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven: Yale University Press, 1971.

² Coppedge, Michael, Gerring, John, Altman, David, Bernhard, Michael, Fish, Steven, Hicken, Allen, Kroenig, Matthew, Lindberg, Staffan, I., McMann, Kelly, Paxton, Pamela, Semetko, Holli, A., Skaaning, Svend-Erik, Staton, Jeffrey, Teorell, Jan. “Conceptualizing and Measuring Democracy: A New Approach.” *Perspectives on Politics* 9(2), (2011): 247–262.

³ იქვე.

⁴ Charles R. Beitz, *Political Equality: An Essay in Democratic Theory*, Princeton: Princeton University Press, 1990; Ben Saunders, “Democracy, Political Equality, and Majority Rule”, *Ethics* 121, 2010, 148-177.

⁵ იქვე.

⁶ იქვე.

⁷ იქვე.

⁸ იქვე.

⁹ იქვე.

¹⁰ Sidney Verba, “Would the Dream of Political Equality Turn out to Be a Nightmare?”, *Perspectives on Politics* 1(4), 2003, 663-79.

კომპონენტს გამოყოფს,¹¹ თუმცა ისინი ორ ჯგუფად შეიძლება გაერთიანდეს. პირველი მოიცავს მდგენელებს და შეეხება მოქალაქეთა მონაწილეობის (1) უფლებას; (2) უნარს (capacity) და (3) შესაძლებლობას.¹² მდგენელების ეს ჯგუფი ფორმალური ხასიათისაა და ინსტიტუტებს მოიაზრებს. მეორე ჯგუფის ინტერესის საგანია, რა შედეგი მოჰყვება მონაწილეობას და მოიცავს ორ კომპონენტს: (4) მიღებას (რამდენად აღიარებენ ხელისუფლების წარმომადგენლები მოქალაქეთა მონაწილეობას, მაგალითად, კითხულობენ თუ არა წერილებს) და (5) რეაგირებას (რამდენად თანასწორად ვრცელდება ხელისუფლების გადაწყვეტილებები ყველა მოქალაქეზე).¹³ ვერბას კონცეპტუალიზაცია სწორედ მეორე ჯგუფის კომპონენტების გამო არის მნიშვნელოვანი. ერთია ის, რომ მონაწილეობის შესაძლებლობა აქვს მოქალაქეს, ხოლო მეორეა, რეაგირებს თუ არა ვინმე მის მოთხოვნებზე. ამასთან, არსებობს თუ არა პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც, ხელისუფლება მოქალაქეთა ერთი ჯგუფის ინტერესებს უფრო მეტად ითვალისწინებს, ვიდრე - მეორისას. აქედან გამომდინარე, ვერბას მიდგომა არა მხოლოდ ფორმალურ, არამედ არაფორმალურ პრაქტიკასაც ფარავს.

ვერბასგან განსხვავებით, გრიფინი და ნიუმანი მიიჩნევენ, რომ პოლიტიკური თანასწორობის ცნება არადომინანტური (მონწყვლადი) ჯგუფების მოთხოვნების დაკმაყოფილების სიხშირესაც უნდა აფასებდეს.¹⁴ სწორედ ამის მიხედვით უნდა გაირკვეს, არიან თუ არა ისინი პოლიტიკურად თანასწორნი. გრიფინისა და ნიუმანის კონცეპტუალიზაცია, მიუხედავად იმისა, რომ დიდწილად ამერიკის შეერთებულ შტატებზეა მორგებული, ისეთ მნიშვნელოვან დამატებით ასპექტს მოიცავს, რომელიც ვერბასა და ბეიტსს არ აქვთ. გრიფინი და ნიუმანი პოლიტიკური თანასწორობის შეფასების სამ სტანდარტს განსაზღვრავენ.¹⁵ (1) პირველი სტანდარტი ეხება წარმომადგენლობის პროპორციულობას (proportionality of representation), რაც, თავის მხრივ, ორ ქვეკატეგორიას მოიცავს: გადაწყვეტილებებზე გავლენის პროპორციულობა; პოლიტიკის განხორციელების შედეგად მიღებული სიკეთეების პროპორციულობა. ეს უკანასკნელი, დაახლოებით, გადაფარავს ვერბას რეაგირების კომპონენტს. (2) მეორე სტანდარტს მიეკუთვნება რასობრივ ცნობიერებაზე დამყარებული ეგალიტარიანიზმი (race-conscious egalitarianism). ეს სტანდარტი მოითხოვს იმაზე მეტს, ვიდრე, უბრალოდ, პროპორციული წარმომადგენლობა და გულისხმობს, რომ დაუცველი ჯგუფების მიერ ხელისუფლების გადაწყვეტილებების შედეგად მიღებული სარგებელი მათ პროპორციულ წილს უნდა აღემატებოდეს. ეს ნიშნავს, რომ ხელისუფლებამ რაოდენობრივად უმცირესობაში მყოფ დაუცველ ჯგუფს უფრო მეტი რესურსი უნდა გამოუყოს, ვიდრე საზოგადოების ყველა წევრზე ამ რესურსების თანაბრად განაწილების შემთხვევაში მას პროპორციულად ერგებოდა. (3) მესამე სტანდარტი ეხება პლურალიზმს, რომელიც ამტკიცებს, რომ მოქალაქეების განსაკუთრებული საჭიროებები აუცილებლად უნდა იყოს წარმოდგენილი იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ეს მოქალაქეები უმცირესობაში იმყოფებიან. პლურალიზმის კომპონენტი უკავშირდება ვერბას რეაგირების ნაწილს და აფასებს საზოგადოების შემადგენელი სუბიექტების ანუ ინტერესთა ჯგუფების პოლიტიკურ წონას.¹⁶ ამ კონცეპტუალიზაციაში მოცემული პოზიტიური გათანაბრების მექანიზმებისა და პლურალიზმის ელემენტები მას განსაკუთრებით ღირებულს ხდის.

¹¹ იქვე.

¹² იქვე.

¹³ იქვე.

¹⁴ John D. Griffin, and Brian Newman, *Minority Report: Evaluating Equality in America*, Chicago: University of Chicago Press, 2008.

¹⁵ იქვე.

¹⁶ Roland Czada, "Pluralism", ნაშრომში *The SAGE Handbook of Political Science*, Dirk Berg-Schlosser, Bertrand Badie, and Leonardo Morlino, eds., London: SAGE, ტომი 2, 2020.

ლიტერატურის მიმოხილვის შემდეგ ქვეთავებში მოცემულია პოლიტიკური თანასწორობის კონცეპტუალიზაცია. აგრეთვე, განმარტებულია კონცეპტუალიზაციის ხის კომპონენტები და ქვეკომპონენტები. მომდევნო ქვეთავებში კი შეტანილია მონაცემები იმ ინსტიტუტებზე, რომლებიც შეფასდა პოლიტიკური თანასწორობის დადგენის მიზნით და წარმოდგენილია დაუცველი ჯგუფების კლასიფიკაცია.

პოლიტიკური თანასწორობის კონცეპტუალიზაცია

პოლიტიკური თანასწორობის ცნების კონცეპტუალიზაცია ხდება თანმიმდევრული თეორიული დედუქციის გზით. ზემოაღნიშნული ანალიზიდან გამომდინარე, პოლიტიკური თანასწორობა განიმარტება, როგორც ოთხკომპონენტური ცნება. ამ მიდგომის თანახმად, თანასწორ პოლიტიკურ სისტემაში დაგულია მოქალაქეთა მონაწილეობა, წარმომადგენლობა და ამ სისტემის მიერ შექმნილი შედეგის პროპორციული განაწილება. ხოლო, თანასწორუფლებიანობის შესახებ ჩამოყალიბებული წესები და პროცედურები ლეგიტიმურად მიიჩნევა. ეს ოთხი კომპონენტი აჩვენებს, რამდენად თანაბრად არის ძალაუფლება განაწილებული ყველა მოქალაქეს შორის, რომ მათ ქმედებებს პოლიტიკური მნიშვნელობა მიენიჭოს.¹⁷ „პლურალიზმის ფუნდამენტური აქსიომის“ თანახმად, პოლიტიკურ სისტემაში ძალაუფლების არაერთი ცენტრი უნდა არსებობდეს და აბსოლუტურ სუვერენიტეტს არავინ არ უნდა ფლობდეს.¹⁸ შესაბამისად, მოქალაქეების ნება-სურვილი უნდა იყოს წარმოდგენილი იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ისინი უმცირესობას მიეკუთვნებიან.¹⁹

ასევე, მნიშვნელოვანია თანასწორობის ფორმალური (de jure) და არსებითი (de facto) მხარეების წარმოჩენა. ფორმალური თანასწორობა არ გულისხმობს ინდივიდებისა თუ ჯგუფების აბსოლუტურ გათანაბრებას. მისი მიზანია არსებითად თანასწორთა - თანასწორად, ხოლო არსებითად უთანასწოროთა - უთანასწოროდ განხილვა.²⁰

ფორმალური თანასწორობის დაცვის გარდა, სახელმწიფოს პოზიტიური ზომების მიღების ვალდებულება აქვს. ასეთად შეიძლება ჩაითვალოს სპეციალური საკანონმდებლო მექანიზმების (მაგალითად, გენდერული კვოტირება, პენსია, სოციალური შემწეობა და ა.შ.) შემოღება, რომლებიც დომინანტურ და მოწყვლად ჯგუფებს შორის უფლებრივ და სოციალურ გათანაბრებას უზრუნველყოფს, ე.ი. უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად სახელმწიფო ფორმალურ თანასწორობას არსებითი თანასწორობით ანაცვლებს.

არსებითი თანასწორობის მისაღწევად აუცილებელია დომინანტურ და არადომინანტურ (მოწყვლად) ჯგუფებს შორის თანასწორობის ეფექტიანი სტრატეგიის შემუშავება, რომელიც მოიცავს დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენლობის გაზრდას, რესურსებისა და ძალაუფლების თანაბარ გადანაწილებას.²¹ არსებითი თანასწორობა შეიძლება შეფასდეს როგორც ხარისხობრივი, ისე რაოდენობრივი ინდიკატორების საშუალებით, მათ შორისაა: შესადარებელი ჯგუფების მიერ ძირითადი უფლებებით სარგებლობის ხარისხი, დასაქმება, შემოსავლები, გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა, პოლიტიკური მო-

¹⁷ Robert A. Dahl, დასახელებული ნაშრომი.

¹⁸ Robert A. Dahl, Pluralist Democracy in the United States: Conflict and Consent, Chicago: Rand McNally, 1967.

¹⁹ იქვე.

²⁰ მაგალითად, „ანალოგიურ, მსგავს, საგნობრივად თანასწორ გარემოებებში მყოფ პირებს სახელმწიფო მოეპყროს ერთნაირად, არ დაუშვას არსებითად თანასწორის განხილვა უთანასწოროდ და - პირიქით“, იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის №2/1-392 გადაწყვეტილება.

²¹ General Recommendation No. 25, Article 4, Paragraph 1, of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, on Temporary Special Measures, ხელმისაწვდომია: <https://www.un.org/womenwatch/ganახლებულია: 01.07.2021>.

ნაწილეობა, ძალადობისგან თავისუფალ გარემოში ცხოვრება. კვლევის მიზნებისთვის უნდა გაანალიზდეს როგორც ფორმალური, ისე არსებითი თანასწორობა.

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ ინდექსით ვლინდება ის დისკრიმინაციული ელემენტები, რომლებიც, შესაძლოა, დომინანტ და დაუცველ ჯგუფებს შორის არსებობდეს. ინდექსი არ ზომავს, რამდენად თანასწორად ეპყრობა პოლიტიკური სისტემა დომინანტ და დაუცველ ჯგუფებს ერთობლივად, ვინაიდან მისი მიზანი პოლიტიკური სისტემის დემოკრატიულობის ხარისხის შესწავლა არ არის.

1. მონაწილეობა

თანაბარი მონაწილეობა ძალაუფლების დანაწევრებას უწყობს ხელს და დემოკრატიული მმართველობის ხარისხს აუმჯობესებს. ერთმანეთისგან განსხვავდება პირდაპირი და ირიბი მონაწილეობა.²²

პირდაპირი მონაწილეობის დროს მოქალაქეებს უფლება აქვთ, გავლენა მოახდინონ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესზე.²³ ამ გავლენის მაგალითებია არჩევით და დასანიშნ თანამდებობებზე საკუთარი კანდიდატურის დასახლება; კონსტიტუციური და საკანონმდებლო მექანიზმების გამოყენებით არახელსაყრელი გადაწყვეტილებების შეცვლა, ასევე ხელსაყრელის ლობირება ან/და აღვოკატირება. ეს ასპექტი მნიშვნელოვანია, რადგან პრივილეგირებული ჯგუფებისა ან ეკონომიკური ელიტის მხრიდან არსებობს მექანიზმები, რომელთა საშუალებით ისინი უკუაქვევან მოქალაქეთა ზემოქმედების მცდელობებს.

ირიბი მონაწილეობის შემთხვევაში მოქალაქეები ხმის მიცემის საყოველთაო უფლებით სარგებლობენ და განსაზღვრავენ, ვინ მიიღებს პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს მათი სახელით.²⁴ მოქალაქეებს უნდა ჰქონდეთ საინფორმაციო საშუალებებსა და ალტერნატიულ ინფორმაციაზე წვდომის შესაძლებლობა, რომ საკუთარი გამოხატვის თავისუფლება დაიცვან, შეაფასონ პოლიტიკური პროცესები, მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილებები და მხარდამჭერთა მობილიზება უზრუნველყონ.

2. წარმომადგენლობა

თანაბარი წარმომადგენლობა გულისხმობს, რომ არსებობს საკანონმდებლო ჩარჩო, რომელიც უზრუნველყოფს დაუცველი ჯგუფების პროპორციულ წარმომადგენლობას საკანონმდებლო, აღმასრულებელ, სასამართლო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში. ამავე ჯგუფებს უნდა შეეძლოთ თავიანთი ინტერესებისა თუ პოზიციის წარმოდგენა და მობილიზაცია პოლიტიკურად, სოციალურად და ეკონომიკურად მნიშვნელოვანი საკითხების გადასაჭრელად. ეს ქვეკომპონენტი გულისხმობს რაოდენობრივ წარმომადგენლობას.²⁵

²² Sidney Verba, Kay Lehman Schlozman, and Henry Brady, *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1995.

²³ იქვე.

²⁴ იქვე.

²⁵ Lena Wängnerud, "Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation", *Annual Review of Political Science*, 2009, 51-69.

ამასთანავე, მნიშვნელოვან ქვეკომპონენტადაა მიჩნეული სუბსტანციური წარმომადგენლობა, რა დროსაც ფასდება როგორც წარმომადგენლების მიერ მოქალაქეების ლეგიტიმური მოთხოვნების დაკმაყოფილება, ისე სხვადასხვა პოლიტიკურ ინსტიტუტში დაუცველი ჯგუფების წარმოდგენის შედეგები.²⁶

3. შედეგის პროპორციულობა

შედეგის პროპორციულობა განისაზღვრება ორი მთავარი ქვეკომპონენტით. პირველი ეხება კეთილდღეობის, ხოლო მეორე სიმდიდრის თანაბარ განაწილებას. კეთილდღეობის განაწილება მოიაზრებს დაუცველი ჯგუფების მიერ განათლებაზე, ჯანდაცვასა და უსაფრთხოებაზე წვდომას. რონალდ დვორკინი აღნიშნავს, რომ საჯარო სიკეთეების თანაბარი განაწილების შემთხვევაში, მოქალაქეები იკმაყოფილებენ სხვადასხვა მოთხოვნას (მაგალითად, როგორც პოლიტიკურ, ისე არაპოლიტიკურ სურვილებს ან მისწრაფებას, იყვნენ წარმატებულნი. წარმატება თითოეული მოქალაქისთვის ინდივიდუალურად განისაზღვრება).²⁷

ხარისხიანი განათლების მიღების შესაძლებლობა ქვეყნის შიგნით და მის საზღვრებს გარეთ, აძლიერებს ჯგუფების/მოქალაქეების წარმომადგენლობასა და ზრდის წამყვან ან/და შემოსავლიან პოზიციებზე მათი დასაქმების შანსს. ჯანდაცვაზე წვდომა კი მათი ფიზიკური და მენტალური უნარების გაძლიერებაზე მიუთითებს, რაც ნებისმიერი პოლიტიკური ქმედებისთვის აუცილებელი წინაპირობაა. თანაბრად მნიშვნელოვანია უსაფრთხო გარემოში ცხოვრების შესაძლებლობა, რათა მოქალაქეებმა შეძლონ თავიანთი მიზნების რეალიზება. უსაფრთხოებაში იგულისხმება სახელმწიფოსა და ოჯახში (households) მშვიდობიანი გარემო (მაგალითად, რამდენად ხშირია დემონსტრაციების დარბევა, კონფლიქტი, ან რამდენად ხშირად ხდებიან დაუცველი ჯგუფის წევრები ძალადობის მსხვერპლნი საკუთარ ოჯახებსა თუ სამუშაო ადგილზე).

მეორე ქვეკომპონენტი სიმდიდრის თანაბარ განაწილებას ეხება. აქ იგულისხმება შემოსავლებსა და კერძო საკუთრებაზე თანაბარი ხელმისაწვდომობა, სამართლიანი სამუშაო კონტრაქტი დასაქმებულსა და დამსაქმებელს შორის, რაც უთანასწორობის პირობებში, დვორკინის განმარტებით, შემდეგი სახით ვლინდება - „მინიმალური ხელფასი და მაქსიმალური სამუშაო დრო“.²⁸ კერძო საკუთრების ქონა მნიშვნელოვანია როგორც გენდერულ ქრილში, ისე დაუცველ ჯგუფებთან მიმართებითაც.

4. ლეგიტიმურობა

ლეგიტიმურობა ეხება საზოგადოების დაუცველი ჯგუფების აღქმებს ან შეფასებებს იმასთან დაკავშირებით, რამდენად სამართლიანად მიაჩნიათ მათ არსებული წესები და პროცედურები. აგრეთვე, იმას, როგორ ასაბუთებენ ან ამართლებენ თავიანთ შეფასებებს საკუთარი ინტერესების რეალიზაციასთან მიმართებით. ბეიტცის განმარტებით, ლეგიტიმურობა მნიშვნელოვანია თანასწორობის ანალიზის დროს, რადგან ის საზოგადოებრივ თანხმობას უსვამს ხაზს და აჩვენებს, რამდენად მისაღებია პოლიტიკური თამაშის წესები თითოეული ინდივიდისთვის.²⁹ ლეგიტიმურობის არსებითი ქვეკომპონენტია ინფორმაციის ღიაობა წესებისა და პროცედურების შესახებ (მაგალითად, საჯარო ინფორ-

²⁶ იქვე.

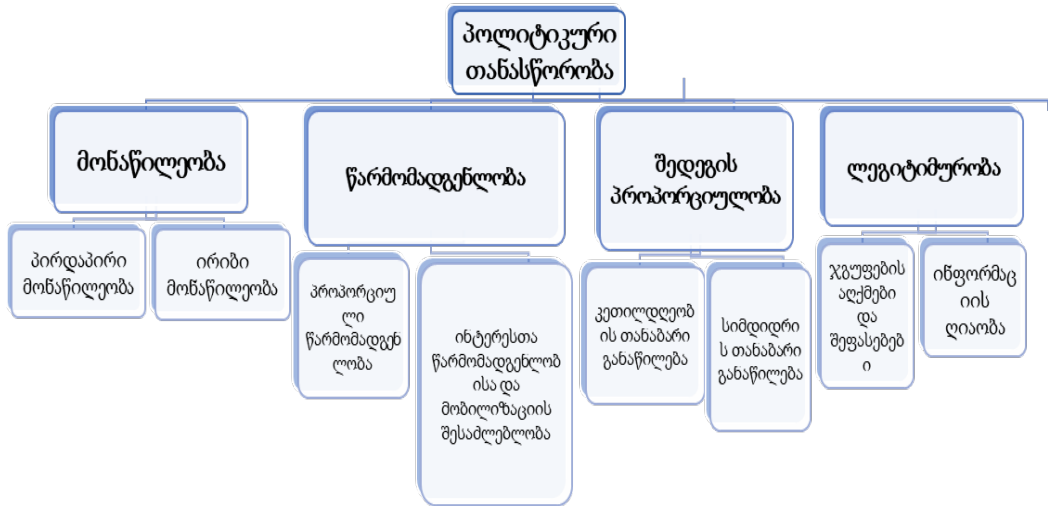
²⁷ Ronald Dworkin, *Sovereign Virtue, The Theory and Practice of Equality*, Harvard University Press, 2002.

²⁸ იქვე, 124.

²⁹ Charles R. Beitz, დასახელებული ნაშრომი.

მაციაზე წვდომა რომელიმე დანიშვნით თანამდებობაზე კონკურსის წესით შერჩევისა ან ტენდერების შესახებ).³⁰

პოლიტიკური თანასწორობის კონსეპტუალური ხე

პოლიტიკური ინსტიტუტების შერჩევის კრიტერიუმები

პოლიტიკურ ინსტიტუტებად განიხილებიან სახელმწიფო ორგანოები და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ინსტიტუტები. შესაბამისად, კლასიფიკაციის თეორიული ჩარჩოს გათვალისწინებით და თანასწორობის უზრუნველყოფის ნაწილში კონკრეტული პოლიტიკური ინსტიტუტის როლიდან გამომდინარე, შეირჩა სახელმწიფო (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო) ორგანოები და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ინსტიტუტები პოლიტიკური პარტიების სახით. ამ ინსტიტუტებში გაიზომა კონკრეტული სოციალური ჯგუფების პოლიტიკური მონაწილეობა და წარმომადგენლობა. ამასთანავე, პარტიების შერჩევის დამატებით კრიტერიუმად განისაზღვრა საარჩევნო ბარიერის გადალახვა. შედეგად, კონცენტრირება მოხდა საპარლამენტო პარტიებზე პოლიტიკურ პროცესსა და საჯარო ხელისუფლების განხორციელებაში მათი როლის გათვალისწინებით.³¹

პოლიტიკაში დაუცველი ჯგუფების თანასწორ ჩართულობას სხვადასხვა სოციალური თუ სისტემური ბარიერის არსებობა აბრკოლებს. საჯარო სიკეთეებზე ხელმისაწვდომობა, სოციალურ-ეკონომიკური მოწყვლადობა, დისკრიმინაციისა და ძალადობის გამოცდილება დაუცველ ჯგუფებს პოლიტიკასა თუ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში ჩაბმის საშუალებას არ აძლევს. წინამდებარე კვლევის მიზნებისთვის, დაუცველი ჯგუფების გამოსავლენად განისაზღვრა შემდეგი კრიტერიუმები: (1) საკანონმდებლო და ინსტიტუტური ბარიერები; (2) კულტურული ბარიერები; (3) გეოგრაფიული ფაქტორები; (4) სტრუქტურული ბარიერები; (5) მრავალმხრივი თანასწორობა; (6) განათლებაზე ხელმისაწვდომ-

³⁰ Engler, Sarah, Lucas Leemann, Tarik Abou-Chadi, Heiko Giebler, Karima Bousbah, Daniel Bochsler, Marc Bühlmann, Miriam Hänni, Lea Heyne, Andreas Juon, Wolfgang Merkel, Lisa Müller, Saskia Ruth, and Bernhard Wessels, Democracy Barometer, Codebook, Version 7, Aarau: Zentrum der Demokratie, 2020.

³¹ თეორიული ინსტიტუტების თეორიული კონცეპტუალიზაციისა და შერჩევის დეტალური კრიტერიუმები იხილეთ კვლევის კოდირების წიგნში (მონაცემთა შეგროვების მეთოდოლოგიის წიგნი).

მობა; (7) თანასწორობა შრომით ურთიერთობებში; (8) ეკონომიკური თანასწორობა; (9) ჯანდაცვასა და სამედიცინო სერვისებზე ხელმისაწვდომობა; (10) ძალადობა; (11) ადამიანის უფლებების თაობაზე საერთაშორისო ვალდებულებები; (12) ასაკი.³²

დაუსვალ ზგუფებს შორის განსაზღვრული კატეგორიები

N	კატეგორია	ქვეკატეგორიები
1	ქალები	<ol style="list-style-type: none"> 1. არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალები; 2. ემიგრანტი ქალები.
2	იძულებით გადაადგილებული პირები	<ol style="list-style-type: none"> 1. დევნილები; 2. ეკომიგრანტები.
3	საცხოვრებელი (დაბადების) ადგილი	<ol style="list-style-type: none"> 1. ურბანული ტიპის დასახლებები (ქალაქი და დაბა); 2. დედაქალაქი, დიდი ქალაქები, მუნიციპალიტეტების ადმინისტრაციული ცენტრები; 3. სოფლის ტიპის დასახლება; 4. მაღალმთიანი რეგიონები; 5. კონფლიქტის ზონა (საზღვრისპირა რეგიონები).
4	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები	
5	არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფები	<ol style="list-style-type: none"> 1. მუსლიმთა თემი; 2. ქრისტიანული რელიგიური ჯგუფები (საქართველოს კათოლიკური ეკლესია, სომხური სამოციქულო ეკლესია, ბაპტისტური ეკლესიები, იეჰოვას მოწმეები); 3. ებრაელთა თემი; 4. სხვა რელიგიური კონფესიები/ჯგუფები (იეზიდთა სასულიერო საბჭო, დჰარმული რელიგიები); 5. აფხაზები; 6. ოსები; 7. აზერბაიჯანული თემი; 8. სომეხი თემი; 9. ქისტი თემი; 10. სხვა ეთნიკური ჯგუფები. 11. აზერბაიჯანულენოვანი ჯგუფი; 12. სომხურენოვანი ჯგუფი; 13. აფხაზურენოვანი ჯგუფი; 14. ოსურენოვანი ჯგუფი; 15. სხვა ლინგვისტური ჯგუფები.
6	სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა (სოგი)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ლესბოსელი; 2. გეი; 3. ბისექსუალი; 4. ტრანსგენდერი; 5. სხვა ქვიარ ადამიანები.

³² იქვე.

7	სოციალური და ეკონომიკური მოწყვლადობა	<ol style="list-style-type: none"> 1. სოციალურად დაუცველი პირები; 2. სიღარიბის (აბსოლუტურ) ზღვარს მიღმა მყოფი პირები; 3. უმუშევრები; 4. მომსახურების სექტორში დასაქმებული პირები (ექთნები, სანიტრები, მოლარე-კონსულტანტები, კურიერები).
8	შრომითი ექსპლუატაცია	<ol style="list-style-type: none"> 1. თვითდასაქმებულები; 2. არაფორმალურ შრომაში ჩართული პირები; 3. გარემოვაჭრები; 4. მუშები (მემახტები, მალაროელები, მშენებლები).
9	ასაკი	<p>ქალები და კაცები</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 18-იდან 29 წლამდე; 2. 60 წლიდან.

კვლევის მეთოდოლოგია

ამ კვლევის ფარგლებში მონაცემები შეგროვდა თვისებრივი კვლევისთვის. კერძოდ, 63 სიღრმისეული ინტერვიუსა და 23 ფოკუსჯგუფის შეხვედრის შედეგად, სულ გამოიკითხა 136 რესპონდენტი, რომლებიც მიეკუთვნებიან 9 დაუცველ ჯგუფს. ეს ჯგუფები წარმოდგენილია შემდეგი ნიშნების მიხედვით: ქალები, იძულებით გადაადგილებული პირები, საცხოვრებელი (დაბადების) ადგილი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური უმცირესობები, სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა, სოციალური და ეკონომიკური მოწყვლადობა, შრომითი ექსპლუატაცია და ასაკი.³³

შეგროვებული მონაცემები დამუშავდა რაოდენობრივი კვლევის მეთოდის გამოყენებით, შემდეგი პროცედურით:

1. ექსპერტთა ჯგუფმა შეიმუშავა კითხვარი როგორც ინტერვიუებისათვის, ასევე ფოკუსჯგუფებისთვის. კითხვარები შეივსო თითოეული რესპონდენტის მიხედვით;
2. თვისებრივი ინტერვიუები ჩატარდა ტელეფონის მეშვეობით, ხოლო ფოკუსჯგუფები - ონლაინ მეთოდით. არსებული ტრანსკრიპტები საშუალებას იძლეოდა, შევსებულიყო კვლევითი ჯგუფის მიერ რაოდენობრივი კვლევისთვის შემუშავებული კითხვარი;
3. რაოდენობრივი კვლევის ყოველი კითხვისთვის დადგინდა რესპონდენტთა დამოკიდებულების შეფასების ხუთქულიანი სისტემა (1 ქულა ნიშნავს სრულად დადებით შეფასებას, ხოლო 5 ქულა - სრულად უარყოფითს);
4. სულ, ჩამოყალიბდა 43 ინდიკატორი რაოდენობრივი კვლევისთვის. თითოეული ინდიკატორი შეფასდა ზემოაღნიშნული ხუთქულიანი სისტემით;
5. ამ ინდიკატორებისთვის შემუშავდა აგრეგირებული ინდექსი. მასში გამოყენებული იყო ანალიზის ფაქტორი, რამაც მკვლევრებს ამ 43 ინდიკატორის შემცველი ერთი ინდექსის გამოყვანის საშუალება მისცა. რეგრესიული მოდელით მოხდა ამ ინდექსის ნორმირება 0-სა და 1-ს შორის. ინდექსი 0-ს უდრის იმ შემთხვევაში, როდესაც 43 პარამეტრი იღებს მინიმალურ მნიშვნელობას, ხოლო 1-ს - მაქსიმალურ, როდესაც 43 პარამეტრი იღებს მაქსიმალურ მნიშვნელობას.

³³ შერჩევის აღწერა იხილეთ თანდართულ მეთოდოლოგიის წიგნში, რომელიც ცალკე დოკუმენტად არის მომზადებული.

$$y = \sum_{i=1}^{43} a_i x_i ; y(x_{min}) = 0; y(x_{max}) = 1$$

a_i -ის კოეფიციენტების მნიშვნელობები დადგინდა წრფივი რეგრესიული მოდელის გამოყენებით (ანალიზისთვის გამოყენებული იყო პროგრამა SPSS26 Linier Regression, Factor Analysis, Cluster Analysis). მიღებული ინდექსი იერარქიული კლასტერული ანალიზის საშუალებით დაიყო ხუთ ჯგუფად.

ამასთან, გაანალიზდა მეორადი წყაროები სამართლებრივი აქტები, სასამართლოს გადაწყვეტილებები, ანგარიშები, კომენტარები და აკადემიური სტატიები.

შერჩევა და მონაცემთა განზოგადება სამიზნე ჯგუფზე

შერჩევის ჩარჩო: შერჩევის ჩარჩოს განეკუთვნება საქართველოში მოქმედი იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაცემთა ბაზები, რომლებიც აქტიურად მუშაობენ დაუცველ ჯგუფებთან. აგრეთვე, მონაცემთა ბაზა შეივსო მკვლევრების მიერ ველზე მისვლითა და უშუალო კონტაქტით. ამ მეთოდით შეგროვდა, დაახლოებით, 1000 დაუცველი პირის საკონტაქტო მონაცემი. შემდეგ ეტაპზე ამ 1000 რესპონდენტიდან შემთხვევითობის პრინციპით შეირჩა 136 მათგანი.

მონაცემების განზოგადება შესაძლებელია შერჩევის ჩარჩოზე (1000 რესპონდენტზე).

კვლევის შეზღუდვა

მოცემული კვლევის ფარგლებში არ იყო ხელმისაწვდომი მონაცემთა სტატისტიკური ბაზები, რომლებიც სახელმწიფო საკუთრებაა და პირად ინფორმაციას განეკუთვნება. კვლევის მიმდინარეობისას დამყარდა კომუნიკაცია სახელმწიფო სტრუქტურებთან მონაცემთა ბაზების გამოყენებასთან დაკავშირებით, თუმცა - უშედეგოდ.

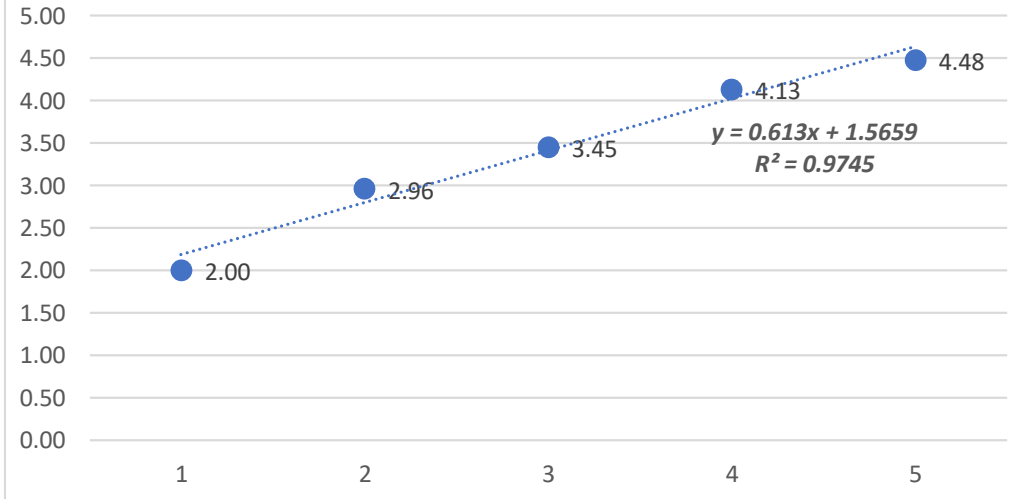
კვლევაში წარმოდგენილი ყველა დიაგრამის ინტერპრეტაციისთვის საგულისხმოა, რომ მათზე გამოსახულია ინდექსის დამოკიდებულება მოცემულ ინდიკატორთან მიმართებით. R^2 დეტერმინაციის კოეფიციენტი აჩვენებს, რამდენად ინტენსიური და ძლიერია დამოკიდებულება მკვლევართა ჯგუფის მიერ შემოღებულ ინდექსსა და მოცემულ პარამეტრს შორის. R^2 -ის მაქსიმალური მნიშვნელობა არის 1, ხოლო მინიმალური - 0. როდესაც $R^2 > 0.25$ -ზე, დამოკიდებულება მიიჩნევა მნიშვნელოვნად. რაც უფრო ახლოსაა R^2 -ის მნიშვნელობა 1-თან, მით უფრო ძლიერია კავშირი.

მონაწილეობა

დაუცველი ჯგუფების ირიბი მონაწილეობის შეფასება

კვლევაში მონაწილე ცხრა დაუცველი ჯგუფისთვის ხმის მიცემის რეალური შესაძლებლობის გამოცდილება განსხვავებულია. გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, მათი განწყობები სამ კატეგორიად დაჯგუფდა. კვლევაში მონაწილეთა 48.53%-ის შემთხვევაში არჩევნებში ხმის მიცემის უფლებით რეალურად სარგებლობის დაბალი ან ძალიან დაბალი მაჩვენებელი გამოვლინდა. 44.85% მიიჩნევს, რომ საქართველოში ეს შესაძლებლობა საშუალოა, 6.63%-ის აზრით კი ძალიან მაღალი ან მაღალია.

1.1.1. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების მიერ ხმის მიცემის უფლების რეალური განხორციელების შესაძლებლობა

დიაგრამა 1. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.97$.

კვლევის ის მონაწილეები, რომლებიც ამ შესაძლებლობას უარყოფითად ან საშუალოდ აფასებენ, მიუთითებენ პროცედურულ და შინაარსობრივ ფაქტორებზე, რომლებიც მათ ხელს უშლით ხმის მიცემის უფლების რეალურ განხორციელებაში. პროცედურულ ასპექტებს შორის დასახელდა საცხოვრებელი ადგილის რეგისტრაციის გაუმართავი მექანიზმი და ტერიტორიულ სიშორესთან დაკავშირებული გეოგრაფიული ბარიერები იმ ჯგუფებისთვის, რომლებსაც საცხოვრებელი ადგილის დატოვება იძულებით, ეკოლოგიური თუ სხვა მიზეზების გამო მოუწიათ, ან კონფლიქტის საზღვრის პირას ცხოვრების გამო უზღუდათ საარჩევნო პროცესში მონაწილეობა.

მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი განმარტავს:

„არჩევნებში ვიღებ მონაწილეობას, არ ყოფილა თვალშისაცემი დარღვევა. გეოგრაფიული დაბრკოლება მქონდა ადრე, რადგან ისეთ ადგილას ვცხოვრობდი და საარჩევნო უბანი, სადაც ჩაწერილი ვიყავი, ისეთ ადგილას იყო, რომ ვერ ვახერხებდი. ახლა ეს პრობლემა გამოსწორდა“.

ეკომიგრანტი, მამაკაცი, 38 წლის

რაც შეეხება შინაარსობრივ ნაწილს, შედეგების მიხედვით, საარჩევნო ხმის მიცემის პროცედურა მეტ-ნაკლებად დარღვევების გარეშე მიმდინარეობს. გამოკითხულთა თქმით, მათ აქვთ საშუალება, საკუთარი ხმა პროცედურულად დააფიქსირონ. თუმცა, აღსანიშნავია არაჯანსაღი წინასაარჩევნო გარემო, რაც ვლინდება კანდიდატებისა და პოლიტიკური პარტიების მიერ ადმინისტრაციული რესურსების არაკეთილსინდისიერ გამოყენებასა და მოქალაქეთა არჩევანზე არამართლზომიერ ზეგავლენაში მათი მოსყიდვისა ან დაში-

ნების გზით. ეს, თავის მხრივ, იწვევს ამომრჩეველთა საარჩევნო პროცესისადმი ინდიფერენტულობასა და არჩევნების შედეგების მიმართ უნდობლობას. დაუცველი ჯგუფების ერთ-ერთი წარმომადგენელი აღნიშნავს:

„ინფორმაციას მარტივად ვიგებ, სად მივცე [ხმა], ადგილზე დიდად ისეთი ფარულობის, მიყურადების პრობლემა და დარდუვები არ შემიმჩნევია. ეს პრობლემები ადგილზე არ არის, გარედანაა. გაყალბება უკვე გარედან შედის.“

სოგის წარმომადგენელი, მამაკაცი, 31 წლის

განსხვავებული დამოკიდებულებების მიუხედავად, რესპონდენტების განწყობები არჩევნების შედეგების მიმართ იყო ნიჰილისტური და უნდობლობით გამსჭვალული, რაც გამოწვეულია არა საარჩევნო პროცედურით, არამედ, არჩევნების შედეგებით. კერძოდ, რესპონდენტები მიანიშნებდნენ, რომ არჩევნებში მონაწილე კანდიდატებისა და პარტიების ვინაობა არ იცვლება, თუმცა, ცალკეულ შემთხვევებში, მათ ცვლილებას დაუცველი ჯგუფებისთვის სასურველი შედეგი მაინც არ მოაქვს. ამაზე მიუთითებს ერთ-ერთი რესპონდენტი:

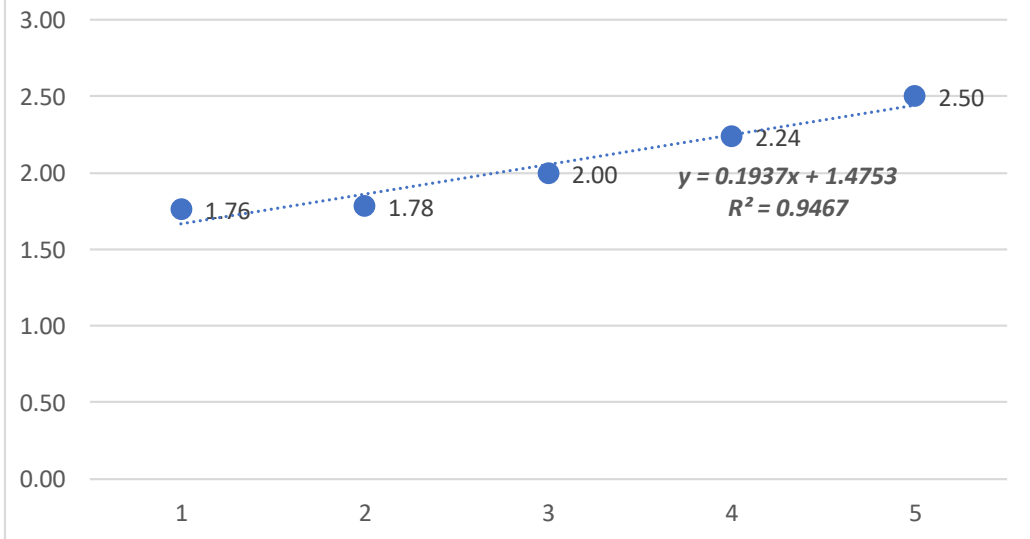
„[...] მაქვს თავისუფალი არჩევანის უფლება, მაგრამ ჩვენს პირობებში, ხანდახან ვვიქრობ, რომ აზრი არ აქვს ჩემს არჩევანს და მაშინვე ნიჰილიზმის გრძნობა მიჩნდება“.

სოგის წარმომადგენელი, ტრანსგენდერი მამაკაცი, 36 წლის

შეჯამებისთვის, დაუცველი ჯგუფები არჩევნებში მონაწილეობის პროცედურულ უფლებას ახორციელებენ, თუმცა ტექნიკური და ადმინისტრაციული ბარიერები კვლავ გამოწვევად რჩება. ასეთია, მაგალითად, ახალ საცხოვრებელ ადგილას გამარტივებული ან სწრაფი რეგისტრაცია და ინფორმაციის დროული გავრცელება რეგისტრაციის პროცედურებთან დაკავშირებით.

კვლევაში მონაწილე დაუცველი ჯგუფები, მიუხედავად მათი განწყობებისა თუ განსხვავებული გამოცდილებებისა, საარჩევნო პროცესს ფორმალურ პროცედურად მიიჩნევენ. ისინი ხმის მიცემის უფლების რეალურად განხორციელებას პროცედურულად ახერხებენ, თუმცა, შედეგად, მათი პრობლემები პოლიტიკაში არ ფიგურირებს. ამდენად, ისინი, ვინც აქტიურად იღებენ არჩევნებში მონაწილეობას, ან პასიურად იყენებენ საარჩევნო უფლებას, თანაბრად გამოთქვამენ არჩევნების შედეგებით უკმაყოფილებას.

1.1.2. ინდიკატორი: საარჩევნო ხმის უფლების მქონე ამომრჩეველთა რამდენმა პროცენტმა მიიღო მონაწილეობა არჩევნებში და აქედან რამდენს შეადგენდნენ დაუცველი ჯგუფები

დიაგრამა 2. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.94$.

დაუცველი ჯგუფების წევრებს შორის, საარჩევნო ხმის მიცემის უფლების მქონე ამომრჩევლების მიერ არჩევნებში მონაწილეობა რაოდენობრივი მონაცემებით ვერ გაიზომება.³⁴ თუმცა, რესპონდენტები ამ ასპექტს საკუთარი ჯგუფის გამოცდილების მაგალითზე აფასებენ, რომლის მიხედვითაც, 71.32% - დაბალი (დაბალი ან ძალიან დაბალი), 11.03% - საშუალო, ხოლო 16.65% - მაღალი აქტივობით გამოირჩევა. ეს პროცენტული განაწილება ცხრავე ჯგუფის განწყობების შეჯამების შედეგია. თავად ეს ჯგუფები განსხვავებული გამოცდილებითა და მდგომარეობით ხასიათდებიან. ზოგიერთ მათგანს უფრო მეტი პოლიტიკური თვითორგანიზების გამოცდილება აქვს, ზოგს კი - ნაკლები. ამასთანავე, განსხვავებულია მათ მიერ პოლიტიკურ პროცესებსა თუ არჩევნებში მონაწილეობისთვის გადასალახი ბარიერები. მაგალითად, სოგის შემთხვევაში დაბრკოლებაა ხილვადობის (თემის წევრობის/სექსუალური ანდა გენდერული იდენტობის ღიად დაფიქსირება) საკითხი, ხოლო ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფების შემთხვევაში - ენობრივი და კულტურუ-

³⁴ მონაცემების თანახმად, 2010 წლიდან 2021 წლის არჩევნების ჩათვლით ხმის მიცემის უფლების მქონე მოქალაქეებში 18-29 წლამდე ამომრჩეველთა რაოდენობა 18%-იდან 23%-მდე მერყეობს. 30-60 წლის მოსახლეობა ამომრჩეველთა ასაკობრივ ჯგუფში ყველაზე ბევრია და მოცემული დროის ინტერვალში 54-55%-ს შეადგენს, ხოლო ყველაზე მცირე ასაკობრივ ჯგუფს 60 წლის ზემოთ მოსახლეობა განეკუთვნება - 21%-იდან 25%-მდე ინტერვალში. სქესთან დაკავშირებული რაოდენობრივი მონაცემებიც ერთგვაროვანია: 18-29 წლამდე საარჩევნო ხმის მიცემის უფლების მქონე მოსახლეობის უმეტესობა კაცია, ხოლო 30 წლის ზემოთ ქალები სჭარბობენ. 60 წლის ზემოთ ამომრჩევლებს შორის ასევე ქალები დომინირებენ. იხ. ამომრჩეველთა სტატისტიკა ასაკის მიხედვით, ცენტრალური საარჩევნო კომისია, ხელმისაწვდომია: <https://cesko.ge/static/file/20>, განახლებულია: 10.01.2023.

ლი მახასიათებლები. დაუცველ ჯგუფებს რესურსებზე არასათანადო ხელმისაწვდომობა და პოლიტიკური პროცესისადმი უნდობლობა აერთიანებთ.

ცნრავე დაუცველ ჯგუფს არჩევნებში მონაწილეობის განსხვავებული გამოცდილება აქვს. შესაბამისად, მათი აღქმები და წარმოდგენებიც განსხვავებულია. მაგალითად, სოგის წევრთათვის არჩევნებში მონაწილეობისთვის დაბრკოლება, ხილვადობასთან ერთად, საზოგადოების კონსერვატიული და რელიგიური ჯგუფების განწყობებია.³⁵

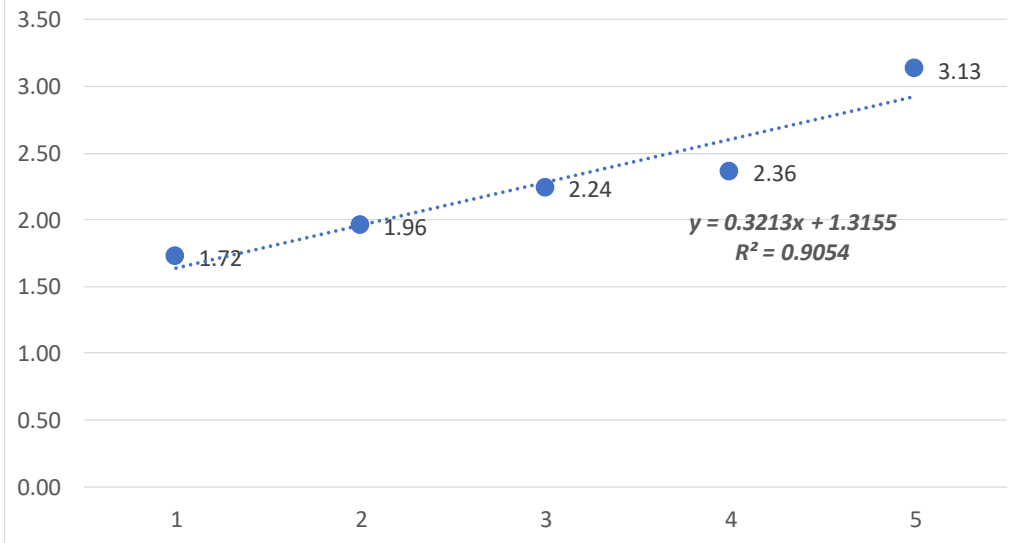
სხვა ჯგუფების შემთხვევაში პრობლემაა თემის მიერ შერჩეული კანდიდატის წარდგენა, რადგან ადგილობრივ დონეზე ეს პროცესი დაუცველი ჯგუფების აზრის გათვალისწინების გარეშე მიმდინარეობს. შესაბამისად, ამომრჩევლებს შემოთავაზებულ კანდიდატთა არჩევა უწევთ.

განსხვავებულ ბარიერებს აწყდებიან ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფები. მათ შემთხვევაში ქართული ენის ცოდნისა ან მათთვის გასაგებ ენაზე ინფორმაციის მიღების პრობლემა გამოიკვეთა, მათ შორის, არჩევნებში მონაწილეობის თვალსაზრისით. ერთი მხრივ, ქართული ენის არცოდნა და, მეორე მხრივ, ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებისთვის შესაბამისი ინფორმაციის არარსებობა საარჩევნო პროცესში სრულფასოვანი მონაწილეობის კუთხით დაბრკოლებას ქმნის.

სხვა ჯგუფების შემთხვევაში კანდიდატად საკუთარი თემის წევრის წარდგენის შედარებით დიდი გამოცდილება არსებობს. რესპონდენტების ნაწილი აღნიშნავს, რომ თემის წარმომადგენელ კანდიდატებს რეალური ცვლილების განხორციელების, პოლიტიკაზე გავლენის შესაძლებლობა არ აქვთ, ან არ ექნებათ. თუმცა, მეორე ნაწილი ამ შესაძლებლობის არსებობაზე მიუთითებს.

³⁵ ამ შეხვედრებებს ამყარებს კავკასიის ბარომეტრის საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვა. 2021 წლის გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, რესპონდენტების 20% ყველაზე მეტად მეზობლად არ ისურვებდა ჰომოსექსუალებს (კრიმინალებისა და ნარკომანების შემდეგ), თუმცა 2017 წლიდან ეს განწყობა მაინც შემცირებულია (23%). შესაძლოა, უარყოფითი განწყობების კლების ტენდენციის გამო, რესპონდენტების ნაწილი სოგის საჯარო პოლიტიკაში ჩართვასა და კანდიდატურის დაყენებასთან დაკავშირებული სირთულიდან გამოსავალს თანმიმდევრულ მუშაობაში ხედავს. იხილეთ კვლევა „ყველაზე მეტად ვის არ ისურვებდით თქვენს მეზობლად?“, კავკასიის ბარომეტრი, საქართველო, კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, 2021, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/NEIGHBOR/>, განახლებულია: 9.01.2023.

1.1.3. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების (საინიციატივო ჯგუფის, მოძრაობების, პროფესიული კავშირების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციისა თუ კოალიციის ფორმით) შესაძლებლობა, სასურველი კანდიდატები წარადგინონ არჩევით (გადაწყვეტილების მიმდებ) ან/და დანიშვნით თანამდებობებზე

დიაგრამა 3. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.90$.

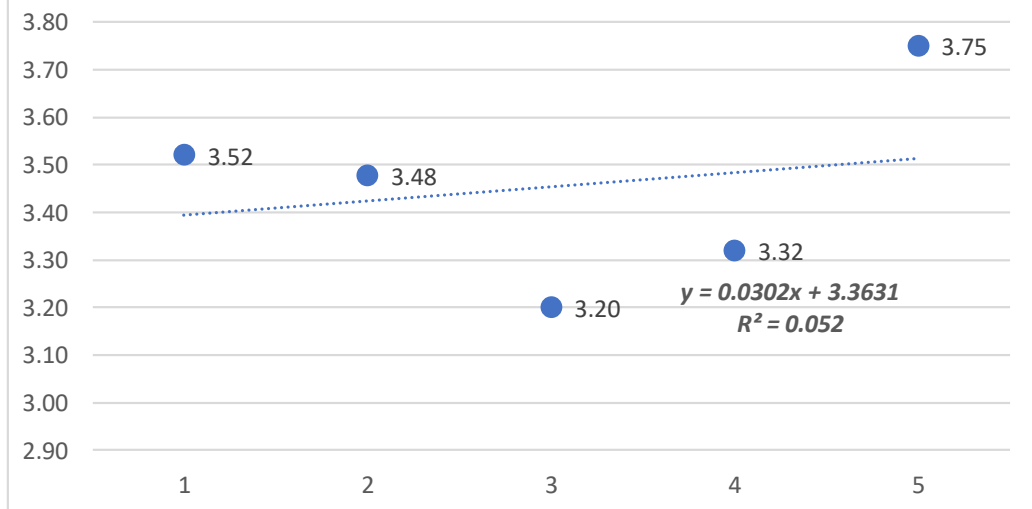
დაუცველი ჯგუფების შესაძლებლობა, სასურველი კანდიდატი წარადგინონ არჩევით ან/და დანიშვნით თანამდებობებზე, გამოკითხულთა უმრავლესობის მხრიდან უარყოფითად ფასდება. განწყობების პროცენტული განაწილება ამგვარია: 75.74% - დაბალი და ძალიან დაბალი, 19.12% - საშუალო, ხოლო 5.15% - მაღალი და ძალიან მაღალი.

დაუცველი ჯგუფები ამ უფლების რეალიზების ბარიერად სხვადასხვა პრობლემას ასახელებენ. ცალკეულ შემთხვევაში ეს ბარიერი ლინგვისტურია, ან რესურსებზე წვდომის ნაკლებობას უკავშირდება, თუმცა ყველა მათგანს საარჩევნო პროცესისა და მისი საბოლოო შედეგების მიმართ უნდობლობა აერთიანებს. სოგის წარმომადგენლები საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენას უსაფრთხოების საკითხს უკავშირებენ და ამბობენ, რომ ასეთი ინიციატივა შეიძლება ფიზიკური საფრთხის შემცველი იყოს თავად კანდიდატისთვის. დევნილების ნაწილი მიიჩნევს, რომ კანდიდატები წინასწარ არიან არჩეულები და მათაც პოლიტიკაზე გავლენის შესაძლებლობა არ აქვთ. ამდენად, კანდიდატის წარდგენა უფრო ფორმალური პროცესის ნაწილია, ვიდრე რეალური პოლიტიკის განხორციელება.

„მე ვფიქრობ, რომ თავისუფალი გარემოა შექმნილი არჩევნებში მონაწილეობისთვის. კანდიდატებს თვითონ მთავრობიდან ნიშნავენ, ისე არ არის, რომ მოგინდეს და კენჭი იყარო. თავიდან, შეიძლება, გპირდებიან რაღაცას, მაგრამ ამ დაპირებას არასდროს არ ასრულებენ. სულ ტყუილი სიტყვებია.“

დევნილი, ქალი, 40 წლის

1.1.4. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების მიერ წარდგენილი ან/და ნომინირებული კანდიდატების რაოდენობა არჩევით ან/და დანიშვნით (გადაწყვეტილების მიმღებ) თანამდებობებზე

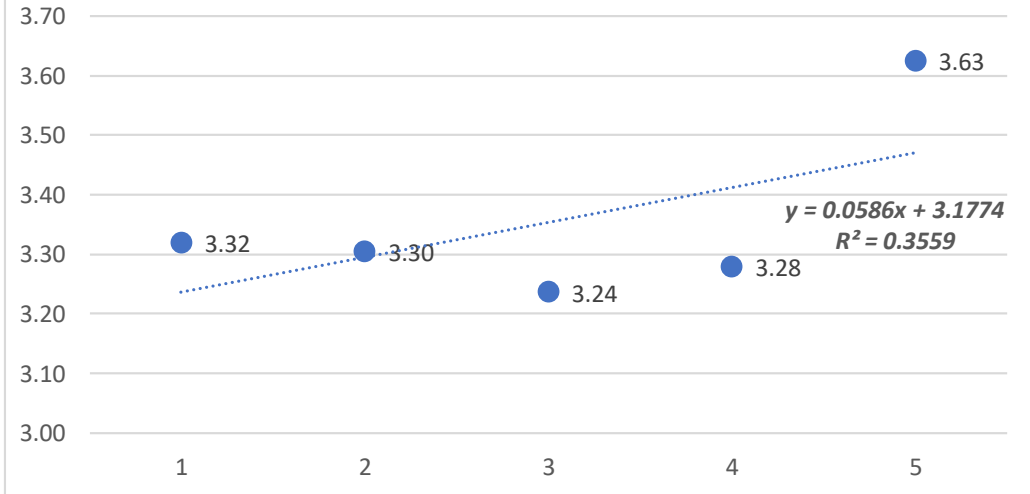
დიაგრამა 4. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის სუსტი, რადგან $R^2 = 0.052$.

დაუცველი ჯგუფების მიერ წარდგენილი ან/და ნომინირებული კანდიდატების რაოდენობა არჩევით ან/და დანიშვნით თანამდებობებზე ცალკე არ აღირიცხება. თუმცა, რესპონდენტების 67.64% მიუთითებს, რომ მათი მხრიდან კანდიდატის წარდგენის გამოცდილება მკვეთრად უარყოფითია, 22.06% ამ შესაძლებლობას ნეიტრალურად აფასებს, ხოლო 10.3% - დადებითად.

მონაცემების არარსებობის პირობებში, საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში გენდერული განაწილების შესახებ რაოდენობრივი მონაცემი მცირე, თუმცა საგულისხმო ტენდენციის მაჩვენებელია. 2021 წლის პარლამენტში 150 დეპუტატიდან 27 მათგანია (23.2%) ქალი, ხოლო 12 სამინისტროდან ქალი მხოლოდ ორ უწყებას ხელმძღვანელობს. რაც შეეხება ადგილობრივ საკრებულოებს, 2020 წლის მონაცემებით, ქალთა წარმომადგენლობა 13% შეადგენს, პირდაპირი წესით არჩეული 64 მერიდან კი მხოლოდ ერთია ქალი.

ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების, შშმ პირებისა ან სხვა ჯგუფების შემთხვევაში ასეთი მონაცემი არ არის საჯაროდ ხელმისაწვდომი. მიუხედავად იმისა, რომ ნომინალურად რომელიმე სოციალური ჯგუფის წარმომადგენლის არჩევით ანდა გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციასზე დანიშვნა/არჩევა ავტომატურად ჯგუფის ინტერესების გატარებას არ ნიშნავს, ასეთი მონაცემი არსებული მდგომარეობის შეფასების საშუალებას მაინც იძლევა. ქალების, როგორც ერთ-ერთი მოწყვლადი ჯგუფის მაგალითი აჩვენებს, რომ დამხმარე მექანიზმების (კვოტირება და სხვა პროგრამები) გარეშე პოლიტიკაში ქალთა მონაწილეობის ზრდა ხანგრძლივი პროცესი იქნება.

1.1.5. ინდიკატორი: რამდენი კანდიდატი იყო მიუღებელი დაუცველი ჯგუფებისთვის (საინიციატივო ჯგუფის, მოძრაობების, პროფესიული კავშირების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციისა თუ კოალიციის ფორმით) არჩევით ან/და დანიშვნით თანამდებობებზე

დიაგრამა 5. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის სუსტია, რადგან $R^2 = 0.35$.

მოცემული ცვლადი ზომავს, რამდენი კანდიდატი იყო მიუღებელი დაუცველი ჯგუფებისთვის არჩევით ან/და დანიშვნით თანამდებობებზე და შესაბამისმა უწყებებმა რამდენად გაითვალისწინეს მათი მოსაზრებები ამასთან დაკავშირებით. მიუხედავად იმისა, რომ კანდიდატთა მისაღებობის საკითხს გამოკითხულთა 69.87% უარყოფითად აფასებს, 28.68% - ნეიტრალურად, ხოლო 1.47% - დადებითად, მონაცემები მწირია ცვლადის სრულყოფილად შესაფასებლად.

თვისებრივი ინტერვიუების მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ რესპონდენტების უარყოფითი დამოკიდებულება კანდიდატების მისაღებობის თაობაზე პოლიტიკაში მონაწილეობის ბარიერებს უკავშირდება. გამოკითხულთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ კანდიდატი, შესაძლოა, მისაღები იყოს, თუმცა მას გავლენა არ ჰქონდეს რეალურ პოლიტიკაზე, ან ვერ ახერხებდეს ადგილობრივთა ინტერესების გათვალისწინებას, რაც მათი მხრიდან უნდობლობას, ლეგიტიმაციის პრობლემასა და საარჩევნო პროცესის მიმართ ინდიფერენტულობას იწვევს. აგრეთვე, რესპონდენტები საუბრობენ ისეთ ბარიერებზე, როგორიცაა გზების, ტრანსპორტისა და საჯარო ინფრასტრუქტურის გაუმართაობა, რაც მათ ადგილობრივ პოლიტიკაში აქტიურ მონაწილეობაში ხელს უშლის. ამის დასტურია ერთ-ერთი რესპონდენტის მოსაზრება:

„საზოგადოება ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებთან ურთიერთობაში აქტიურია. მაგალითად, რამდენიმე წელი ვითხოვდით, რომ გზა გაგვეყვანა. ახლა კი გვაქვს ასფალტიანი გზა. ასევე გვაქვს წყალი, რომელიც უფასოდ მოგვეწოდება. გვაქვს ასევე სკოლა. ბიუჯეტის განხილვის პროცესს არ ესწრებიან. საზოგა-

დოების ჩართულობა ასეთ მეხვედრებზე არ ხდება. ჩვენი სოფელი ყველაზე შორს არის და რაიონის ცენტრიდან მოშორებულია, შესაბამისად, ასეთ აქტივობებში მარტივად ვერ მონაწილეობენ. ტრანსპორტი არ არის და ისედაც რთულია რაიონის ცენტრში მოძრაობა“.

ეკომიგრანტი, მამაკაცი, 60 წლის

ამ ცვლადზე დაუცველი ჯგუფების დამოკიდებულების ანალიზი და მისი შედეგები თანხვედრაშია 2021 წლის კავკასიის ბარომეტრის გამოკითხვის შედეგებთან, რომლის თანახმად, პოლიტიკურ პარტიებს არ ენდობა 44%,³⁶ რესპონდენტების 43%-მა უნდობლობა გამოხატა პარლამენტის მიმართ,³⁷ აღმასრულებელ ხელისუფლებას არ ენდობა 38%,³⁸ ხოლო ადგილობრივ ხელისუფლებას - 32%³⁹ (დაჯამებულია „საერთოდ არ ვენდობი“ და „ძირითადად არ ვენდობი“ პასუხები). 2022 წლის საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგები ამავე ტენდენციას ასახავს.⁴⁰ ეს მონაცემები აჩვენებს პოლიტიკისა და მისი ინსტიტუტების მიმართ რესპონდენტთა უნდობლობის ტენდენციას, რაც ნიჰილიზმში, უიმედობასა და პოლიტიკის მიმართ ინდიფერენტულობაში ვლინდება.

დაუცველი ჯგუფების პირდაპირი მონაწილეობის შეფასება

ეს ცვლადი აფასებს, რამდენად აქვთ დაუცველ ჯგუფებს პასიური საარჩევნო უფლების პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობა. კერძოდ, რამდენად არიან ისინი ნომინირებული არჩევით (გადაწყვეტილების მიმღებ) თანამდებობებზე და რა რაოდენობით; ნომინირებული კანდიდატებიდან რამდენი მათგანია არჩეული გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობაზე.

³⁶ იქვე, პოლიტიკური პარტიების მიმართ ნდობა, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRUPPS/>, განახლებულია: 9.01.2023.

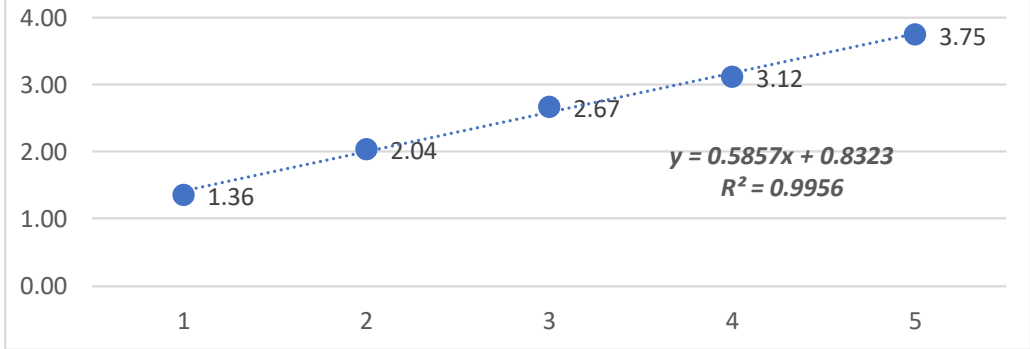
³⁷ იქვე, პარლამენტის მიმართ ნდობა, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRUPARL/>, განახლებულია: 9.01.2023.

³⁸ იქვე, აღმასრულებელი ხელისუფლების მიმართ ნდობა, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRUEXEC/>, განახლებულია: 9.01.2023.

³⁹ იქვე, ადგილობრივი ხელისუფლების მიმართ ნდობა, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRULOCG/>, განახლებულია: 9.01.2023.

⁴⁰ „საზოგადოებრივი განწყობები საქართველოში, 2022“, ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი (NDI), 2022, ხელმისაწვდომია: <https://www.ndi.org/sites/>, განახლებულია: 9.01.2023.

1.2.1. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების მიერ პასიური საარჩევნო უფლების რეალური განხორციელება

დიაგრამა 6. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.99$.

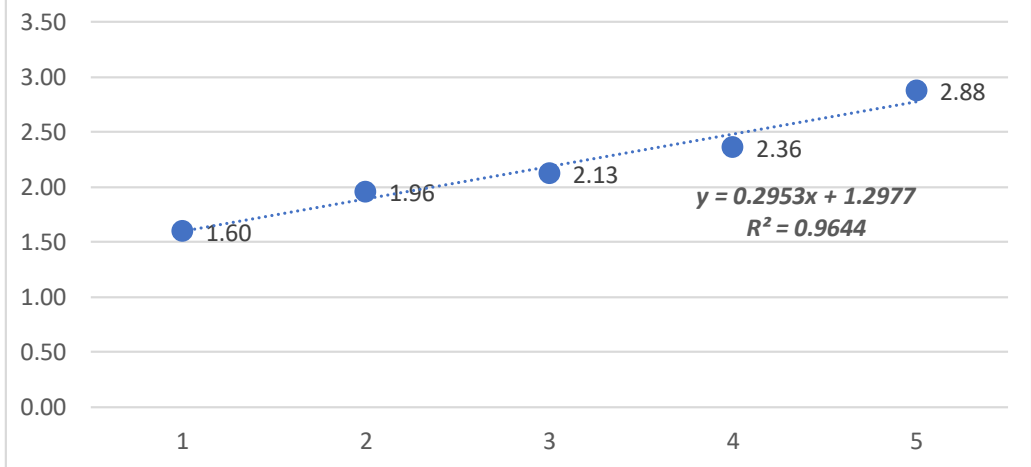
დაუცველი ჯგუფების მიერ პასიური საარჩევნო უფლების რეალური განხორციელების შესაძლებლობის⁴¹ შეფასება აჩვენებს, რომ გამოკითხულთა 47.79% ნეიტრალურად არის განწყობილი, ხოლო 45.59% - უარყოფითად. დარჩენილი 6.62% დადებითადაა განწყობილი. რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ თანამდებობებზე არჩევა ფორმალური პროცესია, რადგან რეალურ ცვლილებას ის არ ითვალისწინებს. ამდენად, პრობლემას არა თემის წარმომადგენლებისა ან დაუცველი ჯგუფების სასურველი კანდიდატების არჩევაში ხედავენ, არამედ უკვე არჩეული პირების მიერ რეალური პოლიტიკის განხორციელების შესაძლებლობის არქონაში.

„არსებობს სოფლის პროგრამები, რაღაც ფინანსური მხარდაჭერები, მაგრამ რეალურად ვერ განხორციელდება და ვერ გამოიყენებ. მაგალითად, პროგრამა ითვალისწინებს, რომ სოფლის ინფრასტრუქტურა უნდა განვითარდეს. ჩვენნიარ სოფელზე გამოყოფილი არის 10 ათასი ლარი. ამ თანხით გზასაც ვერ გაიყვანს, სხვა რამეს კი გზის გარეშე ვერ გააქეთებ. ერთადერთი წყალი გავაქეთეთ“.

საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ქალი, 42 წლის

⁴¹ ეს გულისხმობს, რამდენად არიან დაუცველი ჯგუფები ნომინირებულნი არჩევით თანამდებობებზე და რა რაოდენობით. ასევე, ნომინირებული კანდიდატებიდან რამდენი კანდიდატია არჩეული გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობებზე.

1.2.2. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების ნომინირება არჩევით (გადაწყვეტილების მიმღებ) თანამდებობებზე და ნომინირებული კანდიდატებიდან არჩეულ კანდიდატთა რაოდენობა

დიაგრამა 7. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.96$.

მოცემული ცვლადის ანალიზის თანახმად, დაუცველი ჯგუფების 80.14% უარყოფითად აფასებს არჩევით და გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობებზე მათი წარმომადგენლების ნომინირების გამოცდილებას, 19.12% - ნეიტრალურად, ხოლო 0.74% - დადებითად. მოცემული 9 ჯგუფის უარყოფითი დამოკიდებულების საფუძველი სხვადასხვაგვარია. სოგის შემთხვევაში, რესპონდენტები ნეგატიურ საზოგადოებრივ განწყობებს ასახელებენ. ამას ადასტურებს 2021 წლის კავკასიის ბარომეტრის კვლევა, რომლის მიხედვითაც, გამოკითხულების 74% ამბობს, რომ ჰომოსექსუალთან საქმიან ურთიერთობას არ მოუწონებდა ადამიანს.⁴² ერთ-ერთი გამოკითხული აღნიშნავს:

„საზოგადოების დამოკიდებულება უშლით ხელს, ღიად არ შეუძლიათ, რომ იმუშაონ ან კენჭი იყარონ და დააფიქსირონ პოზიცია“.

სოგი, მამაკაცი, 31 წლის

სხვა ჯგუფების შემთხვევაში, არჩევით ანდა გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციებზე თემის წარმომადგენლის ნომინირება ნიჰილიზმს იწვევს, რადგან რესპონდენტთა აზრით, ასეთ ნაბიჯებს რეალური შედეგი არ მოაქვს. მაგალითად, რელიგიური და ეთნიკური ჯგუფების წევრები მიუთითებენ, რომ ადგილობრივ მუნიციპალიტეტში თანამდებობის

⁴² „გთხოვთ, მითხრათ, მოუწონებდით თუ არა თქვენნი ადამიანს საქმიან ურთიერთობებს ჰომოსექსუალთან?“, კავკასიის ბარომეტრი, 2021, საქართველო, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/BUSINGA/>, განახლებულია: 10.01.2023; ეს განწყობა, 2019 წელთან შედარებით, შემცირებულია 87%-იდან 74%-მდე, კავკასიის ბარომეტრი, 2021, საქართველო, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2019ge/BUSINGA/>, განახლებულია: 10.01.2023.

პირებს ნომინალური ფუნქცია და წარმომადგენლობა აქვთ, რადგან, საბოლოოდ, ცენტრი - თბილისი და, შესაბამისად, მმართველი პოლიტიკური პარტია წყვეტს ადგილობრივ საკითხებს. მუნიციპალიტეტების პრობლემები და პოლიტიკა კი ცენტრისთვის პრიორიტეტული არ არის. კვლევაში მონაწილე პირი აღნიშნავს:

„ჩემი თვალით ვხედავ - ზოგი ფიქრობს, რომ მოვა, მაგრამ რა შეიცვლება, მაინც თბილისი წყვეტს ყველაფერს. ეს არის ზოგადი უნდობლობა“.

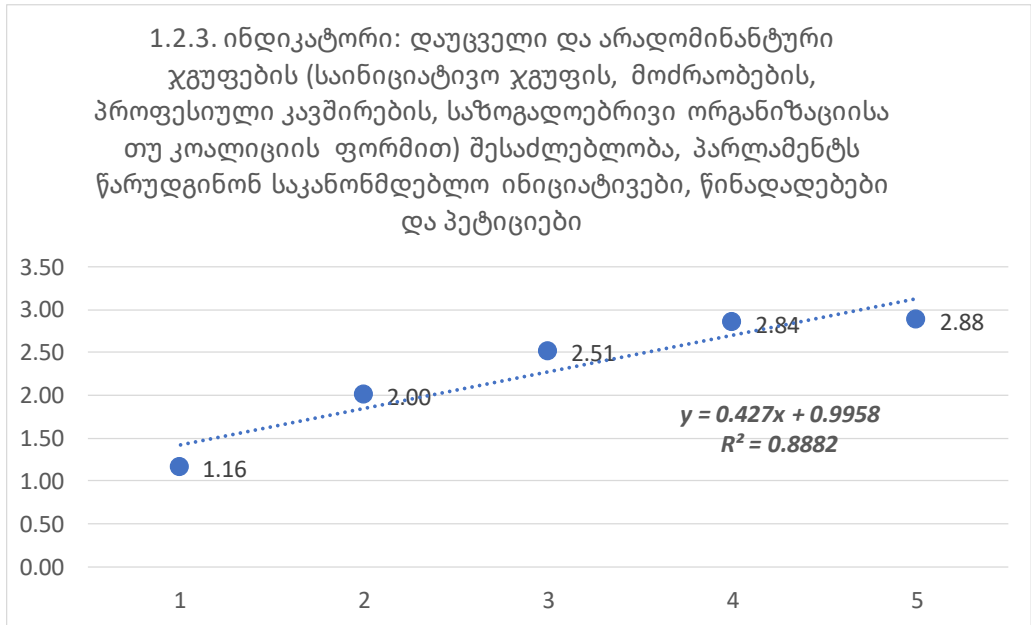
ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფის წარმომადგენელი,
მამაკაცი, 40 წლის

რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ სასურველი კანდიდატის წარდგენას შესაბამისი ყურადღება არ ექცევა, რადგან ეს პროცესი მაინც მათი აზრის გათვალისწინების გარეშე მიმდინარეობს, მათ შორის, არჩევითი კადრების წარდგენაც ცენტრალური ხელისუფლების ჩარევით ხდება. გამოკითხულები ფიქრობენ, რომ საჭიროა ადგილობრივი საზოგადოების ინტერესების გათვალისწინება გამოკითხვის გზით ან ჩართულობის სხვა მექანიზმების გამოყენებით, რათა არჩეულმა ან დანიშნულმა კანდიდატმა იცოდეს ადგილობრივთა საჭიროებები და შესაბამისი პოლიტიკის დასახვა შეძლოს.

„[...] ვფიქრობ, გამოკითხვა მაინც უნდა მოხდეს მოსახლეობის და გაიგონ, ვინ უნდათ კანდიდატად, იცნობდნენ კანდიდატებს და ა.შ. ახლა კონკურენტუნარიანი გარემოც კი არ არის, ამიტომ, მგონია, რომ ვითარება არ არის სამართლიანი ამ კუთხით“.

საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ქალი 42 წლის

მიუხედავად იმისა, რომ რაოდენობრივი მონაცემები არ არსებობს არჩევით თანამდებობებზე დაუცველი ჯგუფების წევრების ნომინირებასთან დაკავშირებით, გამოკითხულები, საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, ასეთი პროცესის მიმართ უიმედობას გამოხატავენ. იკვეთება ადგილობრივ პოლიტიკაზე ცენტრალური ხელისუფლებისა და მმართველი პარტიის გავლენა როგორც საკადრო, ისე მუნიციპალური საკითხების მოგვარებისას. რესპონდენტების განწყობების თანახმად, კანონმდებლობის მოუქნელობასთან ერთად, ვლინდება ჩართულობის რეალური მექანიზმების არარსებობა, როგორცაა კანდიდატის წარდგენის გამჭვირვალე, მარტივი პროცედურის არქონა და საზოგადოებრივი აზრის მობილიზების პრობლემა ადგილობრივი პოლიტიკის გარშემო. ეს კი ვერტიკალური თვითმმართველობის მოდელს ემსგავსება და ამცირებს მოქალაქეთა რეალურ მონაწილეობას.

დიაგრამა 8. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.88$.

მოქალაქეთა პასიურ და აქტიურ საარჩევნო მონაწილეობასთან ერთად, აუცილებელია დემოკრატიული მექანიზმების მრავალფეროვნება. პოლიტიკაში მოქალაქეების ჩართულობის დამატებით ფორმად საკანონმდებლო ინიციატივების, წინადადებებისა და პეტიციების მომზადება-წარდგენა მიიჩნევა. ამ გზით ხდება მოქალაქეთა მონაწილეობისა და ხელისუფლების ანგარიშვალდებულების ზრდა.⁴³ პირველი ელექტრონული პეტიციები საქართველოში 2017 წლიდან გამოჩნდა.⁴⁴ ამავე წელს გამოიკვეთა საპარლამენტო საქმიანობაში საზოგადოების წარმომადგენელთა მონაწილეობის შესაძლებლობა. კანონპროექტის მხარდაჭერის მიზნით მოქალაქეებს შეუძლიათ, შეაგროვონ ელექტრონული ხელმოწერები, აგრეთვე ელექტრონული პეტიციით მიმართონ საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს.⁴⁵ პეტიციების პორტალი მთავრობის წინაშე ელექტრონული პეტიციების ინიცირებას უზრუნველყოფს.⁴⁶ ამავე ვებგვერდის ანალიზი აჩვენებს, რომ ამ პეტიციების 99.6% პასუხგაუცემელია, ხოლო 46.4%-ზე პასუხი უარყოფითია, რადგან ის მთავრობის კომპეტენციის ზღვარს სცილდება.

მოცემულ გამოკითხვაში 59.56% უარყოფითად აფასებს დაუცველი და არადომინანტური ჯგუფების შესაძლებლობას, პარლამენტს წარუდგინონ საკანონმდებლო ინიციატივები,

⁴³ ნინო თვალთვაძე, ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა ჩართულობის არსებული მექანიზმების შეფასება საქართველოში, European Union for Georgia and Council of Europe, 2017, 4.

⁴⁴ მუნიციპალური ელექტრონული პეტიციების პლატფორმები, იხ. <https://ichange.ge>; <https://idea.municipal.gov.ge/select-municipality>; <https://idea.tbilisi.gov.ge>, განახლებულია: 10.01.2023.

⁴⁵ პარლამენტის ელექტრონული პეტიციის ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://esignature.parliament.ge>, განახლებულია: 10.01.2023.

⁴⁶ 2017 წლის 22 დეკემბრიდან, საიტის დაარსებიდან, 2022 წლის 11 სექტემბრის მონაცემებით, საიტზე პეტიციების უმეტესობა - 21.9% სოციალურ საკითხებს შეეხება, ხელმისაწვდომია: <https://ichange.gov.ge/Home/Stats>, განახლებულია: 10.01.2023.

წინადადებები და პეტიციები. მიზეზებს შორის სახელდება ასეთი პროცედურების შესახებ ინფორმაციის არქონა, პროცედურის სირთულე და რწმენის არარსებობა, რომ შესაძლებელია, პეტიცია დაკმაყოფილდეს.

„ალბათ იმიტომ არ ხდება ჩვენი ინტერესების გათვალისწინება, რომ მუდმივი კომუნიკაცია არ აქვს ჩვენთან ხელისუფლებას. სისტემაა ისე მოწყობილი, რაღაც უნდა არსებობდეს, რომ კომუნიკაცია ჰქონდეს სოფელთან. ჯგუფი უნდა იყოს, ანალიზებდნენ ამ პრობლემებს და მიჰქონდეთ მუნიციპალიტეტთან“.

საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ბარისახო, ქალი

ადგილობრივი მუნიციპალიტეტისადმი მიმართვის გავრცელებული ფორმა განცხადების ადგილზე დაწერაა. რესპონდენტების გამოცდილებით, მისი შინაარსი შეეხება სოციალურ და ჯანდაცვის საკითხებს - წყლის, ასევე საცხოვრებელთან დაკავშირებულ პრობლემებს, ოჯახის წევრის გადაუღებელი ან გეგმური სამედიცინო ოპერაციისა და მედიკამენტების ხარჯებს.

„საკრებულოსთან არანაირი შეხება არ მქონია და ამის შესახებ არც გამიგია. ერთადერთი, დედაჩემთან, დასახლებაში, გზა ან რამე რომ გაუფუჭდებათ, მიდიან და განცხადებას წერენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყურადღებას არავენ აქცევს“.

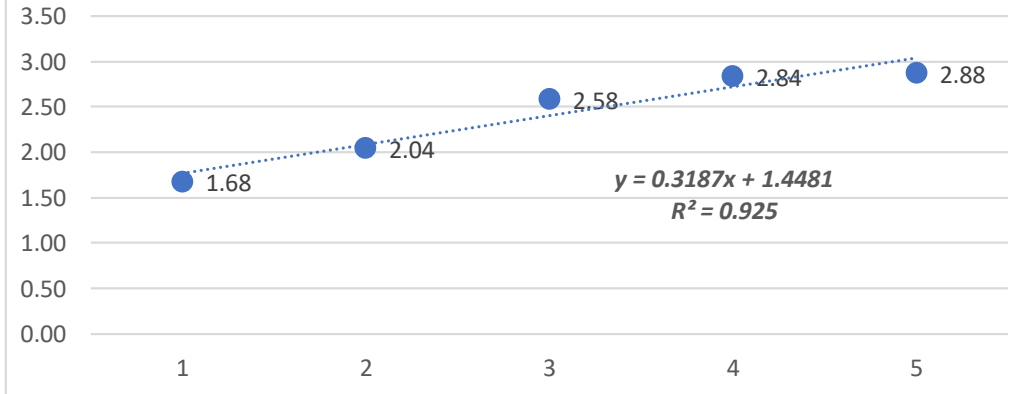
დევნილი, ქალი, 40 წლის

გამოკითხულები მიიჩნევენ, რომ ადგილობრივი მუნიციპალიტეტი უფრო აქტიურად მუშაობს, ვიდრე ცენტრალური ხელისუფლება. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობის საკითხიც, ვინაიდან ადგილობრივებმა უკეთ იციან ლოკალური პრობლემები, თუმცა, შესაძლებელია, მათ მოგვარებას ნაკლებად ახერხებდნენ.

„ვფიქრობ, რომ ჰარლამენტის დონეზე ეკომიგრანტების ინტერესები საერთოდ არ არის დაცული. ჩვენ არაფერი გავგიგია. ცენტრალური ხელისუფლების მხრიდან ხანდახან დახმარებები შემოდის სოფელში, თუმცა არ ვიცი, ეს რამდენად არის ჰარლამენტის აქტივობა. თვითმმართველობა უფრო მეტად აქტიურია ადგილობრივებთან“.

ეკომიგრანტი, მამაკაცი, 60 წლის

1.2.4. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების შესაძლებლობა, მთავრობას წარუდგინონ წინადადებები მათთვის მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით, მათ შორის, მთავრობის მიერ პარლამენტში კანონპროექტების ინიცირების მიზნით

დიაგრამა 9. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.92$.

პირდაპირი მონაწილეობის ეს ინდიკატორი ზომავს ცხრა დაუცველი ჯგუფის შესაძლებლობას, წარუდგინონ მთავრობას წინადადებები მათთვის სოციალურად და პოლიტიკურად მნიშვნელოვან საკითხებზე, მათ შორის, პარლამენტში კანონპროექტების ინიცირების მიზნით. ამ ჯგუფებს მიკუთვნებული რესპონდენტების განწყობები აჩვენებს, რომ გამოკითხულთა 55%-ს არ აქვს აღმასრულებელი ხელისუფლებისადმი წინადადებით მიმართვის გამოცდილება, ხოლო 44%-ს ამ უფლებით უსარგებლია. ჩაღრმავებულმა ინტერვიუებმა გამოავლინა, რომ დაუცველი ჯგუფები წინადადებებით არ მიმართავენ აღმასრულებელ ხელისუფლებას შემდეგი მთავარი მიზეზების გამო: მათ არ აქვთ შესაბამისი ცოდნა მსგავსი უფლების არსებობის შესახებ, რაც, შესაძლოა, განპირობებული იყოს ენობრივი ბარიერებით ეთნიკურ და ლინგვისტურ უმცირესობებში; სხვა დაუცველ ჯგუფებში ეს დაკავშირებულია სამოქალაქო უფლებების არცოდნასა და პოლიტიკური ინსტიტუტების მიმართ უნდობლობასთან. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი აცხადებს:

„ვერ გეტყვით, რადგან პოლიტიკისგან შორს ვარ. როდესაც არჩევნებია, მივდივარ. დრმად არ ვარ ჩართული და ნაკლებად მაინტერესებს, იმიტომ, რომ ეგრე ხდება, როგორც უნდათ, ისე აკეთებენ. ჩემი აზრით, რაც არ უნდა გააკეთო, როგორც არ უნდა გააკეთო, ისე იქნება, როგორც მათ უნდათ“.

ეთნიკურ-რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელი,

ქისტი, მამრობითი, 35 წლის

განწყობების ანალიზის მიხედვით, დაუცველ ჯგუფებს მიაჩნიათ, რომ დემოკრატიული პროცესები მიმდინარეობს და ასეთ დროს მნიშვნელოვანია, მათ თავისუფლად შეძლონ აზრის, მათ შორის, კრიტიკული აზრის გამოხატვა ცივილიზებურად, ყოველგვარი შიშის გარეშე. თუმცა, იმავდროულად, ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ, მათთვის პოლიტიკურად და სოციალურად მნიშვნელოვან თემებზე საჯარო განხილვებს დაესწრონ, ან წინადადებებით მიმართონ აღმასრულებელ ხელისუფლებას იმ ტერიტორიულ ერთეულებში, სადაც ცხოვრობენ. ამის მიზეზად სახელდება დროის უქონლობა. რესპონდენტების ნაწილი ამბობს, რომ ეს პროცესები ღიაა, თუმცა მასში, ძირითადად, ჟურნალისტები მონაწილეობენ. მაგალითად, ერთ-ერთი გამოკითხული ამბობს:

„ჟურნალისტები, ჩვეულებრივ, ესწრებიან. პროცესი ღიაა, განიხილება ის, რაც საჯარო ინფორმაციაა. თუ გაინტერესებს, შეგიძლია, დაესწრო. მე პედაგოგი ვარ, ჟურნალისტი არ ვარ და არ ვმონაწილეობ. სიმართლე გითხრათ, სურვილიც არ მქონია. თანაც, სამუშაო დღეა და როდესაც ადამიანი მუშაობს, ვერ ახერხებს, თუ, რა თქმა უნდა, ძალიან დიდი სურვილი არ არის“.

ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი, 40 წლის, ქალი

ინტერვიუს ამ ამონარიდის მიხედვით ჩანს, რომ გამოკითხულ რესპონდენტებს პოლიტიკური მონაწილეობის დიდი სურვილი არ გააჩნიათ, რადგან, მათი აზრით, სახელმწიფო პოლიტიკური ინსტიტუტები არაეფექტიანია მათი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ამდენად, მათ არ აქვთ მოტივაცია, მათთვის ფასეული სამუშაო დრო დაკარგონ იმგვარ პოლიტიკურ მონაწილეობაზე, რომელიც სასურველი ან ოპტიმალური შედეგის მომტანი არ არის. ეს ტენდენცია მკვეთრად ვლინდება გამოკითხულ რესპონდენტებში. საკვირველია, რომ სათემო ორგანიზაციის წევრები ასევე იშვიათად იყენებენ წინადადებებისა თუ საკანონმდებლო ინიციატივების წარდგენის შესაძლებლობას. ისინი, მეტწილად, სარგებლობენ ე.წ. „მონაწილეობის მოპატიჟებული სივრცით“, რაც გულისხმობს სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ არასამთავრობო სექტორის მიპატიჟებას შესაბამისი დაუცველი ჯგუფების შესახებ პოლიტიკის განსაზღვრაში მონაწილეობის მიზნით. ეს ფორმალური მხარე, ერთი შეხედვით, დადებითი მოვლენაა, თუმცა, ძირითადად, პროცედურულ ხასიათს ატარებს. დაუცველი ჯგუფების უფლებადამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციები პეტიციებს აგროვებენ და წარადგენენ, თუმცა მას იშვიათად აქვს შედეგი. მაგალითად, ორგანიზაცია „სალამმა“ საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი მოქალაქეების გვარების დაბოლოებათა შეცვლა მოითხოვდა, რაც საბჭოთა კავშირის დროს არსებული მიზანმიმართული რუსიფიკაციის პოლიტიკის ნაწილი იყო, რათა მათ რუსული დაბოლოების გვარები ჰქონოდათ. საგულისხმოა, რომ ამ ერთობლივ მოთხოვნას შედეგი არ მოჰყოლია.

ამ საკითხთან დაკავშირებით ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპონდენტი ამბობს:

„ბოლო საკითხი იყო გვარის შესახებ, რომელიც ჯერჯერობით არ არის მოგვარებული. ჩვენ გარუსებული გვარები გვაქვს. ასლანოვ, მამედოვ, ჩვენ ვართ ასლან-ლი, ასლან-ზადე. პეტიცია სალამმა დაწერა, შეაგროვა ხელმოწერების საკმარისი რაოდენობა. ეს ჩემი პასპორტია და ეთნიკური კუთხით პრინციპულია, ევროპაში როცა მივდივარ, ჩემი გვარის დაბოლოებით მიხვდნენ, რომ აზერბაიჯანელი ვარ და არა - რუსი. სამწუხაროდ, ამ პეტიციას შედეგი არ მოჰყოლია. თითქოს ტექნიკურად რთულია და ძვირია, მაგრამ მგონია, რომ შეეძლოთ. პირადობის კოდი ხომ არის და „ოვ-ს“ მოამორებდნენ. ეს პრინციპული საკითხია - იდენტობის. ქართველებს დიდ პატივს ვცემ. თქვენ ხომ გაქვთ იდენტობა გვარის მიხედვით და ჩვენც

გვინდა. საქართველოს მთავრობამ ამით გვითხრა - აზერბაიჯანელებო, ჩვენი მოქალაქეები ხართ, მაგრამ ეს მეორეხარისხოვანი საკითხია. ჩვენი უფლებები ამით დაჩაგრულია, ასე ვფიქრობ და ეს მთავრობის დიდი მინუსია“.

ეთნიკურად აზერბაიჯანელი, 40 წლის, მამაკაცი

გამოკითხულ რესპონდენტთა ის ნაწილი, რომელსაც წინადადებების წარდგენის შესაძლებლობა გამოუყენებია, აღნიშნავს, რომ მიუმართავს ბიუჯეტის ცვლილებასა და სხვა ბევრ საკითხზე. თუმცა, გამოცდილებამ აჩვენა, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლება მართლმართლად აკმაყოფილებს იმ მოთხოვნებს, რომლებიც ფინანსური ხარჯების გაღებას არ გულისხმობს. ასევე, მათი თქმით, ცნობიერების ამაღლება მხოლოდ მათ კი არა, სახელმწიფო ინსტიტუტების წარმომადგენლებსაც სჭირდებათ მოქალაქეთა უფლებებთან დაკავშირებით. დაუცველი ჯგუფები ასევე ასახელებენ კომუნიკაციის პრობლემას გადაწყვეტილების მიმღებ პირებთან, რასაც, ნაწილობრივ, კომპეტენციის არქონა განაპირობებს. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ერთ-ერთი პირი განმარტავს:

„მიმაჩნია, რომ ყველაზე დიდი გამოწვევაა კომუნიკაცია გადაწყვეტილების მიმღებ პირებთან. შეიძლება ძალიან კარგად იცნობდე, მისწერო ტელეფონით ან ელფოსტით, სოციალური ქსელით შეხმინანო, მაგრამ პასუხი ვერ მიიღო. თუ მაღალი დონის შეხვედრებია, იქ დიმილია, იქ ყველაფერზე თანხმობაა, მაგრამ კონკრეტულად რაიმე საკითხის ადვოკატირება რომ გინდოდეს, შეიძლება კომუნიკაცია გაჭირდეს და გვერდით არ დაგიდგენ. შშმ თემის ყველა წევრი აწყდება ამას ქალთა საკითხისა თუ მთლიანად თემის ადვოკატირების პროცესში. კომუნიკაცია ძალიან რთულია“.

შშმ პირი, ქალი, ასაკობრივი კატეგორია - 30-40 წელი

ზოგიერთი გამოკითხული აღნიშნავს, რომ ადგილობრივ დონეზე აღმასრულებელ ხელისუფლებაში არიან თანამდებობის პირები, რომლებიც პრობლემების მოგვარებას ცდილობენ. მაგალითად, შშმ რესპონდენტის თქმით, ერთ-ერთი ქალაქის მერმა მოაწყო ადაპტირებული სივრცე (კერძოდ, ლიფტი, პანდუსი), თუმცა ამისთვის მასაც დიდი ძალისხმევა დასჭირდა. პრობლემურად ასახელებენ ასევე პეტიციებისთვის აუცილებელი ხელმოწერების რაოდენობასაც, რომელიც ათი ათასს უნდა შეადგენდეს. მათი რესურსებისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით, ეს დამაბრკოლებელი გარემოებაა. იმის გამო, რომ პეტიციისთვის საკმარისი ხელმოწერები ვერ შეგროვდა, შშმ პირებმა საპროტესტო აქციებიც გამართეს, თუმცა მთავრობამ მხოლოდ მკვეთრად გამოსატული⁴⁷ შშმ პირებისთვის დაამატა სოციალურ პაკეტს 25 ლარი. ინსტიტუციური ბერკეტების არარსებობა და სახელმწიფო სტრუქტურების მხრიდან სათანადო პასუხების არქონა დაუცველი ჯგუფების იმედგაცრუებას იწვევს. მათი აზრით, პოლიტიკური მონაწილეობის ეს ასპექტი ფასადურია. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„ძალიან ბევრჯერ მიმიმართავს სხვადასხვა წინადადებით და თხოვნით, მაგრამ არცერთზე წერილობითი პასუხი არ მიმიღია. ადგილობრივი დეპუტატი შეგვირდა საკითხის გადაჭრას, თუმცა დაავიწყდა. როდესაც წერილობით მივმართეთ იმავე საკითხზე, არ გვიპასუხა. მერე პრესა ჩავრიე. მერე თქვეს, რომ საკითხს განი-

⁴⁷ „სოციალური პაკეტი შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისათვის“, სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2022, ხელმისაწვდომია: <http://ssa.gov.ge/index>, განახლებულია: 10.01.2023.

ხილავდნენ, ჯერ მიზანშეწონილი არ არისო. მოკლედ, დაავიწყდათ და მას მერე ბევრი წელი გავიდა“.

ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი, შუახნის მამაკაცი, სამცხე-ჯავახეთი

„მე პატარა მიმართვა მქონდა საკრებულოში და ისევ ვერ მივიღე პასუხი. კოდიც მქონდა და დავდიოდი, რომ შემემოწმებინა, იქნებ როგორმე მიპასუხეს, მაგრამ პასუხი არ მიმიღია. ჩვენი სახლის მაცხოვრებლები შევიკრიბეთ, რომ ჩვენთან კანალიზაციის გაყვანილობა შეეკეთებინათ. არაფერი არ გვიპასუხეს. მერე ამ კოდიტ ვიარე, ვიარე და პასუხი ისევ ვერ მივიღე. რა თქმა უნდა, ეს არც ისეთი საკითხია, რომ პრესა ჩავრიო. „რადიო მარნეულის“ ოფისის წინ იყო ზუსტად და მათი ჩარევაც შეიძლებოდა, მაგრამ როცა ვუთხარი ჩვენს მაცხოვრებლებს, ბევრს არ მოუნდა ასეთი ფართო რეზონანსი მიეღო ამ საკითხს და რადგან მოქალაქეები არ იყვნენ აქტიურები, მეც არ დამიწყია ამზე ჯიუტობა“.

ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი, შუახნის მამაკაცი, მარნეული

აღმასრულებელი ორგანოების მხრიდან თითქმის ყველა დაუცველი ჯგუფის მიმართ დიფერენცირებული მიდგომა არ ვლინდება. გამონაკლისად შეიძლება ჩაითვალოს კონფლიქტური რეგიონების მოსაზღვრე სოფლებში მცხოვრები მოსახლეობა და ეკომიგრანტების გარკვეული ნაწილი. მათ მოთხოვნებს გზის გაყვანასა და წყალმომარაგებასთან დაკავშირებით აკმაყოფილებენ. თუმცა, რაიონულ ცენტრებთან ტერიტორიული სიშორის გამო, პრობლემები ექმნებათ საზოგადოებრივი ჩართულობის თვალსაზრისით, მაგალითად, როდესაც საკრებულოებში ეკომიგრანტებთან დაკავშირებული ბიუჯეტი განიხილება. პასიურობის მიზეზად სახელდება ასევე ის, რომ ხანდაზმულ პირებს არ აქვთ შესაბამისი ცოდნა, რასაც კომუნისტური მემკვიდრეობით ხსნიან.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ხანგრძლივი ჭიდილის შედეგად, დაუცველ ჯგუფებს უფრო მეტი მანძი აქვთ, მიზანს მიაღწიონ, ვიდრე ეს ცენტრალური ხელისუფლების შემთხვევაში ხდება. ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები, შესაძლოა, მათ დაემალონ, რის გამოც, მოქალაქეებს ნდობა არ აქვთ, თუმცა, ამის მიუხედავად, ცალკეული პრობლემების მოგვარება შესაძლებელია, განსაკუთრებით თუ ცალკეულ საჯარო მოხელეებს ამის ნება აქვთ. თუმცა, ერთიანი პოლიტიკა, რომელიც დაუცველი ჯგუფების ინტერესების დაცვაზე იქნება ორიენტირებული, არ არის შემუშავებული. ადგილობრივი ხელისუფლების შედარებით უპირატესობას ისიც განაპირობებს, რომ სოციალური წნეხი უფრო დიდია ტერიტორიული მასშტაბებისა და სოციალურ-კულტურული თავისებურებების გათვალისწინებით. ეკომიგრანტებსა და დევნილებთან დაკავშირებით, ცალკეულ შემთხვევებში, ბინით დაკმაყოფილების ფაქტებიც ვლინდება. ცენტრალური ხელისუფლების რეაგირება მეტად მყისიერია საოკუპაციო ხაზთან მდებარე სოფლების მოსახლეობის მოთხოვნების დაკმაყოფილების კუთხით. ეს ნიშნავს, რომ ის ადგილობრივი ხელისუფლების ფუნქციას ასრულებს, რაც ფუნქციების დუბლირებას იწვევს. მაგალითად ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„მე ვცხოვრობ საოკუპაციო ხაზთან. ომმა ამ სოფლის მოსახლეობას დიდი ტრავმა მიაყენა და ბევრი რამე არის აღსადგენი. გასულ წელს მონაწილეობა მივიღე სოფლის განვითარების პროგრამაში. მოწესრიგდა გზები და სასაფლაომდე მისასვლელი ტერიტორია. ვმონაწილეობთ და ვზრუნავთ სოფლის კეთილდღეობისთვის“.

კონფლიქტის საზღვრისპირა რეგიონში მცხოვრები, მამაკაცი

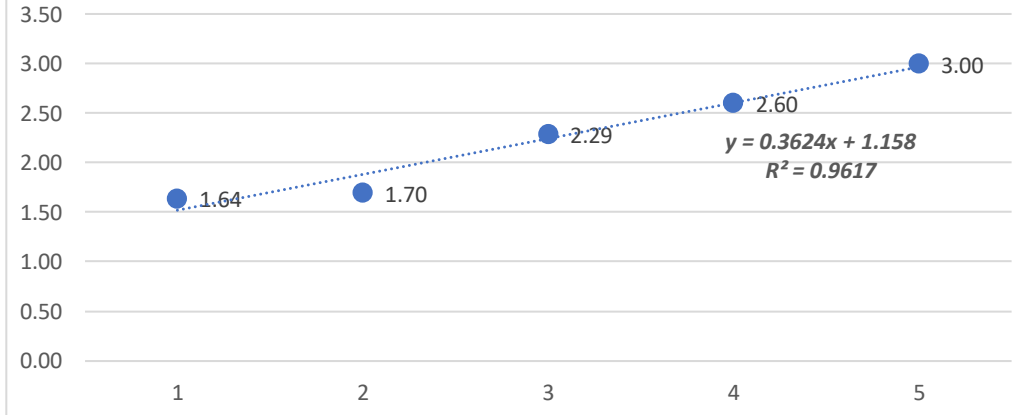
წინადადებების ინიცირების კუთხით აქტიურები არიან სოგის სათემო ორგანიზაციები. ეს, ნაწილობრივ, განპირობებულია იმით, რომ ორგანიზაციების წარმომადგენლები თავად მიეკუთვნებიან დაუცველი ჯგუფის ამ კატეგორიას, შესაბამისად, კარგად ესმით, რა საკითხებზეა საჭირო ძალისხმევის მიმართვა უფლებრივი თანაფარდობის მისაღწევად. გარდა ამისა, დიდია ამ ჯგუფების მხარდაჭერა საერთაშორისო დონორების მხრიდანაც. ამ ორი პირობის ერთობლიობა განაპირობებს მათ აქტიურობას პოლიტიკური მონაწილეობის თვალსაზრისით. ერთ-ერთი უფლებადამცველი აღნიშნავს:

„დიდი ხანი ვლობირებით კურიკულუმებში სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის (სოგის) საკითხების შეტანას. საბოლოოდ, ეს წინადადება არ მიიღეს, მაგრამ ჩვენი რეკომენდაციები გაითვალისწინეს, რადაცები შეიტანეს. მარშან მარტო ჩვენ ვიყავით, ახლა კი უკვე შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან ერთად კაცადურ ტრენინგებში ვმონაწილეობთ, ჩვენ მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას იყენებენ. ასევე, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან ერთად ვატარებთ ტრენინგებს სახელმწიფო მოხელეებისთვის, როგორცაა პოლიცია, პროკურატურა, სოციალური მუშაკები და ა.შ. რადაც ცვლილებებს ვაღწევთ. ამის გარდა, ჯანდაცვის სამინისტროსთანაც ვთანამშრომლობთ. გააჩნია რომელ უწყებასთან მუშაობ, ზოგი უფრო რიგიდულია, ზოგი უფრო გახსნილი. დამოკიდებულია იმაზე, რამდენად პრიორიტეტულია საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვისაც ამ უწყებებთან მუშაობა. იმის გამო, რომ ევროპის საბჭო ინტენსიურად მუშაობს შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან, ეს საშუალებას გვაძლევს, რომ ჩვენი რეკომენდაციები იყოს პროცესში, გაითვალისწინონ და შეცვალონ. როცა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია მუშაობს ჯანდაცვას ან პროკურატურასთან, უფრო მარტივია, რომ ეს ცვლილებები განახორციელონ, ვიდრე, უბრალოდ, არასამთავრობო ორგანიზაციასთან მუშაობით“.

სოგი, სათემო ორგანიზაციის წარმომადგენელი

დაუცველ ჯგუფებს შორის ზოგად კმაყოფილებასთან დაკავშირებული მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ სოგის ჯგუფს მიკუთვნებული პირები მეტად ახერხებენ თავიანთი უფლებების დაცვას, ვიდრე სხვა დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენლები.

1.2.5. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების მიერ პარლამენტისა და მთავრობის წინაშე დაყენებული წინადადებების რაოდენობა, გაზიარებული წინადადებების რაოდენობა და კონკრეტული გადაწყვეტილებები

დიაგრამა 10. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.96$.

ეს ინდიკატორი შეფასებულია იმის მიხედვით, თუ რამდენი წინადადება დააყენეს დაუცველმა ჯგუფებმა და რამდენი მათგანი გაიზიარეს პარლამენტმა და მთავრობამ კონკრეტულ გადაწყვეტილებებსა და კანონებში ამ ჯგუფების ინტერესების გასატარებლად. დაუცველი ჯგუფების გამოკითხვის შედეგების ანალიზი ცხადყოფს, რომ რესპონდენტთა 72%-ს არ მიუმართავს პარლამენტისა და მთავრობისთვის კონკრეტული წინადადებით, ხოლო 27.2%-ს აქვს ამ ტიპის პოლიტიკური მონაწილეობის გამოცდილება.

ჯგუფთაშორისი ანალიზი აჩვენებს, რომ არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფები მათ ხელთ არსებული შესაძლებლობების ფარგლებში უფრო აქტიურად მიმართავენ, ან ცდილობენ, მიმართონ საქართველოს პარლამენტსა და მთავრობას კანონმდებლობასა თუ შესაბამის პოლიტიკურ და სოციალურ გადაწყვეტილებებში მათი საჭიროებების ასახვის მიზნით. სხვა დაუცველი ჯგუფებისგან განსხვავებული ქვევა შეიძლება იმით აიხსნას, რომ არასამთავრობო სექტორი ამ მიმართულებით უფრო აქტიურია. გარდა ამისა, მათ მიმართ საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებაც უფრო დიდია. მაგალითად, 2020-2021 წლებში არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფების უფლებადამცველმა ორგანიზაციებმა საქართველოს მთავრობას მიმართეს სოფელ ბუკნარში მუსლიმი მოქალაქეების მიმართ გამოვლენილი რელიგიური შეუწყნარებლობისა და თანასწორუფლებიანობის დარღვევის ფაქტებზე.⁴⁸ აგრეთვე, 2021 წლის 18 მარტს აზერბაიჯანული თემის წევრებმა და აქტივისტებმა საქართველოს მთავრობას მიმართეს, დროებით მოეხსნა კომენდანტის საათი, რათა მათ ნოვრუზის დღესასწაული აღენიშნათ. იგივე მოთხოვნა ჰქონდა საქართველოს მთავრობის მიმართ საქართველოს სახალხო დამცველს და მასთან არსებულ ეროვნული უმცირესო-

⁴⁸ მანანა ქველიაშვილი, „რა ხდება ჩოხატაურში – დაპირისპირება რელიგიურ ნიადაგზე“, ბათუმელები, 2021 წლის 13 იანვარი, ხელმისაწვდომია: <https://batumelebi.netgazeti.ge/news/322770/>, განახლებულია: 10.01.2023.

ბების საბჭოს.⁴⁹ თუმცა, ეს მოთხოვნები არ დაკმაყოფილდა.

იძულებით გადაადგილებული პირების (ღევნილები და ეკომიგრანტები) შემთხვევაში მიმართვიანობა, მეტწილად, ინდივიდუალურია და ის სოციალური დახმარების თხოვნას უფრო ჰგავს. ზემოაღნიშნული ჯგუფისგან განსხვავებით, ამ სეგმენტში პოლიტიკური მონაწილეობის ფორმებს კოლექტიური ხასიათი იშვიათად აქვს. ინდივიდუალური მიმართვა, მეტწილად, ხორციელდება აღმასრულებელი ხელისუფლებისადმი, რაზეც პასუხი, ძირითადად, უარყოფითია, ან მოთხოვნა ნაწილობრივ კმაყოფილდება. ღევნილები და ეკომიგრანტები აღნიშნავენ, რომ:

„ქირით ვცხოვრობ ბათუმში. გავიგე, ავანსის სახით იძლევიანო 20000 ლარს. იუსტიციის სამინისტროში დავწერე განცხადება და ველოდები ახლა, რომ განიხილავენ. მითხრეს, რომ არსებობს პროექტი „სახლი სოფლად“ და მიმართეთო. არაფერი მოუციათ. ძველი სახლი იყიდა დედამ 2000 აშშ დოლარად, გავარემონტეთ და ვცხოვრობდით. ვთხოვეთ, თავზე გვაწვიმს და გადაგვიხურეთო. გვითხრეს, განიხილებაო, რიგში ბევრი დგასო. მანამდე ღევნილთა სამინისტროს მივმართეთ, ახლობლისგან გავიგე, რომ 25000 ლარი მისცეს და მეც შევიტანე განცხადება, ნაქირავებში რომ არ ვიყო და არ ვიხადო, დამკმაყოფილეთ მეოქი“.

ღევნილი, მამაკაცი, 38 წლის, ბათუმიდან

„წყალტუბოში ყოფილა შემთხვევა, რომ ღევნილებს მიუმართავთ სანატორიუმში გზის გაყვანასთან დაკავშირებით და დაუკმაყოფილებიათ“.

ღევნილი, ქალი, 28 წლის, წყალტუბოდან

ზოგადი მახასიათებელი, რომელიც ვლინდება მონაცემთა ანალიზის შედეგად, არის ის, რომ ცენტრალური ხელისუფლება ნაკლებად ეფექტიანია, ვიდრე ადგილობრივი თვითმმართველობა. ამის მიზეზია სივრცული სიმჭიდროვე, რომელიც რეგიონებში სოციალურ წნეხს აძლიერებს, ეს კი რეპუტაციულ რისკებს უქმნის ადგილობრივ თვითმმართველობაში წამყვან პოზიციებზე დასაქმებულ პირებს.

საცხოვრებელი (დაბადების) ადგილის მიხედვით იდენტიფიცირებული რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ რეგიონულ „მცირე საკითხებზე“ სასაუბროდ ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოები „ვერ იცლიან“. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ:

„სკოლის რეაბილიტაციის პროექტისთვის მოვიპოვეთ იაპონიის საელჩოს ფინანსური მხარდაჭერა. შეთანხმებები გვჭირდებოდა სახელმწიფო დაწესებულებასთან. მოადგილესთან მქონდა კომუნიკაცია. თავიდან იყო იგნორირება. როდესაც მედია ჩაერთო, მომდევნო შეხვედრაზე ძალიან დიდი ყურადღებით მომისმინეს, განყოფილების უფროსები შეგროვდნენ. შემეშინდა, ისეთი ყურადღების ქვეშ აღმოვჩნდი. ამის შემდეგ გამოვიდა კონსტრუქციული კომუნიკაცია, მხარდაჭერა. მიაჩნიათ, რომ ჰატარა სოფლის 70-კაციანი სკოლის რეაბილიტაცია არ არის სერიოზული პროექტი. იერარქიული კუთხით სირთულეა, ანუ ჩვენ ვართ პროვინცია. მაგალითად, როდესაც რადიო იწყებს მუშაობას, სამინისტროში რეკავ, რომ მოიწვიო კომპუტენტური რესპონდენტი, უხერხულობა იქმნება. მიაჩნიათ, რომ შენ არ

⁴⁹ „ომბუდსმენი მთავრობას: მოხსენიო ნოვრუზის დღესასწაულზე კომენდანტი, შობის მსგავსად“, ფორმულა, 2021 წლის 20 მარტი, ხელმისაწვდომია: <https://formulanews.ge/News/47328>, განახლებულია: 26.12.2022.

ხარ მათი დონის, რომ გესაუბრონ. უკვირთ, როდესაც გამართულად ლაპარაკობ და კრიტიკულ საკითხს განიხილავ. კომუნიკაცია უჭირთ. ბოლო დროს დაიწყეს ჩამოსვლა. არ კადრულობენ, რომ ჩაგერთონ. რეგიონებთან ურთიერთობა ძალიან უჭირთ, ხშირად გვიწევს დონორებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების სახელების ხსენება, რომ საქმე გააქეთონ. ცვლილება სხვაგვარად არ გამოდის”.

შუახნის ქალი რეგიონიდან

საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით იდენტიფიცირებული რესპონდენტების შემთხვევაში, მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს მენტალური თვალსაზრისით არსებულ გამოწვევებს. კერძოდ, პოლიტიკური და სოციალური თანასწორობის თვალსაზრისით, პრობლემურია, თუ როგორ აღიქვამს ცენტრალური ხელისუფლება ადგილობრივ დონეზე როგორც სახელისუფლებო რგოლის, ისე სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებს. ცენტრი vs. პერიფერიის სირთულე ჯანსაღ კომუნიკაციას არღვევს, რასაც დემოკრატიული მმართველობისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს. ეს კი, თავის მხრივ, აისახება მოსახლეობის სოციალური თანასწორობის პოლიტიკაზე.

შშმ პირთა გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, მათთვის დიდი გამოწვევაა კომუნიკაციის პრობლემა გადაწყვეტილების მიმღებ პირებთან. როდესაც საუბარია შედარებით მარტივ პრობლემაზე - რომელზეც მუნიციპალური ორგანო მეტადაა პასუხისმგებელი - კომუნიკაცია უფრო მარტივია. თუმცა, როდესაც საკითხი ეხება კანონის ან დაფინანსების ცვლილებას, შშმ პირების თქმით, მათთან კონტაქტს ერიდებიან და თავიდან იშორებენ. ამის ერთ-ერთ მაგალითად მოჰყავთ ადაპტირებული სკრინინგცენტრების ჩამოყალიბება, რასაც შშმ ქალთა თემი რამდენიმე წლის განმავლობაში უშედეგოდ ითხოვს, დაპირებების ფონზე. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ:

„2017 წლიდან, შშმ ქალთა თემის სახელით, აქტიურად ვითხოვ ადაპტირებულ სკრინინგცენტრებს. ეს ხომ სახელმწიფო პროგრამაა. ყველა დონეზე ვუწევთ ადვოკატირებას. მერამდენე წელია, მხოლოდ მშრალი დაპირებებია. ეს ხომ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ქალთა თემისთვის, მაგრამ, სამწუხაროდ, შედეგი არ არის“.

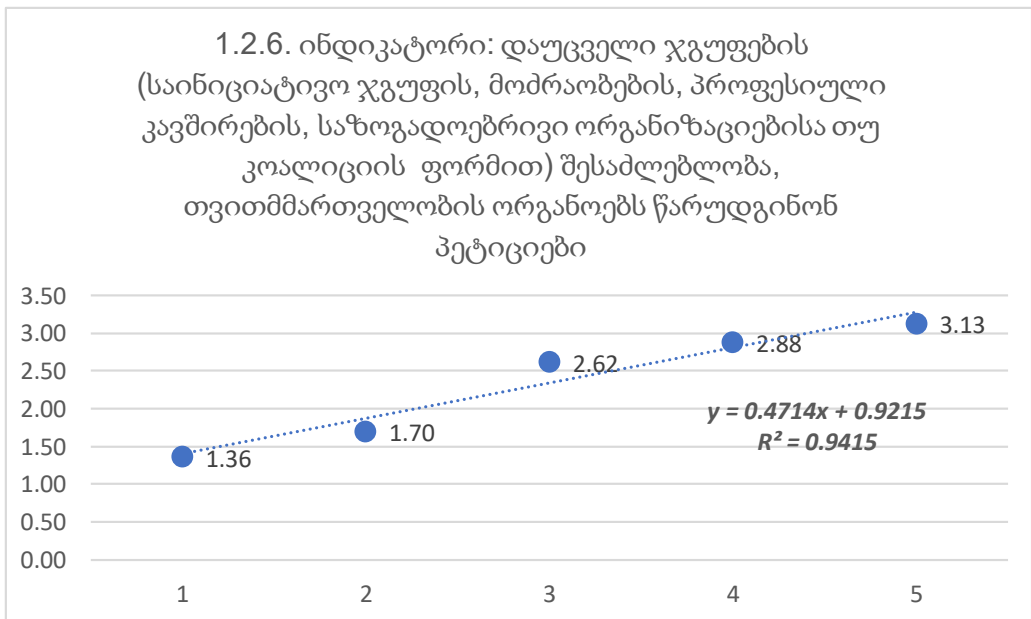
შუახნის შშმ ქალი

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებთან დაკავშირებით სახელმწიფო ცდილობს, ინსტიტუციურ დონეზე გააუმჯობესოს მარეგულირებელი წესები, თუმცა ეს, მეტწილად, საერთაშორისო ვალდებულებებით ნაკარნახევი გადაწყვეტილება და ქმედებაა. შესაბამისად, ამ თემის წარმომადგენელთა მნიშვნელოვანი პრობლემები და საჭიროებები მოუგვარებელი რჩება. მონაცემები აჩვენებს, რომ, თუ პირს დაუცველობის რამდენიმე მარკერი აქვს და ამას ემატება გენდერული კატეგორია, ე.ი. თუ ის ქალია, ორმაგი ძალისხმევაა საჭირო მისი ინტერესების დასაცავად.

სოგის შემთხვევაში, მონაცემები აჩვენებს, რომ მოლაპარაკებები უფლებრივ, სოციალურ და პოლიტიკურ საკითხებზე აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან დახურულ კარს მიღმა უფრო შედეგიანია, შესაბამისად, მათი წარმატებული ლობირება ხდება. ამ თანამშრომლობის ეფექტიანობაში მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს საერთაშორისო ორგანიზაციების ჩართულობას, ასევე, სახელმწიფო უწყებებში დასაქმებული ინდივიდების დამოკიდებულებას. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ინსტიტუციური მექანიზმები კვლავ მყიდვია და ამ ჯგუფისთვის სასარგებლო გადაწყვეტილებების მიღება ცალკეული საჯარო მოხელეების

კეთილ ნებაზეა დამოკიდებული. მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ თემის წევრები არ მიმართავენ მთავრობას წინადადებებით. მათ მხოლოდ ფრაგმენტულად იციან, როგორ მუშაობენ მთავრობასთან არასამთავრობო ორგანიზაციები.

სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების, შრომითი ექსპლუატაციისა და ასაკობრივი კატეგორიების (18-იდან 29 წლამდე და 60 წლიდან) შემთხვევაში არსებული მონაცემების ანალიზით ირკვევა, რომ მათ არ მიუმართავენ მთავრობისთვის წინადადებებით, შესაბამისად, არც გადაწყვეტილებები ყოფილა მიღებული. ამის ძირითადი მიზეზია სათანადო ცოდნისა და გამოცდილების არქონა, ასევე ამ პროცესის მიმართ უნდობლობა. ამ ჯგუფების წარმომადგენელთა უმეტესობა უარყოფითად აფასებს საკანონმდებლო ორგანოსა და მთავრობაში მათი წარმომადგენლების საქმიანობას. ამდენად, დაუცველი ჯგუფების ამ კატეგორიის უნდობლობა დელიბერაციული პროცესების მიმართ გამოწვეულია, ძირითადად, იმით, რომ ისინი ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების პასუხისმგებლობიანობას კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებენ.

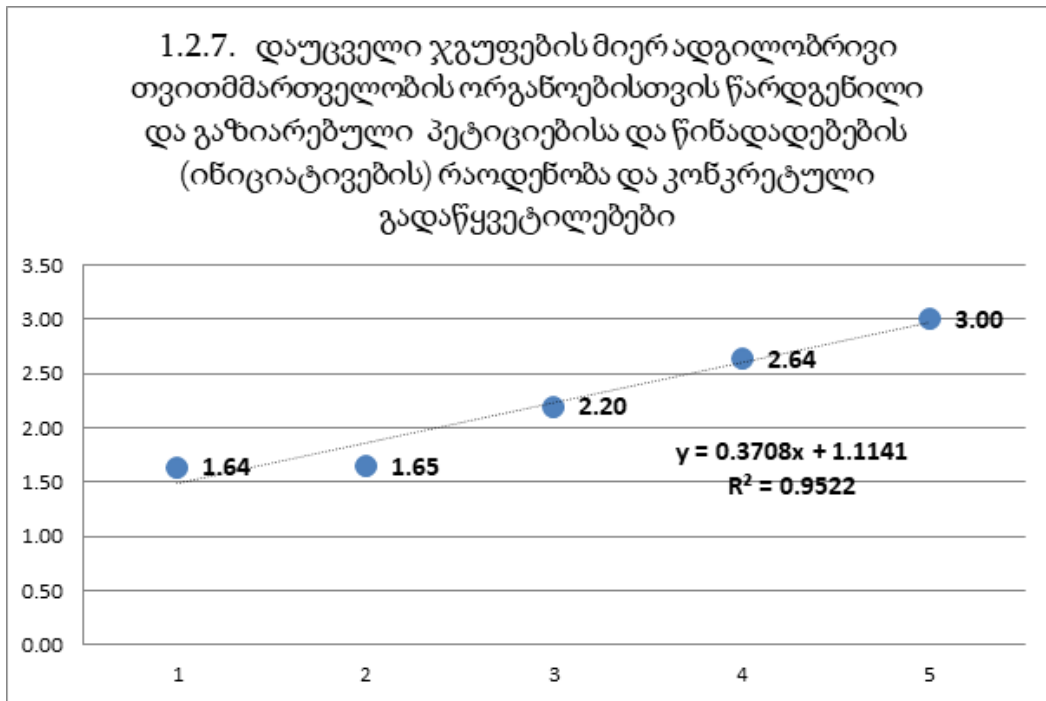
დიაგრამა 11. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.94$.

გამოკითხული დაუცველი ჯგუფების 46.3% აღნიშნავს, რომ მათ, საქართველოს კანონმდებლობით, უფლება აქვთ, წარადგინონ პეტიციები.⁵⁰ თუმცა, 54%-ის განცხადებით, ისინი ამ უფლებას რეალურად ვერ იყენებენ, რაც ნიშნავს, რომ საკუთარი ინტერესების

⁵⁰ საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის შესაბამისად, მუნიციპალიტეტების ორგანოები და მათი თანამდებობის პირები ვალდებული არიან, ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა ჩართულობის მიზნით შექმნან ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური პირობები მოქალაქეთა მიღების, მათთან შეხვედრებისა და მუნიციპალიტეტების ორგანოების საქმიანობაში მათი მონაწილეობისთვის. ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის ერთი ნაწილი ეთმობა მოქალაქეების ჩართულობას თვითმმართველობის განხორციელებაში და დეტალურად აღწერს მონაწილეობის ფორმებს, როგორებიცაა: დასახლების საერთო კრება, პეტიცია, სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო და სხვა. იხ. ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, 85-ე მუხლი.

დაცვას ამ ტიპის პოლიტიკური მონაწილეობით ვერ ახერხებენ. პეტიციების წარდგენის უფლებას ისინი უკვე იყენებენ ადგილობრივ დონეზე, ვიდრე ცენტრალური ხელისუფლების შემთხვევაში. ამის ერთ-ერთი მიზეზი გეოგრაფიული დისტანციაა, რაც, თავის მხრივ, მოითხოვს ფინანსურ რესურსებს და სამუშაო დროის გამოყოფას. ეს ორი ფაქტორი დაუცველ ჯგუფებს ამგვარ პოლიტიკურ აქტივობაში ხელს უშლის. ანალიზი აჩვენებს, რომ ის დაუცველი ჯგუფები, რომლებსაც მეტი მხარდაჭერა აქვთ არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან, უფრო ხშირად მიმართავენ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს. ამის ნათელი მაგალითია არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფები, ასევე სოფის კატეგორიას მიკუთვნებული პირები. კანონით უზრუნველყოფილი უფლებების აღსრულება პრაქტიკაში არ ხდება. ამდენად, ინსტიტუციური ანალიზი მნიშვნელოვნად განსხვავდება რეალობისგან.

კვლევის ფარგლებში ადგილობრივი თვითმმართველობების ორგანოებიდან მოთხოვნილი საჯარო ინფორმაციის თანახმად, ყველა მუნიციპალიტეტი უკლებლივ მიუთითებს, რომ დაბრკოლებები პეტიციებისა და წინადადებების წარდგენის თვალსაზრისით არცერთ დაუცველ ჯგუფს არ აქვს და ეს ინსტრუმენტი ყველასთვის თანაბრად ხელმისაწვდომია. არცერთი მუნიციპალიტეტი არ ამახვილებს ყურადღებას მათი ვებგვერდის ადაპტირებაზე და უმცირესობების ენებზე პეტიციასთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე.

დიაგრამა 12. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.95$.

პოლიტიკური თანასწორობის კვლევის ფარგლებში გამოკითხული დაუცველი ჯგუფების 27.2%-ს ეს უფლება ეფექტიანად აქვს გამოყენებული ადგილობრივ დონეზე, 72.8% კი ამ კუთხით არსებულ შესაძლებლობებს უარყოფითად აფასებს, მითუმეტეს, რომ მათი წინადადებების უმეტესობას შესაბამისი ორგანოები არ იზიარებენ. რელიგიურმა და ეთნიკურმა უმცირესობებმა დაასახელეს რამდენიმე საკითხი, რომლებსაც ადვოკატირებდნენ, მათ შორის, მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე ბათუმის მეჩეთის მშენებლობა, ასევე შედარებით ნაკლებად ცნობილი - ქალაქ ახალციხეში ერთ-ერთი ქუჩისთვის მარლ აზნაურის სახელის დარქმევა (რადგან ის წარმოშობით ამ მხარიდან იყო). როგორც უმცირესობების ეს ჯგუფები მიუთითებენ, ადგილობრივ დონეზე პეტიციები, მეტწილად, არ არის ქმედითი.

სოციალური კვლევებისა და ანალიზის ინსტიტუტის (ISSA) მიერ ჩატარებულ კვლევაში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ რესპონდენტთა 69.9% მიუთითებს, რომ თვითმმართველობისთვის არასდროს მიუმართავს პირადი მიზნებისთვის, 76.5%-ის განცხადებით კი - საჯარო საჭიროებებისთვის.⁵¹ ამავე კვლევის მიხედვით, მიმართვიანობასა და ქართული ენის ცოდნას შორის მჭიდრო კავშირია, კერძოდ, ადამიანებმა, რომლებსაც არ მიუმართავთ თვითმმართველობისთვის, არასათანადოდ იციან ქართული ენა.⁵²

ეფექტიანი ადგილობრივი თვითმმართველობა ქვეყანაში დემოკრატიის საფუძველი და საჯარო ცხოვრებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ყველაზე ქმედითი და მნიშვნელოვანი პლატფორმაა. ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად და ტრადიციულად დასახლებულ რეგიონებში არსებობს სისტემური გამოწვევები (ენის პოლიტიკა, ენის ცოდნა, დემოკრატიული აქტივობების არასაკმარისი გამოცდილება, სუსტი წარმომადგენლობა, გაუცხოების და უნდობლობის მაღალი დონე), რაც აბრკოლებს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეთა ეფექტიან და რეალურ მონაწილეობას. ამასთანავე, არ არსებობს უმცირესობებისთვის დამატებითი საკონსულტაციო მექანიზმები, რომლებიც ადგილზე მათ საჭიროებებსა და უფლებებზე ორიენტირებული პოლიტიკის გატარებისა და ინტერეთნიკური დიალოგის პლატფორმა გახდებოდა. ეთნიკური უმცირესობების მონაწილეობის გაძლიერებას პოლიტიკური გაუცხოების დაძლევის, ასევე მათი მნიშვნელოვანი საჭიროებებისა და უკმაყოფილებების გადაწყვეტის რესურსი აქვს.

აღსანიშნავია, რომ 2017 წელს ქვემო ქართლისა და კახეთის სახელმწიფო რწმუნებულების ადმინისტრაციებთან საკონსულტაციო (სათათბირო) საბჭოები ჩამოყალიბდა.⁵³ შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, ამ საბჭოების სხდომები რეგულარულად, ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებებისა და ინტერესების გათვალისწინებით ტარდება. თუმცა, სახალხო დამცველთან არსებული ეროვნულ უმცირესობათა საბჭოს შეფასებით, საკონსულტაციო საბჭოები ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლებსა და სახელმწიფოს შორის რეგულარულ დიალოგს სათანადოდ ვერ უზრუნველყოფენ.⁵⁴

მაგალითად სოგის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს მსგავსი უფლებით არ უსარგებლიათ, რადგან ამ თემის წარმომადგენლები, სოციალური წნეხიდან გამომდინარე, თა-

⁵¹ ღია საზოგადოების ფონდი - საქართველო, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კვლევა, 2019, 88.

⁵² იქვე, 80.

⁵³ საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრი, ეროვნულ უმცირესობათა საბჭო, სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შესრულების მონიტორინგის შედეგები 2017-2018, თბილისი, 2020, 15.

⁵⁴ საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ ანგარიში, 2020, 408-409.

ვიანთი იდენტობის გამქვავებას ერიდებიან. ასევე, მათ არ აქვთ ის ფსიქოლოგიური თუ სოციალური მხარდაჭერა, რომელიც აუცილებელია მათი ოჯახის წევრების, ნათესავებისა და მეგობრებისგან მომდინარე რეაქციებთან გასამკლავებლად. ეს ჯგუფი საკუთარ უფლებებს უკეთ იცავს იმგვარი პოლიტიკური მონაწილეობის ფორმებით, რომლებიც საკაროობას არ მოითხოვს.

საცხოვრებელ ადგილს მიკუთვნებულ დაუცველ ჯგუფებს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისთვის არ წარუდგენიათ პეტიციები და წინადადებები (ინიციატივები). კონკრეტული გადაწყვეტილებები ეხება ცალკეული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, მაგალითად, გზის გაყვანას, სატრანსპორტო საშუალების დანიშვნას მაღალმთიანი სოფლიდან მუნიციპალიტეტის ცენტრამდე, სკვერის გაშენებას და ა.შ. მონაცემთა ანალიზის საფუძველზე ირკვევა, რომ ზოგ სოფელში არის წყლის პრობლემა, თუმცა ის მარტივად ვერ გვარდება.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისთვის არ არის წარდგენილი და გაზიარებული პეტიციები და წინადადებები (ინიციატივები) დევნილებისა და ეკომიგრანტების შემთხვევაშიც. კონკრეტული გადაწყვეტილებები ეხება ცალკეული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ მის საცხოვრებელ ფართში, უკვე დიდი ხანია, ვერ ხერხდება გაზის შეყვანა. დევნილთა ბევრი მცდელობისა და აქტიურობის მიუხედავად, ეს პრობლემა მუნიციპალიტეტმა ვერ გადაჭრა.

შემ ჯგუფებზე არსებული მონაცემებით ირკვევა, რომ მათი დიდი ძალისხმევის მიუხედავად, უფრო მარტივია ადგილობრივ დონეზე მცირე მნიშვნელობის საკითხების გადაჭრა (მაგალითად, მუნიციპალიტეტის შენობაში ადაპტირებული გარემოს შექმნა, მობილობა-ორიენტაციის ტრენერის გამოყოფა და სხვა), ვიდრე შედარებით რთული და მასშტაბური პრობლემების მოგვარება (როგორებიცაა, მაგალითად, შშმ პირთათვის სოციალური პაკეტის გაზრდა, ავტობუსებში გაჩერებების გახმოვანების სისტემის დანერგვა, უსინათლოებისთვის გამცილებელთა რაოდენობის გაზრდა და სხვა).⁵⁵

ანალიზი აჩვენებს, რომ ყველა დაუცველი ჯგუფის შემთხვევაში, ამ უფლებით პასიურად სარგებლობის მიზეზი არის პოლიტიკური მონაწილეობის ამ ფორმის განსახორციელებლად საჭირო ცოდნისა და გამოცდილების არქონა, ასევე, თავად პროცესისადმი უნდობლობა. დაუცველი ჯგუფების აღქმები იმთავითვე იმგვარია, რომ წინადადებებისა თუ პეტიციების წარდგენას შედეგი არ მოჰყვება. გამოკითხული რესპონდენტების უმრავლესობა არაეფექტიანად აფასებს სახელმწიფო ინსტიტუტების მუშაობას როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე, რადგან ისინი მოქალაქეების მოთხოვნებს მეტწილად ვერ აკმაყოფილებენ. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი, რომელიც რეგიონში მცხოვრები ქალია (შესაბამისად, ორ სხვადასხვა დაუცველ ჯგუფს მიეკუთვნება), აღნიშნავს:

„ჩვენს ჯგუფსაც ჰქონდა პრობლემა, პროექტი მოვიგეთ, ბავშვების გასართობი ცენტრი გარე სივრცეში. სოფლის შემოსასვლელში, სადაც ამ ცენტრს ვაკეთებდით, გამგებამ ასფალტის დაგება დაიწყო. 20 ქალი ჩავერთეთ ოჯახებით. გამგებამ ჩავიტანე განცხადება ხელმოწერებით, მაგრამ უარი მივიღეთ. ჩამოვიდნენ და გვითხრეს, რა უმადურები ხართ, ასფალტს გიგებთო. ჩვენ ვუბნებოდით, არ გვინდა ასფალტი, სხვა რამის გაკეთება გვინდაო. სოფლის 95%-ის ხმები გვქონდა პირადი ნომრებით, მაგრამ არავინ მოგვისმინა, არაფრად არ ჩაგვაგდეს. რაც გინდათ ის გააკეთეთო, თქვა გამგებლის თუ მერის მოვალეობის შემსრულებელმა. იმდენად რთულია მერიასთან და საკრებულოსთან კომუნიკაცია, რომ უფრო ზემოთ რა იქნება, წარმომიდგენია. შედეგის მომცემი არც იქნება“.

შუახნის ქალი რეგიონიდან

⁵⁵ ფოკუსჯგუფის შეხვედრები შშმ პირებთან, ეთნიკურ უმცირესობებთან, უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრებ ქალებთან.

მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ რეგიონებში მცხოვრები დევნილები და ეკომიგრანტები სხვადასხვა პრობლემის გადასაჭრელად თვითმმართველობის ორგანოებს მიმართავენ. მაგალითად, სამმა რესპონდენტმა ისაუბრა გზის მოწესრიგების მიზნით საზოგადოების აქტიურობაზე. ერთმა გამოკითხულმა მიუთითა თვითმმართველობის ორგანოების მხრიდან არაეფექტიან მუშაობაზე დევნილთა საერთო საცხოვრებელში გაზის შეყვანის ინიციატივასთან დაკავშირებით. ამ უფლებით, ფაქტობრივად, ვერ სარგებლობენ სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფები, შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული პირები. ამ ჯგუფების შემთხვევაში პროცესისადმი უნდობლობა და სამოქალაქო განათლების არქონას ემატება კონფრონტაციული შიში სახელმწიფო ინსტიტუტების მიმართ, რადგან სოციალური დახმარების მიღების კუთხით ისინი სრულად მათზე არიან დამოკიდებულნი.

ამდენად, პროტესტის გამოხატვა ან რაიმე ფორმით სახელმწიფოსთვის არასასურველი პოლიტიკური აქტივობა, შესაძლოა, მათთვის საზიანო აღმოჩნდეს. კონფრონტაციული შიში განსაკუთრებით იკვეთება ამ ორი ჯგუფის შემთხვევაში. დევნილები მსგავს თვითცენზურას კრიტიკული დამოკიდებულებების გამოხატვის დროს ნაკლებად მიმართავენ, რადგან მათი წუხილები მედიაში შუქდება. იმავდროულად, არსებობენ როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც სახელმწიფო ინსტიტუტებს მეტად პასუხისმგებლობიანს ხდიან. ამასთანავე, თავად დევნილთა თემში არიან პოლიტიკურად და სოციალურად აქტიური წევრები, რომლებსაც ამ ჯგუფის სატიკვარი საჯარო სივრცეში განსახილველად და გადასაჭრელად გააქვთ. ანალიზის შედეგად ვლინდება, რომ სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი, ასევე შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული პირების პრობლემებზე ნაკლებად მუშაობენ არასამთავრობო ორგანიზაციები, თვით სახალხო დამცველის აპარატიც კი, რაც ამ ჯგუფების შესახებ მომზადებული ანგარიშების სიმწირეშიც ვლინდება.⁵⁶ აღსანიშნავია, რომ ისინი არც საერთაშორისო დონორებისთვის არიან პრიორიტეტები. ეს მათ, ფაქტობრივად, დამოკიდებულს ხდის სახელმწიფოზე, რომელიც მხოლოდ საბაზისო სოციალური და ეკონომიკური დახმარებით შემოიფარგლება, რაც შეუსაბამოა ცვალებად ეკონომიკურ და საბაზრო გარემოსთან.

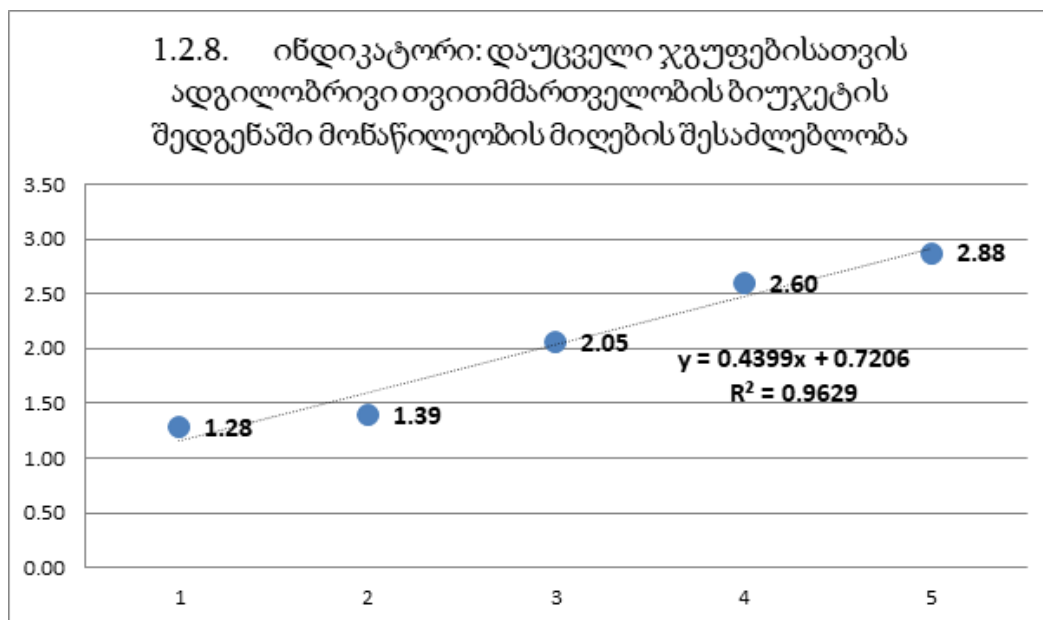
ამდენად, დაუცველი ჯგუფების ამ კატეგორიის მიერ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში არ არის წარდგენილი და გაზიარებული პეტიციები და წინადადებები (ინიციატივები). კონკრეტული გადაწყვეტილებები ეხება ცალკეული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, მაგალითად, ზამთარში ერთჯერადად შეშის მიწოდებას დაუცველი ოჯახებისთვის ან მედიკამენტებისა და სამედიცინო მომსახურების ხარჯების ერთჯერად ანაზღაურებას გარკვეული თანხის ფარგლებში.

ცალკეულ შემთხვევებში მუნიციპალიტეტები აკმაყოფილებენ საერთო ინტერესის ისეთ საკითხებს, როგორიცაა განათების ან გზების მოწყობა. თუმცა, ზოგჯერ უყურადღებოდ ტოვებენ დაუცველი ჯგუფების ინდივიდუალურ მოთხოვნას საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესების შესახებ (მაგალითად, საცხოვრებელი სახლის გადახურვა, რათა არ აწვიმდეთ და მათ ჯანმრთელობას საფრთხე არ შეექმნას). როგორც რესპონდენტები განმარტავენ, ამის მიზეზი, შესაძლოა, იყოს ბიუროკრატიული ბარიერები ან ბიუჯეტის იმგვარად დაგეგმვა, რომ მასში სრულფასოვნად არ არის გათვალისწინებული დაუცველი ჯგუფების ამ კატეგორიის ინტერესები.

ფოკუსჯგუფებისა და ინტერვიუების ანალიზის შედეგად ირკვევა, რომ ადგილობრივ დო-

⁵⁶ საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის დეპარტამენტის შესახებ ანგარიში, 2021, 140, 209-210.

ნუხე პასუხისმგებლობის ხარისხი შეიძლება უფრო მეტი იყოს, ვიდრე ცენტრალურ დონეზე, რაც, შესაძლოა, განპირობებული იყოს არაფორმალური ინსტიტუტების ეფექტიანობით. კერძოდ, ის ფაქტი, რომ რეგიონში ქალაქებისა და სოფლების ტერიტორიული სივრცე, დედაქალაქთან შედარებით, მჭიდრო და მცირეა, მოთხოვნის დაუკმაყოფილებლობა ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ან აღმასრულებელი ორგანოებისთვის რეპუტაციულ რისკს აორმაგებს. ეს კი პროცესში რთავს სოციალური წნეხის მექანიზმებს, რაც ადგილობრივ ხელისუფლებას მეტად პასუხისმგებლობიანს ხდის.

დიაგრამა 13. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.96$.

გამოკითხული რესპონდენტების 80.9%-ს მონაწილეობა არ მიუღია ბიუჯეტის შედგენაში, ხოლო 19.1%-ს აქვს შესაბამისი გამოცდილება ბიუჯეტის განხილვისა და საკუთარი პოლიტიკური, სოციალური ინტერესების დაცვის შესახებ. ამ ინდიკატორის შემთხვევაში მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ ყველა ჯგუფისთვის ერთმნიშვნელოვნად ხელშემშლელია, პირველ ყოვლისა, ინფორმაციის ნაკლებობა, ასევე, იმ უნარების არქონა, რომლებიც მათ ამ ტიპის მონაწილეობისას სჭირდებათ. ეს გულისხმობს იმის ცოდნას, რა საკითხები წამოჭრან, რა თანმიმდევრობით და როგორ, ასევე, როგორ მოახერხონ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან კოორდინირება და, საჭიროების შემთხვევაში, მედიის ჩართულობა მეტი საჯაროობისთვის.

ასაკობრივი კატეგორიის (18-იდან 29 წლამდე და 60 წლიდან) ჯგუფების წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ ბიუჯეტის შექმნაში მონაწილეობისთვის ინსტიტუციური და რეალური ბერკეტები არ არსებობს, შესაბამისად, მასში თავიანთი ინტერესების ასახვა უტოპიად ეჩვენებათ. დაუცველ ჯგუფებს ერთგვარი უნდობლობა აქვთ პროცესის მიმართ და მას მეტწილად უფრო ფორმალურად აღიქვამენ, ვიდრე სირთულეების გადაჭრაზე ორიენტირებულ მექანიზმად. რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ პრობლემა არა მხოლოდ ბიუჯეტის გადანაწილებაში, არამედ ასევე მის აღსრულებაშია.

არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენლები აცხადებდნენ, რომ ბიუჯეტის განხილვის შესაძლებლობის შესახებ ინფორმაცია არ ჰქონდათ, შესაბამისად, შეხვედრებში მონაწილეობა არ მიუღიათ. თუმცა, მათივე შეფასებით, კარგი იქნებოდა, ეს პრაქტიკა შეცვლილიყო და ისინი უფრო აქტიურად ჩართულიყვნენ ბიუჯეტების განხილვაში. ამ ჯგუფისთვის, ინფორმაციის ნაკლებობასთან ერთად, შემაფერხებელი გარემოება ენობრივი ბარიერებია.

მშპ პირები ფოკუსჯგუფების შეხვედრების დროს აღნიშნავდნენ, რომ საბიუჯეტო შეხვედრების შესახებ მათ უმრავლესობას ინფორმაცია არ ჰქონდა. იმ შემთხვევაში კი, როდესაც მათ ამ შეხვედრების შესახებ იციან, თავს იჩენს ისეთივე პრობლემა, როგორც სხვა ჯგუფებში - საბიუჯეტო განხილვები ფორმალურია, მიმდინარეობს წლის ბოლოს, დეკემბერში, შესაბამისად, გადაწყვეტილების შეცვლა ან საბიუჯეტო ცვლილებები ნაკლებად მოსალოდნელია.

იძულებით გადაადგილებული პირები და ეკომიგრანტები, ძირითადად, არ მონაწილეობენ ბიუჯეტის შედგენაში. საყურადღებოა, რომ რესპონდენტების დიდი ნაწილი ამას თავად მოსახლეობის მხრიდან პოლიტიკურ პროცესებში ჩართულობისა და ინიციატივის ნაკლებობით ხსნის. რამდენიმე რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ არც თვითმმართველობის ორგანოების წარმომადგენლები ცდილობენ ამ კუთხით სამოქალაქო საზოგადოების წახალისებას.

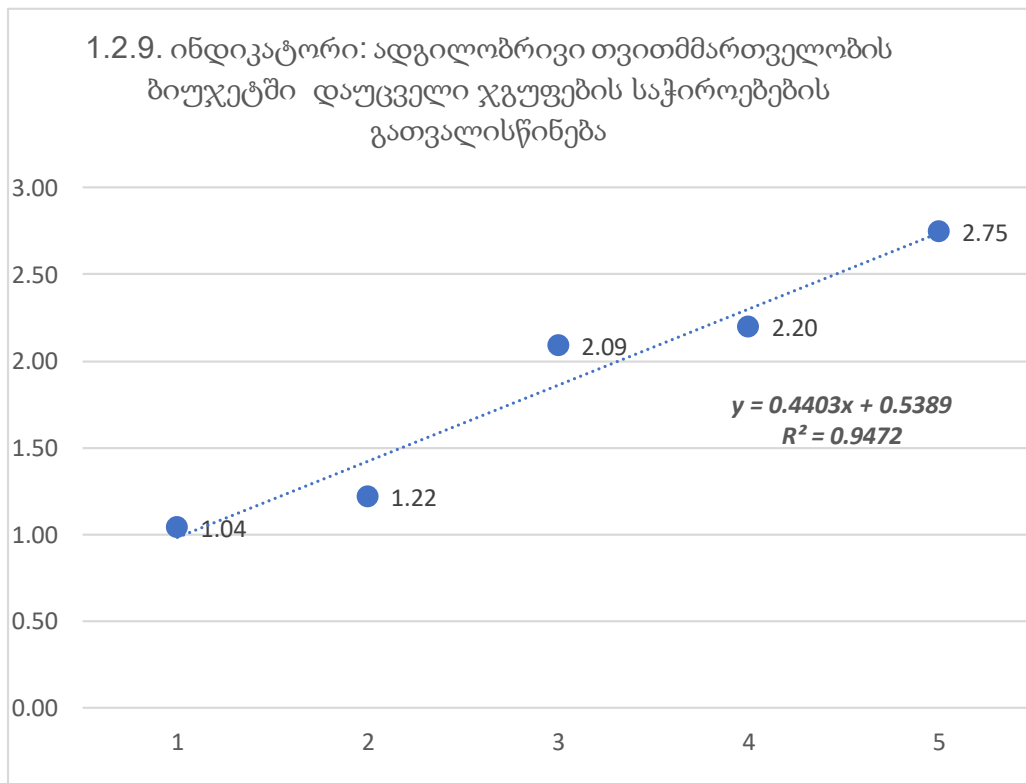
სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლად ჯგუფებს, ასევე შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს აქვთ ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტის შედგენის განხილვაში მონაწილეობის შესაძლებლობა, თუმცა, როგორც მონაცემთა ანალიზით ირკვევა, ამ უფლების შესახებ მწირი ცოდნის გამო, პრაქტიკაში მისი რეალიზება არ ხდება. სოგის წარმომადგენლებს, რომლებიც ამ კვლევის ფარგლებში გამოიკითხნენ, არასდროს მიუღიათ მონაწილეობა ბიუჯეტის შედგენაში ორი მთავარი მიზეზით: მათ გარკვეულ ნაწილს არ სურს საჯაროობა საზოგადოების მხრიდან არსებული მიუღებლობის ფონზე და, ასევე, არ სჯერათ, რომ პოლიტიკური მონაწილეობის ეს ფორმა გაამართლებს და მათ საჭიროებებს გაითვალისწინებენ.

დაუცველი ჯგუფების ის ნაწილი, რომელსაც ამ უფლებით უსარგებლია, სამოქალაქო განათლების მაღალ დონეს ავლენს. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი განმარტავს:

„ბიუჯეტის განხილვის პერიოდი უნდა იცოდეთ. ეს, როგორც წესი, არის ნოემბერ-დეკემბერში. მერე, განხილვის დროს, უნდა იცოდეთ თქვენი პრიორიტეტები, უნდა იცოდეთ, პრობლემა რა გაქვთ და შემდეგ პროექტის სახით წარადგინოთ. ხარჯთაღრიცხვა უნდა მიუთითოთ. უნდა დაასაბუთოთ, რატომ არის მნიშვნელოვანი, რომ მერიამ თვითონ იზრუნოს და გააკეთოს. ჩემ სოფელი რომ დაიტბორა წვიმის შემდეგ და მოსახლეობას სახლებში შესდიოდა, ვიდეოები დაურთო და დავასაბუთო სარწყავი არხების გაკეთებისა და განათების საჭიროება. ეს პრობლემა მოგვარდა ორ თვეში და ჩავსვით ბიუჯეტში. არგუმენტირებულად უნდა დაწეროთ და მოსთხოვოთ. გამგებელმა ერთხელ მითხრა, ასე დაწერო და ვუთხარი, როგორც არის, ისე დაწერე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, პასუხს გაგებინებ-მეთქი. ამას მოტივაცია სჭირდება. მოვალეობები და აუცილებლობები უნდა ჩამოაყალიბო. არ უნდა იფიქრო, რომ ეს ჩემი საქმე არ არის. რატომ არ არის? ეს ყველას საქმეა. ყველას არ აქვს ამის უნარი, ამიტომ აკეთებ შენ თვითონ“.

რეგიონში მცხოვრები მასწავლებელი ქალი, ასევე, თვითდასაქმებული, 56 წლის

მონაცემთა ანალიზის მიხედვით, ამ ჯგუფების მხრიდან საკუთარი უფლებების დასაცავად მსგავსი შემართებისა და მოტივაციის გამოვლენის შემთხვევები საკმაოდ იშვიათია და დამოკიდებულია ინდივიდის სამოქალაქო განათლების დონეზე, სოციალურ უნარებსა და ლიდერულ თვისებებზე. ამ ინდიკატორის შესახებ არსებული მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ დაუცველი ჯგუფები, უმეტესად, არ მონაწილეობენ ბიუჯეტის განხილვაში. მიზეზები, როგორც აღინიშნა, არის ამ უფლების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა და შესაბამისი ცოდნის, უნარების არქონა. გარდა ამისა, ჯგუფების უმეტესობას არ აქვს რწმენა, რომ ამ ტიპის მონაწილეობას მათთვის სასარგებლო შედეგი ექნება. ეს კოლექტიური ინდიფერენტულობა დემოკრატიულ პროცესებს აზიანებს.

დიაგრამა 14. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.94$.

გამოკითხულთა 13.3% მიიჩნევს, რომ მათი საჭიროებები გათვალისწინებულია, 86.7%-ის აზრით კი, ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტში მათი მოთხოვნები არ არის სათანადოდ ასახული. ადგილობრივი ბიუჯეტების ანალიზის თანახმად, 2021 წელს მუნიციპალიტეტების მიერ დაგეგმილი ხარჯებიდან ყველაზე დიდი წილი, 37%, მოდის სუბსიდიებზე, რომლებიც, ძირითადად, მუნიციპალიტეტების მიერ დაფუძნებული ა(ა)იპ-ების დაფინანსებაზე გაიცემა. 19% გათვალისწინებულია სასაქონლო და მომსახურების ხარჯებისთვის, 15% - შრომის ანაზღაურებისთვის, 12% - სოციალური უზრუნველყოფისთვის, 15% - სხვა ხარჯებისთვის, ხოლო დანარჩენი 1% გადანაწილებულია პროცენტისა და გრა-

ნტის მუხლით გასაწევ ხარჯებზე.⁵⁷ თუმცა, რთული სათქმელია, რამდენად ეხება ა(ა)იპ-ებისთვის განკუთვნილი 16% რომელიმე დაუცველ ჯგუფს.

მუნიციპალიტეტების მიხედვით ბიუჯეტების ანალიზი აჩვენებს, რომ საბიუჯეტო კოდები⁵⁸ გააჩნიათ არადომინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ ჯგუფებს, ასევე, სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლად კატეგორიას და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს. გარდა ამისა, ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტებში გათვალისწინებულია დევნილებისა და ეკომიგრანტების საჭიროებებიც. თუმცა, ყველა ჯგუფს ერთ რამ აქვს საერთო - მათთვის გამოყოფილი თანხების ანალიზი რთულია, მათ შორის, ქალების შემთხვევაშიც. მაგალითად, რამდენიმე საკრებულო აფინანსებს მარტოხელა მშობლებს „მარტოხელა მშობელთა დახმარების“ პროგრამით.⁵⁹ საფიქრებელია, რომ ასეთი მშობლების უმრავლესობა ქალია - მათ შორის, არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენელი, თუმცა უცნობია, რამდენმა ქალმა და კაცმა მიიღო ეს დაფინანსება. ზოგიერთი თვითმმართველობა, მაგალითად, ქობულეთის მუნიციპალიტეტი ცალკე აფინანსებს მარტოხელა დედების სოციალურ უზრუნველყოფას 50 000 ლარით, ხოლო ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი - მრავალშვილიანი დედების პროგრამას 90 000 ლარით. ამის მიუხედავად, ეს პროგრამები მრავლისმომცველი და თანმიმდევრული არ არის.

თითქმის ყველა მუნიციპალიტეტი ყურადღებას აქცევს შშმ პირების დაცვას, რაზეც ყოველწლიურად გარკვეულ თანხებს ხარჯავს. შშმ პირთა ინტერესებისთვის რელევანტურია რამდენიმე საბიუჯეტო კოდი. მაგალითად, კოდები 060202 და 7101 (ავადმყოფთა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვა) ხშირად მოიცავს შშმ ჯგუფისთვის განკუთვნილ ხარჯებს. მთლიანობაში, ადგილობრივ ბიუჯეტებში შედარებით ადეკვატურად არის წარმოდგენილი შშმ პირთა პროგრამების წილი. თუმცა, მონაცემთა ანალიზით ირკვევა, რომ ამ პროგრამების ბიუჯეტები ხშირად ძალიან მცირეა და ვერ აკმაყოფილებს იმ მაღალხარჯიან საჭიროებებს (მაგალითად, დღიურ პროგრამებს), რომლებიც აუცილებელია შშმ პირთა ღირსეული ცხოვრებისთვის.

დევნილები და ეკომიგრანტები ასახელებენ რამდენიმე შემთხვევას, როდესაც მათ საჭიროებებზე ყურადღება გამახვილდა. ერთ-ერთმა ეკომიგრანტმა რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ თვითმმართველობამ იგი საცხოვრებელი ადგილით უზრუნველყო. მეორე რესპონდენტის თქმით, რომელიც იძულებით გადაადგილებული პირია, გამგეობა დღესასწაულების დროს მცირე ოდენობის ფინანსურ დანამატებს უზრუნველყო, თუმცა პანდემიის შემდგომ ამგვარი რამ აღარ მომხდარა. ძირითადად, ყველა რესპონდენტს ჰქონდა განცდა, რომ მათი (დევნილებისა და ეკომიგრანტების) საჭიროებები თვითმმართველობების ბიუჯეტებში გათვალისწინებული არ არის. მაგალითად, ერთ-ერთი დევნილის თქმით:

„2011 წლიდან ყველა პროგრამაში, მათ შორის, ჯანდაცვაში, „აწარმოე საქართველოში“ დევნილები გათვალისწინებულიები არიან. თუმცა, არ არსებობს ცალკე პროგრამები მხოლოდ დევნილებისთვის. ისიც უნდა ითქვას, რომ აფხაზეთიდან დევნილები უფრო პრივილეგირებულიები არიან ამ თვალსაზრისით, ვიდრე სამხრეთ ოსეთიდან დევნილები. მე რომ ვიგრძნო, სახელმწიფო ზრუნავს ჩემზე, რა თქმა უნდა, კარგი იქნებოდა. დევნილთა 300-ათასიან თემში, ცხადია, უნდა მოხდეს იმის კვლევა, რა საჭიროებები აქვს მათ ოჯახებს. უნდა გაიგოს სახელმწიფომ,

⁵⁷ ინფორმაციის განვითარებისა და თავისუფლების ინსტიტუტი (IDFI), ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტის ანალიზი, 2021.

⁵⁸ მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტებში თითოეული დანახარჯისთვის მინიჭებულია ინდივიდუალური კოდი.

⁵⁹ მაგ. წყალტუბოს, ფოთის, ქობულეთის, ქედის საკრებულოები.

ინდივიდუალურად რა სჭირდებათ დევნილებს და მათთვის სპეციალური პროგრამები უნდა შეადგინონ“.

დევნილთა თემის წარმომადგენელი ქალი

„ჩემს მეუღლეს დასჭირდა გულზე ოპერაცია და გაუკეთეს სრულიად უფასოდ, როგორც სოციალურად დაუცველს, არა - როგორც დევნილს.“

დევნილი ქალი, 37 წლის, რეგიონიდან

საცხოვრებელი/დაბადების ადგილის მიხედვით დაუცველი ჯგუფებისთვის მუნიციპალურ ბიუჯეტებში ფრაგმენტულად ჩნდება „სოფლის განვითარების პროგრამა“, რომელიც, ძირითადად, სოფლის მოსახლეობის გადაწყვეტილებების შესაბამისად, ინფრასტრუქტურული პრობლემების მოგვარებას ითვალისწინებს.⁶⁰ ასევე ფრაგმენტულია სოფლის დასახლებებში მუნიციპალური ტრანსპორტისთვის გაწეული ხარჯები.⁶¹

საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით დაუცველი ჯგუფების შემთხვევაშიც, იძულებით გადაადგილებული პირებისა და ეკომიგრანტების მსგავსად, მონაცემების ანალიზი არაერთგვაროვან დამოკიდებულებებს აჩვენებს. რამდენიმე რესპონდენტი ერთმნიშვნელოვნად აღნიშნავს, რომ მათზე არ ზრუნავენ. გამოკითხულები ასევე მიუთითებენ, რომ თვითმმართველობის ორგანოებს, მწირი ბიუჯეტიდან გამომდინარე, არ აქვთ საკმარისი ფინანსური სახსრები მათი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, თუმცა ისინი მოსახლეობის მიმართ ყურადღებას იჩენენ.

სოფლის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს სახელმწიფო ბიუჯეტში არ გააჩნიათ სპეციალური კოდი და მათი საჭიროებები ფრაგმენტულადაც კი არ არის გათვალისწინებული.

სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი პირების საჭიროებების გათვალისწინება ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტში საბაზისო მოცულობით ხდება და მათ მოთხოვნებს, მეტწილად, ვერ აკმაყოფილებს. როგორც ადგილობრივ, ისე ცენტრალურ ბიუჯეტში ზოგადი კლასიფიკაცია და განსაზღვრული კრიტერიუმები, რომლებიც საჭიროა მოთხოვნილი დახმარების მისაღებად, არ არის რეალურ კონტექსტს მორგებული. კერძოდ, ხშირ შემთხვევაში ზოგიერთი ქვეკატეგორია არ არის აღიარებული, როგორც დაუცველი ჯგუფი, შესაბამისად, მათზე სპეციალური პროგრამები არ ვრცელდება. მაგალითად, ამ კონკრეტულ ქვეჯგუფს მიკუთვნებულმა პირებმა, შესაძლოა, დახმარების მისაღებად საჭირო ქულა ვერ მოიპოვეს სახლში ძველი ტელევიზორის ქონის გამო. მათ, ასევე, ეკრძალებათ მუშაობა, რადგან ეს სოციალური დახმარების დაკარგვას გამოიწვევს. სოციალურად დაუცველი და სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს მიღმა მყოფი პირებისთვის ეს კრიტერიუმები საკმაოდ მკაცრია და მათი მდგომარეობის გაუმჯობესების შესაძლებლობას არ იძლევა.

შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიის შემთხვევაში (მაგალითად, მემანტეები, მალაროელები, კურიერები, მუშები, მშენებლები, ექთნები და სანიტრები), არსებული საბიუჯეტო პოლიტიკა არ არის ორიენტირებული მათი სოციალური მდგომარეობის ცვლილებასა და გაუმჯობესებაზე. ეს პირები მიუთითებენ მათ საჭიროებებთან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ბიუჯეტებში ასახული სოციალური და ჯანდაცვის პროგრამების შესაბამისობაზე. ის სემენტი კი, რომელიც კერძო სექტორშია დასაქმებული, უფრო

⁶⁰ კვლევის ფარგლებში 64 მუნიციპალიტეტიდან მოთხოვნილი საჯარო ინფორმაციების ანალიზის შედეგად გამოვლენილი ტენდენცია.

⁶¹ იქვე.

მეტად დაუცველია. მისი სოციალური თუ სხვა ტიპის უზრუნველყოფა დამსაქმებლის კეთილ ნებაზე დამოკიდებულია. ამას ემატება ისიც, რომ სახელმწიფო არ აკონტროლებს და არ არეგულირებს, რამდენად კანონიერად ეპყრობა კერძო ორგანიზაცია დასაქმებულს. მაგალითად ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„რეალურად, თუ პროფესიაში ვგულისხმობთ სერვისის ინდუსტრიაში მყოფ ადამიანებს, ჩვენი საჭიროებები არ არის გათვალისწინებული. იმიტომ, რომ, როგორც იცით, ეს არის კერძო სექტორი. ამ შემთხვევაში, ამას უნდა აკეთებდეს დასაქმებელი და მთავრობიდანაც უნდა იყოს მსგავსი დახმარება. ეს უფრო დიდი და გლობალური პრობლემაა ქვეყანაში, მაგრამ მომსახურების სფეროში მომუშავე პირებისთვის იშვიათად არის ამგვარი სიკეთეები. თუ კომპანია დიდი, რაღაც სარგებელს გაძლევს, მაგალითად, დაზღვევას და ა.შ. მაგრამ პატარა ობიექტებსა და კომპანიებში ამას ძალიან იშვიათად ითვალისწინებენ. ბოლო ორი წელია, კოვიდის შემდეგ, რაც შრომის უსაფრთხოების საკითხები ამოქმედდა და ნელ-ნელა დაიწყეს საშუალო გარემოსთვის საჭირო პირობების შექმნა. აქამდე საპენსიოშიც კი არ შედიოდა ჩვენგან თანხა, ჩვენს გადასახადსაც არავინ იხდიდა, ვინაიდან ჩვენი პროფესიის 80% ნაღდ ფულზე მუშაობდა“.

მომსახურების სფეროს წარმომადგენელი ახალგაზრდა მამაკაცი

„ვერ ვიტყვი, რომ დამაკმაყოფილებელია. უკეთესია, თუ უფრო გაუმჯობესდება მდგომარეობა. მინიმალურად დაკმაყოფილებულები ვართ, მინიმალური მოთხოვნებით. უკმაყოფილებას არ გამოვთქვამ, მაგრამ, თუ გაუმჯობესდება, უკეთესი იქნება“.

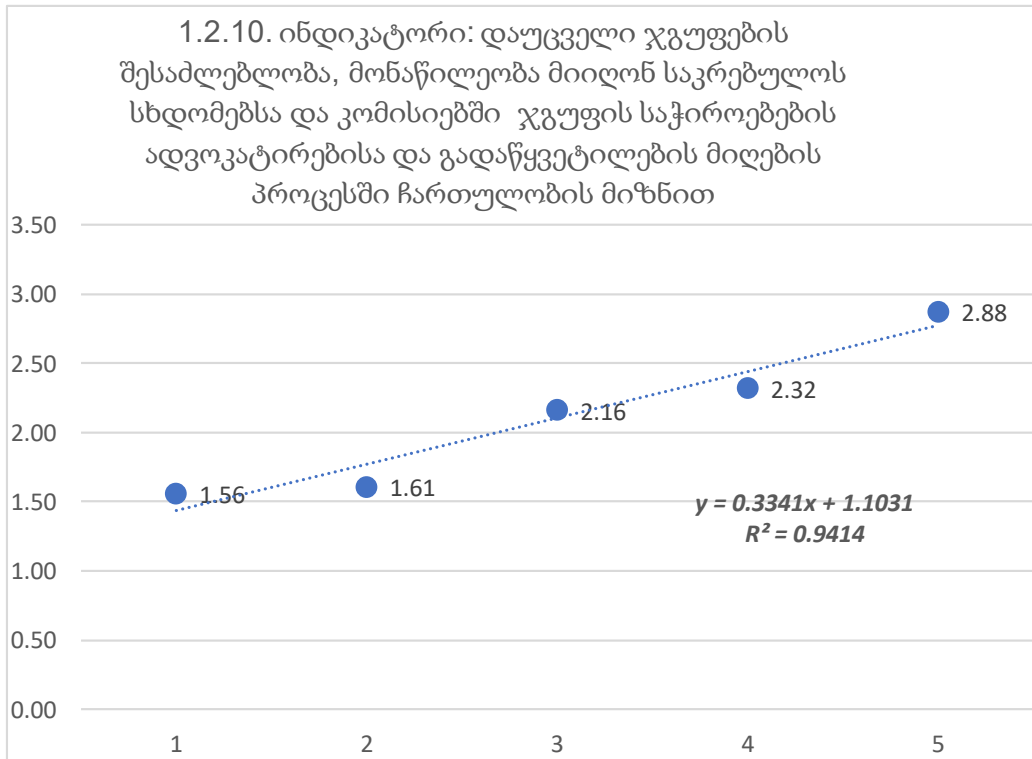
მედლა რეგიონიდან

„არავინ არ ითვალისწინებს ჩვენს ინტერესებს. იცით, რაზე ვბრაზდებით? მოვიდა ვიღაც და ყვირის - ახლა მანქანას მოვიყვან და წავიღებ ყველაფერს. მე ვუბნები, კანონით მენ ხელსაც ვერ დააკარებ, იმიტომ, რომ ეს ქონება ჩემი ქონებაა. ანუ, კანონი ვიცი, წაკითხული მაქვს, მაგრამ აზრი არ აქვს ახსნას, მას არ აქვს წაკითხული. ერთს გეტყვით, მნიშვნელობა არ აქვს, სადმე ვინმეს მიმართო, ან სადმე რამეში მიიღო მონაწილეობა. არავინ არასდროს არ გაითვალისწინებს იმას, რაც ხალხს უნდა“.

გარემოვაჭრე ქალი თბილისიდან

ადგილობრივი ბიუჯეტების შესწავლის შედეგად დგინდება, რომ ორივე ასაკობრივი კატეგორიის შემთხვევაში, მეტწილად, გათვალისწინებულია საბაზისო საჭიროებები.⁶² მაგალითად, სახელმწიფო საგანმანათლებლო პროგრამების დაფინანსება მარჩენა-ლდაკარგულებისთვის, ხოლო 100 წელს გადაცილებული ასაკის პირთათვის - პენსიები, ჯანდაცვისა თუ სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამები. ორივე ასაკობრივი კატეგორიის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ გამოყოფილი თანხები განათლების, სოციალური და ჯანდაცვის მიმართულებებით საკმარისი არ არის მათი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

⁶² იქვე.

დიაგრამა 15. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.94$.

გამოკითხულ რესპონდენტთა მხოლოდ 19.8% აფასებს მონაწილეობის ამ ფორმას დადებითად, დანარჩენი 80.1% კი - უარყოფითად, რადგან ისინი ვერ ლობიობენ საკუთარ ინტერესებს. ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის მეოთხე კარი მთლიანად ეთმობა მოქალაქეების ჩართულობას თვითმმართველობის განხორციელებაში და დეტალურად აღწერს მათი მონაწილეობის ფორმებს.⁶³ ამის მიუხედავად, დაუცველ ჯგუფებს, რეალურად, უჭირთ საკრებულოს სხდომებსა და კომისიების შეხვედრებზე დასწრება ჯგუფის საჭიროებების ადვოკატირებისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ჩართულობის მიზნით.

არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენლების უმეტესობა მიიჩნევს, რომ მათი ინტერესების ადვოკატირება ეფექტიანად არ ხდება ადგილობრივ დონეზე, ხოლო კანონმდებლობით განსაზღვრულ საერთო კრებებს ფორმალური ხასიათი აქვს. პრობლემურად მიიჩნევენ ასევე პროცესის დაგეგმვას. მაგალითად, მარნეულის მუნიციპალიტეტის 80-მდე სოფელში კრება 6 სამუშაო დღეში გაიწერა და ჩატარდა.⁶⁴ გარდა ამ პროცედურული ხარვეზებისა, ისინი მიუთითებენ, რომ მათი ინტერესების დაცვაში ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების წარმომადგენლები შებოჭილები არიან.

⁶³ საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“, 85-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

⁶⁴ გამონაკლისი იყო ის სოფლები, სადაც, ხალხის არასაკმარისი რაოდენობის გამო, სხდომა ჩაიშალა (მოლაოდლი, ალგეთი, ხიხანი) და კრებების ჩატარება სხვა დღეს გახდა საჭირო.

2014 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ გაეროს შშმ პირთა უფლებების კონვენციის რატიფიკაციის შემდეგ შშმ პირთა უფლებების დაცვა და მათთვის თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფა სახელმწიფოს საერთაშორისო ვალდებულება გახდა. გაეროს კონვენციის იმპლემენტაციისა და დაკისრებული ვალდებულებების შესასრულებლად საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის 2014-2016 წლების სამთავრობო სამოქმედო გეგმა. საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ განხორციელებული მონიტორინგის შედეგად, რომელიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხებზე მომუშავე ადგილობრივი საბჭოების საქმიანობას ეხებოდა, გაირკვა, რომ საქართველოს მთავრობის დადგენილებით⁶⁵ დამტკიცებული ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული ვალდებულებისა და სახალხო დამცველის მიერ გასულ წლებში გაცემული არაერთი რეკომენდაციის მიუხედავად,⁶⁶ უცვლელია მდგომარეობა შშმ პირთა უფლებებზე მომუშავე სათათბირო ორგანოების ეფექტიანად ამოქმედების/ფუნქციონირების კუთხით. მართალია, მუნიციპალიტეტთა უმრავლესობაში შექმნილია საბჭო,⁶⁷ რომელშიც მეტ-ნაკლებად წარმოდგენილი არიან შშმ პირები ან/და მათ უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციები, თუმცა, მიღებული ინფორმაციით ირკვევა, რომ საანგარიშო პერიოდში სათათბირო ორგანოს სხდომები მხოლოდ 11 მუნიციპალიტეტში გაიმართა.⁶⁸ გარდა ამისა, რამდენიმე მუნიციპალიტეტი,⁶⁹ წლებია, არ ითვალისწინებს საბჭოს შექმნის რეკომენდაციას.⁷⁰

საბჭოს მუშაობაში შშმ პირთა ეფექტიანი ჩართულობის ხელშემშლელ მიზეზად დასახელებულია ისეთი ობიექტური ბარიერები, როგორებიცაა არაადაპტირებული ქუჩები და საზოგადოებრივი ტრანსპორტი. ეს თემა განსაკუთრებით აქტუალურია სოფლად მცხოვრები შშმ პირებისთვის. ბევრი შშმ პირი, ამის გამო, ვერ ახერხებდა საბჭოს სხდომებში მონაწილეობას. როგორც მათ აღნიშნეს, კარგი იქნებოდა, თუ მერია მათ ტრანსპორტირებაზე იზრუნებდა. ფინანსური პრობლემების გათვალისწინებით, მათ არ შეუძლიათ, სპეციალური ტრანსპორტის დაქირავება საკუთარი სახსრებით უზრუნველყონ.⁷¹

საბჭოების მიზანშეწონილობის საკითხი წამოიჭრა შშმ პირებთან ფოკუსგუფების შეხვედრების დროსაც. მათი აზრით, ვინაიდან სახელმწიფოს არ აქვს მათ მიერ დაყენებულ საკითხებზე რეაგირების ვალდებულება, გამოდის რომ ეს არის, უბრალოდ, „შეკრება შეკრებისთვის“. შშმ პირები ვერ გრძნობენ, რომ ამ საბჭოების ფუნქციონირების შედეგად, მათი ინტერესები უფრო მეტად დაცულია.

დევნილები და ეკომიგრანტები თანამშრომლობენ თვითმმართველობის ორგანოებთან და მათ თავიანთი საყოფაცხოვრებო, ჯანდაცვისა თუ განათლების საჭიროებებთან და-

⁶⁵ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 17 აპრილის №182 დადგენილება.

⁶⁶ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2014; საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2015; საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2016; საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2017; საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2018; საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2019.

⁶⁷ საბჭო შექმნილია 57 მუნიციპალიტეტში.

⁶⁸ ბაღდათი - 2 სხდომა, გურჯაანი - 3, ლანჩხუთი - 1, სიღნაღი - 1, ქუთაისი - 2, შუაქვი - 2, ჩხოროწყუ - 2, ახალციხე - 1, დედოფლისწყარო - 1, ონი - 3, რუსთავი - 2 სხდომა.

⁶⁹ დუშეთი, თიანეთი, კასპი, ყაზბეგი, წალკა, ჭიათურა, ხაშური.

⁷⁰ საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ ანგარიში, 2020, 391.

⁷¹ იქვე.

კავშირებით მიმართავენ, თუმცა ამ საკითხების ადვოკატირებისთვის საკრებულოსა და კომისიების სხდომებში, ძირითადად, არ მონაწილეობენ. ანალოგიური ვითარებაა საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით დაუცველ ჯგუფებთან მიმართებით, რომლებიც, იმავდროულად, საუბრობენ, რომ თემის საჭიროებების ადვოკატირება ხშირად ხდებოდა საკრებულოს სხდომების მიღმა, გზის გაყვანის, ღენის, გაზის, წყლის მიწოდებისა ან სოფლის კეთილმოწყობის მიზნით. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„სოფელში მოსახლეობამდე არ მოდის ინფორმაცია დახმარებების შესახებ. თუ შეაწუხებ საკრებულოს გეხმარებიან, მაგრამ თავიანთი ინიციატივით არაფერს აკეთებენ. მაგალითად, სოფლისთვის გამოყოფილია ოთხი განათების ბოძი. ვინც პირველი დაურეკავს და მოითხოვს, იმას დაუყენებენ. თვითონ ინიციატივას არ გამოთქვამენ. ერთი შემთხვევა იყო, რუსების ბაზა სადაცაა, ის უბანი სულ ჩაბნელებული იყო. შარშან დავურეკე და ვუთხარი, ამ უბნის მაცხოვრებლები ითხოვენ-შეთქი. მოვიდნენ და დააყენეს. ცენტრალური ხელისუფლება არ გვაქცევს ყურადღებას, გზას არ გვიგებენ. კონფლიქტის ზონასთან რომ ვართ, არც ამ კუთხით გვაქცევს ყურადღება, უფრო დაცულად რომ ვიგრძნოთ თავი. მამაჩემის საფლავზეც ვეღარ ავდივარ იმიტომ, რომ, როგორც მითხრეს, შემოდობეს ეგ ტერიტორიაც. შეიძლება გავიღვიძოთ და სოფელი შემოდობილი იყოს. არავინ ამას არ აკონტროლებს. ხომ შეიძლება პატრულმა მანაც გააკონტროლოს, მაგრამ არავინ არ გვაქცევს ყურადღებას. მოსახლეობა იმალება და ცდილობს, არ დაძაბოს სიტუაცია“.

კონფლიქტის ზონის მიმდებარედ მცხოვრები ქალი, 35 წლის

სოგის წარმომადგენლებს, სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლად პირებს, შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიუთვინებულ და ასაკობრივ ჯგუფებს (18-იდან 19 წლამდე და 60 წლიდან) მონაწილეობა არ მიუღიათ საკრებულოს და კომისიების სხდომებში თავიანთი ინტერესების ადვოკატირების მიზნით. ამის მიზეზად ისინი ასახელებენ პროცესისადმი უნდობლობას, აგრეთვე, ადვოკატირებისთვის საჭირო ცოდნისა და უნარების არქონას. მაგალითად, სოგის წარმომადგენელი ასახელებს იმ ფაქტორებს, რომლებიც მის თემს ხელს უშლის, დაიცვას საკუთარი ინტერესები ადგილობრივი თვითმმართველობისა თუ ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე:

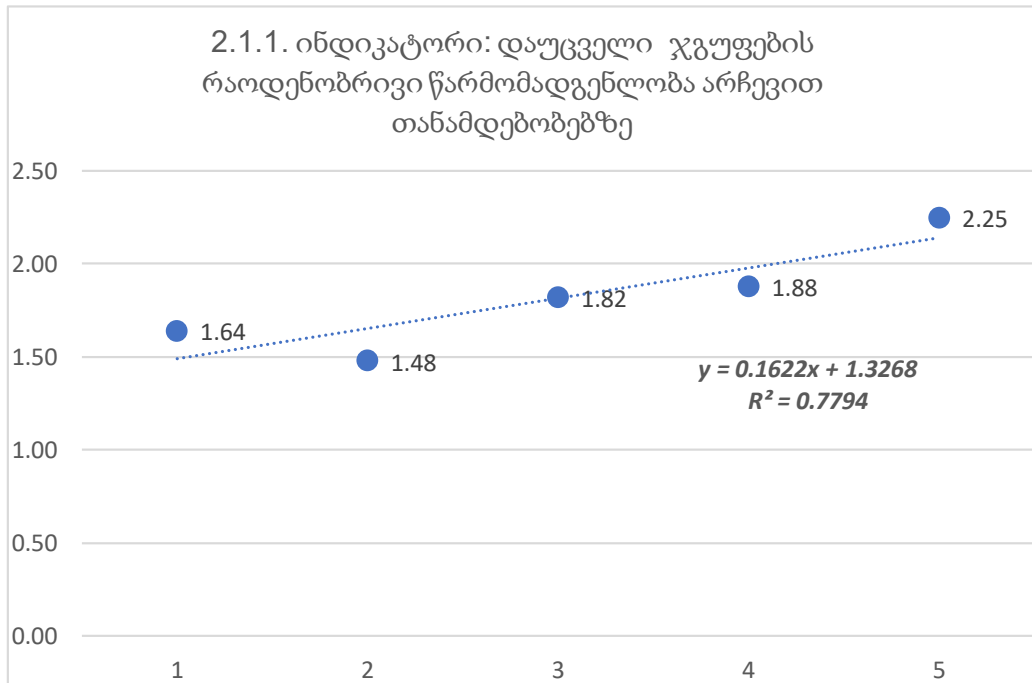
„ორი მიზეზი არსებობს - პირველი, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ცნობიერება და, მეორე, არასწორი ქვიარ პოლიტიკა, თუმცა ყველაფერს ქვიარ პოლიტიკას ვერ დავაბრალებ. თემი არ უნდა გამოიყოს ცალკე, არამედ იმაზე უნდა ვისაუბროთ, რომ საზოგადოების ნაწილი ვართ და იგივე პრობლემები გვაქვს, რაც სხვებს, მაგალითად, მუშათა კლასის წარმომადგენლებს. ჩვენც იგივე ვართ რეალურად და არა - გაზულუქებული ფერადები“.

სოგის კატეგორიას მიუთვინებელი ქალი, 28 წლის

წარმომადგენლობა

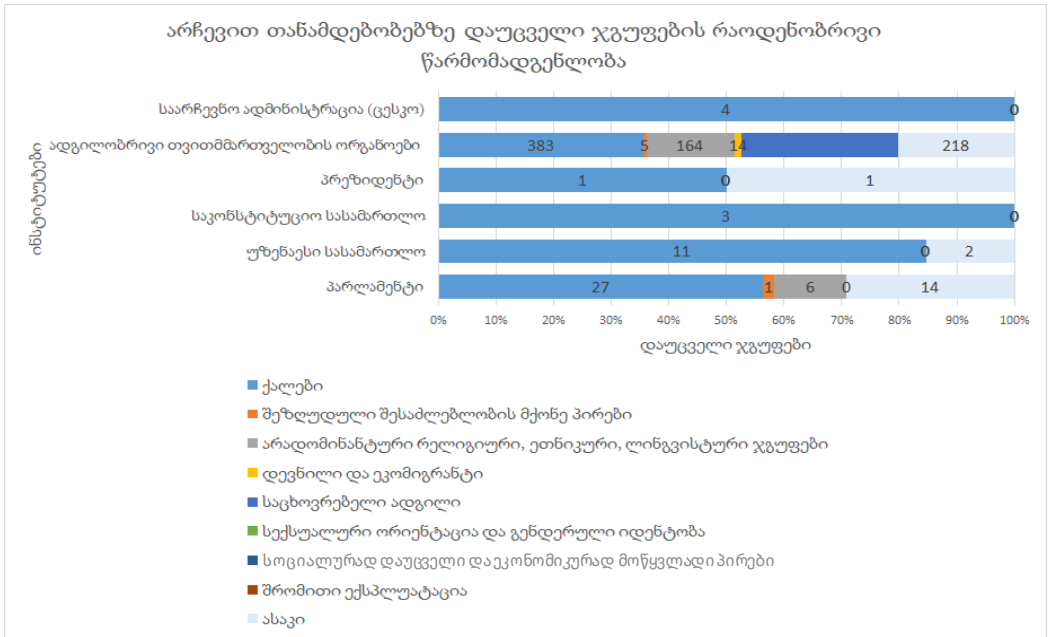
პოლიტიკური წარმომადგენლობის კომპონენტი აერთიანებს ორ მთავარ განზომილებას. პირველი არის პროპორციული წარმომადგენლობა, რომელიც გულისხმობს დაუცველი ჯგუფების შესაძლებლობას, წარადგინონ სასურველი კანდიდატები, ან თავად მიიღონ მონაწილეობა არჩევითი და დანიშნითი თანამდებობების დასაკავებლად. მეორე კი მოიცავს დაუცველი ჯგუფების ინტერესთა წარმომადგენლობისა და მობილიზაციის შესაძლებლობის შეფასებას, რაც გამოიხატება ამ ჯგუფებისთვის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფასა და კანონით განსაზღვრული უფლებების რეალიზებაში.

დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური წარმომადგენლობის შეფასება

დიაგრამა 16. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.77$.

გამოკითხული დაუცველი ჯგუფების 95.5% უკმაყოფილოა მათი რაოდენობრივი წარმომადგენლობის ხარისხით არჩევით თანამდებობებზე. მხოლოდ 4.4% აფასებს ამ ასპექტს ნეიტრალურად. მონაცემები აჩვენებს, რომ დაუცველი ჯგუფები, მეტწილად, არ არიან წარმოდგენილნი არჩევით თანამდებობებზე, რაც ნიშნავს, რომ მათ არ აქვთ ინსტიტუციური შესაძლებლობა, დაიცვან საკუთარი ინტერესები. ამ განწყობებს ასაბუთებს ექვსი სხვადასხვა ინსტიტუტიდან მოთხოვნილი ინფორმაციის ანალიზი (იხ. ქვემოთ დიაგრამა 16.1.).

დიაგრამა 16.1. დაუცველი ჯგუფების რაოდენობრივი წარმომადგენლობა შერჩეულ ინსტიტუტებში

64 მუნიციპალიტეტიდან შესწავლილია 50 მათგანის საკრებულოს წევრთა სიები (სულ 1649 წევრი)⁷² და ყველა მუნიციპალიტეტის მერების თანამდებობები. არადომინანტური ეთნიკური/რელიგიური/ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალებიდან მხოლოდ ერთი არ აირჩიეს მერად,⁷³ საკრებულოს წევრი კი მხოლოდ 39 მათგანია. ამდენად, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში 423 ქალიდან 4 სწორედ ამ კატეგორიას მიეკუთვნება. მთელი ქვეყნის მასშტაბით არჩეული საკრებულოს 5 წევრიდან ერთმა დატოვა მანდატი და დასაქმდა მერიაში. აგრეთვე, მხოლოდ 3 მერი და 161 საკრებულოს წევრია ხსენებული ჯგუფების წარმომადგენელი.

ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელთა არჩევა საჭიროებს სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამის ხელშეწყობას.⁷⁴ მათ სრულ და სუბსტანციურ მონაწილეობას პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ხშირად აფერხებს სტრუქტურული უთანასწორობა, ვინაიდან ასეთი კანდიდატები ხშირად არიან დისკრიმინაციის, სტიგმის და სოციალურ-ეკონომიკური უთანაბრობის მსხვერპლნი.⁷⁵ დღევანდელი მდგომარეობით, საქართველოს საარჩევნო სისტემაში არანაირი დამატებითი მექანიზმი არ არის გათვალისწინებული ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლობის გასაზრდელად.

ეთნიკურ უმცირესობათა პოლიტიკური მონაწილეობის განმსაზღვრელ ინდიკატორად საპარლამენტო საქმიანობასა და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მათ ჩართულობას

⁷² ოფიციალურ ვებგვერდებზე მითითებული მონაცემები და საკრებულოს აპარატის მიერ საქართველოს ახლგაზრდა იურისტთა ასოციაციისთვის მიწოდებული ინფორმაცია.

⁷³ კერძოდ, ნინოწმინდაში.

⁷⁴ ევროპული კომისია დემოკრატიისთვის სამართლის მეშვეობით, მოსაზრებებისა და ანგარიშების კრებული პოლიტიკურ პარტიებთან დაკავშირებით, 2021, 30.

⁷⁵ იქვე.

თუ მივიჩნევთ, მდგომარეობა არც ისე სახარბიელოა.⁷⁶ ისინი ყოველი მოწვევის პარლამენტში შედიან, თუმცა მათი რაოდენობა და პროცენტულობა ცვალებადია,⁷⁷ ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე კი, ფაქტობრივად, არ არიან წარმოდგენილნი. ისინი მხოლოდ საშუალო და დაბალი რგოლის პოლიტიკურ თანამდებობებს იკავებენ.⁷⁸ განსხვავებული ვითარებაა ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში. მაგალითად, ახალქალაქსა და ნინოწმინდაში მართვის სადავოები მთლიანად სომხური ეთნიკური ჯგუფის წევრებზეა მინდობილი.⁷⁹ თუმცა, ქვემო ქართლში ადგილობრივი ეთნიკური აზერბაიჯანული თემი მუნიციპალიტეტის ორგანოებში მხოლოდ ფრამენტულად და არასრულფასოვნად არის წარმოდგენილი.⁸⁰

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლობის მაჩვენებელი ქვეყნის პოლიტიკურ ინსტიტუტებში საკმაოდ დაბალია. აღსანიშნავია, რომ 2016 წელს არჩეულ საქართველოს პარლამენტში ეთნიკური უმცირესობები დეპუტატთა საერთო რაოდენობის 7.33%-ს⁸¹ შეადგენდნენ, 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგად დაკომპლექტებულ მეთექვსმეტე პარლამენტში კი - 4%-ს.⁸² ანუ, მათე მოწვევის პარლამენტში, წინა მოწვევასთან შედარებით, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლობა 3.33%-ით შემცირდა.⁸³ 2017 წლის არჩევნების შედეგად, ადგილობრივ ორგანოებში ეთნიკური უმცირესობების წევრი 165 პირი აირჩიეს. ეს ნიშნავს, რომ საკრებულოებში თითო წარმომადგენელი ჰყავს საშუალოდ 779 ქართველ, საშუალოდ 1116 ეთნიკურად სომეხ და საშუალოდ 2945 ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ამომრჩეველს.⁸⁴ არადომინანტური ეთნიკური ჯგუფების რეპრეზენტაციის თვალმისაცემი ზრდა შეინიშნებოდა ახალქალაქისა⁸⁵ და მარნეულის მუნიციპალიტეტებში, ხოლო ბოლნისისა და დმანისის მუნიციპალიტეტების საკრებულოებში მათი მონაწილეობა, პირიქით, შემცირდა.⁸⁶ კვლევის ფარგლებში მოძიებული ინფორმაციის თანახმად, 2021 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შედეგად, 64 მუნიციპალიტეტიდან მხოლოდ სამს ჰყავს ეთნიკური/რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელი მერი.⁸⁷ რაც შეეხება საკრებულოებს, 50 საკრებულოს 1649 წევრიდან მხოლოდ 161 დეპუტატი მიეკუთვნება არადომინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ ჯგუფებს.

ქალთა გაძლიერების თვალსაზრისით, საქართველოს კონსტიტუცია სახელმწიფოს ავალდებულებს, უზრუნველყოს თანაბარი უფლებები და შესაძლებლობები მამაკაცებისა და ქალებისათვის. იმავდროულად, იღებს განსაკუთრებულ ზომებს მათ შორის არსებითი თანასწორობის მისაღწევად.⁸⁸ საერთაშორისო ორგანიზაციები, ევროპული ინსტიტუ-

⁷⁶ ღია საზოგადოების ფონდი - საქართველო, დასახელებული ნაშრომი, 19.

⁷⁷ იქვე.

⁷⁸ იქვე, 23.

⁷⁹ იქვე.

⁸⁰ იქვე.

⁸¹ 11 დეპუტატი.

⁸² 6 დეპუტატი, თუმცა პარლამენტის წევრი ასევე არის ერთი არადომინანტური რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელი. შესაბამისად, ამ დაუცველ ჯგუფს მიეკუთვნება დეპუტატთა საერთო რაოდენობის 4.6%.

⁸³ შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიისა და 2015-2020 წლების სამოქმედო გეგმის შესრულების დასკვნითი შეფასება, 2021, 36.

⁸⁴ იქვე, 36-39.

⁸⁵ ახალქალაქში უმცირესობების რაოდენობის ზრდა, სოციალური სამართლიანობის ცენტრის შეფასებით, გამოწვეული იყო, საკრებულოს წევრების საერთო რაოდენობის 38-იდან 42-მდე ზრდით. იხ. სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, არჩევნები ეთნიკური უმცირესობების რეგიონებში - ძირითადი ტენდენციების და პრაქტიკების ანალიზი, 2021.

⁸⁶ იქვე, 4-5.

⁸⁷ მარნეულს, ახალქალაქს და ნინოწმინდას.

⁸⁸ საქართველოს კონსტიტუცია, მე-11 მუხლი.

ციები თუ ქალთა უფლებადამცველი ორგანიზაციები, უკვე ათეული წლებია, სახელმწიფოებს მოუწოდებენ, გენდერული თანასწორობის ფორმალური ჩარჩოს მიღმა არსებითი თანასწორობის პრინციპები დანერგონ.⁸⁹

ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის მნიშვნელობის კონცეფცია ეყრდნობა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციას (CEDAW),⁹⁰ რომელიც სახელმწიფოებს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის მიზნით გადაუდებელი ზომებისა და პოლიტიკის განხორციელებას მოუწოდებს.⁹¹ ქალთა პერსპექტივის გაუთვალისწინებლობა კანონმდებლობაში, პოლიტიკაში, პროგრამებსა და პრაქტიკაში, შესაბამისად, მისი ნეიტრალური ხასიათი იწვევს დისკრიმინაციას, ვინაიდან ნეიტრალური ზომები ყურადღების მიღმა ტოვებს ქალთა უთანასწორო მდგომარეობას და აძლიერებს მას.⁹²

2020 წელს საქართველოს პარლამენტმა სავალდებულო გენდერული კვოტები დაამტკიცა, რასაც ქალთა ორგანიზაციები და მოძრაობები ექვსი წლის განმავლობაში ითხოვდნენ.⁹³ შედეგად, დადგინდა, რომ 2028 წლამდე ჩასატარებელი საპარლამენტო არჩევნებისთვის წარდგენილ სიებში ყოველი მესამე ქალი უნდა იყოს.⁹⁴ თუმცა, არასამთავრობო ორგანიზაციები მიუთითებენ, რომ ქალი პარლამენტარების მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე რეალური გავლენის მოხდენა მათი წარმომადგენლობის მინიმუმ 30%-მდე გაზრდის და შენარჩუნების პირობებშია შესაძლებელი.⁹⁵ იმავეს აცხადებს „თავისუფლების სახლი“ საქართველოს თავისუფლების მაჩვენებლის შეფასებისას და მიუთითებს, რომ ქალების ინტერესები ხელისუფლების ყველა დონეზე მცირედ არის წარმოდგენილი.⁹⁶

საქართველოს ამჟამინდელი პრეზიდენტი, ასევე საქართველოს პარლამენტის 150 წევრიდან 27 ქალია, თუმცა არცერთი მათგანი არ წარმოადგენს არადომინანტურ ეთნიკურ, რელიგიურ, ლინგვისტურ ჯგუფებსა ან ემიგრანტებს. კვლევის ფარგლებში მოძიებული ინფორმაციის თანახმად, 2021 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შედეგად, 64 მუნიციპალიტეტიდან მხოლოდ სამს ჰყავს ქალი მერი - რუსთავს, დუშეთს და ნინოწმინდას. აქედან მხოლოდ ერთი, ნინოწმინდის მერი მიეკუთვნება ხსენებულ ჯგუფებს. საერთო ჯამში, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში 423 ქალია წარმოდგენილი. არსებული მონაცემებით, საარჩევნო ადმინისტრაციაში 4 ქალია, საკონ-

⁸⁹ Éléonore Lépinard and Ruth Rubio-Marín, *Transforming Gender Citizenship, The Irresistible Rise of Gender Quotas in Europe*, Cambridge University Press, 2018, ციტირებულია წყაროში: სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, EMC გენდერულ კვოტაზე და მის მნიშვნელობაზე, 2020, ხელმისაწვდომია: socialjustice.org.ge, განახლებულია: 12.04.2022.

⁹⁰ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია, მე-2 მუხლი.

⁹¹ უფრო სპეციფიკურად ამ პოლიტიკის პრაქტიკაში განხორციელებას ეხება ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის ზოგადი რეკომენდაცია №28, რომელშიც საზგასმულია სახელმწიფოთა ვალდებულება, პატივი სცენ, დაიცვან და უზრუნველყონ დისკრიმინაციისგან დაცვის უფლება, ხელი შეუწყონ ქალთა განვითარებას, მათი პოზიციების გაუმჯობესებასა და არსებით თანასწორობას.

⁹² ზოგადი რეკომენდაცია №28, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მეორე მუხლი, წევრი ქვეყნების ძირითადი ვალდებულებები ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ, 2010, პარა. 16; ზოგადი რეკომენდაცია №23, პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ცხოვრება, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, 1997.

⁹³ კოალიცია თანასწორობისთვის, დისკრიმინაციისგან დაცვის უფლების განხორციელება სხვადასხვა ჯგუფისთვის საქართველოში, 2020 წლის ანგარიში, 2020, 41.

⁹⁴ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“, 203-ე მუხლი.

⁹⁵ კოალიცია თანასწორობისთვის, დასახელებული ნაშრომი, 41.

⁹⁶ თავისუფლების სახლი, თავისუფლება მსოფლიოში, 2021, ხელმისაწვდომია: <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2021>, განახლებულია: 10.01.2023.

სტიტუციო სასამართლოში - 3, ხოლო უზენაეს სასამართლოში მოსამართლის თანამდებობა 11 ქალს უკავია.

რაც შეეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, მონაცემები აჩვენებს, რომ ამ ჯგუფიდან მხოლოდ 1 მათგანია წარმოდგენილი ქვეყნის საკანონმდებლო ხელისუფლებაში, ხოლო 5 - ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში. როგორც ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით,⁹⁷ ისე სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტით⁹⁸ აღიარებულია, რომ ყველა ადამიანს აქვს უფლება, მონაწილეობდეს თავისი ქვეყნის მმართველობაში, უშუალოდ ან არჩეული წარმომადგენლების მეშვეობით, ასევე თანაბრად მიუწვდებოდეს ხელი საჯარო სამსახურზე. შშმ პირები საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე მოწყვლად ჯგუფს მიეკუთვნებიან. ისინი აწყდებიან სისტემურ დარბჯობებს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, მათ შორის, პოლიტიკური მონაწილეობისას.⁹⁹ სახალხო დამცველის ანგარიშის თანახმად, 2020 წლისთვის კვლავ პრობლემური იყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჩართულობა პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.¹⁰⁰

საქართველოს მიერ მონაწილეობის უფლების მხარდაჭერისკენ მიმართული არაერთი საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელების მიუხედავად, ჯერ კიდევ არსებობს არსებითი ხარვეზები, რომლებიც ხელს უშლის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში შშმ პირების სრულ, მნიშვნელოვან და სამართლიან ჩართულობას როგორც ეროვნულ, ისე ადგილობრივ დონეზე.¹⁰¹ გარდა ამისა, ამ კუთხით შეზღუდულია იმ შშმ პირთა უფლებები, რომლებიც კიდევ უფრო მეტად არიან მარგინალიზებულნი სქესის, ეთნიკური წარმომავლობის, რელიგიისა და დევნილის სტატუსის გამო.¹⁰² ამ ჯგუფის წარმომადგენლებმა ყველაზე კარგად იციან, რა ბარიერებს აწყდებიან ისინი ყოველდღიურად და როგორ აისახება ეს მათ ცხოვრებაზე. ამიტომაც, სავალდებულოა მათი მონაწილეობა პოლიტიკისა და შესაბამისი პროგრამების შემუშავებაში, იმპლემენტაციაში, მონიტორინგსა და შეფასებაში.¹⁰³

დევნილებისა და ეკომიგრანტების წარმომადგენლობა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში 14-ს შეადგენს. სხვა მნიშვნელოვანი სახელმწიფო ინსტიტუტების საქმიანობაში, რომლებიც პოლიტიკას განსაზღვრავენ და ახორციელებენ, ისინი არ მონაწილეობენ. ფაქტობრივად, ანალოგიური ვითარებაა სოციალურად დაუცველებსა და ეკონომიკურად მოწყვლად ჯგუფებთან მიმართებითაც. ამ შემთხვევაში მთავარი ბარიერია განათლების, ინფორმაციისა და დროის უქონლობა. თავის მხრივ, არც სახელმწიფო ქმნის შესაბამის მექანიზმებს საკანონმდებლო და პრაქტიკულ დონეზე მათი ჩართულობის უზრუნველსაყოფად.

შრომით ექსპლუატაციას დაქვემდებარებული ჯგუფის წევრების გამოკითხვის შედეგად ირკვევა, რომ მათ ამ საკითხზე არც კი უფიქრიათ. სოგის კატეგორიას მიკუთვნებული პი-

⁹⁷ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, 21-ე მუხლი.

⁹⁸ იქვე, 25-ე მუხლი.

⁹⁹ მარინა კობახიძე, გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციით (UNCRPD) დადგენილი სტანდარტები, საია, 2020, 3.

¹⁰⁰ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2020, 391.

¹⁰¹ გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების პარტნიორობის მრავალპარტნიორული ნდობის ფონდი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებრივი მდგომარეობის სიტუაციური ანალიზი საქართველოში, 2021, 43.

¹⁰² იქვე.

¹⁰³ Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities, Catalina Devandas-Aguilar, United Nations, 20 July 2020, paras. 29-30.

რების ჩართულობის მაჩვენებლის დადგენა რთულია, რადგან გარკვეული ნაწილი ფარულობას ამჯობინებს. ხოლო ის, ვინც საჯაროდ აფიქსირებს საკუთარ იდენტობას, არსებული მონაცემებით, არცერთი შესწავლილი სახელმწიფო ინსტიტუტის საქმიანობაში არ მონაწილეობენ. რაც შეეხება ასაკობრივ კატეგორიას, არჩევითი თანამდებობები უფრო მეტ 60 წლის ზემოთ ასაკის პირს უკავია, ვიდრე 18-29 წლისებს. გარდა ამისა, ამ ჯგუფის წევრებს შორის კაცები ქალებს სჭარბობენ. პარლამენტში - 14, უზუნაეს სასამართლოში - 2, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში 218 პირია წარმოდგენილი. ასაკობრივ კატეგორიას მიეკუთვნება საქართველოს პრეზიდენტიც.

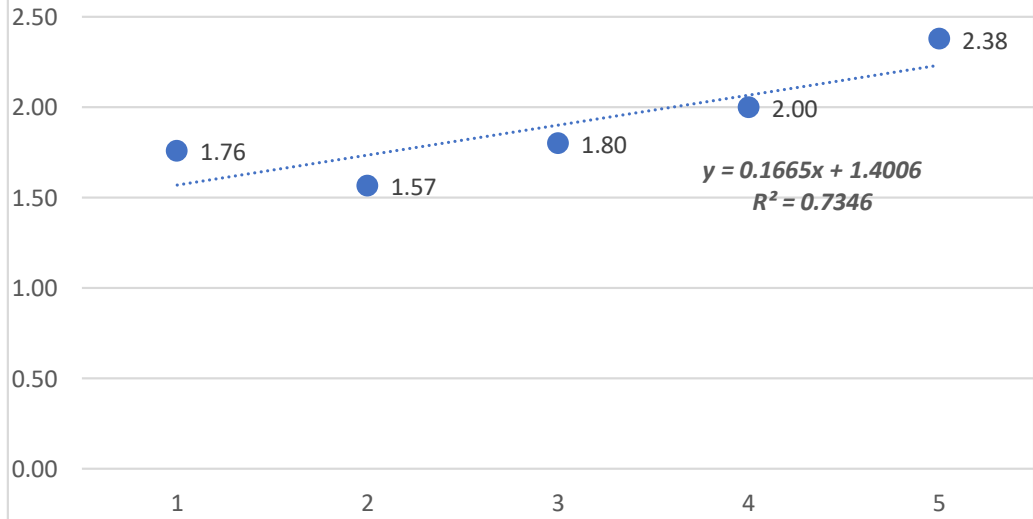
18-29 ასაკობრივი კატეგორიის არასათანადო ჩართულობას ხსნიან არსებული პოლიტიკური კლასის მიმართ უნდობლობით, რამაც, შესაძლოა, მათ რეპუტაციული ზიანიც კი მიყენოს. აგრეთვე, ისინი მიუთითებენ ინსტიტუციურ მექანიზმებზე, რომლებიც მათ მონაწილეობას ხელს უშლის, მაგალითად, კანონით დადგენილი ასაკობრივი ზღვარი.

პოლიტიკური გარემოს სანდოობა და მაღალი პროფესიული ფასი, რომლის გადახდაც, შესაძლოა, მათ მოუწიოთ სახელისუფლებო პარტიისთვის წინააღმდეგობის გაწევის შემთხვევაში, ის გადამწყვეტი ფაქტორებია, რომლებიც ახალგაზრდების პოლიტიკურ წარმომადგენლობას მნიშვნელოვნად აფერხებს. საგულისხმოა, რომ ეს მიგნება ეხმიანება ევროპული კომისიის რეკომენდაციას, რომლის მიხედვითაც, კანდიდატის სტატუსის მისაღებად საქართველომ პოლიტიკური, სოციალური და საჯარო სივრცე არაკონსტიტუციური და არაფორმალური ჭარბი გავლენებისგან უნდა გაათავისუფლოს. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი განმარტავს:

„სამწუხაროდ, მე არ მაქვს გარანტია, რომ პოლიტიკას თუ გავყვები, შეუზღუდავი ვიქნები ჩემს პროფესიულ საქმიანობაში. ეს არის რეალობა და ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი. მეორეც, ჩემი მორალური ღირებულებები არ არის თანხვედრაში პოლიტიკური პარტიების უმრავლესობასთან, მათ შორის მათთან, ვინც ჩემს რეგიონში კენჭისყრა შემომთავაზა. ყველა აქციაზე ვდგავარ. ამაში ნამდვილად არ ვარ შეზღუდული და ვიცი, რეალობა როგორია. გარდა ამისა, მე მაქვს პროფესია, რომლის უკანაც ყოველთვის დგას ადამიანი, ანუ ვიცავ ვიღაცას. ჩემი დაცვის ქვეშ მყოფ პირს პროკურატურამ შეიძლება იმის გამო არ გაუფორმოს საპროცესო შეთანხმება, რომ მე ვიღაცის მხარდამჭერი ვარ. ამით ადამიანი ზიანდება. აქედან გამომდინარე, ბევრ რაღაცას სხვანაირად ვუყურებ. საკუთარ თავზე რომ ვიყო დამოკიდებული, სხვა სიტუაცია იქნებოდა, მაგრამ ჩემზე არიან სხვები დამოკიდებულნი“.

20 წლის ქალი, სტუდენტი, კონფლიქტის მოსაზღვრე რეგიონიდან

2.1.2. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების რაოდენობრივი წარმომადგენლობა დანიშნით თანამდებობებზე

დიაგრამა 17. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.73$.

გამოკითხული დაუცველი ჯგუფების 92.6% მიიჩნევს, რომ დანიშნით თანამდებობებზე მათი წარმომადგენლობა არ არის უზრუნველყოფილი. რესპონდენტთა მხოლოდ 7.4% მიიჩნევს, რომ ისინი მეტ-ნაკლებად ჩართულნი არიან ხელისუფლების აღმასრულებელი ორგანოების საქმიანობაში. კვლევის ფარგლებში მთავრობის წევრთა ბიოგრაფიების შესწავლის საფუძველზე დადგინდა, რომ არცერთი მინისტრი არ მიეკუთვნება არაღმინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ თუ ლინგვისტურ ჯგუფებს. გარდა ამისა, კითხვაზე, დაუცველი ჯგუფების რამდენ წარმომადგენელს უკავია სამინისტროს დანიშნითი თუ სხვა წამყვანი თანამდებობა, სამინისტროების ნაწილი აღნიშნავს, რომ ისინი ამგვარ სტატისტიკას არ აწარმოებენ.¹⁰⁴

მოთხოვნილი ინფორმაციის საპასუხოდ აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების მიერ გამოგზავნილი არცერთი წერილი არ შეიცავს მონაცემებს დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენლობის შესახებ.

საჯარო სამსახურში კონკურსის ჩატარების მომწესრიგებელი კანონმდებლობა დაუცველ პირებთან მიმართებით განსხვავებულ მიდგომებს არ ითვალისწინებს. გამოცხადებული ვაკანსიისთვის განსაზღვრული მოთხოვნები პოზიციის საჭიროებიდან გამომდინარეობს.¹⁰⁵

¹⁰⁴ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს 2022 წლის 9 თებერვლის №MES 9 22 0000125507 წერილი; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს 2022 წლის 2 თებერვლის №08/508 წერილი (გადაიგზავნა სსიპ-ში „აწარმოე საქართველოში“); სსიპ-ის „აწარმოე საქართველოში“ 2022 წლის 15 თებერვლის №EG-3.1/167 წერილი, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2022 წლის 3 თებერვლის №940/01 წერილი.

¹⁰⁵ საჯარო სამსახურის ბიუროს 2022 წლის 1-ლი თებერვლის №გ1242 წერილი. სამინისტროს სტრუქტურული ერთეულების ხელმძღვანელებსა და სხვა თანამშრომლებს კი თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს

დანიშვნით თანამდებობებზე დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენლობის გასაზრდელად საქართველოს კანონმდებლობაში არანაირი პროაქტიული ზომა არ არის გათვალისწინებული. იმავდროულად, კანონმდებლობა ამ კუთხით რაიმე ხელშეწყობილ ფაქტორს არ მოიცავს.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მიერ მოწოდებული ინფორმაციით, 2021 წელს მათ უწყებაში შტაბით გათვალისწინებულ თანამდებობაზე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ერთი პირი დაინიშნა, ასევე ერთი პირი დასაქმდა შრომითი ხელშეკრულებით. სამინისტროს განმარტებით, ამ წელს სულ დასაქმებული იყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე 3 პირი (მათ შორის, 2 - შრომითი ხელშეკრულებით).¹⁰⁶ თუმცა, წერილში არ იყო მითითებული, რომელიმე მათგანმა დაიკავა თუ არა მმართველი პოზიცია.

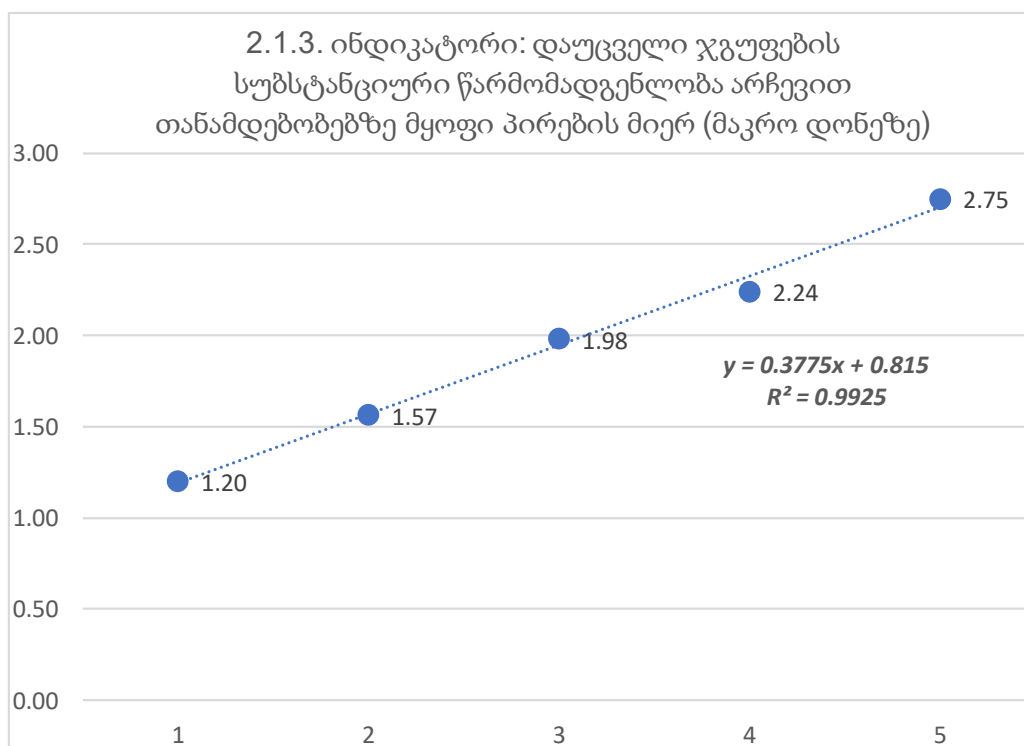
სოციალურად დაუცველი და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების კარიერული წინსვლისა და კანონმდებლობით განსაზღვრული გარანტიების რეალურად განხორციელების შემაფერხებელი ფაქტორებია შესაბამის საგანმანათლებლო პროგრამებზე არასათანადო წვდომა და განათლების მიღებისთვის საჭირო პირობების არქონა. მნიშვნელოვანი ბარიერია ასევე არასაკმარისი სოციალური პაკეტი ღირსეული ცხოვრების უზრუნველსაყოფად. ეს გარემოებები მათ ხელს უშლის, ამ კუთხით გაძლიერდნენ და მათთვის დასაქმების რეალური შესაძლებლობები შეიქმნას. ჯგუფთაშორისი ანალიზი აჩვენებს, რომ პოლიტიკური და სოციალური თანასწორობისთვის, აუცილებელია, მოქალაქეებს თავიდანვე ჰქონდეთ ცოდნა ამ ცნებების შესახებ და აანალიზებდნენ, რატომ არის მნიშვნელოვანი თანასწორობის პრინციპების დაცვა. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი განმარტავს:

მინისტრი. იხ. საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 13 დეკემბრის №337 დადგენილება „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“, საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 19 მარტის №118 დადგენილება „საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 6 მარტის №112 დადგენილება „საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 11 თებერვლის №70 დადგენილება „საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 12 დეკემბრის №580 დადგენილება „საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 30 დეკემბრის №389 დადგენილება „საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 30 ივლისის №385 დადგენილება „საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 16 ნოემბრის №206 დადგენილება „საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 31 მარტის №168 დადგენილება „საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 14 სექტემბრის №473 დადგენილება „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“; საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 19 მაისის №229 დადგენილება „საქართველოს კულტურის, სპორტისა და ახალგაზრდობის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“. „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, პირი მოხელის ვაკანტურ თანამდებობაზე ინიშნება კონკურსის საფუძველზე, იხ. საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ, 34-ე მუხლი. მოხელე შეიძლება დაინიშნოს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე, რომელმაც იცის სახელმწიფო ენა, მიაღწია 18 წელს და აქვს მოხელის სერტიფიკატი, იხ. იქვე, 27-ე მუხლი. კონკურსის მიზანია, ვაკანტური თანამდებობის დასაკავებლად დადგენილ მოთხოვნათა გათვალისწინებით, საუკეთესო კანდიდატის შერჩევა. კონკურსის ამოცანებია: საჯარო სამსახურში არსებული ვაკანტური თანამდებობების თანაბრად ხელმისაწვდომობა; ვაკანტური თანამდებობებისთვის კანდიდატების შერჩევისა და საჯარო სამსახურში განწესების პროცესის გამჭვირვალობა; საუკეთესო კანდიდატების შერჩევა ვაკანტური პოზიციებისთვის განსაზღვრულ ძირითად, სპეციალურ და, ასევე, დამატებით საკვალიფიკაციო მოთხოვნებთან შესაბამისობის დადგენის გზით, კვალიფიკაციის, უნარ-ჩვევების, პროფესიული გამოცდილებისა და მოტივაციის შეფასების საფუძველზე, იხ. საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 21 აპრილის №204 დადგენილება „საჯარო სამსახურში კონკურსის ჩატარების წესის შესახებ“.

¹⁰⁶ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს 2022 წლის 4 თებერვლის №1435 წერილი.

„საზოგადოებრივ სიკეთეებზე წვდომის კუთხით, როგორც არის განათლება, ჯანდაცვა, უსაფრთხოება, შესაძლოა, არსებობდეს დაბრკოლებები. ალბათ ყველგან არის. უნდა იყო ძლიერი და ეს ყველაფერი დაძლიო. თანასწორობაზე ბავშვობიდანვე უნდა იყოს საუბარი, სკოლაშივე. ასეთი რამ მე არ მახსოვს. გვიან ასაკში გავიგე სიტყვა თანასწორობა“.

კურიერი, შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიის წარმომადგენელი, მამაკაცი, 25 წლის, თბილისი

დიაგრამა 18. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.99$.

დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციური წარმომადგენლობა არჩევით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ - განიმარტება, რამდენად პასუხისმგებლობიანები არიან ხელისუფლების სხვადასხვა დონეზე არჩეული პირები და არჩევითი ორგანოები დაუცველი ჯგუფების მიმართ. სუბსტანციური წარმომადგენლობა გაანალიზდა მაკრო და მიკრო დონეებზე.

მაკრო დონე ეხება კავშირს დაუცველ ჯგუფებსა და საკანონმდებლო/არჩევით ორგანოს შორის, რაც გულისხმობს, რამდენად ითვალისწინებს საპარლამენტო თუ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების უმრავლესობა დაუცველი ჯგუფების ინტერესებს კანონმდებლობაში და შესაბამისი პოლიტიკის გატარების დროს.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Corinna Kroeber, "How to measure the substantive representation of traditionally excluded groups in comparative research: a literature review and new data", Representation, 54:3, 2018, 241-259.

გამოკითხვა აჩვენებს, რომ დაუცველი ჯგუფების არცერთ კატეგორიას არ სმენია მათი ინტერესების გაუმჯობესებასთან დაკავშირებით მიღებული კანონების შესახებ. 88.2% უარყოფითად აფასებს არჩეული თანამდებობების პირების მიერ მათ სუბსტანციურ წარმომადგენლობას. მხოლოდ 11.8% არის მეტ-ნაკლებად დადებითად განწყობილი.

კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა 2021 წლის განმავლობაში საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული კანონები, რომელთაგან არააღმომინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ ჯგუფებს ეხებოდა მხოლოდ 2022 წლის ბიუჯეტი.¹⁰⁸ 2021¹⁰⁹ და 2022 წლების¹¹⁰ ბიუჯეტებს შორის ცვლილება ამ მიმართულებით თითქმის არ შეინიშნება. ორივე შემთხვევაში მითითებულია, რომ პროკურატურისთვის გამოყოფილია თანხა უმცირესობათა უფლებების დარღვევის ფაქტებზე ეფექტიანი, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი გამოძიებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის დასაწყებად.¹¹¹

2021 წლის ბიუჯეტში ზოგადი განათლების კუთხით უმცირესობების უფლებები საერთოდ არ იყო გათვალისწინებული.¹¹²

2020 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“, რომელიც შშმ პირთა უფლებების კუთხით წინ გადადგმული ნაბიჯია. ის მნიშვნელოვან ვალდებულებებს აკისრებს სახელმწიფო ორგანოებს, თუმცა სრულად არ ფარავს ინტელექტუალური და ფსიქოსოციალური ნიშნით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებსა და პრიორიტეტებს.¹¹³ შშმ პირები (მათ შორის, შშმ ბავშვები) აგრძელებენ ცხოვრებას დიდი ზომის პანსიონატებსა და ფსიქიატრიულ დაწესებულებებში. კანონში არ არის ასახული საქართველოს ვალდებულებები ფსიქიკურ ჯანმრთელობასა და დეინსტიტუციონალიზაციასთან დაკავშირებით. ის ასევე არ მოიცავს ისეთ უფლებებს, როგორებიცაა სამართლებრივი ქმედუნარიანობა, გადაადგილების თავისუფლება, აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება ინტელექტუალური და ფსიქოსოციალური ნიშნით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის.¹¹⁴ სახალხო დამცველის შეფასებით, კანონის გარდამავალი დებულებებით განსაზღვრული

¹⁰⁸ დეტალური ინფორმაცია იხილეთ 2.1.4. ინდიკატორში.

¹⁰⁹ საქართველოს კანონი „საქართველოს 2021 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“.

¹¹⁰ საქართველოს კანონი „საქართველოს 2022 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“.

¹¹¹ 2022 წლის ბიუჯეტში: პროგრამული კოდი 21 00 - 47,870,000 ლარი; პროგრამული კოდი 33 00 - 3,020,000 ლარი.

¹¹² 2022 წლის ბიუჯეტში მითითებულია, რომ ზოგადი განათლების რეფორმის ხელშეწყობის მიზნით ბიუჯეტიდან გამოიყოფა თანხა ეროვნულ უმცირესობათა სკოლამდელი აღზრდის, განათლების დაწესებულებებსა და სკოლებში ორენოვანი განათლების პილოტირებისთვის/დანერგვისთვის, საზოგადოებაში მათი სრულფასოვანი ინტეგრაციისთვის. ამისთვის 2022 წლის ბიუჯეტიდან გამოყოფილია 16,160,000 ლარი (პროგრამული კოდი 32 02 13). ბიუჯეტში დაკონკრეტებულია, რომ ეროვნული უმცირესობების პროფესიული გადამზადებისთვის (პროგრამული კოდი 32 03 03), კერძოდ, საქართველოს რეგიონებში სახელმწიფო და ადგილობრივი მართვის სფეროში არსებული საკადრო დეფიციტის აღმოფხვრის, საქართველოს მაღალმთიან და ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრებ მოქალაქეთა ერთიან სახელმწიფოებრივ სივრცეში ინტეგრაციის ხელშეწყობისა და სახელმწიფო ენის ნებისმიერი დაინტერესებული პირისთვის სწავლებისთვის ბიუჯეტიდან საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს გამოეყო 2,630,000 ლარი. ინკლუზიური განათლების უზრუნველსაყოფად საჯარო სკოლების მოსწავლეების, სტუდენტების, სოციალური ფაქტორებით გამოწვეული ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელი პირების ინტეგრაცია და სოციალიზაცია, სათემო აქტივობის დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის 2022 წლის ბიუჯეტიდან გამოყოფილია 34,875,000 ლარი (ანალოგიური ჩანაწერია 2021 წლის ბიუჯეტში, იმ განსხვავებით, რომ ჩამოიღო არ არის სამინისტროსთვის გამოყოფილი თანხები).

¹¹³ ფოკუსჯგუფის შეხვედრა საქართველოში შშმ პირებზე მომუშავე სამოქალაქო ორგანიზაციებთან; გაეროს შშმ პირთა უფლებების პარტნიორობის მრავალპარტნიორული ნდობის ფონდი, შშმ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის სიტუაციური ანალიზი, 2021, 20.

¹¹⁴ „შშმ პირთა უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციები და აქტივისტები „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ კანონპროექტს ეხმანებაინ“, სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2020 წლის 15 ივლისი, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3WGSzP8>, განახლებულია: 26.12.2022.

ვადები საკმაოდ ხანგრძლივია და არ იძლევა დროული ან მყისიერი გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობას შშმ პირთა სისტემური პრობლემების გადასაჭრელად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება შეზღუდული შესაძლებლობების შეფასების ბიოფსიქოსოციალური მოდელის დანერგვას.¹¹⁵ საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე თითქმის ყველა პირი გარკვეულ დახმარებას იღებს.¹¹⁶

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ კანონის პროექტის მომზადების პროცესი ამ ჯგუფის წარმომადგენელთა სათანადო ჩართულობის გარეშე წარიმართა. შშმ პირთა ორგანიზაციები და სამოქალაქო სექტორის ნაწილი გამოთქვამდა გარკვეულ პრეტენზიებს კანონპროექტის შემუშავებასა და განხილვაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით. ეს ეხება, ერთი მხრივ, მისი შემუშავების საწყის ეტაპზე ჩართულობის ხარისხს და, მეორე მხრივ, დაჩქარებული წესით¹¹⁷ მისი განხილვისას პარლამენტის კომიტეტის სხდომებზე დასწრების შესაძლებლობებს. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, განსაკუთრებით, დედაქალაქის გარეთ მცხოვრებთ, არ ჰქონდათ კანონპროექტის შინაარსსა და მისი მომზადების პროცესზე სათანადო გავლენის მოხდენის შესაძლებლობა. საზოგადოების მიერ იუსტიციის სამინისტროსთვის შეთავაზებული რეკომენდაციებიდან პარლამენტისთვის წარდგენილ კანონპროექტში მათი მხოლოდ მცირე ნაწილი აისახა.¹¹⁸

დევნილები, ეკომიგრანტები და საცხოვრებელი/დაბადების ადგილის მიხედვით დაუცველი ჯგუფების წევრები მიიჩნევენ, რომ არჩევით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ მათი ინტერესები არასაკმარისადაა გათვალისწინებული. ისინი უფრო ხშირად მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლებს მიმართავენ ინდივიდუალური საჭიროებებიდან გამომდინარე. სოფის ჯგუფის წევრთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ხელისუფლების არცერთ დონეზე არ ხდება მათი საჭიროებების მოსმენა და ინტერესების დაცვა.

ერთ-ერთ ეკომიგრანტი განმარტავს:

„ვფიქრობ, პარლამენტის დონეზე ეკომიგრანტების ინტერესები საერთოდ არ არის დაცული. ჩვენ არაფერი გავიგია. ცენტრალური ხელისუფლების მხრიდან ხანდახან დახმარებები შემოდის სოფელში. თვითმმართველობა უფრო მეტად აქტიურია ადგილობრივებთან. არ მახსენდება კანონმდებლობა, რომელმაც არსებითად გააუმჯობესა ეკომიგრანტების მდგომარეობა. ვფიქრობ, სოფლის ამბების მიწოდებაც არასაკმარისად ხდება. ერთადერთი დახმარება, რომელიც სამინისტროს მხრიდან მახსენდება, გზის მშენებლობა იყო. სხვა მხრივ, მათ ჩვენი სოფლის მიმართ ყურადღება არ გამოუჩენიათ“.

ეკომიგრანტი, მამაკაცი, 60 წლის

¹¹⁵ სახალხო დამცველის განცხადება „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონთან დაკავშირებით, საქართველოს სახალხო დამცველის ოფიციალური ვებგვერდი, 2020 წლის 16 ივლისი, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3C3fTrY>, განახლებულია: 26.12.2022.

¹¹⁶ სოციალური პაკეტი დამოკიდებულია შეზღუდული შესაძლებლობის ხარისხზე (მკვეთრი, მნიშვნელოვანი და ზომიერი). შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები და მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები თვეში იღებენ 250 ლარს (81 აშშ დოლარი), მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები - 140 ლარს (45 აშშ დოლარი) და ზომიერად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები - 100 ლარს (32 აშშ დოლარი). მცირდება იმ პირთა რიცხვი, რომლებიც იღებენ შშმ შემწეობას 60 წლის შემდეგ, რადგან პენსიაზე გასვლისას სოციალური შეღავათები გარდაიქმნება ასაკთან დაკავშირებულ პენსიად. იხ. გაეროს შშმ პირთა უფლებების პარტნიორობის მრავალპარტნიორული ნდობის ფონდი, შშმ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის სიტუაციური ანალიზი, 39-40.

¹¹⁷ ნინო კაპანაძე, გიორგი ალავერდაშვილი, საია, კანონების დაჩქარებული წესით მიღება, 2022.

¹¹⁸ იქვე, 46-47.

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად, საქართველოს პარლამენტმა 2020 წლის სექტემბერს მხარი დაუჭირა ცვლილებებს შრომის კანონმდებლობაში. ამ კანონმდებლობის საფუძველზე, საქართველოს პარლამენტმა მთავრობას დაავალა კანონქვემდებარე აქტების შემუშავება, რომელთა ნაწილი 2020 წელს არის მიღებული. 2021 წლის მდგომარეობით, საქართველოს მთავრობას არ მიუღია არცერთი კანონქვემდებარე აქტი, რომელიც ამ ჯგუფების მდგომარეობას გააუმჯობესებდა.¹¹⁹

საქართველოს მუნიციპალიტეტების საკრებულოებიდან მიღებული პასუხებიდან ირკვევა, რომ სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფებისთვის, გარკვეულწილად, გათვალისწინებულია ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის პროგრამები. თუმცა, პრობლემურია კლასიფიკატორის სისტემა (ე.წ. ქულები), რომლის საფუძველზეც დახმარებები გამოიყოფა.

გამოკითხული რესპონდენტები დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციურ წარმომადგენლობას საქართველოს პარლამენტის მიერ შემდეგნაირად აფასებენ:

„მე მინდა, რომ პენსია გაიზარდოს ჩემნაირი ხალხისთვის, მაგრამ არაფერი არ არის. ვითომ დუშეთის რაიონი მაღალმთიან ზონას ეკუთვნის და ეს 240 ლარი არაფერი არ არის, შვილო, ზღვაში წვეთია. არ ჰყოფნის ადამიანს ელემენტარულ რამეზე. თუ პენსია გაიზრდება, მოხარული ვიქნები. ეს ძალიან გჭირდება, ძალიან კარგი იქნებოდა“.

სოციალურად დაუცველი ქალი დუშეთიდან, 69 წლის

„მე არ მახსოვს, პარლამენტს რამე ნორმალური კანონი მიეღოს. ძირითადად, სარჩევნოდ ითვალისწინებენ ხალხის თხოვნას. ასეთი ხუმრობაც არსებობს - ყოველ წელიწადს არჩევნები უნდა იყოსო“.

სოციალურად დაუცველი მამაკაცი დუშეთიდან, 49 წლის

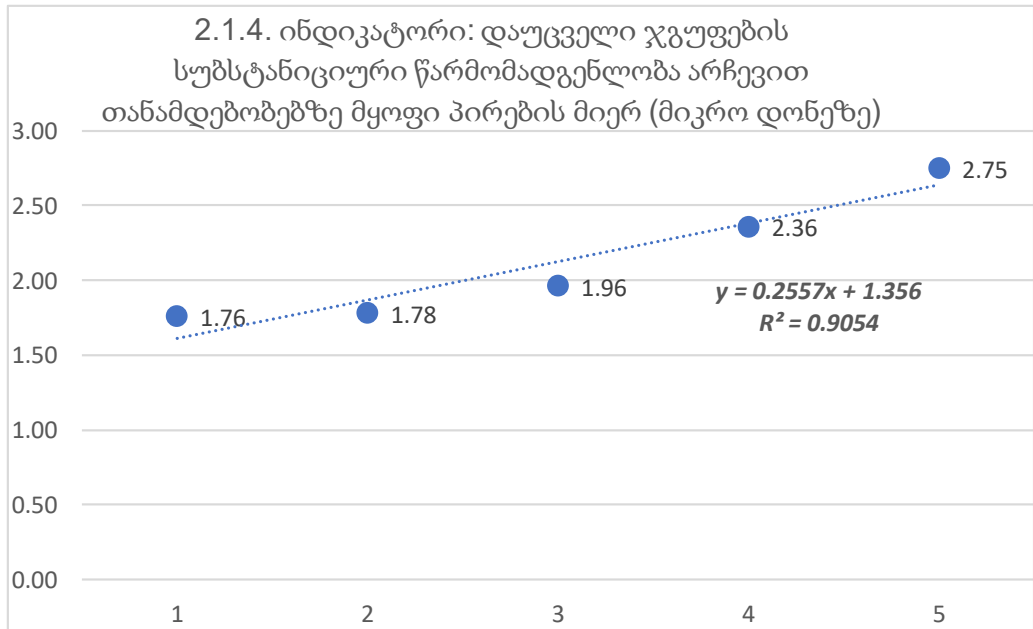
ძირითადად, არ ხდება შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული პირების საჭიროებების აღიარება და შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავება როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეებზე. მონაცემთა ანალიზით ირკვევა, რომ ამ ქვეჯგუფების შემთხვევაში შრომითი ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმები არაეფექტიანია, ვინაიდან ისინი, უმეტესწილად, ვერ უზრუნველყოფს მათი შრომითი პირობების გაუმჯობესებას. ამასთანავე, ეს პირები ვერ სარგებლობენ ისეთი სოციალური, ეკონომიკური თუ ჯანდაცვის პროგრამებით, რომლებიც მათ საჭიროებებზე იქნებოდა მორგებული.

ასაკობრივი ჯგუფებისთვის ადგილობრივ თვითმმართველობებში გათვალისწინებულია საგანმანათლებლო პროგრამების დაფინანსება. თუმცა, მუნიციპალური ბიუჯეტების შესწავლით ირკვევა, რომ ასეთი პირების რაოდენობა შეზღუდულია.

რაც შეეხება 60 წლის ზემოთ კატეგორიას, სახელმწიფოს ცენტრალური ბიუჯეტიდან ისინი იღებენ პენსიას, რაც სოციალური პოლიტიკის საბაზისო მოთხოვნაა. გარდა ამისა, ადგილობრივი ბიუჯეტებიდან მათთვის გათვალისწინებულია ჯანდაცვის სხვადასხვა

¹¹⁹ შრომის ინსპექციის სამსახური, ანგარიში „შენი შრომის უფლებისთვის, შენი უსაფრთხოებისთვის!“, 2021, 80-81.

პროგრამა, მათ შორის, უფასო მედიკამენტებით უზრუნველყოფა, ერთჯერადი ფულადი დახმარება და საოპერაციო ხარჯების ანაზღაურება. თუმცა, გამოკითხულთა უმეტესობა მიიჩნევს, რომ ამ პროგრამების ბიუჯეტი უნდა გაიზარდოს, რათა მათი საჭიროებები სრულფასოვნად დაკმაყოფილდეს.

დიაგრამა 19. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.90$.

სუბსტანციური წარმომადგენლობა მიკრო დონეზე განისაზღვრება, როგორც კავშირი დაუცველ ჯგუფებსა და ინდივიდუალურ კანონმდებლებს შორის (ცენტრალურ და ადგილობრივ დონეებზე). კავშირი ნიშნავს, რომ არჩევით თანამდებობაზე მყოფი პირი დაუცველ ჯგუფებს მიკუთვნებულ ამომრჩეველს უკმაყოფილებს მოთხოვნებს განათლების, ჯანდაცვისა და სოციალურ-ეკონომიკურ საკითხებთან დაკავშირებით. ამრიგად, ეს ინდიკატორი აფასებს, რამდენად პასუხისმგებლობით ეკიდება ინდივიდუალური პარლამენტარი თავისი ამომრჩევლის ინტერესების დაცვას. გამოკითხულთა უმეტესობა - 86% - ამ ასპექტს უარყოფითად აფასებს, 14% კი მიიჩნევს, რომ პარლამენტის წევრები, მეტ-ნაკლებად, წარმოადგენენ მათ ინტერესებს.

ამ ტენდენციას ასახავს საპარლამენტო კითხვარების ანალიზი. 2021 წლის განმავლობაში არადომინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ ჯგუფებთან მიმართებით პარლამენტის წევრებმა მხოლოდ ორი შეკითხვა დასვეს. ისინი ეხებოდა საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი საჯარო და კერძო სკოლების რაოდენობას,¹²⁰ ასევე 2018-2020 წლებში ქობულეთის,¹²¹ ბათუმის,¹²² ხელვაჩა-

¹²⁰ 2021 წლის 13 ივლისის №7295/3-73/21 წერილი.

¹²¹ 2021 წლის 8 ივნისის №5568/3-79/2 წერილი.

¹²² 2021 წლის 8 ივნისის №5567/3-79/2 წერილი.

ურის,¹²³ ქედის,¹²⁴ შუახევის,¹²⁵ ხულოსა¹²⁶ და ნინოწმინდის¹²⁷ მუნიციპალიტეტების მიერ რელიგიური ორგანიზაციებისთვის (დენომინაციის მიხედვით) გაცემულ ფინანსურ და მატერიალურ რესურსებს.

შშმ პირთა მდგომარეობასთან დაკავშირებით, პარლამენტის რეგლამენტის 148-ე მუხლის საფუძველზე, დასმულია ოთხი კითხვა.¹²⁸ ისინი, ძირითადად, ეხებოდა „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და გოგონებისთვის ჯანდაცვის სერვისების მისაწვდომობის შესახებ“ თემატური მოკვლევის ფარგლებში შემუშავებული ანგარიშების შესრულებას. ეს ანგარიში გამოქვეყნდა 2019 წელს და მასში მოცემულია რეკომენდაციები კონკრეტული უწყებების მიმართ.¹²⁹ შეკითხვები ასევე მოიცავდა, რამდენად არის სპეციალური საჭიროებების მქონე პირთა ინტერესები გათვალისწინებული ერთიანი ეროვნული გამოცდების მიმდინარეობის პროცესში და რა ოდენობის პენსიას გასცემს მათთვის სახელმწიფო.

2021 წელს დევნილებისა და ეკომიგრანტების შესახებ საქართველოს პარლამენტში 2 კითხვა დაისვა: ერთი - დევნილი მოქალაქის საცხოვრებლით დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით, მეორე კი - დევნილი ქალების ეკონომიკური გაძლიერების პროგრამების ბიუჯეტის გაზრდის თაობაზე.¹³⁰ 4 კითხვა დაისვა საცხოვრებელი/დაბადების ადგილის ნიშნით დაუცველ ჯგუფებთან მიმართებით: ერთი მათგანი შეეხებოდა სოფლად ინტერნეტიზაციის პროგრამას და მის ბიუჯეტს, მეორე - მოქალაქეთა ჩართულობას, დანარჩენი

¹²³ 2021 წლის 8 ივნისის №5564/3-79/2 წერილი.

¹²⁴ 2021 წლის 8 ივნისის №5558/3-79/2 წერილი.

¹²⁵ 2021 წლის 8 ივნისის №5554/3-79/2 წერილი.

¹²⁶ 2021 წლის 8 ივნისის №5548/3-79/2 წერილი.

¹²⁷ 2021 წლის 8 ივნისის №5544/3-79/2 წერილი.

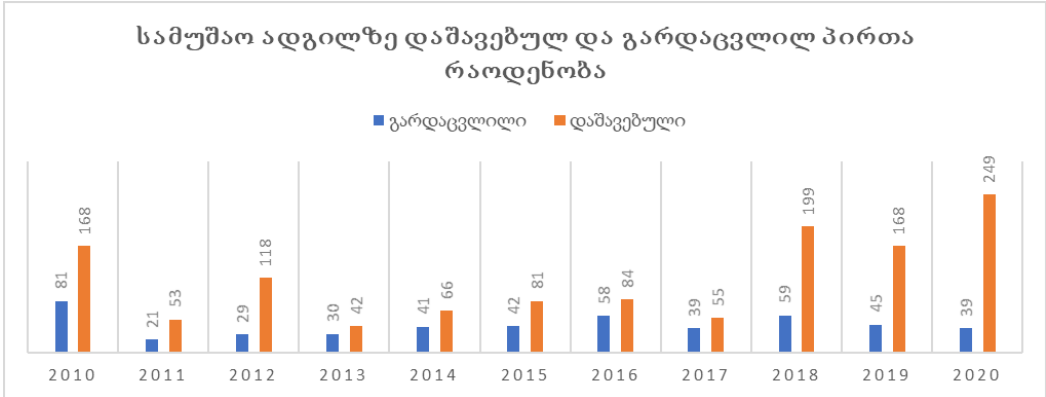
¹²⁸ პარლამენტის წევრებმა რატი იონათამიშვილმა და ნინო წილოსანმა დასვეს შეკითხვები სახელმწიფოს სხვადასხვა უწყებისა და მუნიციპალიტეტის მისამართით. ისინი, ძირითადად, ეხებოდა „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და გოგონებისთვის ჯანდაცვის სერვისების მისაწვდომობის შესახებ“ თემატური მოკვლევის ფარგლებში შემუშავებული ანგარიშების შესრულებას. ეს ანგარიში გამოქვეყნდა 2019 წელს. მასში მოცემულია რეკომენდაციები კონკრეტული უწყებების მიმართ. გარდა ამისა, ლევან იოსელიანმა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროდან გამოითხოვა ინფორმაცია, არის თუ არა ერთიანი ეროვნული გამოცდების მიმდინარეობის პროცესში გათვალისწინებული სპეციალური საჭიროებების მქონე პირთა ინტერესები, ასევე - ინფორმაცია ტერუზა გალსტიანის შემთხვევასთან დაკავშირებით. პაატა მანჯგალაძემ სოციალური მომსახურების სააგენტოდან გამოითხოვა ინფორმაცია სახელმწიფოს მიერ, მათ შორის, შშმ პირებისთვის გასაცემი პენსიის შესახებ. გოგი მეშველიანმა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროდან გამოითხოვა ინფორმაცია, რა გეგმები აქვს სამინისტროს წალკის რაიონის დაბა ბედიანში მდებარე შშმ პირთა თავშესაფართან დაკავშირებით და რა ღონისძიებები ტარდება მოსახლეობის რესოციალიზაციის კუთხით.

¹²⁹ თემატური მოკვლევის ჯგუფის მიზანი იყო სამთავრობო და ადგილობრივი თვითმმართველობების მიერ დაფინანსებულ ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის პროგრამებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების/გოგონების ჩართულობისა და არსებული სამედიცინო მომსახურებების შესწავლა შშმ ქალებისა და გოგონების ჯანმრთელობის უფლების სრულყოფილი რეალიზაციისთვის. ამასთანავე, მოკვლევის ფარგლებში შშმ ქალებისა და გოგონების მხრიდან გამოიკვეთა ის სერვისები თუ პროგრამები, რომლებიც ხელს შეუწყობს მათი ავტონომიურობის მაქსიმალურად მაღალი ხარისხის მიღწევას და ჯანმრთელობის უფლების სრულყოფილ რეალიზაციას. მოკვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, შემუშავდა რეკომენდაციები და წინადადებები საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებისთვის. ასევე, გამოიკვეთა მიგნებები ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობასა და პრიორიტეტებთან დაკავშირებით. იხ. საქართველოს პარლამენტი, თემატური მოკვლევა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და გოგონებისთვის ჯანდაცვის სერვისების მისაწვდომობის შესახებ, 2019, ხელმისაწვდომია: info.parliament.ge, განახლებულია: 12.04.2022.

¹³⁰ ერთი შეკითხვა ეკუთვნოდა თამარ კორძაიას, რომელიც მიმართავდა დევნილთა და ეკომიგრანტთა საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტოს დევნილი მოქალაქის საცხოვრებლით დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით, მეორე კითხვა კი - გენდერული თანასწორობის მუდმივმოქმედი საპარლამენტო საბჭოს წევრს, რომელიც იმავე სააგენტოს მიერ დევნილი ქალების ეკონომიკური გაძლიერების პროგრამების ბიუჯეტის გაზრდას ეხებოდა.

ორი კი - საზღვრისპირა სოფლებში მიწების რეგისტრაციასა და სოფელ ზარდიანთკარში დაზიანებული სახლების რეაბილიტაციას.¹³¹ ამავე პერიოდში ერთი საპარლამენტო კითხვა დაისვა სოფის ჯგუფთან დაკავშირებით, რომელიც 5-6 ივლისს, მათ შორის „თბილისი პრაიდის“ მიმართ, ჩადენილი დანაშაულების გამოძიებას ეხებოდა.¹³²

2021 წლის განმავლობაში პარლამენტის წევრთა მხრიდან 6 კითხვა დაისვა სოციალურად დაუცველი პირებისა და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების შესახებ. აქედან, ორი შეკითხვის ავტორი სახელისუფლებო პარტიის, ხოლო ოთხის - ოპოზიციური პარტიის წარმომადგენელია. კითხვების შინაარსი ეხებოდა სოციალურად დაუცველი ოჯახების, მათ შორის, მარტოხელა დედის სტატუსის მქონე პირების თაობაზე სტატისტიკურ მონაცემებს.¹³³ „ქართული ოცნების“ დეპუტატების შეკითხვა მიემართებოდა სოციალურად დაუცველი კონკრეტული ოჯახების მდგომარეობას, ასევე, სამუშაო ადგილზე დამავებული და დაღუპული პირების რაოდენობაზე ინფორმაციას (იხ. დიაგრამა 19.1). სხვა შეკითხვები ეხებოდა, 2021 წლის მონაცემებით, საქართველოში შრომის ბაზარზე ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის რაოდენობისა და უმუშევრობის წლიური პროცენტული მაჩვენებლის თაობაზე მონაცემებს (იხ. დიაგრამა 19.2), ასევე იმ მოქალაქეების რაოდენობას, რომლებზეც პენსია გაიცემა და ინფორმაციას პენსიის დარიგების ხარჯების თაობაზე. ეს შეკითხვა ასაკობრივი კატეგორიის ნაწილსაც ფარავს (60 წლის ზემოთ). ბოლო შეკითხვის მიზანი იყო, პარლამენტის წევრს დაედგინა დასაქმების პოლიტიკის პრიორიტეტები შრომის ბაზრის აქტიური პოლიტიკისა და დასაქმების ხელშეწყობის მექანიზმების უზრუნველსაყოფად. საპარლამენტო კითხვები ნათლად აჩვენებს, რომ დეპუტატებისა და პოლიტიკური პარტიების მხრიდან სოციალურად დაუცველი, ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების პრობლემების ინსტრუმენტალიზაცია ხდება პოლიტიკური მიზნებით და, რეალურად, არ არის ორიენტირებული არსებული ვითარების სისტემურ ცვლილებაზე.

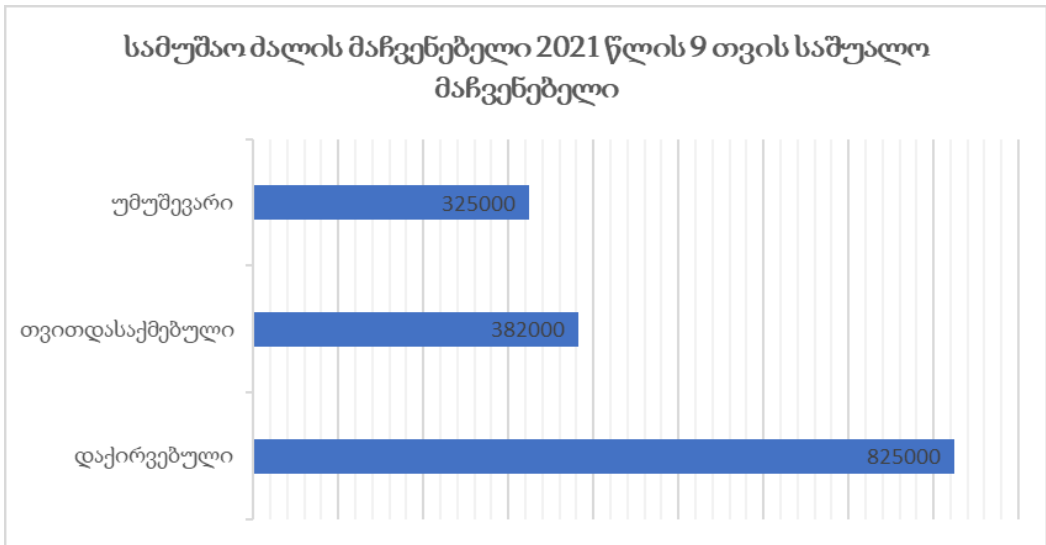

დიაგრამა 19.1: სამუშაო ადგილზე დაშავებულ და გარდაცვლილ პირთა რაოდენობა. წყარო: საქართველოს პროფესიული კავშირების გაერთიანება; საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო; საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო.

¹³¹ ერთი შეკითხვა ეკუთვნოდა პარლამენტის წევრ სათუნა სამნიძეს, ხოლო მეორე - პარლამენტის წევრ ეკა სეფაშვილს. ორი კითხვა დასვა პარლამენტის წევრმა თეონა აქუბარდიამ.

¹³² კითხვა დასვა პარლამენტის წევრმა ანა ნაცვლიშვილმა.

¹³³ დოკუმენტი N10534/1-6/21 და დოკუმენტი N04/10949.

დიაგრამა 19.2. წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის სამუშაო ძალის კვლევა.

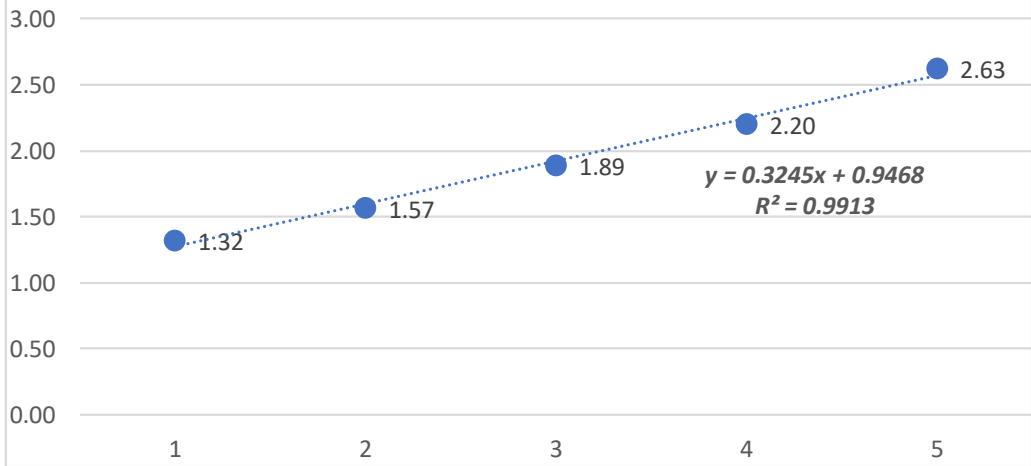
18-იდან 29 წლამდე ასაკობრივ კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებზე საპარლამენტო შეკითხვა არ დასმულა.

ჯამში, 2021 წელს 16 საპარლამენტო შეკითხვა დაისვა დაუცველ ჯგუფებთან დაკავშირებით. მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ საქართველოს პარლამენტის წევრების მხოლოდ მცირე ნაწილი ცდილობს, ფორმალურად მაინც წარმოადგინოს თავისი ამომრჩეველი, თუმცა ზემოაღნიშნული შეკითხვების დასმის არსი მდგომარეობს ამომრჩეველების პოლიტიკურ ინსტრუმენტალიზაციასა და არა - მათ სუბსტანციურ წარმომადგენლობაში. ხშირ შემთხვევაში საპარლამენტო შეკითხვების პასუხები გამოყენებულია მხოლოდ პოლიტიკური დებატებისთვის, შესაბამისი პოლიტიკის განსახორციელებლად კი ზომები აღარ მიიღება. აქედან გამომდინარე, დაუცველ ჯგუფებს მათ მიმართ არასაკმარისი ნდობა აქვთ. გარდა ამისა, მათთვის მიუღებელია ის პოლიტიკური კულტურა, რომელიც საკანონმდებლო ორგანოშია დამკვიდრებული. მაგალითად, ერთ-ერთი რეკონდენტი აღნიშნავს:

„დღესდღეობით ძალიან ბევრი ადამიანია, რომელიც მოვა და გეტყვის - დამიდექი გვერდით და როდესაც მოვალ სათავეში, მე შენ ყოველთვის ყველანაირად დაგეხმარები, მაგრამ მორჩა - როდესაც სათავეში მოდის, მნიშვნელობა არ აქვს, ვინ არის, არასოდეს აღარ ახსენდება, რომ პირობა აქვს თავისი ხალხისთვის მიცემული. ყველა თავისი ჯიბისთვის, ყველა თავისი კარგი ცხოვრებისთვის იბრძვის და არა - გლეხი ხალხისთვის“.

შუახნის მამაკაცი, სოციალურად დაუცველი, ხულოდან

2.1.5. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციური წარმომადგენლობა დანიშნით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ

დიაგრამა 20. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.99$.

დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციური წარმომადგენლობა დანიშნით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ - განიმარტება, რამდენად პასუხისმგებლობიანები არიან კვლევითის შერჩეულ ინსტიტუტებში მაღალ და საშუალო რგოლის თანამდებობებზე დანიშნული პირები დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენელთა მიმართ და რამდენად ეფექტიანად ახორციელებენ მათ ინტერესებზე მორგებულ პოლიტიკას.

გამოკითხულთა 88.9% ფიქრობს, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები არ ახორციელებენ ანგარიშვალდებულ პოლიტიკას და ის არ არის მორგებული დაუცველი ჯგუფების ინტერესებზე. 11%-ს მიაჩნია, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების მტოები მეტ-ნაკლებად ასრულებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობებს. ჯგუფების მიხედვით ანალიზი აჩვენებს, რომ ყველა მათგანი გამოხატავს უკმაყოფილებას. მაგალითად, არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ მათ თანაბარი უფლებები უნდა გააჩნდეთ. ისინი ასევე მიუთითებენ, რომ მნიშვნელოვანი კავშირების გარეშე მათთვის რთულია სოციალურ-ეკონომიკური უფლებების დაცვა და ხშირად ბიუროკრატიულ პარადოქსებსაც აწყდებიან. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„ხშირად ხდება, რომ ხედავ ადამიანს, შედარებით მდიდარს, სოფლად თუ ქალაქად, მნიშვნელობა არ აქვს და სოციალურ დახმარებას იღებს, სოციალურად დაუცველის სტატუსი აქვს. ზოგი არ არის მდიდარი, მაგრამ შეუძლია თავის გატანა და მასაც აქვს სტატუსი, მაგრამ ადამიანი, რომელიც მართლა გასაჭირშია, დახმარებას ვერ იღებს. ერთი შორეული ნათესავი მყავს, ქმარს გამოორდა. მაგ დროს ოჯახს ჰქონდა სოციალურად დაუცველის სტატუსი, მაგრამ როცა გამოორდა, ბავშვებთან ერთად მარტო დარჩა, სტატუსი ქმარზე გადავიდა, რატომ - გაურკვეველია“.

არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენელი, შუახნის მაშაკაცი, ქვემო ქართლი

2020 წლის გაზაფხულზე მარნეულის მუნიციპალიტეტში კოვიდ-19-ით ინფიცირების ერთი შემთხვევის გამოვლენის შემდეგ ძირითადად ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური უმცირესობებით დასახლებული მარნეულისა და ბოლნისის მუნიციპალიტეტები საკარანტინო ზონებად გამოცხადდა. ხელისუფლებამ პანდემიასა და მის პრევენციასთან დაკავშირებული ინფორმაცია მათთვის გასაგებ ენაზე მხოლოდ ამ ფაქტის შემდეგ გახადა ხელმისაწვდომი. არასამთავრობო ორგანიზაციები მიუთითებდნენ, რომ რეგიონებში მცხოვრებ უმცირესობებს, რომლებსაც არ აქვთ ინტერნეტი, სატელევიზიო არხების საშუალებით ინფორმაცია მათ ენაზე შეზღუდულად და არასაკმარისად მიეწოდებოდათ.¹³⁴ პანდემიასთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიღების ერთადერთი გზა საზოგადოებრივი მაუწყებლის ვებგვერდი ან მოამბის 21:00-იანი გამოშვების სინქრონული თარგმანი იყო.¹³⁵ გარდა ამისა, უმცირესობებისთვის თარგმანი სათანადოდ არ იყო უზრუნველყოფილი სერვისის მიმწოდებელი სახელმწიფო ორგანოების ტერიტორიულ ორგანოებსა და ონლაინ პლატფორმებზე (112, 1505¹³⁶ და ა.შ.), შესაბამისად, გადაუდებელი აუცილებლობის დროს მოსახლეობას სახელმწიფო ორგანოებთან კომუნიკაცია უჭირდა.¹³⁷

არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალები (ისევე, როგორც ყველა ქალი) პანდემიის დროს განსაკუთრებულად მოწყვლადები გახდნენ ოჯახში ძალადობის მიმართ. ძალადობის მსხვერპლთა დახმარების სერვისების შესახებ ინფორმირებულობის დონე საგრძნობლად დაბალია ეთნიკურ უმცირესობებში.¹³⁸ პანდემიის პერიოდში ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის თემებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებში ძალადობასთან დაკავშირებით მიმართვიანობა გაიზარდა.¹³⁹ ტრანსპორტის არარსებობისა და გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობის პირობებში მსხვერპლებს პოლიციის სამმართველოებამდე მისვლა უჭირდათ.¹⁴⁰

რაც შეეხება შშმ პირებს, 2021 წლის იანვარში ისინი და მათი უფლებადამცველი ორგანიზაციები ამ ჯგუფის უფლებების უხეში დარღვევის ფაქტებს აპროტესტებდნენ.¹⁴¹ შშმ პირების წარმომადგენლები ადგილობრივი ხელისუფლების მხრიდან არაერთგვაროვან მიდგომებზე საუბრობდნენ. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

¹³⁴ „მოუწოდებთ სახელმწიფოსა და მედიებს, საინფორმაციო პოლიტიკაში უმცირესობების ენები გაითვალისწინონ“, კოალიცია თანასწორობისთვის, 2020 წლის 23 მარტი, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3WKcGfm>, განახლებულია: 26.12.2022.

¹³⁵ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2020, 406; ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი, ეთნიკური უმცირესობების საჭიროებები, საზოგადოებრივი მაუწყებელი და პანდემია, 2020, 24.

¹³⁶ Covid-19-ის ცხელი ხაზი.

¹³⁷ კოალიცია თანასწორობისთვის, დასახლებული ნაშრომი, 72.

¹³⁸ კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი საქართველო (CRRC საქართველო), საქართველოში COVID-19-ით გამოწვეული სიტუაციის სწრაფი გენდერული შეფასება (გამოკითხვის მეორე ტალღა), 2021, 61-62, 69.

¹³⁹ ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე ორგანიზაციების მიმართვა სახელმწიფო უწყებებს, საია, 2020 წლის 31 მარტი, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3GiZQPH>, განახლებულია: 26.12.2022.

¹⁴⁰ კოალიცია თანასწორობისთვის, დასახლებული ნაშრომი, 43.

¹⁴¹ 2021 წლის იანვრიდან ასაკობრივი პენსიის ზრდის პარალელურად, უცვლელი დარჩა შშმ პირთა არსებული სოციალური პაკეტი, რაც მათი სოციალური მდგომარეობის მნიშვნელოვნად გაუარესებას ნიშნავს. საქართველოს მთავრობა არ გადადის შშმ პირთა შეფასების ბიოფსიქოსოციალურ მოდელზე. რეფორმის შეფერხება კი უარყოფითად აისახება მათ უფლებრივ, სოციალურ და ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, რომელიც, პანდემიის შედეგად, კიდევ უფრო დამძიმებულია (შშმ პირები და ორგანიზაციები მთავრობას სოციალური პაკეტის გაზრდისკენ მოუწოდებენ). საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის შეფასებით, პანდემიის პერიოდში განსაკუთრებით თვალსაჩინო გახდა მუნიციპალურ დონეზე შშმ პირების საჭიროებების გაუთვალისწინებლად სოციალური პროგრამების დაგეგმვა, იხ. საიას შეფასება 2021 წელს ადამიანის უფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, საია, 2021, 6.

„არანაირი რესურსები, ახალ წელს, ადდგომას გამოყოფენ დახმარებას. წელს საერთოდ ნასახი, გრამი არ მოუტანიათ ბავშვისთვის, არც დაურეკავთ. შარშან ჩემი შვილი გამოტოვეს, მშპ პირია, ჩაწერილია, იციან, რომ არის ასეთი ბავშვი და მაინც არაფერი მოუტანიათ, დაენანათ. არადა, ამას უხარია თავისებურად, მაგრამ დაენანათ ბავშვისთვის. ამდენი წელია, ასე თენდება. შარშან არ მომითმინა გულმა, წავედი და მე წავართვი ძალით, წელს - არაფერი. ვნახე, ბევრს დაურიგეს დახმარება. მე შემრცხვა, აღარ წავედი და არ მოვთხოვე. თუმცა, ამას წინათ თანხა გადმოძირიცხეს, უარი არ უთქვამთ“.

მშპ პირის მშობელი, ქალი, რუსთავი, 40-50 წლის

დევნილებისა და ეკომიგრანტების შეფასებით, დანიშნით თანამდებობებზე მყოფი პირები მათ მიმართ არასაკმარის ინტერესს იჩენენ, ამიტომ, სამინისტროებს იშვიათად მიმართავენ.¹⁴² დევნილებთან დაკავშირებით შედარებით უფრო ხილვადი პროტესტები საცხოვრებელ პირობებს უკავშირდება. 2021 წლის 27 სექტემბერს (სოხუმის დაცემის დღეს) დევნილებმა აქცია გამართეს, რომლის ერთ-ერთი ორგანიზატორიც დააკავეს. მოთხოვნებს შორის იყო აფხაზეთის მთავრობაში აუდიტის ჩატარება და აფხაზეთის ომის ვეტერანებისთვის პენსიის გაზრდა.¹⁴³

ერთ-ერთი ყველაზე განმარტებული მოვლენა იყო 2022 წლის 16 იანვარს დევნილი კაცის თვითმკვლელობა. ის სანატორიუმ „ქართლის“ კომპაქტურ დასახლებაში ცხოვრობდა. მეზობლები ამბობდნენ, რომ მან ეს დევნილთა პრობლემებისადმი ყურადღების მისაპყრობად ჩაიდინა. დევნილების აქცია საცხოვრებლით უზრუნველყოფის მოთხოვნით 2021 წლის დეკემბერში დაიწყო და იანვარში ტრაგედიის მერეც გაგრძელდა. როგორც პრემიერ-მინისტრის, ასევე დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის განცხადებები ფორმალური აღწერით შემოიფარგლებოდა, რასაც დევნილთა მხრიდან საპასუხო აქცია მოჰყვა.¹⁴⁴

„ოზურგეთის მუნიციპალიტეტისთვის მიმიმართავს, შეშის ფულს მაძლევდნენ ხოლმე, 200 ლარს. შარშან მივმართე, გავიგე, რომ ერთი თირკმლით ვყოფილვარ დაბადებული, ტომოგრაფიის ფული არ მქონდა, ბათუმში უნდა გადამეღო. მივედი მუნიციპალიტეტში, დამეხმარეთ-მეთქი. ინვოისი მოიტანეო და ნახევარს დაგიფინანსებთო, 250 ლარს მოგცემთო. სულ 700 ლარი ჯდებაოდა. დღესაც არ ვიცი, რა მჭირს, ვერ გადავიღე“.

დევნილი მამაკაცი ბათუმიდან, 38 წლის

„ჩემი აზრით, ხელისუფლებას ხელს უშლის ის, რომ არ აქვს სურვილი, მონდობება, უფრო ღირსეულად ზრუნავდეს დევნილებზე. არცერთ მთავრობას არ მიუღია ზომები, რომ დევნილებისთვის სოციალური მდგომარეობა შეემსუბუქებინა. მთავრობაში არ მინახავს ადამიანი, სიტყვით მაინც რომ გამოსულიყო და რამე საჩვევო ეთქვა. მე მრავალშვილიანი ვარ და წელიწადში ერთხელ 150-ლარიან დახმარე-

¹⁴² ფოკუს-გუფები და ინტერვიუები დევნილებსა და ეკომიგრანტებთან.

¹⁴³ „გმირთა მოედანზე საპროტესტო აქციის დროს ერთი პირი დააკავეს“, ნეტგაზეთი, 2021 წლის 27 სექტემბერი, ხელმისაწვდომია: <https://netgazeti.ge/news/565136/>, განახლებულია: 18.04.2022.

¹⁴⁴ „30 წელი ვიციდით, როდემდე?“ - ჯანდაცვის სამინისტროსთან დევნილების აქცია გაიმართა“, რადიო თავისუფლება, 2020 წლის 24 იანვარი, ხელმისაწვდომია: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/31668375.html>, განახლებულია: 18.04.2022.

ბას მადლევენ 8 შვილზე იმის გამო, რომ ღვენილის სტატუსი მაქვს. სხვა არანაირი, არც ჯანდაცვის და არც საგანმანათლებლო პროგრამით არ მისარებლია. მიმაჩნია, რომ დანარჩენ საზოგადოებასთან თანაბარ მდგომარეობაში ვართ. ვფიქრობ, შესაძლებლობები თანაბარია. არ მგონია, რომ უფრო დაჩაგრულები ვართ, ვიდრე სხვები“.

ღვენილი ქალი, 40 წლის

საცხოვრებელი ადგილის კატეგორიას მიკუთვნებული პირები სამინისტროებს ნაკლებად მიმართავენ. მათთვის შემაფერხებელია ტერიტორიული სიშორე და ფინანსური რესურსების არქონა. გარდა ამისა, დიდია ალბათობა, რომ სამინისტროები მათ სასურველ პასუხს არ გასცემენ, ან მოთხოვნას არ დაუკმაყოფილებენ, რაც მათ დემოტივირებას იწვევს. ერთ-ერთი რესპონდენტი რეგიონთა შორის უთანასწორობაზეც მიუთითებს:

„თბილისის მერია მ სტუდენტებისთვის მგზავრობის შეღავათები დაადგინა. ჩვენ ადგილობრივი ხელისუფლება კი ამასაც არ აკეთებს. ამის გამო, სოფელში მცხოვრები სტუდენტი შეიძლება გორის უნივერსიტეტშიც ვერ დადიოდეს. მაღალმთიან რეგიონში გადასახადს არ იხდიან, მაგრამ სტუდენტს ფული არ აქვს, რომ უნივერსიტეტში წავიდეს. ამაზე საერთოდ არ ფიქრობს მთავრობა, რომ თუნდაც ტრანსპორტის მხრივ სტუდენტებს შეღავათი გაუწიოს“.

შუახნის ქალი, საცხოვრებელი ადგილის კატეგორია

2021 წელს ლგბტქი+ თემთან დაკავშირებით ყველაზე გახმაურებული შემთხვევა 5-6 ივლისის მოვლენები იყო. 5 ივლისს ორგანიზაცია „თბილისის პრაიდის“ ინიციატივით რუსთაველზე ღირსების მარში უნდა გამართულიყო, თუმცა, ძალადობრივი ჯგუფების გამო, ის ვერ ჩატარდა. ორგანიზაციის თქმით, მედიის წარმომადგენლებსა და სამოქალაქო მოძრაობა „სირცხვილიას“ ოფისს მიზანმიმართულად თავს დაესხნენ მოძალადეები, რომელთა შესაჩერებლად ხელისუფლებამ არაფერი გააკეთა. პრემიერ-მინისტრმა ირაკლი ღარიბაშვილმა განაცხადა, რომ „ღირსების მარშის“ ჩატარება მიზანშეწონილი არ იყო. „თბილისი პრაიდი“ პასუხისმგებლობას სახელმწიფოს აკისრებდა და პრემიერ-მინისტრისა და შინაგან საქმეთა მინისტრის გადადგომას მოითხოვდა.¹⁴⁵ სოგის წარმომადგენელთა თქმით, პრობლემებს ისინი სოციალური თვალსაზრისითაც აწყდებიან. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„თემში ბევრი გაჭირვებულია, ელემენტარული სახლის არმქონე. შიმშილზეც აღარაა საქმე, ჭერი არ აქვს ხალხს. ჰომოფობიისა და ოჯახიდან გამოგდების გამო, ბევრს უჭირს, მაგრამ არავინ გეხმარება. კოვიდის დროს ჩვენ დავხმარეთ ერთმანეთს. სახელმწიფოც ჩაერია მგონი, გამოწიწნეს რაღაცები, ისიც არასამთავრობოებმა“.

ტრანსგენდერი კაცი, ტყიბულში დაბადებული,

მცხოვრები თბილისში, 36 წლის

¹⁴⁵ 5 ივლისის ძალადობის უმძიმესი შედეგების გამო, საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა თანამდებობა დაუყოვნებლივ უნდა დატოვოს, თბილისი პრაიდი, 2021 წლის 11 ივლისი, ხელმისაწვდომია: <https://tbilisipride.ge/ka-GE/News/Details/111>, განახლებულია: 18.04.2022.

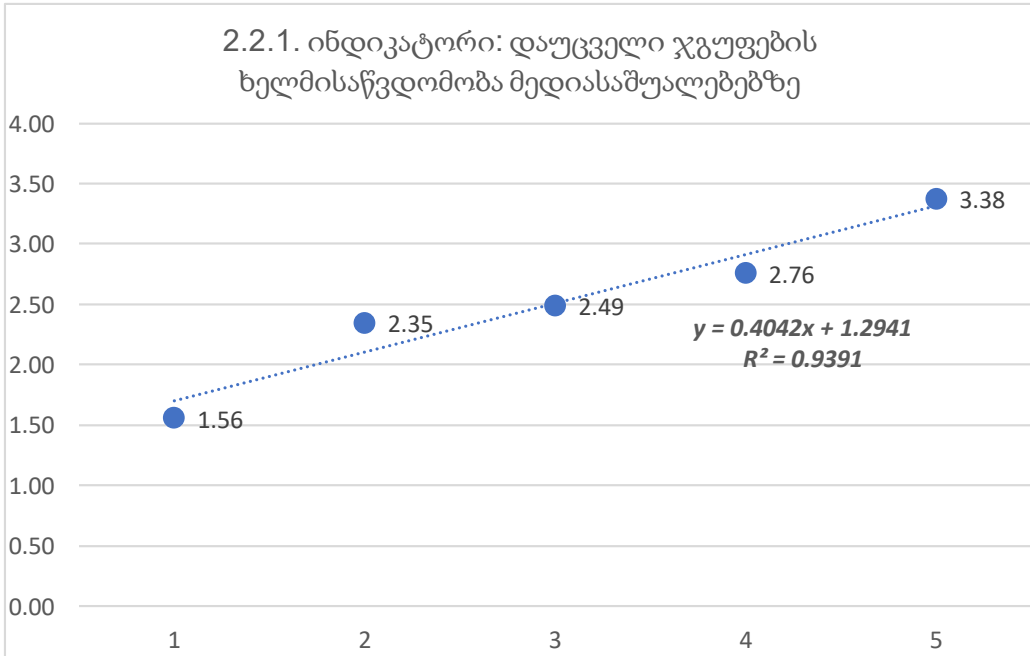
საარჩევნო გარემოს შეფასების კონტექსტში სოციალურად დაუცველი და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების მდგომარეობის შესწავლა მნიშვნელოვანია, რადგან პოლიტიკური პარტიები და სახელმწიფო სტრუქტურები საარჩევნო კამპანიების დროს ამ საკითხს ხშირად იყენებენ, როგორც ინსტრუმენტს ამ ჯგუფის ამომრჩეველთა მობილიზებისთვის, რასაც მათი მდგომარეობის გაუმჯობესება არ მოჰყვება. 2021 წელს სახელმწიფოსგან 637 747 უმუშევარმა მიიღო საარსებო შემწეობა, რამაც, ჯამში, 735 939 356 ლარი შეადგინა.¹⁴⁶ ეს საკმარისი არ არის დანიშვნით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი პირების სუბსტანციური წარმომადგენლობის შესაფასებლად, ვინაიდან პასუხისმგებელი სახელმწიფო ორგანოები ჯგუფების მიხედვით ჩამლილ სტატისტიკას არ აწარმოებენ. მონაცემთა ანალიზის თანახმად, რესპონდენტების დამოკიდებულება ამ ინდიკატორზე არაერთგვაროვანია.

რაც შეეხება შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს, რთულია, მაგალითად, არაფორმალურ შრომაში ჩართული ადამიანების სუბსტანციური წარმომადგენლობის შეფასება. ეს, ნაწილობრივ, განპირობებულია ამ კონკრეტული ქვეჯგუფის სპეციფიკურობით, რადგან დამსაქმებელთან მათი კონტრაქტი ფორმალიზებული არ არის, რაც ამ კუთხით აუცილებელი პირობაა. დაუცველი ჯგუფების ეს კატეგორია მიიჩნევა, რომ დანიშვნით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ არ ხდება მათი სუბსტანციური წარმომადგენლობა. დასმულ კითხვაზე, შეუძლიათ თუ არა გაიხსენონ კონკრეტული სამთავრობო გადაწყვეტილება, რომელმაც მათი მდგომარეობა გააუმჯობესა, რესპონდენტებს მისი დასახელება უჭირთ. აღსანიშნავია, რომ ინდივიდუალურ თხოვნებზე, რომლებიც სოციალური პირობების მოწესრიგებას, ჯანდაცვისა ან განათლების პრობლემების გადაჭრას ეხება, ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები არაერთგვაროვნად რეაგირებენ, რასაც რესპონდენტები ბიუროკრატიული წინააღმდეგობებითა და ცალკეული თანამდებობების პირების უპასუხისმგებლობით ხსნიან.

რაც შეეხება ასაკობრივ კატეგორიას, მათი უნდობლობის ხარისხი დანიშვნით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიმართ უფრო დიდია, ვინაიდან მიაჩნიათ, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლება მათ ინტერესებს სათანადოდ ვერ წარმოადგენს.

¹⁴⁶ სოციალური მომსახურების სააგენტო, სოციალური დაცვის სისტემის ანგარიში, 2020-2021.

2.2.1. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების ხელმისაწვდომობა მედიასაშუალებებზე

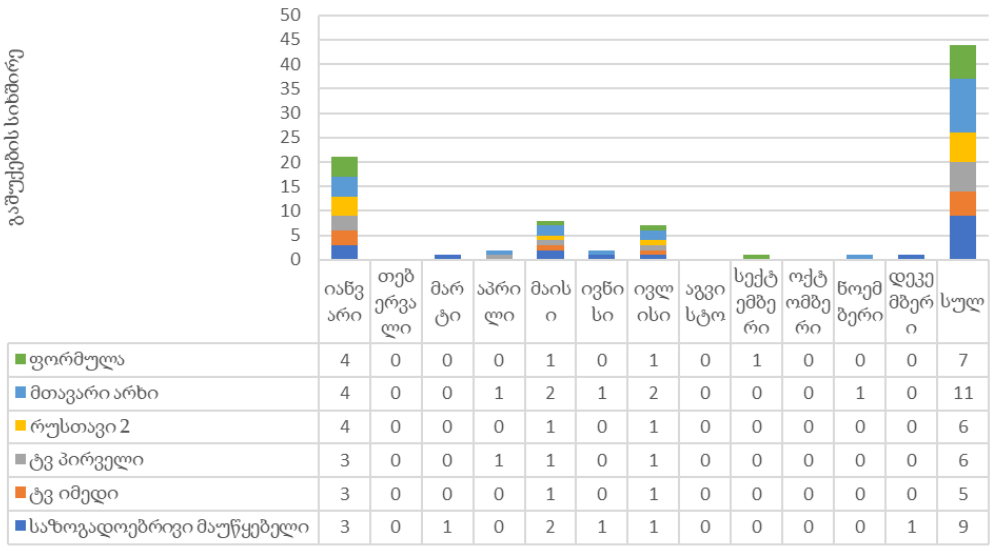

დიაგრამა 21. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.93$.

დაუცველი ჯგუფების ხელმისაწვდომობა მედიასაშუალებებზე გულისხმობს, რამდენად შეუძლიათ მათ პოლიტიკური ხმის, წესილების, აზრების გამოხატვა შეუფერხებლად და მათთვის მტკივნეული საკითხების ცალკეული ჯგუფების მიერ პოლიტიკური მიზნებისთვის გამოყენების გარეშე. მედიასაშუალებები მოიცავს სოციალურ მედიასაც.

დაუცველი ჯგუფების 50%-ს მიაჩნია, რომ მათ მიუწვდებათ ხელი მედიასაშუალებებზე, ხოლო 50% საპირისპიროს ფიქრობს. კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა სატელევიზიო მედიის მიერ დაუცველი ჯგუფების პრობლემების გაშუქების სიხშირე.

**დაუცველი ჯგუფების წუხილების გაშუქება მედიის მიერ,
2021 წლის მონაცემები**

დიაგრამა 21.1. დაუცველი ჯგუფების პრობლემების გაშუქების სიხშირე მედიასაშუალებების მიხედვით

მედიაანალიზი აჩვენებს, რომ 2021 წლის განმავლობაში არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენლებმა სულ ორჯერ მოითხოვეს საჯაროდ საკუთარი უფლებების დაცვა/ადღეგნა: 2021 წლის იანვარში - ბუკნარში¹⁴⁷ და 2021 წლის მაისში - დმანისში.¹⁴⁸ ბუკნარის მოვლენები გაშუქდა საზოგადოებრივი მაუწყებლის საინფორმაციო გადაცემა „მოამბეში“, ტელეკომპანია „მთავარში“ (13-15 იანვარი), ტელეკომპანია „იმედის“ საინფორმაციო გამომშვება „ქრონიკასა“ და „იმედის კვირაში“ (13-17 იანვარი), აგრეთვე „რუსთავი 2-ის“ საინფორმაციო გადაცემა „კურიერში“ (13-16 იანვარი) და ტელეკომპანია „ფორმულაზე“. 2021 წლის 16-17 მაისს ასევე აქტიურად მუშაობდა დმანისის მოვლენები, თუმცა მედია ეთნიკური უმცირესობების საკითხს მეტწილად ნეგატიური, კრიზისული კუთხით გადმოსცემს, რაც ხელს უშლის მათი რეალური საჭიროებების, ყოფის დანახვას და სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფს შორის დიალოგს, ურთიერთგაგებას.¹⁴⁹

2021 წელს ყველა სატელევიზიო არხი, ძირითადად, ფემციდის თემებს აშუქებდა. თემატური გადაცემები, ფაქტობრივად, არ შეუხებოდა ქალების, მათ შორის, ემიგრანტებისა და არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალების სირთულეებს. მედიასაშუალებებზე უფრო მეტად ხელი მიუწვდებათ მათი ინტერესების დამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს, ვიდრე - თავად ამ ქალებს.

¹⁴⁷ დეტალურად იხ. 2.1.5. ინდიკატორი.

¹⁴⁸ იქვე.

¹⁴⁹ იქვე.

2021 წელს შშმ პირებმა, აქტივისტებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა მხოლოდ ერთხელ, 28 იანვარს გამართეს საპროტესტო აქცია და, ასაკობრივ პენსიასთან ერთად, შშმ პირებისთვის სოციალური პაკეტის გაზრდა მოითხოვეს. ამ საკითხს წუთნახევრიანი სიუჟეტი მიუძღვნა საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა 28 იანვარს „მომამის“ 21:00-საათიან გამოშვებაში. სიუჟეტი გავიდა გადაცემის 55-ე წუთზე და დაიწერა ვებგვერდზე.¹⁵⁰ ამ თემის შესახებ მასალა მოამზადა ასევე ინტერნეტგამოცემა „ნეტგაზეთმა“, რომელმაც დეტალურად გააშუქა აქცია, მონაწილეთა მოთხოვნები და სტატიაც გამოაქვეყნა.¹⁵¹

დევნილებისა და ეკომიგრანტების შესახებ 16 სიუჟეტი მოამზადეს სატელევიზიო საშუალებებმა, მათ შორის, რეგიონულმა ტელევიზიებმა. ისინი ეხებოდა საცხოვრებელი სახლებით მათ დაკმაყოფილებას, ასევე პროტესტის იმ უკიდურეს ფორმებს, რომლებსაც დევნილებმა მიმართეს (მიმშვილობა, პირის ამოკერვა). ეკომიგრანტთა პროტესტის მთავარი თემა იყო ბინების გარემონტება და ცხოვრების სტანდარტების გაუმჯობესება, მათ შორის, ელექტროენერჯის მიწოდება. საცხოვრებელი ადგილის კატეგორიას მიკუთვნებულ ჯგუფებთან დაკავშირებით აღსანიშნავია რიონის ხეობის მოვლენები, კერძოდ, ჰესების კასკადის მშენებლობის წინააღმდეგ მიმართული მასშტაბური საპროტესტო აქციები 2020-2021 წლებში. ეს მოვლენები ყველა სატელევიზიო მედიამ თანმიმდევრულად და ამომწურავად გააშუქა მას შემდეგ, რაც აქციებს დიდი რაოდენობით დემონსტრანტი შეუერთდა.

რაც შეეხება სოგის წარმომადგენელთა საპროტესტო აქციების გაშუქებას, ლგბტქი+ თემზე რადიკალური მემარჯვენე ჯგუფების თავდასხმა - 5 ივლისს და მათი მღუმარე აქცია - 6 ივლისს ყველა სატელევიზიო მედიამ გააშუქა. ინტერვიუების დროს თემის წევრები, ზოგადად, უარყოფითად აფასებდნენ სატელევიზიო მედიას. მათი უმრავლესობის აზრით, ტელევიზიები მხოლოდ საკუთარი რეიტინგის ასაწევად და სანახაობის მოსაწყობად იყენებდნენ ლგბტქი+ თემს, მათ რეალურ საჭიროებებზე კი არ საუბრობდნენ. ერთ-ერთი რესპონდენტის შეფასებით:

„სოციალური მედია ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია ამ თემის უფრო აქტიურად წარმოსაჩენად და საზოგადოებრივი აზრის ჩამოსაყალიბებლად, რათა უფრო სხვანაირი, რეალური წარმოდგენები შეიქმნას და არა ისეთი, რომელიც ტელევიზიით ვრცელდება. ტელევიზია მაინც საკუთარ თავსა და რეიტინგზე ზრუნავს - ჯერ თავისი თავი და მერე პრობლემები“.

მამაკაცი, თბილისი, სოგის წარმომადგენელი, 31 წლის

მედიანალიზის თანახმად, სოციალურად დაუცველ, სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფ პირებსა და უმუშევრებს 2021 წელს აქციები არ გაუმართავთ. ეს, შესაძლოა, გამოწვეული იყოს კონფრონტაციის თავიდან ასარიდებლად. ისინი, მეტწილად, სახელმწიფოზე არიან დამოკიდებულნი, შესაბამისად, არ არის გამორიცხული, პროტესტისგან თავს სწორედ დანმარების შეწყვეტისა ან სხვა საპასუხო სასჯელის შიშით იკავებდნენ. მაგალითად, ერთ-ერთ რესპონდენტი აღნიშნავს:

¹⁵⁰ „შშმ პირებმა, აქტივისტებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა მთავრობის ადმინისტრაციასთან აქცია გამართეს“, საზოგადოებრივი მაუწყებელი, 2021 წლის 28 იანვარი, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3VpbwEI>, განახლებულია: 12.04.2022.

¹⁵¹ „შშმ პირები მთავრობისგან სოციალური პაკეტის გაზრდას ითხოვენ“, ნეტგაზეთი, 2021 წლის 28 იანვარი, ხელმისაწვდომია: netgazeti.ge, განახლებულია: 12.04.2022; „რატომაა ხარვეზიანი შშმ პირთათვის პენსიის გაცემის ქართული მოდელი“, ნეტგაზეთი, 2021 წლის 28 იანვარი, ხელმისაწვდომია: netgazeti.ge, განახლებულია: 12.04.2022.

„მედიასაშუალებებზე წვდომას ხელს ის უშლის, რომ შეიძლება ხვალ სამსახური ვიშოვო სადმე, მაგრამ მე თუ ბევრ რამეს ვილაპარაკებ, დაძვლებოვარ. მე არ ვიცი წინასწარ, როგორ, რანაირად იქნება“.

ქალი მარნეულიდან, 42 წლის

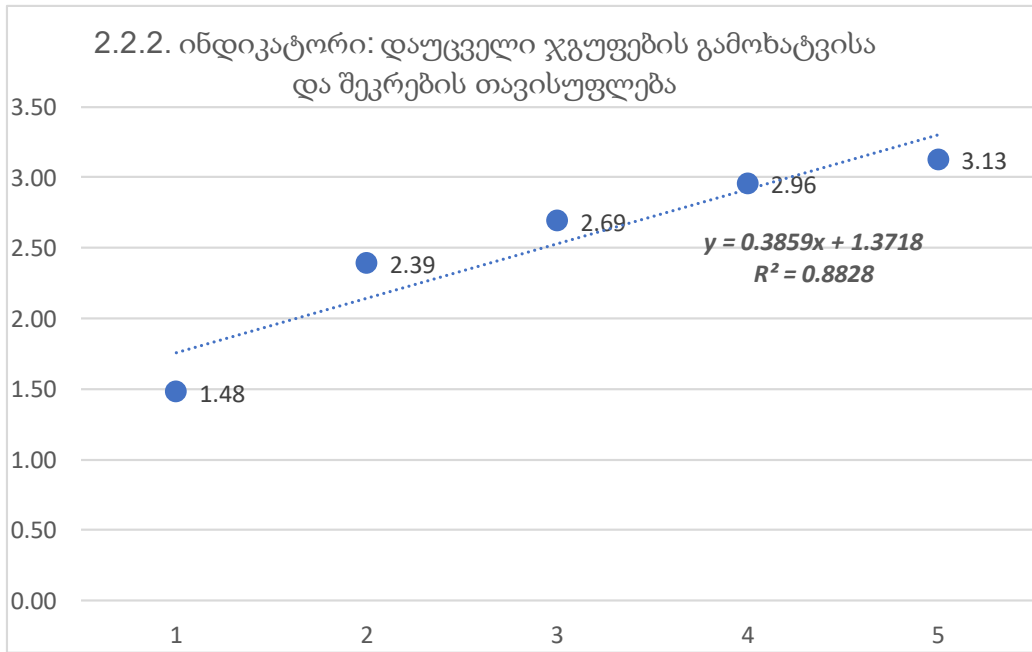
მედიასიუჟეტები, ძირითადად, ინდივიდუალურ ოჯახებს ეხება და ხშირად უფრო პოლიტიკური მიზნებისთვის გამოიყენება, ვიდრე, რეალურად, მათი მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად.¹⁵²

შრომით ექსპლუატაციას დაქვემდებარებული პირების მედიასაშუალებებზე ხელმისაწვდომობა მეტ-ნაკლებად უზრუნველყოფილი იყო. რესპონდენტებს ამ კუთხით რაიმე სახის პრეტენზია არ გამოუთქვამთ. მედიების უმეტესობამ გააშუქა სხვადასხვა აქცია: ჭიათურის მადაროელების, „რუსთავის აზოტის“ თანამშრომლების, ავტობანის მუშების გაფიცვები, სოფელ შუქრუთის მაცხოვრებელთა აქცია, „ნაბელდავისა“ და „ბორჯომის“ ქარხნის მუშების, ასევე კომპანია „გულისტანის“ ფქვილის საწარმოში დასაქმებულების გაფიცვა. აქციებს ყველაზე მეტად ტელეკომპანიები „ფორმულა“ და „პირველი არხი“ აშუქებდნენ, ყველაზე ნაკლებად - ტელეკომპანია „იმედი“.

ასაკობრივი კატეგორიის წარმომადგენლებს არ გამოუხატავთ წუხილი მედიასაშუალებებზე წვდომის თვალსაზრისით. მათ საპროტესტო აქციისა ან გაფიცვისთვის არ მიუმაართავთ.

მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ მედიასაშუალებებზე ყველა დაუცველ ჯგუფს ხელი ნაწილობრივ მიუწვდება. სრულფასოვნად ის ხელმისაწვდომი არ არის სამი მთავარი მიზეზით: *კონფრონტაციული მიწი, მედიის პოლიტიკური ინტერესი და არასაკმარისი პროფესიონალიზმი.*

¹⁵² ეკონომიკურად მოწყვლადი კატეგორიის შემთხვევაში, მომსახურების სექტორში დასაქმებულმა პირებმა 4 საპროტესტო აქცია გამართეს. აქედან ერთ-ერთი იყო „გლოვოს“ კურიერების აქცია 2021 წლის 29 იანვარს. ის გააშუქა ტელეკომპანია „ფორმულამ“ როგორც დღის, ასევე საღამოს საინფორმაციო გამომშვებებში. ტელეკომპანია „მთავარს“ საღამოს 9-საათიან გამომშვებაში აქცია არ გაუშუქებია. „საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა“ ამის შესახებ სიუჟეტი გადასცა 18:00-საათიანი გამომშვების ბოლოს, ხოლო 29 იანვრის 21:00-საათიანი საინფორმაციო გამომშვება არ იქებნება. ტელეკომპანია „იმედის“ 20:00-საათიან გამომშვებაში „გლოვოს“ კურიერების აქცია არ გაუშუქებულა. „რუსთავი 2-ზე“ აქციის შესახებ სიუჟეტი გავიდა 18:00-საათიან საინფორმაციო გამომშვებაში, ხოლო 21:00-საათიან გამომშვებაში არ გაუშუქებულა. ტელეკომპანია „პირველმა“ ეს აქცია გააშუქა დღის, შუადღის და საღამოს გამომშვებებში. სხვა აქციებს შორისაა: „Bolt Food-ის“ 50-მდე კურიერის გაფიცვა მარტში, აგრეთვე, გარემოვაჭრების პროტესტი 22 აპრილს. ეს ორი აქცია სატელევიზიო მედიას არ გაუშუქებია.

დიაგრამა 22. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.88$.

„შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონი აწესრიგებს პირების მიერ კონსტიტუციით აღიარებული უფლების განხორციელებას – წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბონ საჯაროდ და უიარაღოდ როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ. ეს კანონი არ გამოყოფს არცერთ ჯგუფს, რომელიც უფრო მეტად ან უფრო ნაკლებად სარგებლობს შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებით.¹⁵³ სახელმწიფო აღიარებს სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებას, როგორც წარუვალ და უზენაეს ფასეულობას.¹⁵⁴ კანონში არ არის კონკრეტული ჩანაწერი დაუცველ ჯგუფებთან მიმართებით, თუმცა მისი ინტერპრეტირება უნდა მოხდეს სახელმწიფოს მიერ ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების შესაბამისად, მათ შორის იგულისხმება ევროპული კონვენცია და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი.¹⁵⁵

ევროპული კონვენციის მე-10¹⁵⁶ და მე-11 მუხლები¹⁵⁷ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს სიტყვის, გამოხატვისა და შეკრების თავისუფლების უზრუნველყოფას მათი იურისდიქციის ფარგლებში. მნიშვნელოვანია, განიმარტოს, რომ, როგორც კონვენციის, ისე საქართველოს კანონის მიხედვით, ეს უფლება არ არის აბსოლუტური. მასში ჩარევა შესაძლებელია, თუ ეს გამომდინარეობს ნათელი და განჭვრეტადი, ვიწროდ მიზანმიმართული კანონიდან, ხოლო შეზღუდვით დაცული სიკეთე აღემატება შე-

¹⁵³ „აღნიშნული უფლება არ ვრცელდება იმ პირებზე, რომლებიც არიან თავდაცვის ძალების ან სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვაზე პასუხისმგებელი ორგანოს შემადგენლობაში“, იხ. საქართველოს კანონი შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ, მე-2 მუხლის მე-2 ნაწილი.

¹⁵⁴ საქართველოს კანონი სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ, მე-3 მუხლი.

¹⁵⁵ იქვე, მე-2 მუხლი.

¹⁵⁶ ევროპული კონვენცია, მე-10 მუხლი.

¹⁵⁷ იქვე, მე-11 მუხლი.

ზღუდვით მიყენებულ ზიანს.¹⁵⁸ ასევე, საქართველოს კანონი საშუალებას აძლევს პირს, სარჩელით მიმართოს სასამართლოს ჩარევის შედეგად დარღვეული უფლების აღდგენის მოთხოვნით.¹⁵⁹

კვლევის ფარგლებში გამოკითხული დაუცველი ჯგუფების 59.5% მიიჩნევს, რომ მათი გამონახვისა და შეკრების თავისუფლება დაცულია, თუმცა 40.4% ამ ასპექტს უარყოფითად აფასებს. არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფის წარმომადგენლებისთვის, შესაძლოა, ამ უფლების გამოყენებას გარკვეული შიშებიც ახლდეს. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„ასე მგონია, რომ ეს საშიშია. შეიძლება, რეალურად, ასე არ იყოს, მაგრამ, ემოციურად, უსაფრთხო განცდას არ ტოვებს. თუ ქუჩაში გამოვალ რაღაცის მოთხოვნით, შესაძლოა, მინიმუმ, სიტყვიერი თავდასხმის ობიექტი გავხდე, თითქოს ამის უფლება არ მაქვს“.

ქალი, ებრაელი, თბილისი, 45 წლის

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა შეკრებისა და გამონახვის უფლების რეალიზებისთვის საჭიროა ამ კუთხით სათემო ორგანიზაციების აქტიურობა.

2021 წელს შშმ პირებმა, აქტივისტებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა საპროტესტო აქცია მხოლოდ ერთხელ გამართეს და, ასაკობრივ პენსიასთან ერთად, შშმ პირებისთვის სოციალური პაკეტის გაზრდა მოითხოვეს.¹⁶⁰

ამავე პერიოდში დევნილებისა და ეკომიგრანტების პროტესტის ძირითადი თემა იყო ადეკვატური საცხოვრებელი პირობებით მათი უზრუნველყოფა. მედიაანალიზით ირკვევა, რომ დევნილების საბინაო პოლიტიკას განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო თავად სანატორიუმ „ქართლის“ მაცხოვრებელთა აქტიურობისა და პროტესტის ფონზე. შედეგად, მათთან საუბარი და მოლაპარაკებები დაიწყო ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, თუმცა ჯერჯერობით კონკრეტული გადაწყვეტილებები არ მიღებულა.

საპროტესტო აქციებს მიმართეს ასევე ეკომიგრანტებმა ბათუმში, ვინაიდან მათ სიცოცხლისთვის საშიშ პირობებში უწევდათ ცხოვრება. მოლაპარაკებები აქციების ფონზე მიმდინარეობდა, თუმცა მათი მოთხოვნები ჯერჯერობით არ დაკმაყოფილებულა.

დაუცველი ჯგუფის წარმომადგენელთა აზრით, პროტესტის გამოსახატავად შესაბამისი გარემო არსებობს, თუმცა რეალური ცვლილებების მისაღწევად საკმარისი რესურსი არ არის. ამასთანავე, დევნილთა საკითხებზე მომუშავე სპეციალისტებთან საუბრისას გამოიკვეთა, რომ ხელისუფლებასთან მუდმივი ურთიერთობა და მათი ბენეფიციარების საჭიროებების შესწავლა რაღაც ეტაპზე შედეგს იძლევა, შესაბამისად, მათი მდგომარეობა მცირედით, მაგრამ უმჯობესდება.

¹⁵⁸ საქართველოს კანონი სიტყვისა და გამონახვის თავისუფლების შესახებ, მე-8 მუხლი.

¹⁵⁹ იქვე, მე-6 მუხლი.

¹⁶⁰ იხ. 1.1.2.4. ინდიკატორი. შშმ პირები, საკითხზე მომუშავე ორგანიზაციები, შშმ პირთა მშობლები და აქტივისტები მთავრობის ადმინისტრაციის შენობის წინ შეიკრიბნენ და მოითხოვეს: (1) საქართველოს მთავრობის მხრიდან შშმ პირთა დისკრიმინაციის შეწყვეტა და, ასაკობრივ პენსიასთან ერთად, მათთვის სოციალური პაკეტის გაზრდა; (2) საქართველოს მთავრობის მხრიდან სოციალური პაკეტის ოდენობის დასადგენად შესაბამისი კრიტერიუმების შემუშავება, რათა დაკმაყოფილდეს შშმ პირთა საჭიროებები მათი ღირსეული ცხოვრებისთვის; (3) სახელმწიფოს მხრიდან, შშმ პირთა დისკრიმინაციის ფაქტების თავიდან არიდების მიზნით, გაეროს შშმ პირთა უფლებების კონვენციის იმპლემენტაციაზე პასუხისმგებელი უწყებთაშორისი საკოორდინაციო ორგანოს ამუშავება.

2021 წელს ერთ-ერთი ყველაზე განმარტებული მოვლენა ნამოხვანჭის მშენებლობის წინააღმდეგ მიმართული საპროტესტო აქციები იყო. როგორც მედიაანალიზი ცხადყოფს, რიონის ხეობის ამბების გაშუქებას განსაკუთრებულად დიდი ღრო დაეთმო. ამასთანავე, უწყვეტად მიმდინარეობდა საპროტესტო აქციები ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში. მთავრობა შეეცადა, პროტესტი ძალის გამოყენებით ჩაეხშო, თუმცა, ამის მიუხედავად, აქციები გრძელდებოდა. შედეგად, ხელისუფლება იძულებული გახდა, მოსახლეობასთან ჰესის მშენებლობის დეტალურ გეგმებზე ესაუბრა.

საქართველოსთვის, როგორც ევროპული კონვენციის ხელმომწერი სახელმწიფოსთვის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ მის წინააღმდეგ გამოტანილი ყველა გადაწყვეტილება შესასრულებლად სავალდებულოა. მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს, რომ სასამართლომ სოგის ჯგუფთან მიმართებით დაადგინა შეკრების თავისუფლების დარღვევა საქმეში „ილენტობა და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“.¹⁶¹ სასამართლოს აზრით, ხელისუფლებამ ვერ უზრუნველყო მშვიდობიანი დემონსტრანტების უსაფრთხოება 2012 წლის 17 მაისს ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო დღესთან დაკავშირებით გამართულ აქციაზე. 2022 წლის 16 მარტს ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ კიდევ ერთი გადაწყვეტილება გამოიტანა საქმეზე „ქალთა ინიციატივის მხარდამჭერი ჯგუფი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“,¹⁶² რომელშიც ასევე დაადგინა შეკრების თავისუფლების დარღვევა 2013 წლის 17 მაისის მოვლენებთან დაკავშირებით.

მშვიდობიანი შეკრებისა და გამოხატვის უფლებით სოგის თემმა ვერც 2021 წელს ისარგებლა. პრაიდის კვირეული, რომელიც 5 ივლისს ღირსების მარშით უნდა დასრულებულიყო, ძალადობრივი ქმედებებისა და სახელმწიფოს მხრიდან გარანტიების არარსებობის გამო, ვერ ჩატარდა. ასევე არასათანადო იყო ძალადობაზე სახელმწიფოს რეაგირება.¹⁶³ პრაიდის ორგანიზატორების განცხადებით, მათ მთელი დღის განმავლობაში ემუქრებოდნენ ძალადობრივი ჯგუფები, თუმცა ზოგიერთ მათგანს დღემდე არ აქვს მსხვერპლის სტატუსი.¹⁶⁴ შეიძლება ითქვას, რომ სოგის შეკრების უფლება საქართველოში არ არის დაცული და სახელმწიფო ამისთვის არაფერს აკეთებს.

კანონით, სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლად პირებს უფლება აქვთ, თავისუფლად გამოხატონ საკუთარი აზრი. თუმცა, მათი აზრით, შესაძლოა, ამის გამო, გარკვეული ბარიერები შეექმნათ, რაც ზღუდავს მათი გამოხატვის თავისუფლებას. ინტერვიუებიდან იკვთება, რომ ეს ხელშემშლელი ფაქტორები შეიძლება სოციალური დახმარების დაკარგვის შიშს უკავშირდებოდეს.

კანონის მიხედვით, შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს აქვთ შესაძლებლობა, მოაწყონ გაფიცვები, აქციები და მანიფესტაციები. ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა, რომ გარემოვაჭრებს ხშირად პრობლემები ექმნებათ პოლიციის მხრიდან, რაც განპირობებულია მათი საქმიანობის არალეგალური ბუნებიდან. შესაბამისად, ისინი ნაკლებად იყენებენ შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებას. ასაკობრივ ჯგუფებს არ გამოუთქვამთ რაიმე წუხილი მათი გამოხატვის ფორმებთან დაკავშირებით.

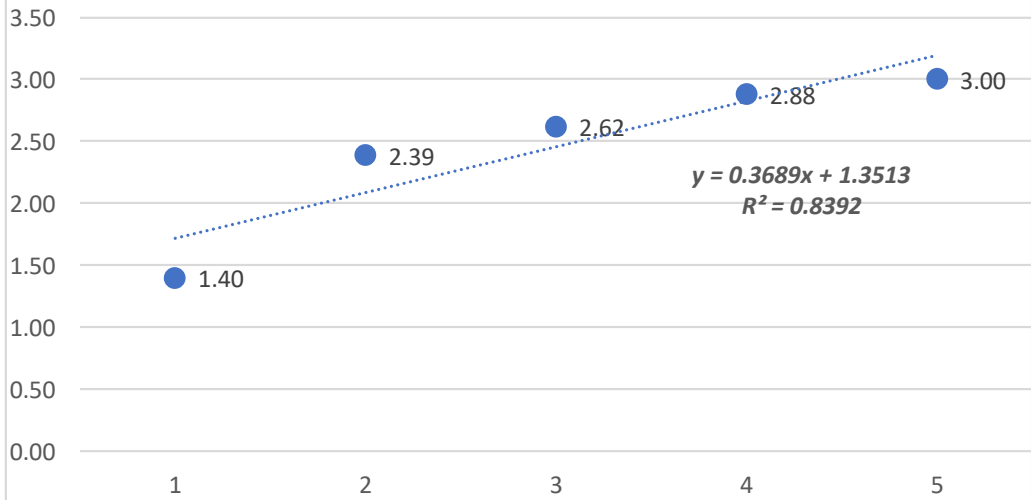
¹⁶¹ *Identoba and others v. Georgia*, no. 73235/12, European Court of Human Rights, 2015.

¹⁶² *Women’s Initiative Supporting Group and others v. Georgia*, nos. 73204/13 and 74959/13, European Court of Human Rights, 2022.

¹⁶³ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2021, 42.

¹⁶⁴ ინტერვიუები სოგის თემის წარმომადგენლებთან.

2.2.3. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური ორგანიზებისა და გაერთიანების თავისუფლება

დიაგრამა 23. კავშირი პარამეტრსა და ინდექს შორის არის ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.83$.

დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური ორგანიზებისა და გაერთიანების თავისუფლება გულისხმობს ამ ჯგუფებისა და მათი წევრების მიერ საკუთარი ინტერესების დამცველი სოციალური და პოლიტიკური გაერთიანებების ჩამოყალიბებისა და დაფუძნების თავისუფლებას. ამისთვის კი პოლიტიკური სისტემა საკანონმდებლო გარანტიებს უნდა ქმნიდეს.

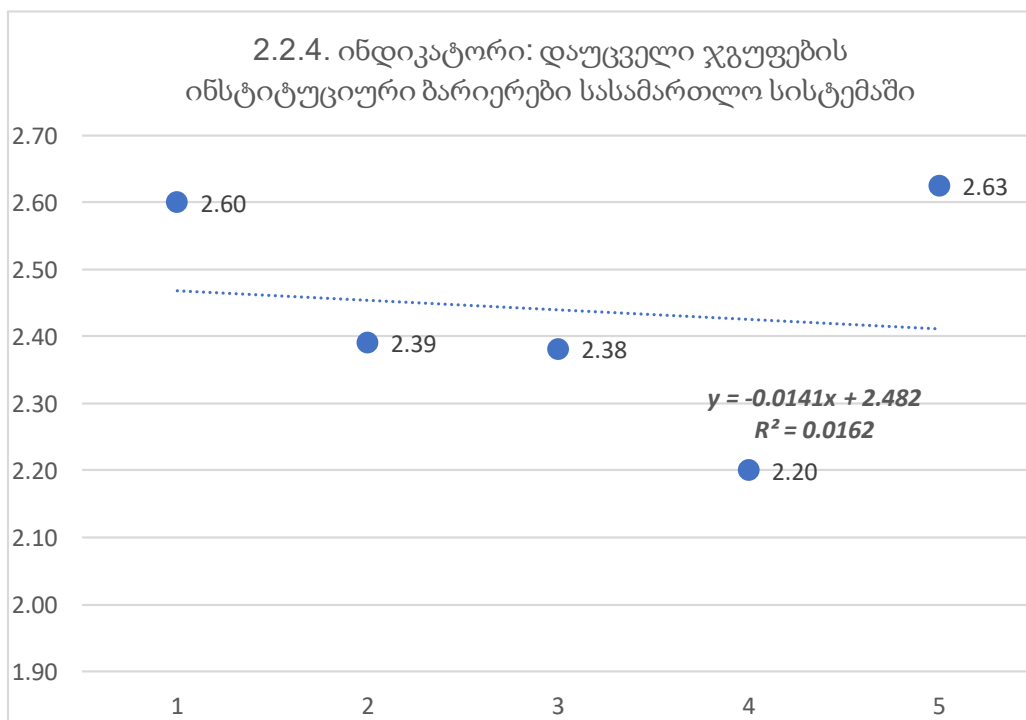
გამოკითხულთა 59% მიიჩნევს, რომ დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური ორგანიზებისა და გაერთიანების თავისუფლება დაცულია, ხოლო 41%-ის აზრით, ის არ არის სათანადოდ უზრუნველყოფილი.¹⁶⁵

სოგის თემის წევრებთან ჩატარებული ინტერვიუების მიხედვით, პოლიტიკური ორგანიზაციის შექმნის შესაძლებლობა გართულებულია არსებული ჰომოფობიური და ტრანსფობიური განწყობების გამო. ამ მიზეზით, ყველა მათი შეკრება დარბევით სრულდება.

¹⁶⁵ „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, პარტიის შექმნისა და მის საქმიანობაში მონაწილეობის უფლება საქართველოს ყოველი მოქალაქის კონსტიტუციური უფლებაა. მხოლოდ ისეთი პარტიის შექმნა და საქმიანობა დაუშვებელი, რომლის მიზანია საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობა ან ძალადობით შეცვლა, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფა, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა, ან რომელიც ეწევა ომის ან ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს. შესაბამისად, კანონი არ აკეთებს რაიმე მითითებას რომელიმე დაუცველი ჯგუფის მიერ პოლიტიკური გაერთიანების ჩამოყალიბების თუ დაფუძნების თვალსაზრისით. თუმცა, დაუშვებელია პარტიის შექმნა რეგიონული ან ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით, იხ. საქართველოს კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ, მე-6 მუხლი. კანონის მე-11 მუხლი დამატებით გარანტიებს ქმნის პარტიის წევრობისთვის და ადგენს, რომ დაუშვებელია პარტიის წევრობის შეზღუდვა რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიის, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. იხ. საქართველოს კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ, მე-11 მუხლი.

პროფესიულ კავშირებში გაერთიანების უფლება აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს 15 წლის ასაკიდან (რომელიც დასაქმებულია). კანონმდებლობით, პროფესიული კავშირის შექმნისა ან მასში გაწევრიანების უფლება გარანტირებული აქვთ შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს, გარემოვაჭრეებისა და არაფორმალურ შრომაში ჩართული ადამიანების გარდა, ვინაიდან ისინი შრომითი ხელშეკრულების სუბიექტები არ არიან. სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლად პირებს, მომსახურების სექტორში დასაქმებულებს - ექთნებს, სანიტრებს და მოლარე კონსულტანტებს ასევე შეუძლიათ, შექმნან ან გაწევრიანდნენ პროფესიულ კავშირებში. სოციალურად დაუცველი, სიდარობის აბსოლუტურ ზღვარს მიღმა მყოფი პირები, უმუშევრები და კურიერები ამ შესაძლებლობას მოკლებულნი არიან. ეს განსაკუთრებით უარყოფითად აისახება კურიერებზე, ვინაიდან მათ დამსაქმებელთან აკავშირებთ არა შრომითი, არამედ მომსახურების ხელშეკრულება. ეს კი ზღუდავს მათ, ისარგებლონ ისეთი შრომითი უფლებებით, როგორცაა დეკრეტი და შვებულება. კიდევ ერთი ბარიერი, რომელსაც შრომითი ექსპლუატაციის, ასევე სოციალური და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების წარმომადგენლები აწყდებიან, არის პროფესიული კავშირის შექმნის მოთხოვნა, ვინაიდან, კანონის მიხედვით, პროფკავშირი შეიძლება დაფუძნდეს, სულ მცირე, 50 პირის ინიციატივით.¹⁶⁶

ყველა დაუცველი ჯგუფისთვის პოლიტიკური გაერთიანების შექმნის დამაბრკოლებელი გარემოება არის ინტელექტუალური და ფინანსური რესურსების ნაკლებობა, ასევე მედიასაშუალებებზე სრულფასოვანი წვდომის არარსებობა. თუმცა, უმთავრესი ბარიერი ხელისუფლების მმართველ ძალასთან კონფრონტაციის შიშია, რაც დაუცველი ჯგუფების სახელმწიფო ინსტიტუტებზე დამოკიდებულებითაა განპირობებული.

დიაგრამა 24. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის სუსტი, რადგან $R^2 = 0.01$.

¹⁶⁶ საქართველოს კანონი პროფესიული კავშირების შესახებ, მე-2 მუხლი.

დაუცველი ჯგუფებისთვის ინსტიტუციური ბარიერების შექმნა მართლმსაჯულების განხორციელების ხელშეშლას გულისხმობს.

გამოკითხული დაუცველი ჯგუფების 33.9% მიიჩნევს, რომ სასამართლო სისტემაში, მეტ-ნაკლებად, ბარიერები არ არსებობს, 66.2%-ს კი საპირისპირო მოსაზრება აქვს. ამ მონაცემებს ის ფაქტიც ამყარებს, რომ რესპონდენტთა უმეტესობა, ამ ბარიერების გამო, უარს ამბობს, სასამართლოს მიმართოს. მათი აზრით, მცირეა სასურველი შედეგის მიღების ალბათობა, რაც მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ უნდობლობას განაპირობებს. გამოკითხული პირები აღნიშნავენ, რომ საჭირო ფინანსური სახსრების გათვალისწინებით, რომლებიც დაკავშირებულია ადვოკატის დაქირავებასა და გაჭიანურებულ პროცესებთან, არ სურთ, დავები სასამართლო წესით მოაგვარონ. კვლევის ფარგლებში სრულფასოვანი სურათი არ გამოიკვეთა ორ ინდიკატორზე, რომლებიც სასამართლო სისტემაში ლინგვისტურ და ფინანსურ ბარიერებს ეხება.

სახალხო დამცველის ანგარიშის თანახმად, იმ პირებისთვის, რომლებსაც ქართული არ ესმით (უცხოენოვანი მსჯავრდებულები), მუდმივად ჭიანურდება მათთვის გასაგებ ენაზე ნათარგმნი განაჩენის გადაცემა. ამის გამო, მათ არ იციან, რა მტკიცებულებებზე დაყრდნობით გამტყუნდნენ და არ შეუძლიათ საკუთარი საქმის დროულად გასაჩივრება, რაც საქართველოში მცხოვრები ლინგვისტური უმცირესობებისთვის ინსტიტუციურ ბარიერს ქმნის.¹⁶⁷

მონაცემების ანალიზის საფუძველზე ირკვევა, რომ ინსტიტუციური ბარიერები ეხება სასამართლოსთან დაკავშირებულ მაღალ ხარჯებს და სოციალურ ასპექტებს. ემიგრანტი ქალებისთვის ქართული სასამართლოსთვის მიმართვა, ფაქტობრივად, შეუძლებელია არსებული ლოგისტიკური დაბრკოლებების გამო.¹⁶⁸

ამ საკითხს ეხება ასევე „პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის“ ანგარიში,¹⁶⁹ რომლის თანახმად, საქართველოში მოქმედი სასამართლოებიდან მხოლოდ რამდენიმე მათგანშია ხელმისაწვდომი სერვისები ფიზიკური შეზღუდვის მქონე პირებისთვის. თუმცა, თითქმის არცერთი შენობა არ არის მორგებული სენსორული შეზღუდვის მქონე პირთა საჭიროებებზე. გარდა ამისა, სასამართლოებში არსებობს, ფაქტობრივად, დაუძლეველი ფიზიკური ბარიერები შშმ პირებისთვის.¹⁷⁰

მიუხედავად იმისა, რომ ეს ბარიერები, ერთი შეხედვით, მატერიალურია, სასამართლო შენობების არასათანადო ფიზიკური ადაპტირება შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც დისკრიმინაციის ინსტიტუციური ფაქტორი ამ ჯგუფისთვის. ამ დეტალების გათვალისწინებით, სავარაუდოდ, შშმ პირებს აუცილებლობის შემთხვევაშიც კი ძალიან უჭირთ სასამართლო სერვისებით სარგებლობა.

¹⁶⁷ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2020, 104.

¹⁶⁸ ფოკუსჯგუფები და ინტერვიუები სხვადასხვა კატეგორიის ქალებთან (შემაჯამებელი დასკვნა).

¹⁶⁹ პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის (PHR), სასამართლო შენობების მისაწვდომობის შეფასება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის, 2019.

¹⁷⁰ მათთან ახლოს არ დადის მუნიციპალური ტრანსპორტი; დიდ ნაწილს არ გააჩნია ორგანიზებული ეზო და პარკინგი, რომელიც უზრუნველყოფდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების უსაფრთხო და შეუფერხებელ მიღწევას შენობამდე; პანდუსების თითქმის სრული უმრავლესობა, ასევე შიდა და გარე კიბეები არ აკმაყოფილებს მისაწვდომობის სტანდარტს; სასამართლო შენობებში განთავსებული საინფორმაციო სერვისები, თანამშრომლებთან კომუნიკაციის საშუალებები, საჩივრის ყუთები, ტაბლოები არ არის მისაწვდომი შშმ პირებისთვის; სასამართლო შენობების უმრავლესობაში სართულები ერთმანეთს არ უკავშირდება ლიფტით ან მობილობის შეზღუდვის მქონე პირებისთვის გადაადგილების სხვა საშუალებებით; მოწმეთა და ექსპერტთა ტრიბუნები არ აკმაყოფილებს მისაწვდომობის სტანდარტს; როგორც მოქალაქეების, ისე თანამშრომლებისთვის განკუთვნილი სანიტარული კვანძების აბსოლუტური უმრავლესობა, ერთი გამონაკლისის გარდა, მიუწვდომელია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის, PHR, დასახელებული ნაშრომი, 13-14.

დევნილებსა და ეკომიგრანტებთან დაკავშირებით ინსტიტუციური ბარიერები არ ეხება კონკრეტულად ამ ჯგუფის დისკრიმინაციას, არამედ - ზოგად სოციალურ ფონს. მოსახლეობისთვის სასამართლოსთვის მიმართვა ხშირად არ არის გამოსავალი, ვინაიდან ის დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული.

საცხოვრებელი და დაბადების ადგილის ნიშნით დაუცველი ჯგუფებისთვის ამ მხრივ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბარიერი კულტურული წინააღმდეგობაა. საზოგადოებაში პოლიციასა და სასამართლოსთან ურთიერთობა, გარკვეულწილად, სამარცხვინო ან მიუღებელ საქციელად მიიჩნევა. რეგიონებში გავრცელებულია დავის გადაწყვეტის პრაქტიკა სოფლის თავკაცის, ნათესავის ან სასულიერო პირის ჩართულობით.¹⁷¹

სოფლებსა და მუნიციპალურ დასახლებებში მწვავედ იგრძნობა განათლების ხელმისაწვდომობისა და ინფორმაციის ნაკლებობის პრობლემა. საზოგადოების ნაწილს აქვს განცდა, რომ პოლიციისთვის მიმართვის შემთხვევაში დაცული არ იქნება ანონიმურობა. შესაბამისად, არ არსებობს ნდობა მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ.

გარდა ამისა, არსებობს სოციალური სიკეთების არათანაბარ გადანაწილებასთან დაკავშირებული ინსტიტუციური ბარიერები. სასამართლოებისა და უფასო იურიდიული დახმარების სამსახურების კონცენტრაცია რეგიონულ ცენტრებსა და დიდ ქალაქებში არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს სოფლად და პატარა ქალაქებში მაცხოვრებლებს. დისტანციის, გაუმართავი და მოუწესრიგებელი სატრანსპორტო სისტემის გამო, სასამართლოსთვის მიმართვას შეიძლება დღეები დასჭირდეს. გარდა ამისა, პრობლემაა სოფლებსა და პატარა ქალაქებში ადვოკატების სიმცირე.¹⁷² დისტანციასთან დაკავშირებულ სირთულეებს მწვავედ განიცდიან ის ადამიანები, რომელთა საქმეებმაც რეგიონებიდან თბილისის/ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოებში გადაინაცვლა.

სოგის წარმომადგენლებისთვის სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის კუთხით არსებული ინსტიტუციური ბარიერები, ძირითადად, დისკრიმინაციულ განწყობებს უკავშირდება. ლბტქი+ თემის წევრები ფიქრობენ, რომ ისინი სახელმწიფო სტრუქტურების მხრიდან დისკრიმინაციული მოპყრობის მაღალი რისკის ქვეშ არიან, შესაბამისად, საკუთარი იდენტობის გამჟღავნების ეშინიათ.¹⁷³ ამგვარი პრაქტიკა შეიძლება დაფარულიც კი იყოს, რადგან ლბტქი+ ადამიანები ამგვარ ფაქტებზე საუბრისგან თავს იკავებენ.¹⁷⁴ მწვავე პრობლემაა აგრეთვე დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთა და მასზე მსჯელობა ლბტქი+ ადამიანების წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულებზე. გარდა ამისა, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის კუთხით ერთ-ერთი გამოწვევაა პერსონალური ინფორმაციის დაცულობა. ეს აიძულებს ლგბტქი+ ადამიანებს, არ მიმართონ სასამართლოს, რათა თავი აარიდონ რევიქტიმიზაციის მძიმე შედეგებს.¹⁷⁵

სოციალურად დაუცველი და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფების, შრომითი ექსპლუატაციისა და ასაკობრივი კატეგორიის წარმომადგენლებისთვის მთავარი ინსტიტუციური ბარიერი სასამართლოს მიმართ ნდობის დაბალი ხარისხია. მათი აზრით, კანონმდებლობა, შესაძლოა, არ იყოს სამართლიანი ამ ჯგუფების სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, რაც მათ უბიძგებს, საჭიროების შემთხვევაშიც კი არ მიმართონ სასამართლოს.

¹⁷¹ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა საქართველოში, 2021, 175.

¹⁷² იქვე.

¹⁷³ იქვე, 136.

¹⁷⁴ იქვე.

¹⁷⁵ იქვე, 14.

ლინგვისტური ბარიერები მხოლოდ არადომინანტური ეთნიკური, ლინგვისტური და რელიგიური ჯგუფებისთვის არის რელევანტური. ამდენად, ამ ინდიკატორის ანალიზი, მეტწილად, მეორად წყაროებს ეყრდნობა.

სასამართლოსთვის მიმართვის გამოცდილების მქონეთა 19%-ს მიაჩნია, რომ ქართული ენის საკმარისად გამართულად არცოდნა ხელს უშლის სასამართლოს ხელმისაწვდომობას, 3%-ის აზრით კი ეს ფაქტორი ძალიან ხელშემშლელია.¹⁷⁶ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ რესპონდენტთა ერთი ნაწილი აღნიშნავს, რომ თარჯიმნის მომსახურების ხარისხი არაა დამაკმაყოფილებელია, რადგან ისინი სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას საუბრის მხოლოდ მცირე ნაწილს თარგმნიან და ზოგჯერ – შეცდომებით.¹⁷⁷ ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელთა თქმით, დოკუმენტებში ხშირად სიტყვები არასწორად იწერება, რაც სამართალწარმოების პროცესს აფერხებს.¹⁷⁸

სასამართლო პროცესში თარჯიმნის დახმარებით სარგებლობის უფლებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე ისაუბრეს პროფესიული ფოკუსჯგუფების¹⁷⁹ შეხვედრებზე, რომლებზეც აღინიშნა, რომ ეს დაბრკოლება მწვავედ აისახება საქართველოში მყოფი ენობრივი ბარიერის მქონე ჯგუფების წარმომადგენლებზე.¹⁸⁰ თარჯიმნების სიმცირე, ერთი მხრივ, ფაქტობრივად, შეუძლებელს ხდის, მათ შორის, ეთნიკურ უმცირესობათა ენებზე თარგმნას, ხოლო, მეორე მხრივ, აჭიანურებს მთლიანად პროცესს.¹⁸¹ განსაკუთრებით გამოიკვეთა აზერბაიჯანულენოვანი თარჯიმნების ნაკლებობა, რის გამოც, ხშირად, გაუგებარი მიზეზით, სასამართლო/სამართალდამცავი ორგანოები, აზერბაიჯანულის ნაცვლად, თურქული ენის სპეციალისტებს მიმართავენ.¹⁸²

კვლევის ფარგლებში საქართველოს უზენაესი სასამართლოდან მოთხოვნილი ინფორმაციის საფუძველზე ირკვევა, რომ სასამართლო არ აწარმოებს საჩივრების აღრიცხვას დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენელთა მონაცემების მითითებით.¹⁸³

იურიდიული დახმარების სამსახურის ინფორმაციით, სასამართლოს მიმართა 1158-მა სახელმწიფო ენის არმცოდნე პირმა, რომელთაგან უმრავლესობა აზერბაიჯანულ და სომხურენოვან თემს მიეკუთვნება. აქედან სასამართლოში 601 საქმე წარიმართა. სსიპ იურიდიული დახმარების სამსახური არ აწარმოებს სტატისტიკას არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფების მიხედვით.¹⁸⁴

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენციის თანახმად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ბრაილის, ალტერნატიული შრიფტების, გამაძლიერებელი და სხვა შესაბამისი მეთოდების, ურთიერთობის ხერხებისა და ფორმატების, ასევე ორიენტაციისა და მობილურობის უნარ-ჩვევების ათვისება, ჟესტების ენის შესწავლა და

¹⁷⁶ იქვე, 20.

¹⁷⁷ იქვე.

¹⁷⁸ ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი (CRRC) და ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI), სასამართლოს ხელმისაწვდომობა, მოსახლეობის გამოკითხვის შედეგები, 2020, 17-18.

¹⁷⁹ სოციალური სამართლიანობის ცენტრის მიერ განხორციელებული კვლევის ფარგლებში („მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა საქართველოში“) ჩატარდა 3 ფოკუსჯგუფი იურიდიული დახმარების სამსახურის, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ადვოკატებთან.

¹⁸⁰ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა საქართველოში, 2021, 83.

¹⁸¹ იქვე, 84.

¹⁸² იქვე.

¹⁸³ საიას კითხვაზე - 2021 წლის განმავლობაში რამდენი საქმის განხილვაში მონაწილეობდა დაუცველი ჯგუფის წარმომადგენელი თარჯიმნის დახმარებით, პასუხად საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიუთითა, რომ ამ ეტაპზე სასამართლოში შესული საჩივრების აღრიცხვა დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენლების მითითებით არ ხდება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 1-ლი თებერვლის №3-80-22 წერილი.

¹⁸⁴ იურიდიული დახმარების სამსახურის 2022 წლის 1-ლი თებერვლის წერილი №LA 8 22 00002579.

სმენის შეზღუდვის მქონე პირთა ლინგვისტური მხარდაჭერა.¹⁸⁵ ამის მიუხედავად, სახელმწიფოს ჟესტების ენისთვის არ აქვს მინიჭებული ოფიციალური ენის სტატუსი,¹⁸⁶ რაც ართულებს სასამართლოში შშმ პირთა კომუნიკაციას.

სასამართლო სისტემაში დაუცველი ჯგუფების მატერიალური ბარიერების ანალიზი ასევე ეფუძნება მეორადი წყაროების შესწავლას. ამ პროცესში ყველაზე მწვავე პრობლემაა ფინანსური ხელმისაწვდომობა საადვოკატო მომსახურებისა და სასამართლო ხარჯების გათვალისწინებით. შესაბამისად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფო იურიდიული დახმარების სერვისის სათანადოდ დაფინანსება და უნდა შექმნას ისეთი მექანიზმები, რომლებიც ეკონომიკურად გაჭირვებულ ადამიანს სხვა საპროცესო ხარჯების გაწევისგან დააზღვევს, ან მას ამ ტვირთს შეუმსუბუქებს.¹⁸⁷

არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფების წარმომადგენელთა მხრიდან სასამართლოსთვის მიმართვის მატერიალური ბარიერები პირდაპირ არის დაკავშირებული კეთილდღეობის თანაბარ გადანაწილებასთან.¹⁸⁸ ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ, იურიდიული დახმარების სამსახურის ინფორმაციით, საზოგადოებრივი ადვოკატის მომსახურებით ისარგებლა ეთნიკური უმცირესობის 493-მა წარმომადგენელმა (აქედან სასამართლოში წარიმართა 238 საქმე), ასევე - 1158-მა სახელმწიფო ენის არმცოდნე პირმა (აქედან სასამართლოში წარიმართა 601 საქმე). ამათგან უმრავლესობა მიეკუთვნება აზერბაიჯანულ და სომხურენოვან თემს. სსიპ იურიდიული დახმარების სამსახური არ ამუშავებს სტატისტიკას არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფების მიხედვით.¹⁸⁹

სხვა ჯგუფების მსგავსად, არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალების მხრიდან სასამართლოსთვის მიმართვის მატერიალურ ბარიერებს პირდაპირი კავშირი აქვს კეთილდღეობის თანაბარ გადანაწილებასთან. იურიდიული დახმარების სამსახურის ინფორმაციით, მათი მომსახურებით ისარგებლა 4117-მა ქალმა, აქედან სასამართლოში წარიმართა 2702 საქმე. იურიდიული დახმარების სამსახური არ ამუშავებს სტატისტიკას არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები და ემიგრანტი ქალების მონაცემების მითითებით.¹⁹⁰

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის მატერიალური ასპექტების გაანალიზება შეუძლებელია იმის გამოკვლევის გარეშე, რამდენად ეფექტიანად შეუძლია პირს დამოუკიდებლად, სხვისი მხარდაჭერის გარეშე ისარგებლოს მართლმსაჯულების სისტემით. საკანონმდებლო გარანტიების¹⁹¹ მიუხედავად, შშმ პირთათვის სასამართლოსთვის მიმართვის შესაძლებლობა შეზღუდულია მიწვევად მისი არარსებობის გამო.¹⁹²

¹⁸⁵ შეზღუდული შესაძლებლობის პირთა უფლებების კონვენცია, 24-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁸⁶ „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁸⁷ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა საქართველოში, 2021, 186.

¹⁸⁸ დეტალურად იხილეთ 3.1.1. ინდიკატორი.

¹⁸⁹ იურიდიული დახმარების სამსახურის 2022 წლის 1-ლი თებერვლის წერილი №LA 8 22 00002579.

¹⁹⁰ იქვე.

¹⁹¹ საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლი უზრუნველყოფს ყველა ადამიანის შესაძლებლობას, თავისი უფლებების დასაცავად მიმართოს სასამართლოს; „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის თანახმად, ნებისმიერ შშმ პირს აქვს უფლება, მიმართოს სასამართლოს, თუ მიიჩნევს, რომ ის არის დისკრიმინაციის მსხვერპლი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსის საფუძველზე.

¹⁹² გაეროს შშმ პირთა უფლებების პარტნიორობის მრავალპარტნიორული ნდობის ფონდი, შშმ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის სიტუაციური ანალიზი 2021, 2022, 57.

2019 წლის საპარლამენტო ანგარიშში საქართველოს სახალხო დამცველი მიუთითებდა, რომ ქვეყანაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის უდიდესი პრობლემა იყო როგორც აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების დაწესებულებების, ისე სხვა საჯარო უწყებების ფიზიკური მისაწვდომობა.¹⁹³ 2020 წლის საპარლამენტო ანგარიშში კი მითითებულია, რომ, მართალია, ამ მხრივ სტანდარტები გაუმჯობესდა, თუმცა, შშმ პირების ფაქტობრივი მდგომარეობა არ შეცვლილა. ამ უფლების დისკრიმინაციულ შეზღუდვაზე სახალხო დამცველის არაერთი რეაგირების მიუხედავად, შშმ პირებს სხვადასხვა მომსახურებაზე ხელი კვლავ არ მიუწვდებათ.¹⁹⁴ მატერიალური წვდომის საკითხების განხილვისას მნიშვნელოვანია სასამართლო ორგანოებისა და იურიდიული დახმარების სამსახურის ბიუროების/საკონსულტაციო ცენტრების ფიზიკური ადაპტირების საკითხი.¹⁹⁵ პირებისთვის, რომლებსაც აქვთ მხედველობის ან სმენის დარღვევები, განსაკუთრებული ფსიქიკური თუ ინტელექტუალური საჭიროებები, აუცილებელია დახმარება იმის გასაგებად, თუ რა ხდება სასამართლო დარბაზში.¹⁹⁶ სხვა ჯგუფების მსგავსად, შშმ პირთა წარმომადგენლების მხრიდან სასამართლოსთვის მიმართვის მატერიალურ ბარიერებს პირდაპირი კავშირი აქვს კეთილდღეობის თანაბარ გადანაწილებასთან.¹⁹⁷ იურიდიული დახმარების სამსახურის ინფორმაციით, საზოგადოებრივი ადვოკატის მომსახურებით ისარგებლა 671-მა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირმა, აქედან სასამართლოში წარიმართა 613 საქმე.¹⁹⁸

სოგის წარმომადგენლებისთვის ბარიერი შეიძლება იყოს მატერიალური მდგომარეობა, თუმცა ამ ჯგუფს ყველაზე მრავალფეროვანი სათემო ორგანიზაციები ჰყავს, რომლებსაც სასამართლო დავების წამოჭრის შემთხვევაში მათი მატერიალური დახმარება შეუძლიათ.

იურიდიული დახმარების სამსახურის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ დაუცველი ჯგუფების წევრებმა ისარგებლეს უფასო იურიდიული დახმარებით.¹⁹⁹

შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული პირებიდან საზოგადოებრივი ადვოკატის მომსახურებით მოსარგებლეთა სტატისტიკური მონაცემები ამგვარად ნაწილდება: თვითდასაქმებული - 193 (აქედან სასამართლოში წარიმართა 30 საქმე), არაფო-

¹⁹³ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2019, 356.

¹⁹⁴ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2020, 169.

¹⁹⁵ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა საქართველოში, 2021, 181.

¹⁹⁶ იქვე.

¹⁹⁷ დეტალურად იხილეთ 3.1.1. ინდიკატორი.

¹⁹⁸ იურიდიული დახმარების სამსახურის 2022 წლის 1-ლი თებერვლის წერილი №LA 8 22 00002579.

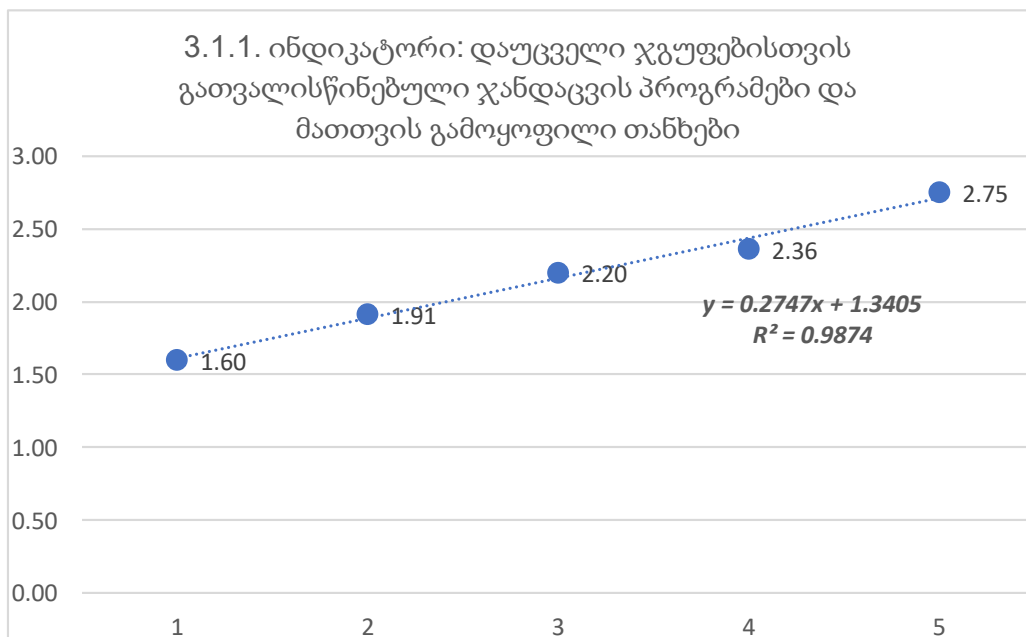
¹⁹⁹ კერძოდ, სოციალური და ეკონომიკური მოწყვლადობის ნიშნით, საზოგადოებრივი ადვოკატის მომსახურებით მოსარგებლე პირთა სტატისტიკური ინფორმაცია ასე ნაწილდება: გადახდისუუნარო – სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრირებული ოჯახის წევრი, რომლის სოციალურ-ეკონომიკური მაჩვენებელი 70000 ქულის ტოლი ან ნაკლებია, ასევე 100000 ქულის ტოლი ან ნაკლები იმ მრავალშვილიანი ოჯახის წევრი, რომელსაც ჰყავს 3 ან მეტი 18 წლამდე ასაკის ბავშვი, რუსეთის ფედერაციის მიერ საქართველოს წინააღმდეგ განხორციელებული სამხედრო აგრესიის შედეგად იძულებით გადაადგილებული პირი, ომისა და სამხედრო ძალების ვეტერანი – 822, აქედან სასამართლოში წარიმართა 501 საქმე; საარსებო შემწეობის მიმღები (ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაც 65 001-ზე ნაკლებია) – 30, აქედან სასამართლოში წარიმართა 16 საქმე; უმუშევარი – 2595, აქედან სასამართლოში წარიმართა 802 საქმე; მომსახურების სექტორში დასაქმებული პირები: ექთანი – 4, აქედან სასამართლოში წარიმართა 1 საქმე, სანიტარი – 0, მოლარე – 4, აქედან სასამართლოში წარიმართა 2 საქმე, კონსულტანტი – 3, აქედან სასამართლოში წარიმართა 0 საქმე, კურიერი – 9, აქედან სასამართლოში წარიმართა 1 საქმე. საზოგადოებრივი ადვოკატის მომსახურებით კი ისარგებლა 18-იდან 35 წლამდე ასაკის 1989-მა კაცმა, აქედან სასამართლოში წარიმართა 734 საქმე და 241-მა ქალმა, აქედან სასამართლოში წარიმართა 171 საქმე, ხოლო 60 წლიდან 556-მა კაცმა, აქედან სასამართლოში წარიმართა 310 საქმე და 251-მა ქალმა, აქედან სასამართლოში წარიმართა 202 საქმე.

რმაღურ შრომაში ჩართული - 0, გარემოვაჭრე - 1 (აქედან სასამართლოში წარიმართა 0 საქმე), მეშახტე - 0, მადაროელი - 0, მშენებელი - 8 (აქედან სასამართლოში წარიმართა 7 საქმე).

შედეგის პროპორციულობა

შედეგის პროპორციულობა აფასებს დაუცველ ჯგუფებში კეთილდღეობისა და სიმდიდრის თანაბარ გადანაწილებას, რაც, თავის მხრივ, აუმჯობესებს მათი პოლიტიკური მონაწილეობისა და წარმომადგენლობის ხარისხს, შესაბამისად, პოლიტიკურ სისტემას თანასწორს ხდის.

დაუცველი ჯგუფების შედეგის პროპორციულობის შეფასება

დიაგრამა 25. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.98$.

დაუცველი ჯგუფებისთვის გათვალისწინებულ ჯანდაცვის პროგრამებსა და მათთვის გამოყოფილ თანხებს გამოკითხულთა 78.68% - უარყოფითად, 18.38% - ნეიტრალურად, ხოლო 2.94% დადებითად აფასებს. რესპონდენტების მხრიდან უარყოფით შეფასებას რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს. მიუხედავად იმისა, რომ დაუცველი ჯგუფის წევრების ნაწილი ჯანდაცვისთვის გამოყოფილი შეღავათებით სარგებლობს, პრობლემურია ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებში პროფესიონალი კადრების საკითხი, შესაბამისი სერვისის ხარისხი და მასზე ხელმისაწვდომობა. რეგიონებში, დაბალი ანაზღაურებისა და სამედიცინო ინფრასტრუქტურის არარსებობის გამო, კვალიფიციური კადრების სიმცირეა, ან საერთოდ არ არიან. ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად, სამედიცინო პერსონალს თბილისიდან ან დიდი ქალაქებიდან იწვევენ, თუმცა ექიმთან კონსულტაცია, მათ შორის, გადაუღებელი ვიზიტი მხოლოდ კონკრეტულ დღეებსა და საათებშია შესაძლებელი.

ამის გამო, ადგილობრივებს მეზობელ ქალაქებსა ან თბილისში უწევთ მომსახურების მიღება, რა დროსაც იძულებულნი არიან, სამედიცინო ხარჯები საკუთარი რესურსებით დაფარონ. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, მცირდება ჯანდაცვის სერვისებზე დაუცველი ჯგუფების ხელმისაწვდომობა. სოფლებში მაცხოვრებელი რესპონდენტები ასევე საუბრობენ გაუმართავ გზებზე, სადაც ექიმი ან სასწრაფო სამედიცინო დახმარების მანქანა ვერ მიდის.

„რეგიონებში არ არიან კვალიფიციური კადრები, ადგილობრივი პერსონალი. ყველა თბილისიდან ჩამოდის. სერვისის ხარისხი დაბალია. მაგალითად, ბევრი ანალიზისთვის, თუ გინდა ხარისხიანი მომსახურება, ასეთი წარმოდგენაა, რომ უნდა წახვიდე თბილისში. 21-ე საუკუნეა, არის კლინიკები „ავერსი“, „ჯოჰოსპიტალი“, მაგრამ იმათი არავის სჯერა - არ ვიცი, დიაგნოსტიკაა პრობლემა, სერვისი უხარისხო, ანალიზს ცუდად უკეთებენ და ხალხი დარბის თბილისში. ჯერ ერთი, ტექნიკურად რთული გზაა. მეორეც, ქალაქია, სხვა ფასებია. კარგი იქნებოდა, რეგიონში უკეთესი სერვისი იყოს“.

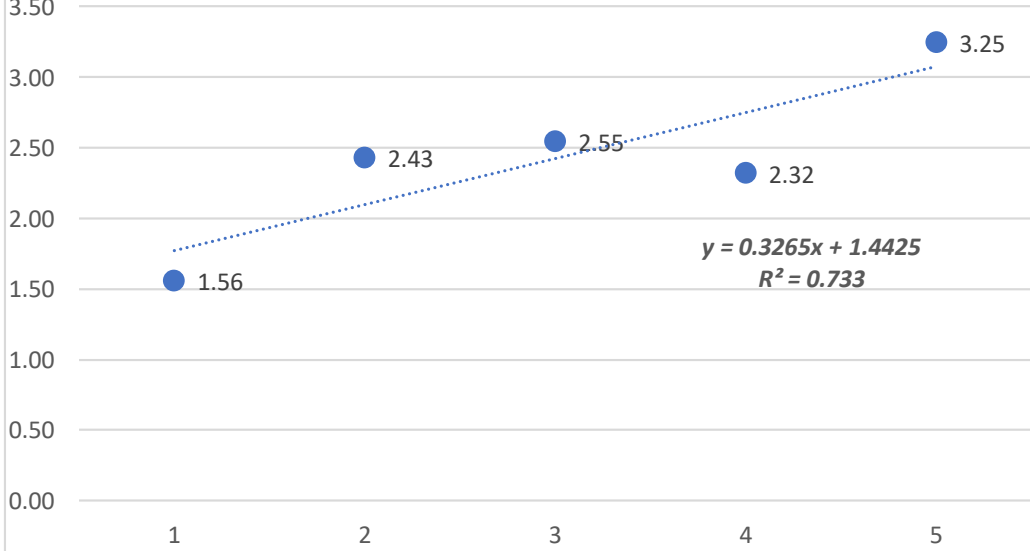
მამრობითი, ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელი, 40 წლის

რესპონდენტები საუბრობენ, რომ დაუცველი ჯგუფებისთვის ცალკე პროგრამები არ არსებობს. თუმცა, გადაუდებელი ან გეგმური სამედიცინო დახმარების შესახებ განცხადებით მიმართვის შემთხვევაში მუნიციპალიტეტი ხარჯებს ნაწილობრივ ანაზღაურებს, ხოლო ამბულატორიული მომსახურების მიღება საყოველთაო ჯანდაცვის ფარგლებში ყველას შეუძლია.

„ჯანმრთელობის პროგრამებთან დაკავშირებით ერთადერთი შემიძლია ვთქვა, რომ ჩემს ცოლს დაეხმარნენ და ამ დროს გაითვალისწინეს ჩვენი მდგომარეობა. რაც შეეხება ეკომიგრანტებისთვის სპეციალურად გაწერილ პროგრამებს, არაფერი მახსენდება“.

ეკომიგრანტი, მამაკაცი, 38 წლის

3.1.2. ინდიკატორი: დაუცველი ჯგუფების მიერ Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის სერვისზე ხელმისაწვდომობა (რისკჯგუფი ჯანმრთლობის საჭიროებებიდან გამომდინარე და ასაკობრივი ჯგუფი)

დიაგრამა 26. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.73$.

ამ ინდიკატორით შეფასდა, სათანადოდ მოიცავდა თუ არა კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია სხვადასხვა დაუცველ ჯგუფს. ვაქცინაციის პროცესს არეგულირებდა საქართველოში Covid-19-ის ვაქცინის დანერგვის ეროვნული გეგმა.²⁰⁰ აღსანიშნავია, რომ, მთლიანობაში, ეს პროცესი ნეგატიურადაა შეფასებული ექსპერტების მიერ.²⁰¹ ვაქცინაზე ხელმისაწვდომობას გამოკითხულთა 66.18% - უარყოფითად, 7.35% - ნეიტრალურად, ხოლო 26.46% დადებითად აფასებს.

არადომინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ ჯგუფს ვაქცინაციაზე ისევე მიუწვდებოდა ხელი, როგორც დანარჩენ მოსახლეობას, თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ აცრაზე რეგისტრაციის საიტი მუშაობს მხოლოდ ქართულ და ინგლისურ და არა - უმცირესობების ენებზე.²⁰²

საქართველოში კოვიდ-19-ის ვაქცინის დანერგვის გეგმის მიხედვით, კამპანია უნდა წარმართულიყო ეროვნული უმცირესობების ენებზე მაუწყებელ ტელეარხებზე.²⁰³

„კავკასიის ბარომეტრის“ თანახმად, ქალები და კაცები (ზოგადად) დაახლოებით ერთნაირი წილით არიან აცრილნი. თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ არადომინანტური ჯგუფების წა-

²⁰⁰ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 21 იანვრის №67 განკარგულება „საქართველოში COVID-19-ის ვაქცინის დანერგვის ეროვნული გეგმის დამტკიცების შესახებ“.

²⁰¹ მაგალითად, Bidzina Lebanidze and Salome Kandelaki, From Top to Flop: Why Georgia Failed at Pandemic Resilience, Georgian Institute of Politics, 2021.

²⁰² ვაქცინაზე რეგისტრაციის ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://booking.moh.gov.ge/>, განახლებულია: 12.04.2022.

²⁰³ საქართველოს მთავრობა, საქართველოში COVID-19-ის ვაქცინის დანერგვის ეროვნული გეგმა, 2021, 29.

რომოდგენელ და ემიგრანტ ქალებთან დაკავშირებით მდგომარეობა იდენტურია.²⁰⁴

ემიგრანტ ქალებთან ინტერვიუების დროს გამოჩნდა, რომ, ვინაიდან ბევრი მათგანის იურიდიული სტატუსი მიგრაციასთან დაკავშირებით საორჭოფოა, ისინი თავს არიდებდნენ ვაქცინაციას. მათი ვარაუდით, ამით საფრთხე შეექმნებოდათ იმ ქვეყანაში, სადაც იმყოფებოდნენ.²⁰⁵

ვაქცინაციის საწყის ეტაპზე შშმ პირები ერთ-ერთ პრიორიტეტულ ჯგუფად განიხილებოდნენ. საქართველოში COVID-19-ის ვაქცინის დანერგვის ეროვნული გეგმის მიხედვით, მათი ვაქცინაცია უნდა მომხდარიყო ჯანდაცვის სექტორის მუშაკების, ასაკოვანი ადამიანებისა და ხანგრძლივი მოვლის დაწესებულების ბენეფიციარების შემდეგ (მე-2ა ეტაპზე). მათთვის გამოყოფილი იყო 210 700 ვაქცინა 126 ათასი ადამიანის ასაცრელად (60%).²⁰⁶ თუმცა, ადრეულ ეტაპზე უფრო მეტი შშმ პირი აიცრა, რადგან ბევრი მათგანი ხანგრძლივი მოვლის ბენეფიციარიც არის.²⁰⁷

აგრძე რეგისტრაცია შშმ პირებს, რომლებსაც ტექნიკურად ამის საშუალება ჰქონდათ, დანარჩენი მოსახლეობის მსგავსად შეეძლოთ, თუმცა რეგისტრაციისთვის განკუთვნილი ვებგვერდი არ არის ადაპტირებული სმენისა და მხედველობის დარღვევის მქონე შშმ პირებისთვის.²⁰⁸ გარდა ამისა, მობილობის შეზღუდვის მქონე ადამიანებს აგრძე მისასვლელად ფიზიკური ბარიერების გადალახვა უწევდათ.

იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებიც ცხოვრობენ ადმინისტრაციული გამყოფი ხაზის მიმდებარედ და დევნილთა კომპაქტურად ჩასახლებულ ადგილებში, ხშირად აწყდებიან ინფორმაციასა და ტექნოლოგიებზე მისაწვდომობის პრობლემას.²⁰⁹ რაც შეეხება ვაქცინაციას, გასათვალისწინებელია, რომ ამგვარ დასახლებებში სპეციალისტთა დეფიციტია.²¹⁰

ადმინისტრაციული გამყოფი ხაზის მიმდებარედ და ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მცხოვრები დევნილებისთვის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ინფორმაციის მიღება. ისინი სხვადასხვა სერვისის შესახებ, ძირითადად, ერთმანეთისგან იგებენ. სახალხო დამცველი სპეციალურ ანგარიშში აღნიშნავს, რომ მათ ამ ინფორმაციას, მეტწილად, სკოლა და მედპუნქტი აწვდის, თუმცა როცა ისინი დახურულია, ამ კუთხით გარკვეული ვაკუუმი იქმნება.²¹¹

სახალხო დამცველის ანგარიშის თანახმად, ე.წ. გამშვებ პუნქტებზე გადაადგილების უფლების შეზღუდვის პირობებში, გალის რაიონში მცხოვრები იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მქონე მოსახლეობისთვის საჯარო სერვისებზე ხელმისაწვდომობა გართულდა.

პანდემიის დროს ე.წ. გამშვებ პუნქტებზე საქართველოს ხელისუფლებისა და დე-ფაქტო რეჟიმის მიერ დადგენილი ფორმალური შეზღუდვები, საზღვრის არაპროგნოზირებადი ჩაკეტვა თუ სავალდებულო კარანტინი ოკუპირებულ რეგიონებში მცხოვრებ დევნილებს საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიაზე საარსებო სერვისებით სარგებლობის კუთხით გაუმართლებელ დაბრკოლებებს უქმნიდა.²¹²

²⁰⁴ კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, კავკასიის ბარომეტრი, საქართველო, 2021.

²⁰⁵ ინტერვიუ ემიგრანტ ქალთან.

²⁰⁶ საქართველოში COVID-19-ის ვაქცინის დანერგვის ეროვნული გეგმა, 17.

²⁰⁷ იქვე, 47.

²⁰⁸ ვაქცინაზე რეგისტრაციის ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://booking.moh.gov.ge/>, განახლებულია: 12.04.2022.

²⁰⁹ საქართველოს სახალხო დამცველი, სპეციალური ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილებისა და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ, 2021, 9.

²¹⁰ იქვე.

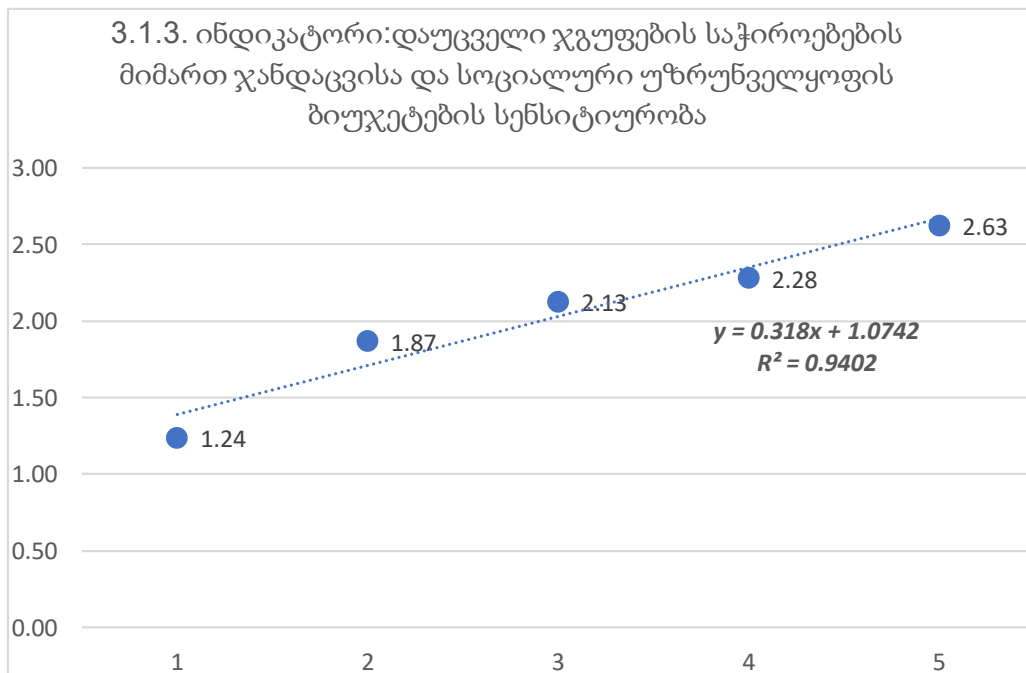
²¹¹ იქვე, 27.

²¹² იქვე, 18.

შესაბამის ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის პრობლემა არა მარტო ადმინისტრაციული გამყოფი ხაზის მიმდებარედ, არამედ, ზოგადად, საქართველოს რეგიონებშიც მწვავეა.²¹³ გარდა ამისა, სახალხო დამცველის 2021 წლის ანგარიშში ასახულია, რომ პანდემიის პირობებში სოფელში პირველადი ჯანდაცვა დიდ გამოწვევად რჩება. ჯანდაცვის სისტემის მნიშვნელოვან ხარვეზად სახალხო დამცველი რეგიონებში ექიმებისა და ექთნების ნაკლებობას ასახელებს.²¹⁴ სოგთან დაკავშირებით მონაცემი არ მოიპოვება.

ინტერვიუებისა და ფოკუსჯგუფების ანალიზის თანახმად, დაუცველი ჯგუფების ამ კატეგორიისთვის თავდაპირველად შეზღუდული იყო კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინაციაზე ხელმისაწვდომობა, რადგან რეგისტრაციის წესი მოითხოვდა შესაბამის კომპიუტერულ აღჭურვილობასა და ინტერნეტს. მათ კი ეს რესურსები არ გააჩნდათ. უმეტესობას ტელევიზორიც კი არ აქვს, შესაბამისად, დაბალი იყო ამ კუთხით მათი ინფორმირების ხარისხი. ვაქცინაციის საწყის ეტაპზე ეს საკითხი პრობლემური იყო შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული პირებისთვისაც.

ასაკობრივ კატეგორიას რაც შეეხება, შესაბამისი რისკების გათვალისწინებით, პათოლოგიების განურჩევლად, ვაქცინაციის პროცედურა განისაზღვრა 60 წლიდან პირებისთვის.²¹⁵ თუმცა, საწყის ეტაპზე ეს პროცესი ელექტრონული რეგისტრაციის აუცილებლობის გამო შეფერხდა, ვინაიდან ამ ასაკის ადამიანები ნაკლებად ფლობენ კომპიუტერულ უნარებს. ასევე აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად ქვეყანაში ვაქცინის შეზღუდული რაოდენობით შემოსვლამ განაპირობა მასზე 18-იდან 29 წლამდე ასაკის პირთა დაგვიანებული ხელმისაწვდომობა.

დიაგრამა 27. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.94$.

²¹³ იქვე, 27.

²¹⁴ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის შესახებ, 2021, 215.

²¹⁵ საქართველოში Covid-19-ის ვაქცინის დანერგვის ეროვნული გეგმა, 47.

დაუცველი ჯგუფების საჭიროებების მიმართ ჯანდაცვისა და სოციალური ხარჯების უზრუნველყოფის სენსიტიურობას გამოკითხულთა 81.62% უარყოფითად აფასებს, 16.91% - ნეიტრალურად, ხოლო 1.47% - დადებითად.

რესპონდენტები მიუთითებენ, რომ ადგილობრივი ბიუჯეტი მათი ჯანდაცვისა და სოციალური საჭიროებების მიმართ ნაკლებად სენსიტიურია. ამის მიზეზად ისინი ბიუჯეტის განხილვაში ფორმალურ მონაწილეობას ასახელებენ და ამბობენ, რომ მათი ჩართულობა წინასწარ განსაზღვრული ბიუჯეტის განხილვით შემოიფარგლება. დაუცველი ჯგუფები გარკვეულ სოციალურ და ჯანდაცვის დახმარებებს იღებენ ადგილობრივი ბიუჯეტიდან, თუმცა ასეთი დახმარება ერთჯერადი, ბუნდოვანი და არაეფექტიანია.

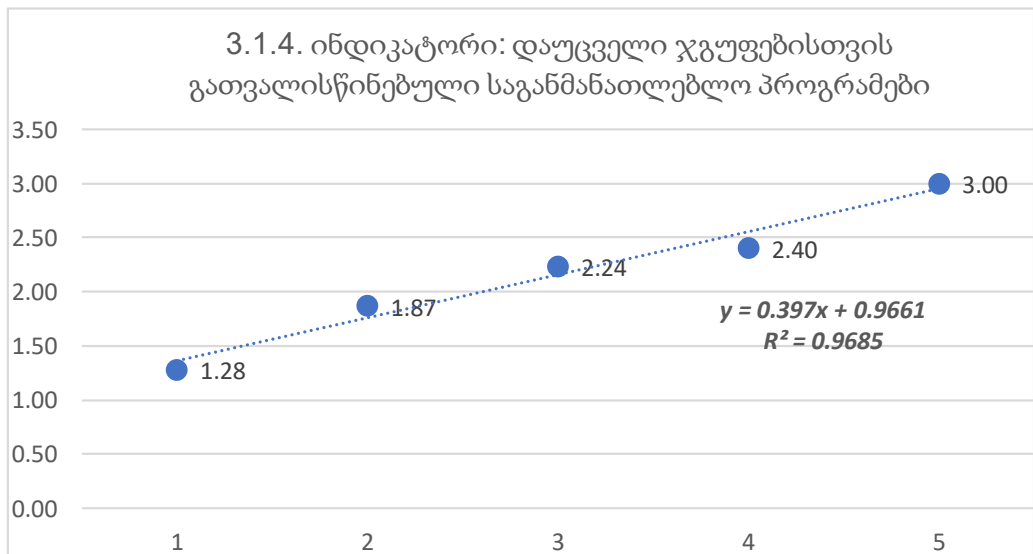
„ბიუჯეტში იყო გათვალისწინებული დევნილებზე დახმარების პაკეტი დღესასწაულების დროს. პროდუქტს გვადლევდნენ, საშუალოდ, 50 ლარის ოდენობით. თუმცა, ბოლო წელს, პანდემიის დროს აღარ მოგვცეს. გვითხრეს, რომ ბიუჯეტში საქმარისი თანხა არ იყო მაგისტვის“.

დევნილი, ქალი, 40 წლის

რესპონდენტების ნაწილი მიიჩნევს, რომ, მიუხედავად ბიუჯეტში დაუცველი ჯგუფებისთვის გათვალისწინებული ჯანდაცვისა და სოციალური ხარჯებისა, მაინც არ იგეგმება ადგილობრივი ბიუჯეტი მათი საჭიროებების შესაბამისად.

რესპონდენტების მეორე ნაწილი კი, რომელსაც ბიუჯეტიდან სამედიცინო ან სოციალური საჭიროებებისთვის ფინანსური დახმარება მიუღია, ამ პრაქტიკას დადებითად აფასებს, თუმცა დასძენს, რომ ბიუჯეტის განხილვის შესახებ ინფორმაცია არ აქვთ.

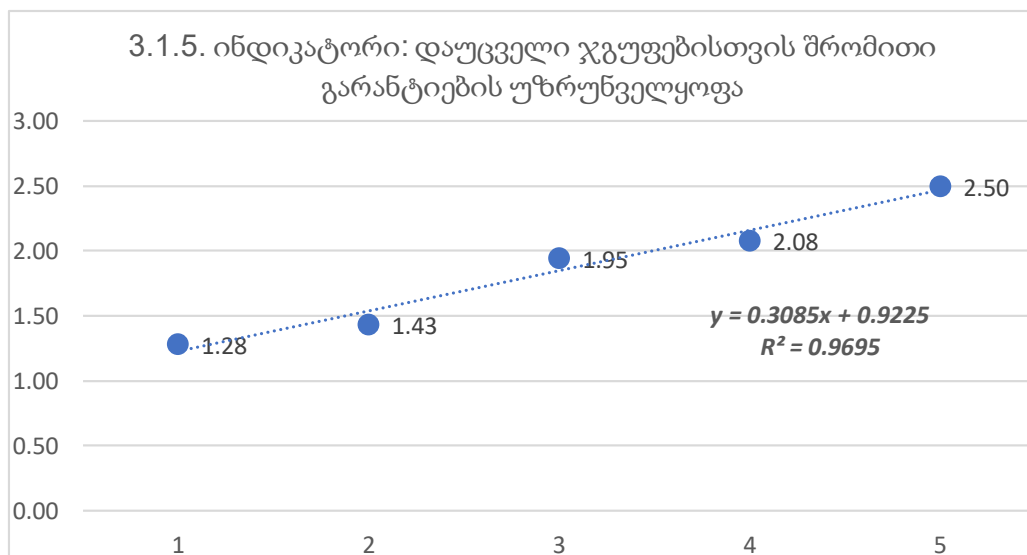
ამდენად, დაუცველი ჯგუფების მონაწილეობა ადგილობრივი ბიუჯეტების განხილვაში ფორმალური ხასიათისაა, შესაბამისად, არაეფექტიანი, თუმცა, ამის მიუხედავად, მათ აქვთ შესაძლებლობა, უკვე დაგეგმილი ბიუჯეტიდან ჯანდაცვისთვის საჭირო ხარჯების ნაწილი აინაზღაურონ.

ფიგურა 28. კავშირი პარამეტრსა და ინდექს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.96$.

დაუცველი ჯგუფებისთვის გათვალისწინებულ საგანმანათლებლო პროგრამებს რესპონდენტების 75% უარყოფითად აფასებს, 22.06% - ნეიტრალურად, ხოლო 2.95% - დადებითად. ასეთი შედეგი მიუთითებს, რომ ეს პროგრამები თითქმის არცერთი ჯგუფისთვის არ არის სათანადოდ ხელმისაწვდომი, თუმცა განსხვავებულია ბარიერები. ეს პრობლემა ყველაზე მძაფრად ეთნიკური ჯგუფების შემთხვევაში ვლინდება, ვინაიდან ქართული ენის სასწავლო პროგრამების არარსებობა ან მათზე არასაკმარისი წვდომა მათ ზოგადი, უმაღლესი და პროფესიული განათლების მიღებაში ხელს უშლით. ამ პრობლემას ისინი შესაბამისი მასწავლებლების არარსებობით ხსნიან. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით, ქართული ენის მასწავლებელს, რომელმაც მხოლოდ ქართული იცის, ასეთ რეგიონებში ენის სწავლება გაუჭირდება. გამოსავალს ისინი იმ სტუდენტების ადგილობრივად დასაქმებაში ხედავენ, რომლებმაც ქართული უმაღლესი სასწავლებელი დაამთავრეს, შესაბამისად, ქართული ენაც იციან და აზერბაიჯანულიც.

სხვა დაუცველი ჯგუფებისთვის კი განათლებაზე ხელმისაწვდომობა პრობლემაა შესაბამისი რესურსების სიმწირის გამო.

დიაგრამა 29. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.96$.

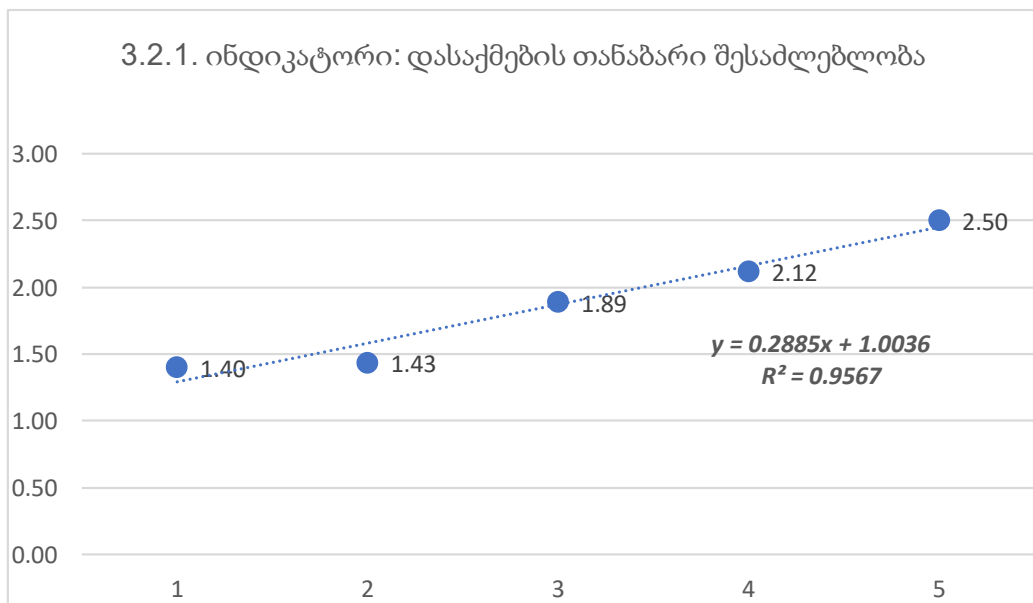
კვლევაში მონაწილე რესპონდენტების 91.9% დაუცველი ჯგუფებისთვის შრომითი გარანტიების უზრუნველყოფას ნეგატიურად აფასებს, ხოლო 8.1% - ნეიტრალურად. საგულისხმოა, რომ დადებითი შეფასება კვლევის ფარგლებში ამ ცვლადს არ ჰქონია.

უნდა აღინიშნოს, რომ კვლევაში მონაწილე ცხრა დაუცველი ჯგუფი მკვეთრ დამოკიდებულებას ავლენს სახელმწიფოს სოციალური დახმარებებისა და პროგრამების მიმართ. ეს ჯგუფები საქართველოს მოსახლეობის საგრძნობლად დიდ ნაწილს შეადგენენ (მიუხედავად იმისა, რომ სტატუსით ხშირად ისინი ერთმანეთს გადაფარავენ). ამასთანავე, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური მონაცემების თანახმად, ბოლო 8 წლის განმავლობაში (2014-2021 წლები) უმუშევრობის დონე ქვეყანაში 23%-

იდან 20%-მდე მერყეობს.²¹⁶ შესაბამისად, სავარაუდოა, რომ, ზოგადი ვითარების ფონზე, დაუცველ ჯგუფებთან მიმართებით უმუშევრობის დონე კიდევ უფრო მაღალია, ხოლო სოციალური სტატუსი მათ, დამატებით, დანარჩენ მოსახლეობასთან შედარებით, უთანასწორო მდგომარეობას უქმნის.

რესპონდენტების ნაწილი მიუთითებს, რომ მათი ჯგუფებისთვის დასაქმების კუთხით არსებული გარანტიები არასაკმარისი და პრობლემურია. სახელმწიფოს სოციალურ დახმარებაზე დამოკიდებულების გამო, მათ უზღუდვებთან დამატებითი შემოსავლის ქონა. სტაბილური სოციალური დახმარების მოხსნის შიშით, ისინი ხშირად ერთჯერად, დაბალშემოსავლიან, არანორმირებულ სამსახურებში მუშაობენ, რაც მათ დაუცველობას კიდევ უფრო ზრდის. რესპონდენტების აზრით, დასაქმების პროგრამები არაეფექტიანია, რადგან ისინი სთავაზობენ ისეთ სამსახურს, რომელსაც დამოუკიდებლადაც ნახავენ, ან დასაქმების კრიტერიუმები მათთვის იმდენად შეუსაბამოა, რომ ამ პროგრამებს რეალურად ვერ იყენებენ.

2008-2022 წლის კავკასიის ბარომეტრის მონაცემების მიხედვით, 2009 წლიდან უმუშევრობა ქვეყანაში ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემად სახელდება და 33%-იდან 57%-მდე მერყეობს.²¹⁷ საზოგადოების განწყობები და საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები აჩვენებს, რომ დასაქმების საკითხი მოსახლეობის მთავარი პრობლემაა, ხოლო დაუცველი ჯგუფები, პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ფაქტორების გამო, კიდევ უფრო უთანასწორო მდგომარეობაში იმყოფებიან.

დიაგრამა 30. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.95$.

²¹⁶ დასაქმება და უმუშევრობა, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/ka/modules>, განახლებულია: 26.12.2022.

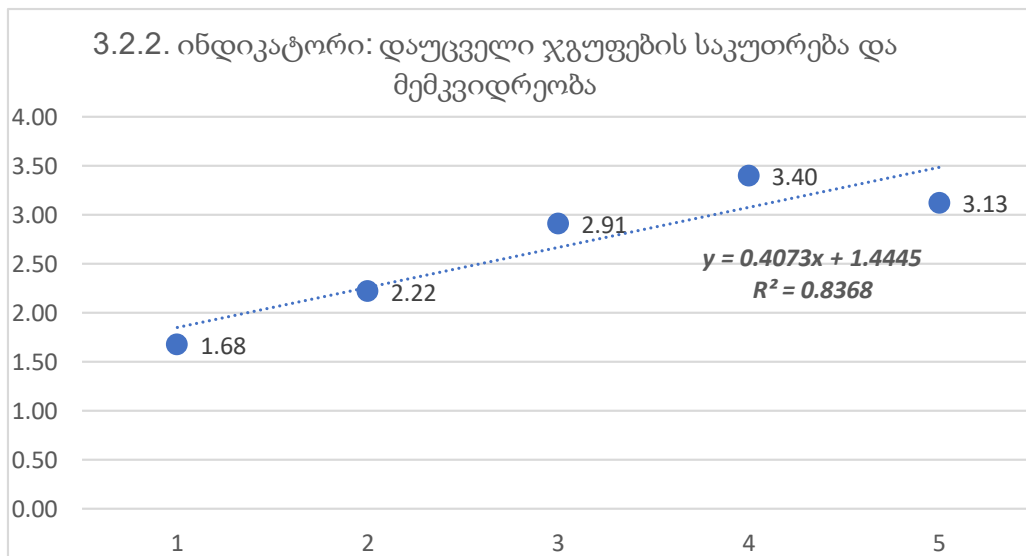
²¹⁷ „ქვეყანაში არსებული პირველი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემა“, კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://caucasusbarometer.org/ge/cb-ge/IMPIS1/>, განახლებულია: 26.12.2022.

კვლევის ფარგლებში რესპონდენტებმა შეაფასეს დასაქმების თანაბარი შესაძლებლობები დაუცველი ჯგუფებისთვის. მონაცემები მკვეთრად უარყოფითია და იმეორებს შრომითი გარანტიების უზრუნველყოფის ტენდენციას, კერძოდ, ამ ინდიკატორს 92.6% უარყოფითად აფასებს, 7.35% - ნეიტრალურად, ხოლო დადებითი შეფასებები არ გვხვდება.

დაუცველი ჯგუფებისთვის დასაქმების თანაბარი შესაძლებლობები გამომდინარეობს მათი სოციალური, მათ შორის, მატერიალური კაპიტალიდან. მათ ექმნებათ ენობრივი, მატერიალური და ზოგჯერ ფიზიკური ბარიერიც განათლების მისაღებად, შესაბამისად, აქვთ ნაკლები შესაძლებლობები დასაქმებისთვის. მათი სოციალური სტატუსით განსაზღვრული დამატებითი მექანიზმები, როგორც არის პროფესიული განათლება, სპეციალური ან სხვა ტიპის ხელშემწყობი პირობები, არასაკმარისი და მათი რეალური საჭიროებებისგან დაშორებულია.

სოციალური მომსახურების სააგენტოს ვებგვერდზე ხელმისაწვდომია ინფორმაცია სამუშაოს მაძიებლებისთვის დასაქმების ხელშემწყობი შვიდი სერვისის შესახებ,²¹⁸ რომელთა ეფექტიანობაზე სტატისტიკური ინფორმაცია არ არის საჯაროდ გამოქვეყნებული.

ამდენად, დაუცველი ჯგუფების დასაქმების თანაბარი გარანტიების შესახებ მონაცემები არ არის ხელმისაწვდომი, მათთვის განკუთვნილი დასაქმების ხელშემწყობი პროგრამები კი, შედეგის თვალსაზრისით, არაეფექტიანია. შესაბამისად, გამოკითხულთა განწყობები მკვეთრად უარყოფითია.

დიაგრამა 31. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.83$.

საკუთრების უფლება აღიარებული და დაცულია საქართველოს კონსტიტუციითა და ეროვნული კანონმდებლობით, შესაბამისად, თითოეული ადამიანისთვის თანაბრად უზრუნველყოფილია საკუთრების შეძენის, ფლობის, განკარგვის, მემკვიდრეობით გადაცემისა ან მიღების შესაძლებლობა. მიუხედავად ამისა, პრაქტიკაში, სხვადასხვა ბარიერის გამო, მოქალაქეები ამ უფლებით სრულად ვერ სარგებლობენ.

²¹⁸ „სოციალური პროგრამები“, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=1214, განახლებულია: 26.12.2022.

კვლევის ფარგლებში გამოკითხულთა 39.61% დაუცველი ჯგუფების საკუთრებისა და მემკვიდრეობის უფლებით სარგებლობის საკითხს უარყოფითად აფასებს, 33.09% - ნეიტრალურად, ხოლო 27.21% - დადებითად. კვლევაში მონაწილეთა ნაწილი პრობლემების დასახელებისას მიწისა და საკუთრების პრივატიზების დროს წარმოშობილ ბარიერებზე მიუთითებს. გამოწვევებს შორისაა ასევე, ერთი მხრივ, ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა და, მეორე მხრივ, პრივატიზების სამართლებრივი პროცესის წარმოება.

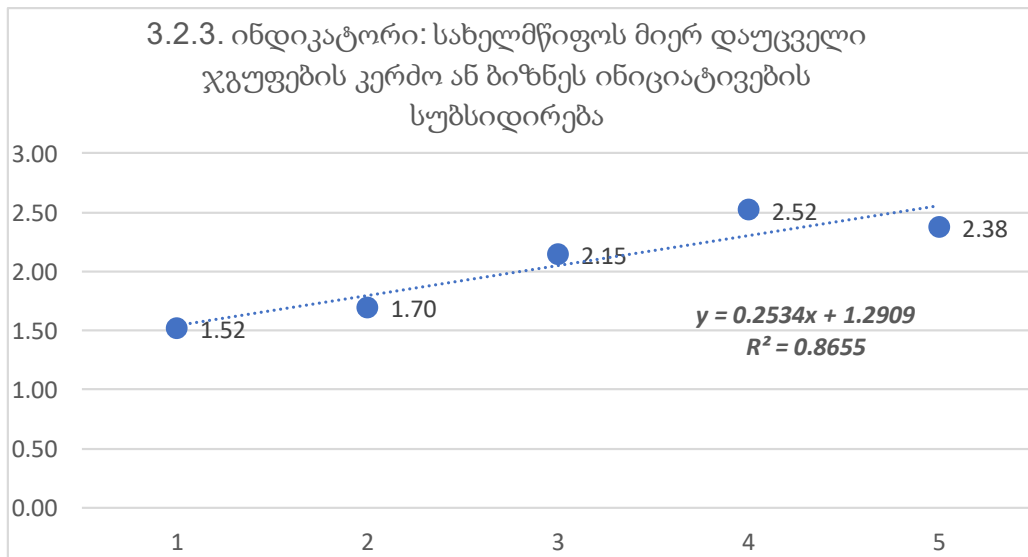
საქართველოს სახალხო დამცველი თავის ანგარიშში მიუთითებს საკუთრების უფლების დაცვის პრობლემურობაზე, რაც დაკავშირებულია რეგისტრაციის პროცესის გაჭიანურებასთან. კერძოდ, სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტო კანონით განსაზღვრულ ვადებში ვერ უზრუნველყოფს საჭირო დოკუმენტაციის მიწოდებას საჯარო რეესტრის სააგენტოსთვის.²¹⁹

„ეკომიგრანტებისთვის ჩვენს სოფელში არის გადაფორმების პრობლემა. სასაზღვრო ზონა და რაღაც ტერიტორიაზე ყრძალუღია აშენება. საზღვარი გადაიწია და გადმოიწია იმ ტერიტორიაზე, სადაც სახლები იყო აშენებული. ეს საზღვარი ისეა ახლა გავლებული, რომ 500-მეტრიან ზოლში მოყვა სახლები, სადაც ეკომიგრანტები ცხოვრობენ. ამ სახლებს ვერ იფორმებენ იმის გამო, რომ ამ ზოლში მოხვდნენ“.

ეკომიგრანტი, მამაკაცი, 60 წლის

„უკეთესია, უფრო მეტად იყვნენ ჩართულები დევნილები საზოგადოებაში, პოლიტიკაში, კანონები ვიცოდეთ, ინფორმაცია მაინც გვქონდეს. ხშირად გვჭირდება იურისტების კონსულტაცია, მაგალითად, შემოიძლია თუ არა, ეს დაკანონების პრობლემა მოვიგო სამართლებრივად და არც ვიცი, ვისთან მივიდეთ“.

დევნილი, ქალი, 37 წლის

დიაგრამა 32. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.86$.

²¹⁹ საქართველოს სახალხო დამცველი, ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2021, 234.

დაუცველი ჯგუფების კერძო ან ბიზნეს ინიციატივების სახელმწიფოს მიერ სუბსიდირებასთან დაკავშირებით რესპონდენტების 80.73%-მა უარყოფითი განწყობა გამოხატა, 22.06%-მა - ნეიტრალური, ხოლო 2.21%-მა - დადებითი. კვლევის მონაწილეები ამბობენ, რომ მათ არ აქვთ ინფორმაცია ასეთი პროექტების შესახებ, ან კერძო ინიციატივების დაფინანსება და სუბსიდირება მხოლოდ ვიწრო ჯგუფზეა მორგებული. დევნილებისთვის არსებობს სსიპ დევნილთა საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტო, რომელიც 2014 წლიდან ფუნქციონირებს. სააგენტოს ვებგვერდზე მითითებულია:

„სააგენტოს უპირველესი მიზანია დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება და ინტეგრაციის ხელშეწყობა. მიზნის მისაღწევად სააგენტო შეიმუშავებს, ახორციელებს და აფასებს საარსებო წყაროების პროგრამებს, რომლებიც მაქსიმალურად არის მორგებული დევნილთა საჭიროებებსა და მოთხოვნებზე. სააგენტო უზრუნველყოფს აღნიშნული პროგრამების განხორციელებისთვის სათანადო ფინანსური რესურსების მოპოვებასა და მართვას.“²²⁰

სააგენტოს ერთ-ერთი მიმართულება სოფლის მეურნეობაში დევნილთა ინიციატივების ხელშეწყობაა. თუმცა, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების, კერძო ან ბიზნეს ინიციატივებისთვის დაფინანსების მიღება და პროექტის რეალური განხორციელება მოითხოვს პროფესიულ უნარებს, თანადაფინანსების სხვა წყაროების მოპოვებას, შესაბამის განათლებასა და გამოცდილებას. ხშირად დევნილებს ამ ტიპის რესურსებზე წვდომა არ აქვთ.

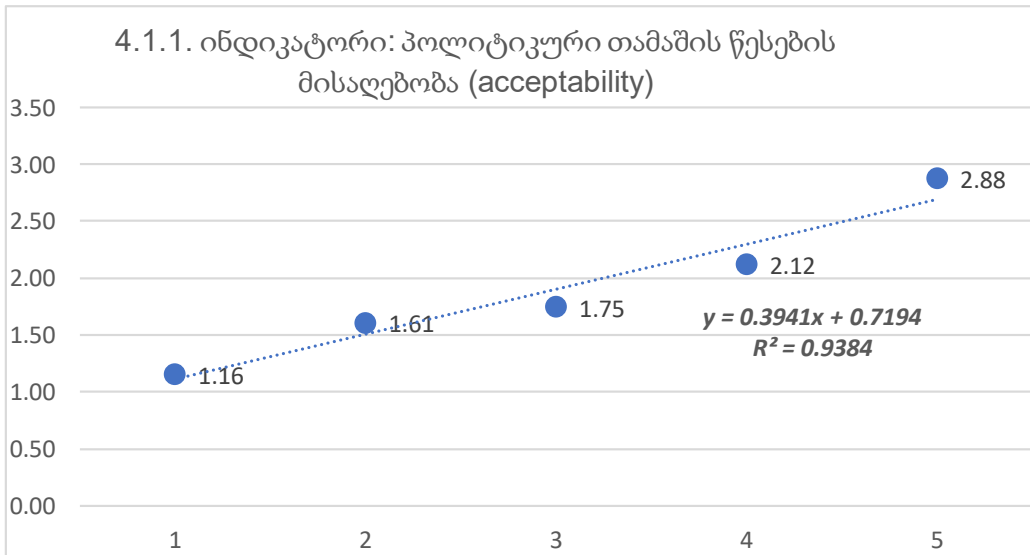
სხვა ჯგუფებს რაც შეეხება, რესპონდენტები აცხადებენ, რომ მათ არ აქვთ კერძო და ბიზნეს ინიციატივების სუბსიდირების გამოცდილება. ამის მიზეზად ისინი, სათანადო ცოდნისა და რესურსების არქონასთან ერთად, მათ საჭიროებებთან მსგავსი პროგრამების შეუსაბამობას ასახელებენ.

²²⁰ სსიპ დევნილთა საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტოს ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <http://livelihood.gov.ge/ge/about>, განახლებულია: 11.01.2023.

ლეგიტიმურობა

ლეგიტიმურობა პოლიტიკური თანასწორობის მნიშვნელოვანი კომპონენტია, ვინაიდან ის აფასებს თავად დაუცველი ჯგუფების განწყობებს არსებული ინსტიტუციური ნორმებისა და პოლიტიკური სისტემის მარეგულირებელი წესების მიმართ, რომლებმაც უნდა უზრუნველყოს მეტად თანასწორი სოციალური და პოლიტიკური გარემო. ამ კვლევაში ლეგიტიმურობა ორი ქვეგანზომილებისგან შედგება: პირველი - დაუცველი ჯგუფების დამოკიდებულება პოლიტიკური გარემოსა და სამართლიანობის მიმართ, მეორე - ინფორმაციის ღიაობა და პროცედურების გამჭვირვალობა, რომლებიც პოლიტიკურ პროცესებს წარმართავს.

დაუცველი ჯგუფების შედეგის პროპორციულობის შეფასება

დიაგრამა 33. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.93$.

კვლევის ფარგლებში გამოკითხულთა 86.7% ერთმნიშვნელოვნად აღნიშნავს, რომ პოლიტიკური თამამის მარეგულირებელი წესები მათთვის მიუღებელია. 13.2%-ს კი მიაჩნია, რომ ისინი მეტ-ნაკლებად მისაღებია. მონაცემების შესწავლა ასევე იძლევა რანგირებულ ანალიზს დაუცველი ჯგუფების კმაყოფილების შესახებ.

არადომინანტური რელიგიური და ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლები საუბრობდნენ სამართლიანი გარემოს არარსებობაზე, ხოლო უფრო დაკონკრეტებულ კითხვებს არჩევნების, ხმის მიცემის პროცედურისა თუ სხვა საკითხების შესახებ ვრცლად პასუხობდნენ და მიუღებლობაზე მიუთითებდნენ. ეს ეხებოდა როგორც რელიგიურ (მონაწილეები ყურადღებას ამახვილებდნენ ქრისტიანული მართლმადიდებლური რელიგიის დომინანტურ ბუნებაზე), და ასევე ენობრივ და ეთნიკურ ასპექტებს.

მუსლიმი თემის მოსაზრებით, პოლიტიკური ელიტა მზად არ არის, რომ ისინი ღირსეულ თემად განიხილოს. მაგალითად, არჩევნებში ეკლესიასთან ასოცირებული კანდიდატები ყოველთვის მეტ წარმატებას აღწევენ. ძლიერი პოლიტიკოსები ატარებენ დომინანტი რელიგიის ინტერესებს და არ ავლენენ სურვილს, შეინარჩუნონ წონასწორობა.

ზოგად პოლიტიკურ და სოციალურ გარემოს არასამართლიანად აფასებდნენ ქალებიც. მათი აზრით, ფორმალურად, სიტუაცია ნორმალურია, მაგრამ, რეალურად, მათ ჯგუფთან მიმართებით თანასწორობა არ არის მიღწეული. მათი შეფასებით, ამის მიზეზებია: განათლების კუთხით კაცებისთვის პრიორიტეტის მინიჭება, საოჯახო შრომის სოციალური ვალდებულებები, ფინანსებთან წვდომის არქონა.

პოლიტიკური და სოციალური გარემო ასევე არასამართლიანად შეაფასეს შშმ პირებმა. ისინი აღნიშნავდნენ, რომ პარტიები მათ პრიორიტეტს არ ანიჭებდნენ, შესაბამისად, პოლიტიკის ირგვლივ დისკუსიები ამ დაუცველ ჯგუფს სცდება. ისინი მიუთითებდნენ სამედიცინო, განათლების, ბიზნესის ხელშეწყობის პროგრამების ნაკლებობაზე. მათი აზრით, სახელმწიფოს ურჩევნია, შშმ პირები არა აქტიურ, არამედ სოციალურ პაკეტებზე დამოკიდებულ მოქალაქეებად დარჩნენ.

დევნილები და ეკომიგრანტები ინტერვიუების დროს აღნიშნავდნენ, რომ პოლიტიკური გარემო მეტ-ნაკლებად სამართლიანია. თუმცა, ფოკუსჯგუფებში საპირისპირო აზრიც გამოითქვა. კერძოდ, მათი შეფასებით, პოლიტიკური თამაშის წესები იმთავითვე უსამართლოა, ხოლო მათი ნდობა პოლიტიკოსებისა და პროცესებისადმი - დაბალი. ამ თემის აღქმა, რომ ის ჩაგრულია, ძირითადად, უკავშირდება საცხოვრებლის არქონას. სხვა საკითხებთან, მაგალითად, შესაძლებლობების არსებობასთან მიმართებით შეფასებები სხვადასხვაგვარია. ყველაზე უარყოფითი დამოკიდებულება მათ გადაწველების პოლიტიკის მიმართ გამოავლინეს. უსამართლობა უწოდეს ასევე იმ ფაქტს, რომ აფხაზების და ოსებისთვის ჯანდაცვა უფასოა, მათთვის კი - არა.²²¹

საცხოვრებელი/დაბადების ადგილის მიხედვით კატეგორიის მონაცემთა ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ გარემო რეგიონებში, ქალაქებთან მიმართებით, არ არის თანასწორი. ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვერ უზრუნველყოფენ საკმარისი რესურსების მობილიზებას, რათა ხელი შეუწყონ მოსახლეობას და მათი ყოველდღიური ცხოვრება უფრო მარტივი გახადონ.

სოგის წარმომადგენელთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ არსებული სიტუაცია უსამართლოა როგორც პოლიტიკის (წესები, მექანიზმები, პროცესები, არჩევნები), ისე ლგბტქი+ თემის მიმართ საზოგადოებაში არსებული განწყობების თვალსაზრისით. ასევე, ზოგიერთი რესპონდენტის აზრით, უსამართლობა ეხება, ზოგადად, მოქალაქეებს და უმცირესობების წარმომადგენლებს.²²²

სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადი ჯგუფებისთვის ის პოლიტიკური წესები, რომლებითაც მათი სოციალური და პოლიტიკური თანასწორობა უნდა იყოს უზრუნველყოფილი, მეტწილად, მიუღებელია მათი სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე. მათი შეფასებით, პოლიტიკური სისტემის უთანასწორობის გამო მათ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის შესაძლებლობა არ აქვთ. მეტიც, ამ ჯგუფებს არ აქვთ შესაბამისი ცოდნა და უნარები, რომ საკუთარი ინტერესების დასაცავად გაერთიანდნენ. ისინი ასევე მიუთითებენ, რომ საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს მთავრობის მიერ სათანადოდ არ ხდება მათი სუბსტანციური წარმომადგენლობა. ამ ჯგუფების წარმომადგენლებს დისკუსიების დროს გაუჭირდათ იმ კანონების დასახელება, რომლებმაც მათი მდგომარეობა გააუმჯობესა. ადგილობრივ მთავრობებთან დაკავშირებით რესპონდენტთა შეფასებები სხვადასხვაგვარია. კერძოდ, მათ შეიძლება მოქალაქეებს ერთჯერადი და მცირედი მოთხოვნები დაუკმაყოფილონ, თუმცა, ცალკეულ შემთხვევებში, ბიუროკრატია სამთავრობო დონეზე და დაფინანსების გაცემისთვის განსაზღვრული

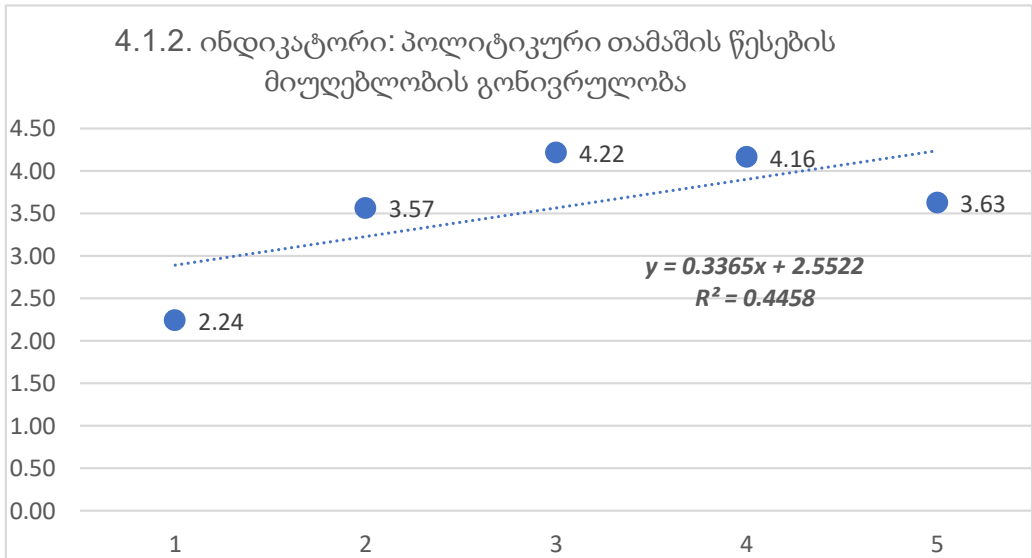
²²¹ ფოკუსჯგუფები და ინტერვიუები დევნილებსა და ეკომიგრანტებთან.

²²² ფოკუსჯგუფები და ინტერვიუები ლგბტქი+ თემის წევრებთან.

კრიტერიუმები, შესაძლებელია, დამაბრკოლებელი ფაქტორი აღმოჩნდეს ინსტიტუციური ეფექტიანობისთვის.

შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული ჯგუფებისთვის მიუღებელია არსებული წესები, ვინაიდან ისინი ვერ უზრუნველყოფს მათ პოლიტიკურ მონაწილეობას. ეს კი გავლენას ახდენს მათ სოციალურ და ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. ამ ჯგუფების წარმომადგენლებს მიაჩნიათ, რომ, შედეგის პროპორციულობის თვალსაზრისით, სახელმწიფო სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სიკეთებს სამართლიანად არ ანაწილებს.²²³

პოლიტიკური თამაშის წესები მიუღებელია 18-იდან 29 წლამდე ასაკის პირებისთვისაც. მათი აზრით, ამ წესებს ახალგაზრდებისთვის რეპუტაციული ზიანის მოტანა შეუძლია. შესაბამისად, მათ არ აქვთ მოტივაცია, პოლიტიკურ პროცესებში საკუთარი და თანამოქალაქეების ინტერესები წარმოადგინონ. გარდა ამისა, ისინი აღნიშნავენ, რომ უკვე დამკვიდრებული პოლიტიკური სუბიექტები მათზე ზეგავლენის მოხდენას ცდილობენ, რათა მათ დამოუკიდებელი პოლიტიკის წარმოება ვერ შეძლონ. დიდი პარტიების თამაშის წესები განაპირობებს აქტიური პოლიტიკის მიღმა ახალგაზრდების დატოვებას. ამ წესებთან დაკავშირებით მათ განსხვავებული დამოკიდებულება აქვთ, ვიდრე 60 წელს გადაცილებულ ასაკობრივ კატეგორიას, რომლებმაც, თავის მხრივ, ამ წესების დამკვიდრებასაც შეუწყვეს ხელი. თუმცა, ახალგაზრდები აღიარებენ, რომ საკუთარი ინდიფერენტულობის გათვალისწინებით, ამაში მათი ირიბი წვლილიც არის. მონაცემთა ანალიზის თანახმად, 18-იდან 29 წლამდე ასაკის პირებისთვის ეს წესები ყველაზე მეტად არის მიუღებელი. ამასთანავე, ისინი საუბრობენ, რომ სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა მათ დემოგრაფიულ მაჩვენებლებს ამცირებს. ამ ფონზე კი მათ ვერ ექნებათ უმრავლესობა, რომლითაც მათთვის მიუღებელი წესების შეცვლას შეძლებენ. შესაბამისად, ისინი მიუთითებენ სპეციალური ბერკეტების საჭიროებაზე, რათა ამ თამაშის მონაწილენი გახდნენ და არსებული უთანასწორობა დაძლიონ.

დიაგრამა 34. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის სუსტი, რადგან $R^2 = 0.44$.

²²³ მაგალითად, დისკუსიის დროს ერთ-ერთმა მემახტემ აღნიშნა, რომ, არათუ ხელფასის მომატება და ჯანმრთელობის დაზღვევა, მათთვის უსაფრთხო სამუშაო გარემოც არ არის უზრუნველყოფილი.

პოლიტიკური თამაშის წესების მიუღებლობის გონივრულობის შეფასება მნიშვნელოვანია მონაცემთა ანალიზისა და რესპონდენტების აღქმების ობიექტურად გადმოცემის მიზნით. ინტერვიუებისა და ფოკუსჯგუფების მიმდინარეობის პროცესში ყველა რესპონდენტს მოუწია პასუხის გაცემა ისეთ კითხვებზე, რომლებიც ხსნიდა მათი უკმაყოფილების მიზეზებს არსებული პოლიტიკური თამაშის წესების შეფასებისას. გამოკითხულთა 82.3% გონივრულია თავის შეფასებაში. ისინი კონკრეტულ მაგალითებზე მითითებით მსჯელობენ და ხსნიან, რატომ არის მიუღებელი ეს წესები. 17.6% არ არის ერთმნიშვნელოვნად ჩამოყალიბებული, ან, კონფრონტაციის შიშის გამო, შებოჭილები არიან შეფასებისას.

დაუცველი ჯგუფები ერთმნიშვნელოვნად აღნიშნავენ, რომ ეს წესები საკანონმდებლო დონეზე შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს, თუმცა პრობლემურია მათი აღსრულება. ამიტომ, ის, რაც კანონით არის დადგენილი, ხშირად რეალობას არ შეესაბამება. მაგალითად, შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებული ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ წესები, რომლებმაც მათი სოციალური და პოლიტიკური თანასწორობა უნდა უზრუნველყოს, არასამართლიანია.²²⁴

საგულისხმოა, რომ თამაშის ეს წესები არც ასაკობრივი კატეგორიისთვისაა მისაღები, განსაკუთრებით, ახალგაზრდებისთვის, რომლებიც თავს პოლიტიკური პროცესებიდან გამოთიშულად მიიჩნევენ. მათი უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ, რეალურად, პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობა არ აქვთ, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მათი მნიშვნელოვანი რაოდენობის მობილიზება ხდება საერთო ინტერესის დასაცავად.

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისთვის სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილი სერვისები საბაზისოა, რაც ნიშნავს, რომ მხოლოდ ფიზიკური არსებობისთვისაა საკმარისი. საყურადღებოა, რომ თანმიმდევრულად არც ამ საჭიროებების დაკმაყოფილება ხდება. ცალკეული რესპონდენტები მათთვის საჭირო წამლებზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდვაზე საუბრობენ. მაგალითად, 65 წლის ქალს, რომელსაც პარკინსონის დაავადება აქვს, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში თავად უწევდა ძვირადღირებული მედიკამენტების შეძენა. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ სახელმწიფო პოლიტიკური სისტემა ეფექტიანად არ მუშაობს საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ სივრცეებში შშმ პირების სრულფასოვანი ინტეგრაციისთვის.

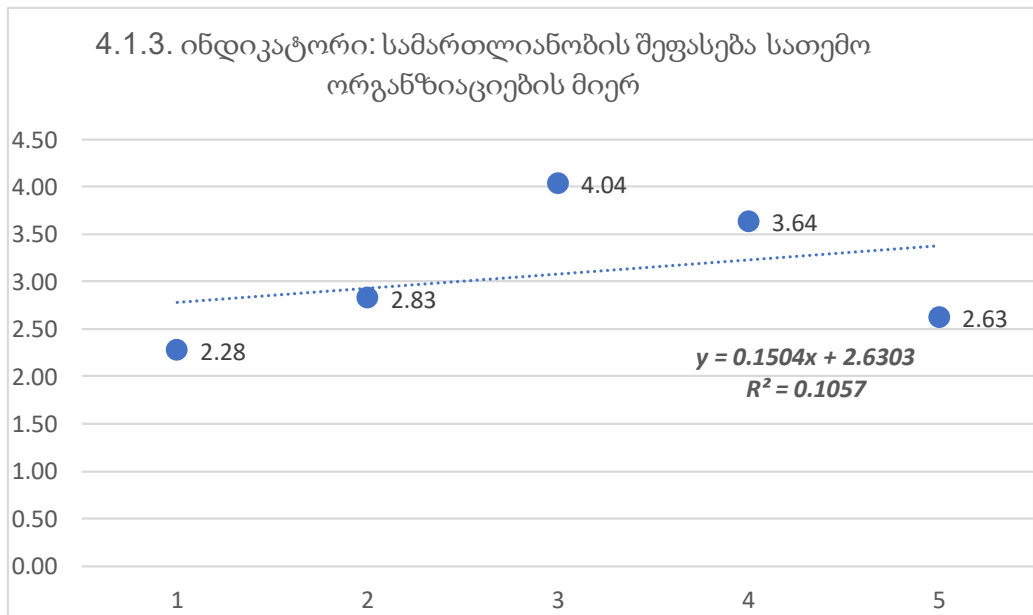
არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური ჯგუფების შეფასებებიც გონივრულია. საგულისხმოა, რომ მათ, პოლიტიკური მონაწილეობისა და წარმომადგენლობის თვალსაზრისით, ცენტრალურთან შედარებით, ადგილობრივ დონეზე უფრო მეტი შესაძლებლობები აქვთ.

რაც შეეხება ქალებს, დევნილებს, ეკომიგრანტებს, საცხოვრებელი ადგილის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს, სოციალურად დაუცველებსა და ეკონომიკურად მოწყვლად ჯგუფებს, მათი შეფასებები პოლიტიკური სისტემის თამაშის წესების სამართლიანობის შე-

²²⁴ ამის დასტურად მოჰყავს ხანგრძლივი სამუშაო დრო, რომელშიც ის, როგორც მედლა, მიზეზულ ხელფასს იღებს. რეგიონში ეს ანაზღაურება დაახლოებით 150-200 ლარს შეადგენს. ამ კუთხით, თბილისში დასაქმებული მედლები უფრო პრივილეგირებულ მდგომარეობაში შეიძლება იყვნენ, რაც რეგიონებს შორის უთანასწორობასაც გამოკვეთს. კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს მედლები, ფაქტობრივად, 24-საათიან სამუშაო რეჟიმზე გადავიდნენ. თავიანთი მოსაზრების დასამოწმებლად ისინი მითითებენ პროფესიული გადამზადების საჭიროებაზეც, რის ნაკლებობასაც მსგავსი პროგრამებისა და დროის სიმწირის გამო განიცდიან. დამატებით, ჯანდაცვის სფეროში დასაქმებული პერსონალი საუბრობს ჯანმრთელობის დაზღვევის მათთვის არახელსაყრელ პაკეტებზე, რომელთა დაფარვა, ზოგიერთ შემთხვევაში, კერძო კლინიკების მიერ მათზე დარიცხული ანაზღაურებიდან უწევთ (ინტერვიუ მედლებსა და სანიტრებთან, 2021 წლის თებერვალი).

სახებ გონივრულია. ის საჯარო სიკეთეები, რომლებსაც სახელმწიფო სთავაზობს, მათი მდგომარეობის არაპროპორციულია.

სოფის წარმომადგენლებთან დაკავშირებით პარადოქსული ვითარებაა. მათი კმაყოფილების ზოგადი ტენდენცია, სხვა ჯგუფებთან შედარებით, უფრო მაღალია, იმის მიუხედავად, რომ ისინი ორმაგი წნეხის ქვეშ არიან. ერთი მხრივ, საზოგადოებაში არსებული ჰომოფობიური განწყობები მათ მიმართ სოციალური ზეწოლის მექანიზმებს აძლიერებს, მეორე მხრივ კი, სოციალური და პოლიტიკური სისტემა ვერ უზრუნველყოფს ამ ჯგუფის წევრთა სრულფასოვან დაცვას, განსაკუთრებით, საჯარო სივრცეებში. გარდა ამისა, მათთვის არ არის სათანადოდ ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო, ჯანდაცვისა და სოციალური პროგრამები. თუმცა, რაც ამ ჯგუფს სხვებისგან გამოარჩევს, არის უფრო ძლიერი შიდა თანმიმდევრულობა და მრავალფეროვანი, კარგად ორგანიზებული თემი, რომელიც, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და აქტორების მხარდაჭერით, უკეთესად იცავს მათ უფლებებს.

დიაგრამა 35. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძალიან სუსტი, რადგან $R^2 = 0.10$.

სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან ჩატარებული ინტერვიუების შედეგად მოპოვებული მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ გამოკითხულთა 63.9% გონივრულად აფასებს საკუთარი თემის სოციალურ და პოლიტიკურ მდგომარეობას. თემის წარმომადგენლებისა და დაუცველი ჯგუფების აღქმები, მეტწილად, ერთგვაროვანია. თუმცა, სათემო ორგანიზაციების 36.1% თანმიმდევრული არ არის თავის შეფასებებში. ეს, შესაძლოა, განპირობებული იყოს შესაბამისი ცოდნისა და უნარების არქონით, რაც მნიშვნელოვანია თემის წევრთა ინტერესების ადვოკატირებისთვის.

ზოგადად, არადომინანტური ჯგუფების სათემო ორგანიზაციების ლიდერებმა ერთმანეთთან დაკავშირებული მრავალი სისტემური პრობლემა გამოკვეთეს, რომლებიც დაუცველი ჯგუფებისთვის არასამართლიანი გარემოს შექმნას უწყობს ხელს. ეს საკითხები

შეიძლება გაიყოს რამდენიმე ნაწილად. ის არადომინანტური რელიგიური ჯგუფები, რომლებიც, იმავდროულად, არ მიეკუთვნებიან არადომინანტურ ეთნიკურ ჯგუფს (უმრავლესად, აჭარელი მუსლიმები), ყურადღებას ამახვილებდნენ მათი თემის ჩაგვრაზე რელიგიური კუთხით. ხოლო არადომინანტური ეთნიკური, ლინგვისტური და რელიგიური ჯგუფები (საქართველოში მცხოვრები ეროვნული უმცირესობები) ხაზგასმით აღნიშნავდნენ, რომ მათი ზოგადი ჩართულობა პოლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში, ერთმანეთთან დაკავშირებული მრავალი ფაქტორის გამო (ენობრივი, სოციალური ფაქტორები, დისკრიმინაცია), არასათანადოა.

არადომინანტური ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალების სათემო წარმომადგენლები მიიჩნევენ, რომ საზოგადოებაში მათი თანასწორობა ფორმალურია. მათი აზრით, ის როლები, რომლებიც, ზოგადად, ქალებს აკისრიათ - საოჯახო შრომა, ბავშვების აღზრდა, ფინანსური დამოუკიდებლობის არქონა - ერთიანობაში, განაპირობებს მათი, განსაკუთრებით კი, არადომინანტური ეთნიკური/რელიგიური/ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრები ქალების აღქმას, რომ ისინი საზოგადოებაში „არათანაბარ პოზიციაში“ არიან.²²⁵

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა წარმომადგენლების აზრით, პოლიტიკური ყურადღება მიმართულია არა მათი თემის გაძლიერებაზე, არამედ, ძირითადად, სოციალურ სერვისებზე (შემწობებზე, სოციალურ დახმარებებზე თუ სხვა), რაც მათ აიძულებს, დარჩნენ ამ სერვისებზე დამოკიდებულნი. არ არსებობს სისტემური მიდგომა შშმ პირთა დასაქმების, განათლებისა თუ სხვაგვარი გაძლიერებისთვის. შესაბამისი მექანიზმები არასათანადოდ ან საერთოდ არ არის გათვალისწინებული პარტიების პროგრამებში. ამის გამო, შშმ თემის წარმომადგენლები მიიჩნევენ, რომ მათ ჯგუფთან დაკავშირებული სახელმწიფო პოლიტიკა არასამართლიანია და არასწორ საწყისზეა აგებული.²²⁶

დევნილებისა და ეკომიგრანტების სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენელთა ერთი ნაწილი სამართლიანად მიიჩნევს გადანაწილების პოლიტიკას. მეორე ნაწილი კი, განსაკუთრებით, ეკომიგრანტებზე მომუშავე სპეციალისტები აცხადებენ, რომ, სხვა დაუცველ ჯგუფებთან შედარებით, ეკომიგრანტების საკითხები საერთოდ არ არის გათვალისწინებული სახელმწიფო პოლიტიკაში.²²⁷ საცხოვრებელი/დაბადების ადგილის კატეგორიასა და ემიგრანტ ქალებთან კვლევითი ინსტრუმენტის გამოყენება ვერ მოხერხდა შესაბამისი სათემო ორგანიზაციების არარსებობის გამო. რაც შეეხება სოცის სათემო ორგანიზაციებს, მათი შეფასებით, თანასწორობის პოლიტიკა საქართველოში უსამართლოა არა მხოლოდ მათი თემის, არამედ ყველა სხვა უმცირესობის მიმართაც.²²⁸

სოციალურად დაუცველ და ეკონომიკურად მოწყვლად პირთა სათემო ორგანიზაციების განმარტებით, მათ სახელმწიფო ინსტიტუტებს მიმართეს უსახლკარო ადამიანების მონაწილეობის გაზრდასთან დაკავშირებით, თუმცა უარყოფითი პასუხი მიიღეს. ისინი ასევე მიუთითებენ ამ ჯგუფებთან საკომუნიკაციო ფორმატების გაუმართაობაზე, რასაც თან ახლავს პოლიტიკური ნების არქონაც. სათემო ორგანიზაციების განცხადებით, სახელმწიფო არ უზრუნველყოფს, გამოყოს სათანადო ცოდნით აღჭურვილი პირები, რომლებიც ამ ჯგუფებს დაეხმარებიან. გარდა ამისა, არ არსებობს შესაბამისი სტრატეგია პოლიტიკურ და სოციალურ პროცესებში მათი რეალური მონაწილეობისთვის, რათა საკუთარი ინტერესები დაიცვან.

²²⁵ ფოკუსჯგუფი არადომინანტური ეთნიკური/რელიგიური/ლინგვისტური ჯგუფებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში მცხოვრებ ქალებთან.

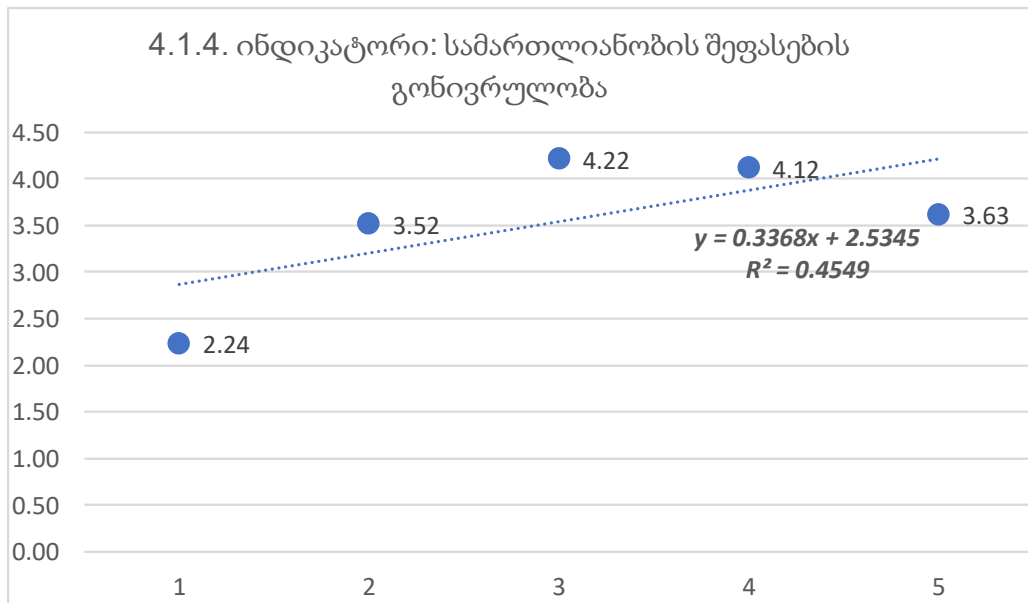
²²⁶ ფოკუსჯგუფი შშმ პირებთან.

²²⁷ ფოკუსჯგუფი სათემო ორგანიზაციებთან.

²²⁸ იქვე.

შრომითი ექსპლუატაციის კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებთან დაკავშირებით სათემო ორგანიზაციები ხაზგასმით მიუთითებენ ამ ჯგუფების საკითხებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და პროფესიულ კავშირებს შორის არსებულ ურთიერთობაზე. მაგალითად, სამმხრივი კომისია, რომელშიც დამსაქმებელი, დასაქმებული და ბიზნესის წარმომადგენლები უნდა შედიოდნენ და შრომის პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებზე მსჯელობდნენ, როგორც წესი, მხოლოდ პროფკავშირებით არის დაკომპლექტებული. ის ორგანიზაციები და კავშირები, რომლებიც მშრომლებს წარმოადგენენ და წლების განმავლობაში შესაბამის კამპანიას აწარმოებენ, ამ ფორმატის მონაწილეები არ არიან. შესაბამისად, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ამ სამმხრივი ფორმატის ფარგლებში მშრომელთა ინტერესები არ არის დაცული. სათემო ორგანიზაციების ნაწილი საუბრობს ასევე პროფკავშირების არადემოკრატიული მმართველობის სტრუქტურაზე, რაც, თავის მხრივ, აფერხებს მათ ეფექტიან მუშაობას. მაგალითად, ერთ-ერთი ასეთია შრომის კოდექსში მინიმალური ხელფასის საკითხის განხილვა, რა დროსაც ამ ჯგუფებისთვის ღირსეული სახელფასო პირობების განსაზღვრა ვერ მოხერხდა. სახელმწიფოს მიერ ჩამოყალიბებული წესები სათემო ორგანიზაციებისთვის მიუღებელია, თუმცა, დამატებით, ისინი მიუთითებენ პროფკავშირებსა და არასამთავრობოებს შორის ნდობის დაბალ მაჩვენებელზე. ამის მიზეზად რესპონდენტები ასახელებენ ენისა და კომუნიკაციის ფორმატების არაეფექტიანობას, აგრეთვე, როგორც სახელმწიფო, ისე არასამთავრობო ორგანიზაციების არასაკმარის მონდომებას, იმუშაონ უშუალოდ დაუცველ ჯგუფებთან.

სათემო ორგანიზაციები სამართლიანად არ მიიჩნევენ საპენსიო სისტემას 60 წლის ზემოთ პირებისთვის, რადგან შენატანის მიხედვით პროპორციულად მიღებულ პენსიას გამათანაბრებელი ეფექტი არ აქვს და ის მხოლოდ არსებული იერარქიის შენარჩუნებას ისახავს მიზნად. მათი განმარტებით, სამართლიანობა დარღვეულია შრომის, საგადასახადო სამართლისა და სოციალური პოლიტიკის სფეროებში. ასევე, ეს პრინციპი ირღვევა სამინისტროებისა და სხვა საჯარო დაწესებულებების მიერ გამოცემული საკანონმდებლო აქტებით, რა დროსაც ახალგაზრდებს ხშირად არათანაბარი პირობები ექმნებათ და მათი დიდი ნაწილი ამ საჯარო რესურსზე წვდომის გარეშე რჩება.

დიაგრამა 36. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის სუსტი, რადგან $R^2 = 0.45$.

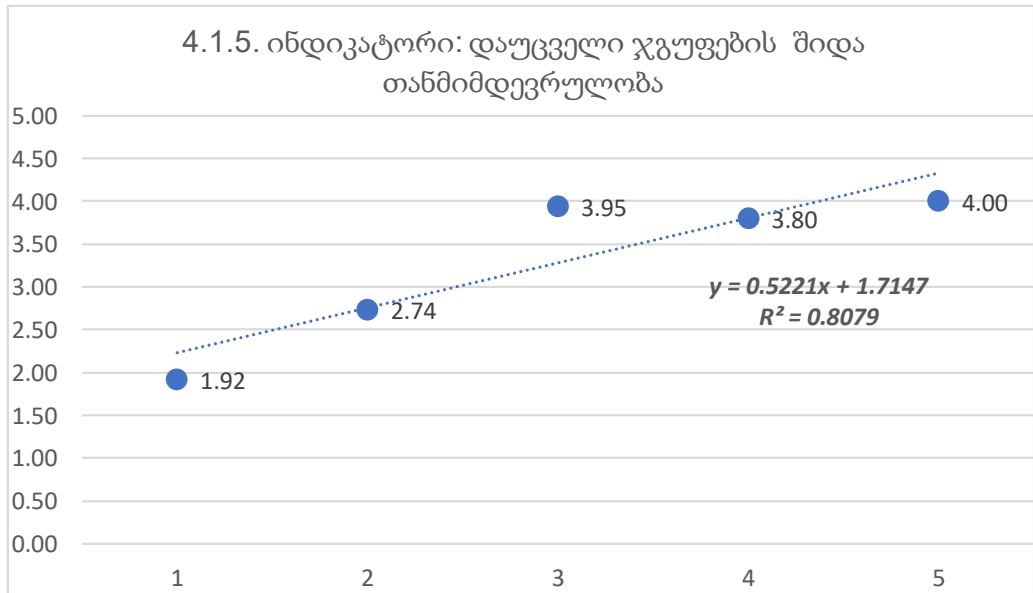
მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ სათემო ორგანიზაციების 82.3% გონივრულია თავის შეფასებაში და მსჯელობის დროს კონკრეტულ ფაქტებს ეყრდნობა. 17.2% კი, შესაძლოა, ზუსტად ვერ ასახელებდეს მიზეზებს, რომლებიც მათ მიერ არსებული პოლიტიკური და სოციალური სისტემის არასამართლიანად მიჩნევას განსაზღვრავს. სოციალურად დაუცველი, ეკონომიკურად მოწყვლადი, შრომითი ექსპლუატაციისა და ასაკობრივი ჯგუფების სათემო ორგანიზაციების განმარტებით, ისინი არასამთავრობო, არამომგებიანი ფორმატით საქმიანობენ, შესაბამისად, შეუძლიათ, განცხადებით მიმართონ სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებას. პრობლემა სწორედ ამ განცხადებებზე ხელისუფლების ეფექტიანი რეაგირებაა. სათემო ორგანიზაციების განცხადებით, ისინი მონაწილეობენ ყველა სამთავრობო კომისიასა თუ ჯგუფში, რომლებიც ამ თემის წარმომადგენელთა საცხოვრისით დაკმაყოფილებას განიხილავენ, თუმცა, მათი თქმით, საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოსთან თანამშრომლობის ამგვარი ფორმატები არ არის ქმედითი. ერთ-ერთი წარმომადგენელი განმარტავს:

„სხდომები ტარდება, მაგრამ ხშირად არ ითვალისწინებენ ჩვენ მიერ წარდგენილ შინაარსობრივ კომენტარებს. ჩვენ საშუალება გვაქვს, მონაწილეობა მივიღოთ სხვადასხვა ფორმატის შეხვედრებში, თავად მოწყვლად ჯგუფებს, უშუალოდ, ამის შესაძლებლობა არ აქვთ. ამას განსაზღვრავს არა მხოლოდ პოლიტიკური ნების არარსებობა, არამედ ისიც, რომ ეს ფორმატები არ არის მათთვის გასაგები“.

სათემო ორგანიზაციის წარმომადგენელი

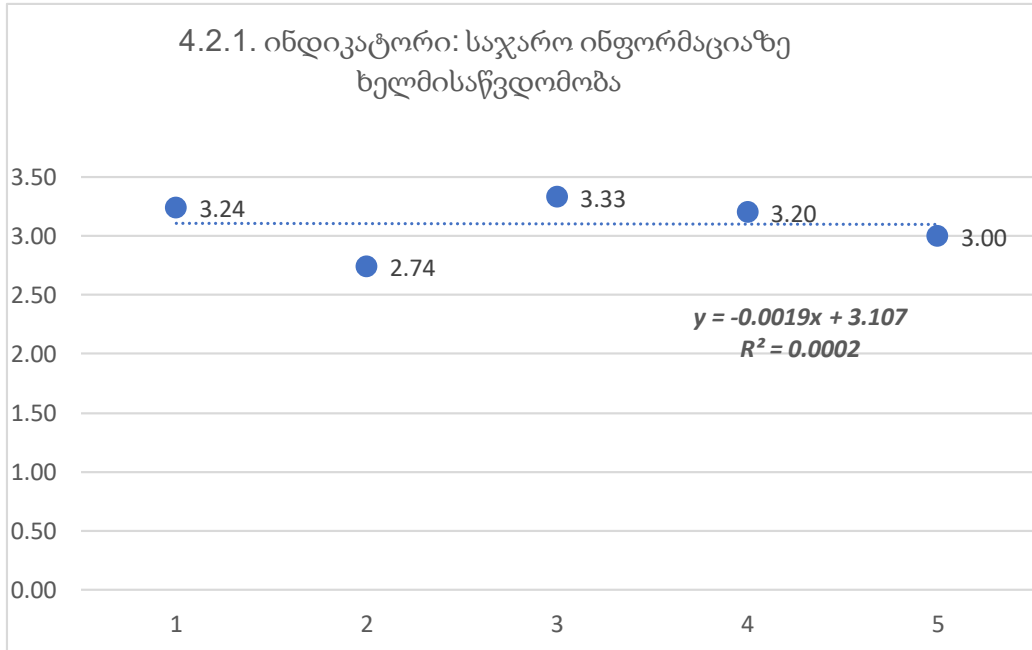
სოგის სათემო ორგანიზაციები საუბრობენ საკუთარ გამოცდილებაზე ამ ჯგუფის ინტერესების ადვოკატირებისას. მათი თქმით, ლგბტქ+ პირთა უფლებების დაცვის დროს ჰქონიათ აგრესიული დებატებიც და ნაყოფიერი თანამშრომლობაც. რთული დებატების მაგალითია ანტიდისკრიმინაციული კანონის მიღება. სათემო ორგანიზაციები აცხადებენ, რომ მათ რეკომენდაციებს სახელმწიფო, მეტწილად, საერთაშორისო მექანიზმების გამოყენების შემდეგ ითვალისწინებს. ამგვარი თანამშრომლობის მაგალითია სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირების შემდგომ შესაბამისი კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია და ლგბტქ+ პირებთან დაკავშირებით რეკომენდაციების შემუშავება. სათემო ორგანიზაციები აგრეთვე საუბრობენ დაავადებათა კონტროლის ცენტრთან მჭიდრო და ღია თანამშრომლობაზე, მათ შორის, ტრანსჯანდაცვაზე გლობალური ფონდის პროექტის ფარგლებში. მათი თქმით, სხვა სახელისუფლებო ორგანოებთან შედარებით, გაცილებით მოქნილია თანამშრომლობა და კომუნიკაცია აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან. სათემო ორგანიზაციების შეფასებების გონივრულობა ასევე ვლინდება გარემოს სათანადო აღქმით. მაგალითად, ისინი განსაზღვრავენ პოლიტიკური ცნობიერების ორ დონეს. პირველი ეხება ყოველდღიურ გარემოს, რომელშიც ლგბტქ+ პირებს უწევთ ცხოვრება, მეორე - პოლიტიკურ სივრცეში მათ ინტეგრაციას. სათემო ორგანიზაციებს უჭირთ კომუნიკაცია პოლიტიკურ პარტიებთან. საგულისხმოა, რომ პარტიებში ლგბტქ+ პირები და ქალები არასაკმარისად არიან წარმოდგენილნი. შესაბამისად, ისინი გავლენას ვერ ახდენენ გადაწყვეტილებებზე, ვინაიდან მართვის სტრუქტურა ვერტიკალურია. ნიჰილიზმი მსგავსი უთანასწორო გარემოს მიმართ აქვთ არა მხოლოდ ლგბტქ+, არამედ სხვა დაუცველ ჯგუფებსაც.

სათემო ორგანიზაციებთან ჩატარებული ინტერვიუების ანალიზის საფუძველზე, შესაძლებელია, ამ ორგანიზაციების მიერ სამართლიანობის შეფასება გონივრულად იყოს მიჩნეული.

დიაგრამა 37. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის ძლიერი, რადგან $R^2 = 0.80$.

ამ კვლევის ფარგლებში გამოკითხულთა 78.8% მსჯელობისას ავლენს შიდა თანმიმდევრულობას, 21.3% კი ნაკლებად თანმიმდევრულია. დაუცველი ჯგუფების აღქმები და სათემო ორგანიზაციების შეფასებები, მეტწილად, ერთმანეთს ემთხვევა. ამას ადასტურებს ისიც, რომ შეფასების გონივრულობის მაჩვენებელი ორივე შემთხვევაში 82.3%-ია (იხ. ინდიკატორები 4.1.2 და 4.1.4). აღსანიშნავია, რომ ასევე ერთგვაროვანია მონაცემები სათემო ორგანიზაციებისა (17.2%) და დაუცველი ჯგუფების (17.6%) შეფასებათა გონივრულობის სათუოების თვალსაზრისითაც. რესპონდენტები მიუთითებენ პოლიტიკაში მონაწილეობის მწირ მექანიზმებზე, რაც, შესაძლოა, მათი ჯგუფების თანმიმდევრულობის კუთხით პრობლემატური იყოს.

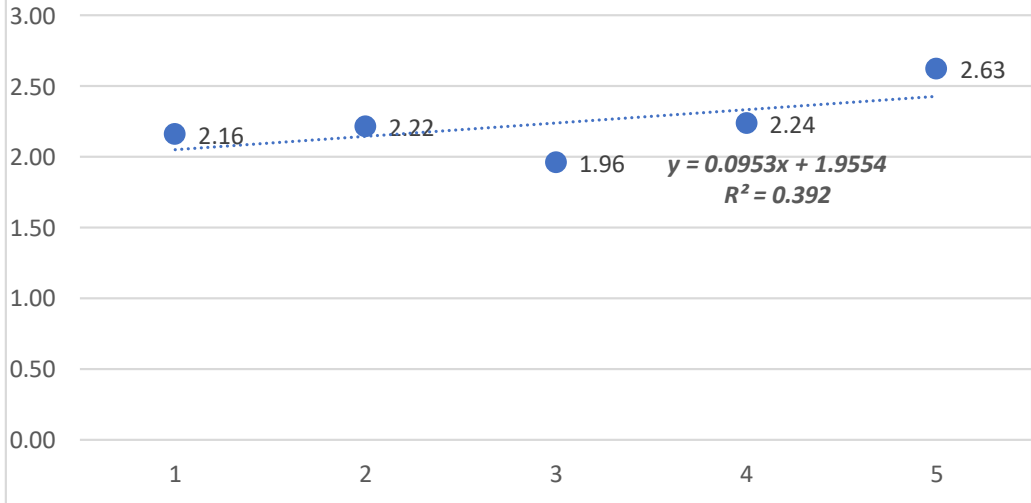
დიაგრამა 38. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის ძალიან სუსტია, რადგან $R^2 = 0.0002$.

შერჩეული 177 ინსტიტუტიდან მიღებული მონაცემების ანალიზის შედეგად, შესაძლებელი გახდა საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნაზე მათი რეაგირების ხარისხის შეფასება. კერძოდ, მოთხოვნილი ინფორმაციიდან: ნაწილობრივ სრულყოფილად გაიცა 38.42%, უარი ეთქვა 30.51%-ს, სრულყოფილად დამუშავდა 24.29%, ხოლო არ დამუშავდა 6.78%. ამდენად, საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, შესაძლოა, შეფასდეს, როგორც ნაწილობრივ ღია.

სტატუსი	პასუხები	პროცენტი უარის გარეშე	პროცენტი უარის ჩათვლით
არ ამუშავებს	12	9.76%	6.78%
ნაწილობრივი	68	55.28%	38.42%
სრულყოფილი	43	34.96%	24.29%
უარი	54		30.51%
ჯამი	177	100.00%	100.00%

ცხრილი 1. 177 საჯარო ინსტიტუტის მიერ საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნაზე რეაგირების მაჩვენებელი

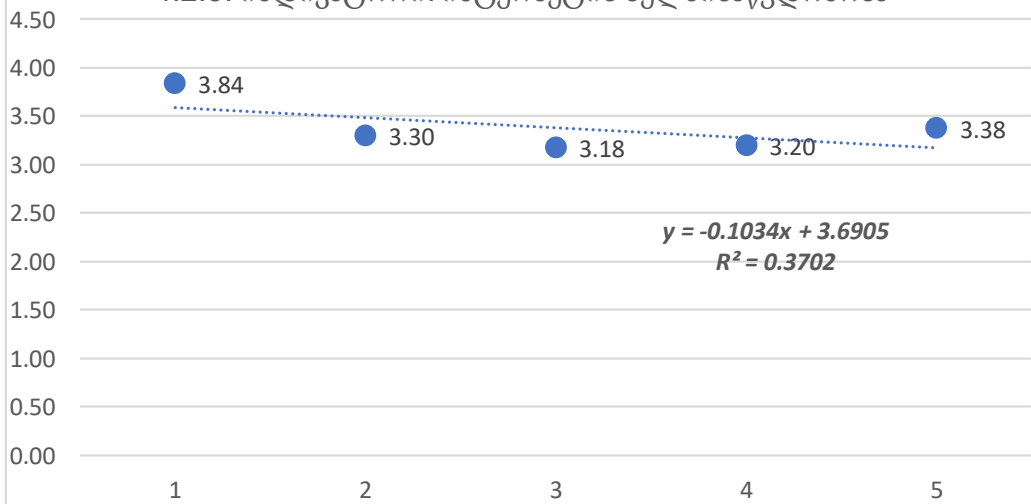
4.2.2. ინდიკატორი: კონკურსებისა და ტენდერების შედეგების შესახებ ინფორმაციაზე წვდომა

დიაგრამა 39. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის სუსტი, რადგან $R^2 = 0.39$.

კვლევაში მონაწილეთა 75.26% მიიჩნევს, რომ კონკურსებისა და ტენდერების შესახებ მონაცემებზე ხელი არ მიუწვდებათ. 19.12% ინფორმაციის ღიაობას ნეიტრალურად აფასებს, ხოლო 6.62% - დადებითად. შესწავლილი 64 მუნიციპალიტეტის ვებგვერდების ანალიზმა გამოავლინა, რომ ზოგიერთი მათგანი ტენდერების შესახებ ინფორმაციას - ნაწილობრივ, ზოგი კი საერთოდ არ აქვეყნებს.

4.2.3. ინდიკატორი: ინტერნეტის ხელმისაწვდომობა

დიაგრამა 40. კავშირი პარამეტრსა და ინდექსს შორის არის სუსტი, რადგან $R^2 = 0.37$.

კვლევაში მონაწილე რესპონდენტების 35.3% დადებითად აფასებს ინტერნეტზე ხელმისაწვდომობას, 50.74% - ნეიტრალურად, ხოლო 13.97% - უარყოფითად. მოცემული ცვლადის მიხედვით, ინტერნეტზე წვდომაში არ იგულისხმება მისი საფასური ან ტექნიკური აღჭურვილობა. ამ შემთხვევაში რესპონდენტებმა შეაფასეს საკუთარი გამოცდილება ინტერნეტის გავრცელებასა და მისი გამოყენების შესაძლებლობასთან დაკავშირებით.

2018 წელს საქართველოს კონსტიტუციაში ჩაიწერა, რომ „ყველას აქვს ინტერნეტზე წვდომისა და ინტერნეტით თავისუფლად სარგებლობის უფლება“.²²⁹ მიუხედავად მზარდი მონაცემებისა, პრობლემად რჩება რეგიონების, მატალმთიანი დასახლებების ინტერნეტიზაცია, სადაც ტექნიკური მიზეზების გამო, ჯერ კიდევ დაბალია მისი გავრცელების მაჩვენებელი. ამდენად, დასახლებების მიხედვით, ინტერნეტზე ხელმისაწვდომობა უთანასწორობით ხასიათდება.

მოცემულ კვლევაში გაანალიზდა მთავრობის ადმინისტრაციის, 12 სამინისტროსა და 64 მუნიციპალიტეტის ვებგვერდები,²³⁰ რომელთაგან მხოლოდ სამ უწყებას ჰქონდა აფხაზურ, აზერბაიჯანულ და სომხურ ენებზე მისი გამოყენების ფუნქცია: ახალქალაქის ადგილობრივ მუნიციპალიტეტს ვებგვერდზე ინფორმაცია სომხურ ენაზე ჰქონდა განთავსებული, დმანისის მუნიციპალიტეტს - აზერბაიჯანულად, მთავრობის ადმინისტრაციას კი - აფხაზურად. მხედველობისა და სმენის დარღვევების მქონე ჯგუფების საჭიროებებზე არცერთი მათგანი არ არის მორგებული. ზოგიერთ ვებგვერდზე წვდომა, რეორგანიზაციის ან სხვა ტექნიკური მიზეზების გამო, შეზღუდულია.²³¹

საზოგადოებაში არსებობს შეხედულება, რომ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონში ეთნიკურ ჯგუფებს მათთვის ხელმისაწვდომ ენაზე უნდა ჰქონდეთ ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობა, რადგან ქართული ენა საჯარო სკოლებში, ფაქტობრივად, არ ისწავლება. ასეთი მოცემულობა წარმოშობს სირთულეს ორი უფლების რეალიზებასთან დაკავშირებით: თუ მოქალაქეები, ეთნიკური კუთვნილებისა და არამიზნობრივი სახელმწიფო საგანმანათლებლო პოლიტიკის გამო, არ ფლობენ ქართულ ენას, ეთნიკურ (ლინგვისტურ) ჯგუფებს უზღუდებათ იმ საჯარო ინფორმაციაზე წვდომა, რომელიც მხოლოდ ქართულ ენაზე არსებობს. მეორე მხრივ, ქართული ენა საქართველოს სახელმწიფო ენაა, საჯარო უწყებები კი ვალდებული არიან, საქმეები ქართულ ენაზე აწარმოონ.

პრობლემის აღმოსაფხვრელად 2010 წლიდან სახელმწიფომ შემოიღო 1+4 პროგრამა. ის განკუთვნილი იყო აფხაზური, ოსური, სომხური და აზერბაიჯანული ეთნიკური ჯგუფების იმ წევრთათვის, რომლებსაც სურდათ საქართველოში ქართულ ენაზე მიეღოთ უმაღლესი განათლება: „გამარტივებული სისტემა, ე.წ. 1+4 პროგრამა ითვალისწინებს ზოგადი უნარების გამოცდის ჩაბარებას სომხურ, აზერბაიჯანულ, აფხაზურ, ოსურ ენებზე და, სათანადო ქულების დაგროვების შემთხვევაში, უმაღლესი განათლების მიღების შესაძ-

²²⁹ ქვეყნის უზენაესი კანონი აღიარებს მოქალაქის უფლებას, ისარგებლოს ინტერნეტით. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მე-17 მუხლი. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ინფორმაციით, საქართველოში ინტერნეტზე ხელმისაწვდომობა იზრდება. 2021 წლის ივლისის მონაცემებით, სოფლებში მცხოვრებთა 67.6%-ს აქვს წვდომა ინტერნეტზე, ქალაქებში კი - 83.8%-ს. სქესის მიხედვით, ამ კუთხით მცირედი უპირატესობა აქვთ კაცებს - 78%, ხოლო 76.8% - ქალებს. ასაკის მიხედვით მონაცემები უფრო დიფერენცირებულ სურათს აჩვენებს. 15-29 წლის მოსახლეობაში ინტერნეტზე ხელი მიუწვდება 97.8%-ს, 30-59 წლის ასაკის მოსახლეობაში - 87.2%-ს, ხოლო 60 წლის ზემოთ კატეგორიაში - 40.3%-ს. იხ. „საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენება მინამეურნეობებში“, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/ka/modules/>, განახლებულია: 11.01.2023.

²³⁰ მოცემული კვლევის ფარგლებში ჩატარებული მუნიციპალური ვებგვერდების ანალიზი, 2022.

²³¹ გათიშულია: ასპინძის მუნიციპალიტეტის ვებგვერდი (ხელმისაწვდომია: <http://www.aspinda.gov.ge>, განახლებულია: 11.01.2023); ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ვებგვერდი (ხელმისაწვდომია: <http://www.zugdidi.mun.gov.ge>; განახლებულია: 11.01.2023); ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ვებგვერდი (ხელმისაწვდომია: <http://www.khelvachauri.ge/dir/>, განახლებულია: 11.01.2023).

ლებლობას. ახალგაზრდები ერთი წლის განმავლობაში გადიან ქართულ ენაში მომზადების კურსს და შემდგომ, 60 კრედიტის დაგროვების შემთხვევაში, აგრძელებენ სწავლას მათთვის სასურველ ფაკულტეტზე²³². შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ინფორმაციით, 2010 წელს ამ პროგრამით მოსარგებლე სტუდენტთა რაოდენობა 247-ს შეადგენდა, ხოლო 2018 წლისთვის მათი რიცხვი 1231-მდე გაიზარდა. პროგრამის წარმატება აშკარაა, თუმცა ის არ არის საყოველთაო და მხოლოდ იმ ახალგაზრდებს ეხება, რომლებიც სწავლას უმაღლეს სასწავლებელში აგრძელებენ.

დასკვნა

პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის მაჩვენებელი, აგრეგირებული 41 ინდიკატორის მონაცემთა ანალიზის შედეგად, არის 0.29,²³³ რაც მიუთითებს, რომ, დაუცველი ჯგუფების აღქმების თანახმად, საქართველოში პოლიტიკური თანასწორობა მნიშვნელოვნად დაბალია. ინდიკატორების ანალიზი აჩვენებს, რომ პოლიტიკური თანასწორობის განსაზღვრისას მონაწილეობის კომპონენტში ყველაზე ძლიერი დატვირთვა აქვს შემდეგ ქვეკომპონენტებს: დაუცველი ჯგუფების მიერ ხმის მიცემის უფლების რეალური განხორციელება; საარჩევნო ხმის უფლების მქონე ამომრჩეველთა (დაუცველი ჯგუფების) მონაწილეობა არჩევნებში; დაუცველი ჯგუფების შესაძლებლობა, წარადგინონ მათთვის სასურველი კანდიდატები გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობებზე; პასიური საარჩევნო უფლების რეალური განხორციელება;²³⁴ დაუცველი ჯგუფების ნომინირება არჩევით თანამდებობებზე და ნომინირებული კანდიდატებიდან არჩეულ კანდიდატთა რაოდენობა; დაუცველი და არადომინანტური ჯგუფების შესაძლებლობა, პარლამენტს წარუდგინონ საკანონმდებლო ინიციატივები, წინადადებები და პეტიციები; მთავრობისთვის წინადადებების წარდგენის შესაძლებლობა მათთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე, მათ შორის, მთავრობის მიერ პარლამენტში კანონპროექტების ინიცირების მიზნით; დაუცველი ჯგუფების მიერ პარლამენტისა და მთავრობის წინაშე დაყენებული და გაზიარებული წინადადებების რაოდენობა, კონკრეტული გადაწყვეტილებები; თვითმმართველობის ორგანოებისთვის პეტიციების წარდგენის შესაძლებლობა; დაუცველი ჯგუფების მიერ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისთვის წარდგენილი და გაზიარებული პეტიციების, წინადადებების რაოდენობა და კონკრეტული გადაწყვეტილებები; ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტის შედგენაში მონაწილეობის შესაძლებლობა; ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტში ამ ჯგუფების საჭიროებების გათვალისწინება; საკრებულოს სხდომებსა და კომისიებში მონაწილეობის შესაძლებლობა ჯგუფის საჭიროებების ადვოკატირებისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ჩართულობის მიზნით. მონაწილეობის კომპონენტში შემდეგი ორი ინდიკატორი ნაკლებად ახდენს გავლენას პოლიტიკური თანასწორობის განსაზღვრაში: პირველი - დაუცველი ჯგუფების მიერ წარდგენილი ან/და ნომინირებული კანდიდატების რაოდენობა არჩევით ან/და დანიშნით თანამდებობებზე (გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობებზე),

²³² „1+4 საგანმანათლებლო პროგრამა“, შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, ხელმისაწვდომია: <https://www.smr.gov.ge/ge/page/58/saganmanatleblo-programa>, განახლებულია: 11.01.2023.

²³³ როგორც მეთოდოლოგიის ნაწილში აღინიშნა, პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსი გაიზომა 0-იდან 1-მდე მნიშვნელობით, სადაც 0 ნიშნავს პოლიტიკური თანასწორობის არარსებობას, ხოლო 1 - თანასწორობის მაღალ დონეს.

²³⁴ ფაქტორული ანალიზის თანახმად, ეს ინდიკატორი ყველაზე მნიშვნელოვანი კაუზალური ძალის მატარებელია პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის განსაზღვრაში.

მეორე - დაუცველი ჯგუფებისთვის მიუღებელი კანდიდატების რაოდენობა არჩევით ან/და დანიშვნით თანამდებობაზე.

რაც შეეხება წარმომადგენლობის კომპონენტს, ინდიკატორების ანალიზი აჩვენებს, რომ ყველაზე ძლიერი ეფექტი აქვს დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციურ წარმომადგენლობას როგორც არჩევით (მაკრო დონეზე), ისე დანიშვნით თანამდებობაზე მყოფი პირების მიერ. პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის დადებითი მიმართულებით განსაზღვრაში მნიშვნელოვანი გავლენა აქვთ შემდეგ ქვეკომპონენტებს: დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციური წარმომადგენლობა არჩევით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ (მიკრო დონეზე); მედიასაშუალებებზე ხელმისაწვდომობა; გამოხატვისა და შეკრების თავისუფლება. შედარებით სუსტი გავლენა აქვს დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური ორგანიზებისა და გაერთიანების თავისუფლებას, მათ რაოდენობრივ წარმომადგენლობას დანიშვნით და არჩევით თანამდებობებზე. რაც შეეხება ინსტიტუციურ ბარიერებს სასამართლოში, მას მცირე ეფექტი აქვს პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის განსაზღვრაში დადებითი მიმართულებით.

შედეგის პროპორციულობის კომპონენტში ძლიერი ეფექტის მქონე ქვეკომპონენტებია: დაუცველი ჯგუფებისთვის გათვალისწინებული ჯანდაცვის პროგრამები და გამოყოფილი თანხები; ამ ჯგუფების საჭიროებების მიმართ ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის ბიუჯეტების სენსიტიურობა; დაუცველი ჯგუფებისთვის გათვალისწინებული საგანმანათლებლო პროგრამები; შრომითი გარანტიების უზრუნველყოფა და დასაქმების შესაძლებლობა. სუსტი ეფექტი აქვს შემდეგ ქვეკომპონენტებს: დაუცველი ჯგუფების საკუთრება და მემკვიდრეობა; სახელმწიფოს მიერ მათი კერძო ან ბიზნეს ინიციატივების სუბსიდირება, Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის სერვისზე ხელმისაწვდომობა.

ლეგიტიმურობის თვალსაზრისით, პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის დადებითი მიმართულებით განსაზღვრაში პოლიტიკური თამაშის წესების მისაღებობას ყველაზე დიდი ეფექტი აქვს. ამ ქვეკომპონენტთან შედარებით, ნაკლები მნიშვნელობით ხასიათდება დაუცველი ჯგუფების შიდა თანმიმდევრულობა. რაც შეეხება სამართლიანობის შეფასების გონივრულობას, სამართლიანობის შეფასებას სათემო ორგანიზაციების მიერ, ინტერნეტის ხელმისაწვდომობას, კონკურსებისა და ტენდერების შედეგების შესახებ მასალებსა და საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას, ამ ინდიკატორებს მცირე დატვირთვა აქვს პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის დადებითი მიმართულებით განსაზღვრაში.

პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის მაჩვენებელი დაუცველ ჯგუფებში

ჯგუფის დასახელება	სამუალო	რაოდენობა
1. ქალები	.2595	12
2. იძულებით გადაადგილებული პირები	.3010	7
3. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები	.1706	11
4. არადომინანტური რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური ჯგუფები	.3611	5
5. სოგი (სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა)	.2242	12
6. შრომითი ექსპლუატაცია	.3239	7
7. სოციალური და ეკონომიკური მოწყვლადობა	.2868	32
8. საცხოვრებელი/დაბადების ადგილის მიხედვით	.2673	8
9. ასაკი 18-29 და 60 წლის ზევით ქალი და კაცი	.3649	38
10. სხვა	.3560	4
სულ	.2975	136

ცხრილი 2. პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის მაჩვენებელი შერჩეული დაუცველი ჯგუფების მიხედვით

ჯგუფთაშორისი ანალიზი აჩვენებს, რომ დაუცველ ჯგუფებს შორის კმაყოფილების განსაზღვრისას მნიშვნელოვანი წილი მოდის 18-29 წლის ქალებზე, სოციალურად და ეკონომიკურად მოწყვლადებზე, შრომითი ექსპლუატაციისა და არადომინანტურ რელიგიურ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ ჯგუფებზე. ეს შედეგი შეიძლება აიხსნას ამ ჯგუფებში არსებული კონფრონტაციული შიშით, რადგან ისინი ყველაზე მეტად არიან სახელმწიფოზე დამოკიდებულნი უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

პოლიტიკური თანასწორობის ინდექსის კვლევის ფარგლებში მნიშვნელოვან მიგნებად შეიძლება ჩაითვალოს იმ საკითხების იდენტიფიცირება, რომლებიც ხელს უშლის პოლიტიკური თანასწორობის მიღწევას საქართველოში. კერძოდ, გეოგრაფიული ბარიერები, მათ შორის, კონფლიქტისპირა რეგიონებში მცხოვრები დაუცველი ჯგუფებისთვის ზღუდავს მათ პოლიტიკურ მონაწილეობას. ამასთანავე, რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი გარემოებაა. დაუცველი ჯგუფები თანაბრად გამოხატავენ უნდობლობას პოლიტიკური პროცესებისადმი, რადგან არსებული წესები და დელიბერაციული მექანიზმები უფრო მეტად ფორმალურია, ვიდრე მათთვის სასარგებლო შედეგზე ორიენტირებული. აღსანიშნავია, რომ ცალკეული ჯგუფების (მაგალითად, სოგი და ქალები) პოლიტიკურ თანასწორობას აფერხებს საზოგადოების კონსერვატიული და რელიგიური განწყობები. თუმცა, საერთაშორისო აქტორების მხარდაჭერა მნიშვნელოვანი ფაქტორია ამ ჯგუფების შედეგობისთვის. კიდევ ერთი დამაბრკოლებელი გარემოებაა სათანადო ცოდნისა და გამოცდილების ნაკლებობა, რაც დაუცველ ჯგუფებს მეტად კონფორმისტულს ხდის სახელმწიფოსა და სხვა ძლიერი პოლიტიკური მოთამაშეების მიმართ.

კვლევის შედეგების თანახმად, ცენტრალური ხელისუფლება ნაკლებად ეფექტიანია, ვიდრე ადგილობრივი თვითმმართველობები. ეს განპირობებულია იმით, რომ, სოცია-

ლური ფაქტორებისა და სივრცული სიმჭიდროვის გათვალისწინებით, რეგიონებში სახელმწიფო მოხელეებისა და დაუცველი ჯგუფების წარმომადგენელთათვის უფრო დიდი რეპუტაციული ზიანის რისკები არსებობს. სახელმწიფო პასუხისმგებლობის კონტექსტში, მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს, რომ, როგორც დანიშნით, ისე არჩევით თანამდებობებზე მყოფი პირების მიერ სათანადოდ არ ხდება დაუცველი ჯგუფების სუბსტანციური წარმომადგენლობა, რაც წამყვანი ფაქტორია პოლიტიკური თანასწორობის უარყოფითი მიმართულებით განსაზღვრაში. ამასთანავე, საყურადღებოა დაუცველი ჯგუფების სათემო ორგანიზაციებთან კავშირის სისუსტე და მათდამი ნდობის სიმცირე. ვინაიდან არც სახელმწიფოსა და არც სათემო ორგანიზაციების მიერ არ ხორციელდება დაუცველი ჯგუფების სათანადო წარმომადგენლობა, მათ მიმართ პასუხისმგებლობიანობის ხარისხი დაბალია.

ამრიგად, დაუცველი ჯგუფების პოლიტიკური თანასწორობის უზრუნველყოფაში პასუხისმგებლობა ეკისრებათ სახელმწიფოს აღმასრულებელ და საკანონმდებლო ხელისუფლებას როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე, ასევე მათ სათემო ორგანიზაციებს. რაც შეეხება საერთაშორისო აქტორების მხარდაჭერას, ის თანაბრად უნდა განაწილდეს კვლევის ფარგლებში იდენტიფიცირებულ დაუცველ ჯგუფებზე, რაც მათი პოლიტიკური თანასწორობის დამატებითი გარანტია იქნება.

ბიბლიოგრაფია

Beitz, Charles R. *Political Equality: An Essay in Democratic Theory*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990.

Coppedge, Michael, Gerring, John, Altman, David, Bernhard, Michael, Fish, Steven, Hicken, Allen, Kroenig, Matthew, Lindberg, Staffan, I., McMann, Kelly, Paxton, Pamela, Semetko, Holli, A., Skaaning, Svend-Erik, Staton, Jeffrey, Teorell, Jan. *Conceptualizing and Measuring Democracy a New Approach*. New York, NY: Cambridge University Press, 2011, 247–262.

Czada, Roland. “Pluralism.” *The SAGE Handbook of Political Science 2* (2020): 567–83. <https://doi.org/10.4135/9781529714333.n37>.

Dahl, Robert A. *Pluralist Democracy in the United States: Conflict and Consent*. Chicago: Rand McNally, 1967.

Dahl, Robert Alan. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven, CT: Yale Univ. Press, 1978.

“Democracy Barometer. Codebook.” Aarau: Zentrum der Demokratie, 2020. Version 7.

Dworkin, Ronald. *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*. Cambridge (Mass): Harvard University Press, 2002.

“General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women.” United Nations. United Nations. Accessed November 30, 2022. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/>.

Griffin, John D., and Brian Newman. “Minority Report,” 2008. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226308692.001.0001>.

Kroeber, Corinna “How to Measure the Substantive Representation of Traditionally Excluded Groups in Comparative Research: A Literature Review and New Data.” Taylor & Francis, 2018. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00344893.2018.1504112>.

Lebanidze, Bidzina, Salome Kandelaki, and posts. “From Top to Flop: Why Georgia Failed at Pandemic Resilience.” GIP. Georgian Institute of Politics (GIP), 2021. <https://gip.ge/wp-content/uploads/2021/12/GIP-Policy-Paper-28.pdf>.

Saunders, Ben. “Democracy, Political Equality, and Majority Rule.” *Ethics* 121, no. 1 (2010): 148–77. <https://doi.org/10.1086/656474>.

Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman, and Henry Brady. “Resources for Politics:” *Voice and Equality*, 1995, 304–33. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1pnc1k7.13>. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Verba, Sidney. “Would the Dream of Political Equality Turn out to Be a Nightmare?” *Perspectives on Politics* 1, no. 4 (2003): 663–79. <https://doi.org/10.1017/s1537592703000458>.

Wängnerud, Lena. “Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation.” *Annual Review of Political Science* 12, no. 1 (2009): 51–69. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.053106.123839>.

Wängnerud, Lena. “Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation.” *Annual Review of Political Science* 12, no. 1 (2009): 51–69. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.053106.123839>.

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია. სსიპ “საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე”. (1999). <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1208370?publication=0>

ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი. სსიპ “საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე”. (2014, February 19). <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429?publication=63>

გობრონიძე, მარიამ, გერლიანი, თორნიკე, & პაპუაშვილი, ანა. (2021). *მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა საქართველოში*. სოციალური სამართლიანობის ცენტრი. <https://socialjustice.org.ge/ka/products/martlmsajulebaze-khelimisatsvdomoba-sakartveloshi>

ეროვნულ დემოკრატიული ინსტიტუტი - საქართველო (NDI) . (2022). *საზოგადოების განწყობა საქართველოში*. https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Georgia_April_2019_Public_Issues%20Poll_ENG_Final.pdf

თვალთვაძე, ნინო. (2017). *ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა ჩართულობის არსებული მექანიზმების შეფასება საქართველოში*. <https://rm.coe.int/1680784818>

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი. (2021). *ადგილობრივი თვითმმართველობების ბიუჯეტის ანალიზი*. <https://idfi.ge/en>. https://idfi.ge/public/upload/Analysis/analysis_of_local_self-government_budgets.pdf

“კავკასიის ბარომეტრი 2021 საქართველო.” კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, 2021. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/NEIGHBOR/>. აგებულია მონაცემთა ონლაინ ანალიზის ვებგვერდზე <http://caucasusbarometer.org>

“კავკასიის ბარომეტრი 2021 საქართველო.” კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, 2021. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRUEXEC/>. აგებულია მონაცემთა ონლაინ ანალიზის ვებგვერდზე <http://caucasusbarometer.org>

“კავკასიის ბარომეტრი 2021 საქართველო.” კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, 2021. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRULOCG/>. აგებულია მონაცემთა ონლაინ ანალიზის ვებგვერდზე <http://caucasusbarometer.org>

“კავკასიის ბარომეტრი 2021 საქართველო.” კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, 2021. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRUPARL/>. აგებულია მონაცემთა ონლაინ ანალიზის ვებგვერდზე <http://caucasusbarometer.org>

“კავკასიის ბარომეტრი 2021 საქართველო.” კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი, 2021. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2021ge/TRUPPS/>. აგებულია მონაცემთა ონლაინ ანალიზის ვებგვერდზე <http://caucasusbarometer.org>

კაპანაძე, ნინო, & ალავერდაშვილი, გიორგი. (2022). *კანონების დაჩქარებული წესით მიღება*. <https://www.gyla.ge/files/2020/კვლევები/untitled%20folder/კანონების%20დაჩქარებული%20წესით%20მიღება.pdf>

კობახიძე, მარინა. (2020). *გეროს მუხლუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენციით (UNCRPD) დადგენილი სტანდარტები*. Retrieved April 23, 2023, from https://gyla.ge/ge/post/gyla-released-the-study-the-standards-set-by-the-united-nations-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-uncrpd?fbclid=IwAR2kXnRxyqZ-5snr2fdyClxCuMHmqz8nU1oneJULG_YQPPxqk6cF6uwjNTfY#sthash.Ft5iH1HL.dpbs

ნადირაძე, კობა, არგანაშვილი, ანა, აბაშიძე, ანა, გოჩიაშვილი, ნანა, & ლორდი, ჯანეტ. (2019). *სასამართლო შენობების მისაწვდომობის შეფასება მუხლუდული შესაძლებლობის*

მქონე პირთათვის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის. <https://rm.coe.int/final-study-accessibility-of-information/168072b420>

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია. (2020). დისკრიმინაციისგან დაცვის უფლების განხორციელება სხვადასხვა ჯგუფისთვის ... https://gyla.ge/files/gallery/DISCRIMINATIA_2021_09_06_222.pdf

საქართველოს სახალხო დამცველი. (2020). საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. <https://www.ombudsman.ge/res/docs/2021040110573948397.pdf>

საქართველოს სახალხო დამცველი. (2021). საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. <https://ombudsman.ge/res/docs/2022040413242699860.pdf>

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2022). დასაქმება და უმუშევრობა. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/683/dasakmeba-umushevropa>

სსიპ “საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე”. (2011). საქართველოს საარჩევნო კოდექსი. matsne.gov.ge. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1557168?publication=74>

ქავთარაძე, ლაშა. (2020). თნიკური უმცირესობების საჭიროებები, საზოგადოებრივი მუწყებელი და პანდემია. socialjustice.org.ge. https://socialjustice.org.ge/uploads/products/pdf/%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1_%E1%83%9E%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90_GEO_1622120557.pdf

“საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების სიტუაციური ანალიზი.” UNDP. United Nations Development Programme, 2021. <https://bit.ly/3XLquHK>.

“სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ.” სსიპ “საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე”, 2004. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33208?publication=6>.

“სოციალური დაცვის სისტემა ანგარიში.” სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2021. <https://www.moh.gov.ge/uploads/files/2021/-Socialuris-saqmiani-angarishi-20-21.pdf>.

“სოციალური პაკეტი შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისათვის.” სოციალური მომსახურების სააგენტო - შშმ პირებისათვის, 2022. http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=91&info_id=1128.

ფორმულა. “ომბუდსმენი მთავრობას: მოხსენით ნოვრუზის დღესასწაულზე კომენდანტი შობის,” March 20, 2021. <https://formulanews.ge/News/47328>.

ქველიაშვილი, მანანა. “რა ხდება ჩოხატაურში – დაპირისპირება რელიგიურ ნიადაგზე.” [batumelebi.netgazeti.ge](https://batumelebi.netgazeti.ge/news/322770/), January 13, 2021. <https://batumelebi.netgazeti.ge/news/322770/>.